

The Project Gutenberg eBook of Elsa, by Teuvo Pakkala

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elsa

Author: Teuvo Pakkala

Release date: October 13, 2004 [EBook #13733]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELSA ***

Produced by Matti Järvinen and PG Distributed Proofreaders

ELSA

Teuvo Pakkala

Ensimmäisen kerran julkaissut
Otava 1894

1

Tammän talven tyveä ei ollut enää paljon jällellä. Se oli kulunut niin tyngelle, että ei ollut kuin joulukuu jällellä eikä ehästi sekään. Mutta siinä oli hiomista källyhille, sillä se tuntui teräskovalle.

Nikarasta nikaraan oli eletty Nikkilässäkin. Niin oli aina, että jos oli väähän yhtä, niin oli puute muusta, vaan useimmin oli kaiken puute. Nytkään ei ollut leipää eikä puita ja pirtti oli kylmä, että henkensä näki.

Nikkilä oli sairaalloisempi kuin ennen ja makasi säängyssä, jonne häntä emäntänsä peitteli.

»Elä ole milläksikään, isä. Kyllä Jumala meitä auttaa. On hänellä keinoja», puheli emäntä. — »Vimpari kertoi minulle aamulla soman tapauksen, että oli ollut muuan källyhän mies

ja hÄrn oli lÄlytÄnynt keisarin ruunun ristallin, josta oli saanut niin paljon rahaa, ettÄ hÄrnestÄ oli tullut upprikas mies.Ä»

TyytyvÄisen nÄskÄisenÄ alkoi emÄntÄ sitten latoa uuniin puun ruoppua, jota oli kÄsynyt kartanolta kokoilemassa vaivaisen sylillisen. SiinÄ oli monenlaista vanteen palasta, astian kimpeÄ, kelkanjalasta, viiririuvun palanen viirineen, jonka joku syysmyrsky oli poikki silpassut. HÄrn katseli niitÄ uuniin pannessaan, kutakin erikseen, aivan kuin muistellen niitten elÄmÄn aikaa.

Ä»Muistatko, isÄ, kun tÄmÄrn rakentelit?Ä» nÄytti hÄrn viirivarren tynkÄÄ ja alkoi itse naurusuin kertoa siitÄ. — Ä»Janne oli silloin pieni, vyÄryÄvÄ pallukka, ei omin varoinsa vielÄ kÄvvellyt. TÄtÄ riukua vastenhan, kun sinÄ sitÄ hÄlylÄlilit, poika nousi ensi kerran omin varoinsa pystÄlÄnkin ja lÄhti astua tarpomaan. Ja meitÄ nauratti... SittenhÄrn se suurempana kiipeili sitÄ myÄlten navetan katolle. Ja minÄ sanoin, ettÄ merimies siitÄ tulee. NiinhÄrn se itsekin kehui aina. MinÄ muistan niin selvÄÄrn, kun hÄrn sanoi aina teerevÄrnÄ, niskat kenossa: 'Atlantilte tÄmÄrn pojan mieli tekee, siellÄ ei risut silmÄÄrn pistÄ.' Oli se semmoinen nerokas poika, olisi siitÄ merimies tullutkin.Ä»

ElÄmÄ oli silloin kirkkaana edessÄ, tulevat pÄvivÄt valoisia, ajatteli NikkilÄ. Mutta ne pÄvivÄt peittyivÄtkin pilveen, elÄmÄ muuttui mustaksi kuin hauta. Vaan kuinka monelle muulle on niin tapahtunut! Tuhansille. Ja sitÄhÄrn ei ihminen silloin ajatellut. Kun hÄrn nÄki itselleen kÄyvÄrn huonosti ja muille hyvin, oli hÄrn tyytymÄttÄn — nurkui ja napisi Jumalaa vastaan. HÄrn ei ajatellut, ettÄ on tuhansia, joilla ei ollut niinkÄÄrn hyvin, vaan vielÄ raskaampi kuorma. EikÄ hÄrn ajatellut, minkÄ vuoksi Jumalan armon olisi pitÄnynt paistaa hÄrnelle erityisemmin kuin muille, vÄrhinosaiselle lÄrhimmÄiselle...

Kosteat puut, joita ei ollut kuin pieni rykelmÄ uunissa, kytivÄt suitsuen vankkaa savua uuninsuusta. Ja sen parempaa siitÄ ei syntynyt. Ei vilahdukseltakaan nÄkynyt vilkasta tulenkielekettÄ, ei kuulunut iloista rÄiskettÄ eikÄ singahdellut yhtÄÄrn riemastunutta poukkaa. Se oli hiljaista kuin hautajaissaatto, harmajaa kuin syksyinen taivas.

EmÄntÄ istui tuolilla sÄngyn vieressÄ ja nypli jotakin kÄsityÄkseen ja vÄhÄ vÄliÄ hymyili iloisenä.

Ä»Kuulehan, isÄ, miten Jumala on auttanut muuatta perhettÄ. Kun oli ollut heillÄ puute ja mies oli sairastunut, niin oli vaimo kÄsynyt apua tahtomassa, vaan ei ollut mistÄÄrn saanut, niin oli tullut kotia ja sitten omalla kartanollaan kompastunut hangessa ja kÄsiin tuntunut jotakin outoa. Ja kun alkoi kaivaa sitÄ, niin oli se sÄkki, jossa oli hopearahoja niin paljon, ettÄ ei yksin jaksanut sitÄ kantaa. Se oli niin ohjattu.Ä»

Äiti rukkakin odottaa itselleen ihmettÄ. Mutta sitÄ hÄrnkin kuin muutkin. Vaan mitÄ oltiin odottajia! Yksin tuhansista onnettomista, joista monetkaan eivÄt olleet saaneet nauttia elÄmÄrn suloa ja riemua siinÄkÄÄrn mÄÄrÄssÄ. HeillÄhÄrn toki oli jÄlessÄrpÄin aika, joka oli valoisia, jota ikÄvÄi, kaiholla muisteli, joka tuntui nyt mieluisalta ja loistavalta. Lyhyt se oli kuin kipunan lento, mutta se on ollut kuitenkin. Ja on osattomia, joilla siellÄkÄÄrn tuskin yhtÄ ainoatakaan valon sÄdettÄ pilkoittaa, musta synkkyys on takana niinkuin edessÄkin.

Uskoa ja rukoilla itselleen parempaa osaa, keveÄmpÄÄ kuormaa kuin onnettomimmalla lÄrhimmÄisellÄ, se on tyytymÄttÄmyyttÄ Jumalan armoon. Sellaista rukousta ei Jumala kuulisi eikÄ kuule. Se on vÄÄrÄ...

Iltapuoleen tuli Latun emÄntÄ kÄymÄÄrn tuoden Ä»vÄhÄrn lÄmmintÄ leipÄÄÄ». Itkien meni hÄrn sieltÄ lÄhtiessÄÄrn talon toiselle puolelle, jossa asui Viion leski. Istui kÄskyÄ odottamatta ja nyyhki vyÄliinaansa.

Ä»Surkeaa on kÄlyhÄrn elÄmÄ, minkÄ noittenkin raukkain. Viluissaan ja nÄlissÄÄrn kyhjÄttÄvÄt mÄkissÄÄrn ja siihen kuolevatkin, jos ei jotakin neuvoa keksitÄ.Ä»

Ä»EikÄ heille antaisi apuaan kÄlyhÄrnhoito?Ä» arveli Viion leski.

Ä»SieltÄ se on apu saatava. EihÄrn muuta keinoa ole. Mutta mikÄ hÄrnnessÄ lienee, ettÄ tuntuu niin mieltÄkÄÄntÄvÄlle tuo apu. Monen vaimon olen nÄhnyt itkien menevÄrn tuota apua pyytÄmÄÄrn ja itkien palaavankin, vaikka apua on myÄltnetty. NikkilÄrn emÄntÄrkin on sitÄ kammonut elÄmÄrn ikÄnsÄ kuin hirviÄtÄ ja sen pelossa ponnistellut voimainsa takaa. Nyt turvautuu hÄrn uskoon, ettÄ Jumala jotenkin auttaa tÄstÄ pahasta. HÄrn odottaa jotakin ihmettÄ ja uskoo siihen. Jos minÄ olisin Jumalana, niin tÄyttÄisinkin hÄrn lapsellisen uskonsa.Ä»

Ä»HyvÄÄ Jumala tarkoittaa, heidÄrn parastaan koettelemuksella.Ä»

Ä»Niin sanotaan aina ja niin kai se on, vaikka en minÄ jaksakaan ymmärtÄÄ, minkÄ vuoksi noillakin raukoilla pitÄÄ kuorma olla niin raskas, kuritus niin kovaa.Ä»

Ä»He ovat sen kurituksen ansainneet.Ä»

Ä»Niin, niin. Minulle sanoo jÄrki toista. Ja sentÄhden tulin teitÄ pyytÄmÄÄn, ettÄ te kÄvisitte heitÄ Jumalan sanalla lohduttelemassa. MinÄ en osaa, kun olen sellainen maallinen ihminen, ilman aikojaan suruton hÄkÄle.Ä»

Latun emÄntÄ pyyteli moneen kertaan vielÄ ovesta mennessÄ ja Viion leski lupasi kernaasti menevÄnsÄ.

Aralla mielellÄ oli hÄn ennen antautunut keskustelemaan NikkilÄn kanssa, sillÄ tÄmÄ oli niin arvosteleva ja hÄnellÄ oli aina terÄviÄ vastavÄitteitÄ, jotka saivat hÄnetkin epÄilemÄÄn. Mutta nyt hÄn tunsu varmuutta.

TÄmÄ vitsominen on NikkilÄn vihdoinkin nÄlyksi tekevÄ, ajatteli Viion leski lÄhtiessÄÄn NikkilÄn puolelle, tahi on jo tehnytkin ja saattanut hÄnet huomaamaan kuka hÄntÄ kurittaa ja minkÄ vuoksi. KyllÄ hÄn nyt notkistuu ja taipuu uskottomuutensa hylkÄmÄÄn ja etsimÄÄn turvaa lapsellisessa ja rohkeassa uskossa Jumalaan.

Kuun kapea sakara kuumotti heikosti jÄisen ikkunan syrjÄstÄ NikkilÄn tupaan eikÄ muuta valaistusta ollut. NikkilÄ sÄngyssÄÄn ja emÄntÄ tuolilla siinÄ ÄressÄ nÄyttivÄt haamuilta tÄssÄ kuulakkaassa valossa. Huone tuntui kylmÄlle ja haisi raa'an ilman ihve. Vieraan mieli kÄvi niin masennuksiin, ettÄ hÄn ei hyvÄÄ iltaa tahtonut kunnolla saada suustansa.

Ä»Kuinka tÄÄllÄ jaksetaan?Ä» kysÄsi hÄn sitten.

Ä»Hyvin vain. Me tÄssÄ mamman kanssa rupattelempa kuutamossa; vaikka en minÄ ole suutani avannut, vaan mamma on puhetta pitÄnytÄ», tuumi NikkilÄ hilpeÄsti.

Ä»MitÄ se isÄ sanoo?Ä» emÄntÄ kysÄsi.

Ä»Niin ettÄ toimita mamma vieraalle tuoli.Ä»

Ä»Mamma!Ä» nauroi emÄntÄ. Ä»Jo se on tuo isÄvaari lystikÄsÄ», nauroi hÄn tuolia etsiessÄÄn.

Viion leski istuutui, mutta jÄi sanattomaksi. HÄn ei tiennyt ei kerrassaan mitÄÄ sanoikseen.

Ä»Te olette alakuloinen. Onko huolenne lastanne Elsaa?Ä» kysyi NikkilÄ.

Ä»MinÄ en ole huolissani hÄnen tÄhtensä. MinÄ uskon, ettÄ Jumala hÄnestÄ huolen pitÄÄ.Ä»

Ä»TeitÄ ei enÄÄ peloita nuot kamalat kuvat, joita on silmÄimme edessÄ: sorteineita tyttÄriÄmme.Ä»

Ä»Ei ollenkaan, sillÄ minÄ luotan Jumalaan, ettÄ hÄn varjelee Elsan.Ä»

Viion leski vakuutti tÄmÄn lujalla ja varmalla ÄnellÄ ja odotti mitÄ NikkilÄllÄ oli enÄÄ sanottavaa. HÄnen epÄilyksensä tÄssÄ olisi potkimista tutkainta vastaan. Ja Viion leski tunsu sisÄllistÄ voimaa alkaa puhua NikkilÄlle kehoittaakseen hÄntÄkin luottamaan Jumalaan, jolle hÄn oli uppiskainen.

Ä»Samalla tavalla kuin te, on Jumalaan turvautunut moni muukin Äiti, jonka tytÄr on sortunut, vai mitÄ luulette?Ä» sanoi NikkilÄ.

Ä»Vaen ei ole turvautunut tÄydellÄ uskolla, koko sielustaan ja mielestÄÄn.Ä»

Ä»Niinkuin te?Ä»

Tuntui Viion leskestÄ kuin hÄn olisi joutumassa lutistuksiin NikkilÄn epÄilyksien vÄliin.

Ei hÄnkÄÄ aina tÄydellÄ luottamuksella ollut uskonut, epÄily oli usein voittanut, selitti hÄn, vaan vakuutti:

Ä»Nyt minÄ luotan. Jumala armossaan on minulle niin paljon todistuksia osoittanut.Ä»

Ä»Minua ei ihmetytÄ teidÄn luottamuksenne, vaan peloittaa.Ä»

Viion leskeÄ nauratti, eikäÄ hÄ n hÄ n sitÄ pidÄttÄnytkÄÄ n. Mutta se kuulosti pahalle hÄ n omissa korvissaan ja hÄ n muuttui Ä kkiÄ vakavaksi. HÄ n ei tiennyt mikÄ pani hÄ net nauramaan ja alkoi suututtaa hÄ ntÄ oma kÄ yttÄ ksensÄ. SiitÄ syytti hÄ n mielessÄÄ n kuitenkin NikkilÄÄ, joka tuntui olevan entistÄÄ n paatuneempi ja kiusaavampi.

TÄ nne oli hÄ n tullut lohduttamaan, vaan tÄÄ llÄ tahdottiin riistÄÄ hÄ neltÄ omakin lohdutuksensa! NikkilÄ n puhe tuntui nyt vain ilkeydeltÄ, pirulliselta. Viion leskeÄ alkoi kammottaa tÄÄ llÄ olo ja hÄ n nousi lÄ hteÄ kseen.

Ä »Se on lystikÄ s tuo meidÄ n isÄÄ », sanoi emÄ ntÄ, kun huomasi Viion lesken nauravan.

Ä »MitÄ sinÄ taas kujeilet?Ä » meni hÄ n NikkilÄ lltÄ kysymÄÄ n hyvÄ ntuulisena.

Ä »Ei sinulle Ä iti kulta mitÄÄ n. Vaan paneppas taas se matto peitteeksi, tuntuu vilustavan.Ä » Ja kun emÄ ntÄ oli hÄ net peiteltyt, sanoi hÄ n Viion leskelle:

Ä »Istukaa vielä, niin puhelemme lÄ mpimiksi.Ä »

Viion leski istuutui uudelleen, tyyntyneenÄ, vaan asiatonna. Se mitÄ hÄ n oli aikonut sanoa, oli jÄÄ nnyt sanomatta, eikäÄ hÄ nellÄ enÄÄ ollut halua siihen.

Ä »TeidÄ n naurunne karsi ruumistani. Se muistutti erÄÄ n toisen naurua, joka kuitenkin oli pÄ yristyttÄ vÄ n kamalaa. MinÄ kerron teille sen: Oli muuan vaimo, jolla oli tytÄ r niinkuin teillÄ kin. HÄ n oli harrassydÄ minen Ä iti niinkuin tekin ja luotti Jumalaan samalla tavalla kuin tekin. Se oli Ä itini. TyttÄ rensÄ sortui ja sortui syvÄ lle: surmasi salaisesti tekemÄ nsÄ lapsen. Kun kamala teko tuli pÄ ivÄ n valoon ja Ä itikin sai sen tietÄÄ, niin rupesi hÄ n nauramaan. Kun tyttÄ rensÄ tuomittiin, nauroi hÄ n yhä eikäÄ hÄ n siitÄ naurusta selvinnyt sen koommin.Ä »

Ä »Mutta eihÄ n Jumala voi olla armoton!Ä » huudahti Viion leski tuskissaan kÄ ssiÄÄ n vÄÄ nnellen.

Ä »Ihmiset ne ovat armottomia, jotka eivät vÄ litÄ Jumalan kiellosta eikäÄ kÄ skystÄ. Vanhurskaan Jumalan kielto on: elÄ tapa. Vaan yhtÄ hyvin surmataa tyttÄ riÄ mme niin, ettÄ sellainen rikos on jokapÄ ivÄ sinen. SurmamiehiÄ on paljon, ja niistÄ kÄ yhÄ n tyttÄ ren maine, kunnia ja siveÄ henki ei ole arvokkaampi kuin vanha kinnas, jonka hylkien loukkoon viskaa, josta ei tule tunnon vaivaa ei kuolinvuoteellakaan, sillä se on niin vÄ hÄ pÄ tÄ inen asia, ettÄ sitÄ ei silloin muista. Surmamiehet kiihkeinÄ hiipivÄ t tyttÄ riemme ympärillÄ kaataen niitÄ uhrikseen. HeitÄ ei hÄ iritse mikÄÄ n, ei estÄ Jumalan kielto, ei peloita Jumalan uhkaus.Ä »

Ä »Mutta Jumala voi varjella vihollisten kÄ sistÄÄ », ehÄ tti Viion leski vakuuttamaan.

Ä »Niin, me ihmiset uskollamme asetumme vaatimaan Jumalalta mahdollisia jos mahdollia oman mieleemme mukaan. Te tiedÄ tte, ettÄ tyttÄ riÄ mme sortuu yhtÄ varmasti kuin sodassa kaatuu miehiÄ. Te uskotte, ettÄ Jumala varjelee teidÄ n tyttÄ renne. Mutta nuo muut? EikÄ niiden kunnia, maine, puhdas, siveÄ henki, kuolematon sielu ole yhtÄ kallis kuin Elsan, eikäÄ heissÄ kaikissa ole yhtÄ pyhÄ Jumalan kuva? EikÄ Jumala rakasta kaikkia yhtÄ paljon? MitÄ syytÄ teillÄ on sitten uskoa, ettÄ Jumala varjelee juuri Elsan, teidÄ n tyttÄ renne?Ä »

Ä »Se, ettÄ minÄ uskon?Ä »

Ä »Mutta millainen on teidÄ n uskonne? Millainen rukouksenne? TeidÄ n rukouksenne on: IsÄ meidÄ n — — — anna *minulle*. Ja sellainen on uskonnekin. Onko tÄ llaisessa rukouksessa ja uskossa rakkautta, onko se Jumalan kÄ skyn mukainen: Rakasta lÄ himmÄ sistÄ si niinkuin itseÄ si?Ä »

NikkilÄ n ÄÄ ni oli pehmoinen ja vakava. Ja vÄ liin tuntui Viion leskestÄ, ettÄ NikkilÄ n puheessa leyhÄ hteli lÄ mpÄÄ ja jotakin sydÄ meen tunkevaa. Mutta vÄ liin tuntuivat sanansa jyrkiltÄ ja repiviltÄ. MitÄ hÄ n oikeastaan tarkoitti? MitÄ oli pohjalla piilemÄ sssÄ? EikÄÄ sittenkin jotakin ivaavaa, kiusaavaa, halu repiÄ toisen uskoa?

Ä »Millainen teidÄ n uskonne on?Ä » kysyi Viion leski kylmÄ sti.

Syntyi pitkÄ ÄÄ nnettÄÄ myys.

Ä »MinÄ en puhunutÄ », sanoi sitten NikkilÄ, Ä »tÄ sssÄ mitÄÄ n sen vuoksi, ettÄ tahtoisin sillä kehua uskoani. Sillä siinÄ ei ole kehumista. Jos minulla on uskoa, niin on se pieni kipuna mustassa hiilikossa.Ä »

Ruoskivalta tuntui Viion leskestÄ tÄ mÄ kin! HÄ n oli kehunut uskoaan ja nyt hÄ nellÄ ei kuitenkaan ollut puolta sanaa vastustaakseen niitÄ epÄ ilyksiÄ, joita NikkilÄ oli lausunut, ja jotka

kierteliväntä hännän mielessään kuin aaveet. Häntä oikein pelotti, että Nikkilä vielä jotakin sanoo, ja kammottavalta tuntui äännettämyöskin.

Oli pimennyt niin, että ikkunain luona esineet vähän häämöttivät ja jotakin mustaa näki liikkuvan sängyn edessä, missä Nikkilän emäntä nyökkäsi. Pakkanen paukkui ulkona, jymähteli aivan kuin olisi taloja kerralla kahtia iskenyt. Jossakin koira ulvoi, joka kuulosti kaamealle, että selkään karsi. Vilu puistatti niin, että hän aivan tutisi.

Kuin kesken kaikkea tuntui häntä itsestäänkin poislohtänsä, kun hän ilman muuta nousi ja sanoi:

Ä»Hyväksä yllä!»

Pelotti, että Nikkilä vielä pidättää hänet.

Ä»Jääksä hyvästi, Viioska. Rukoilkaa kaikkein edestä rakkaudella...»

Omalla puolella tuntui hyvälle, kun leppoisa lämmiin huokui huoneessa ja oli valoisa. Mutta vilu puistatti vieläkin ruumista. Ja niin hauskalle ja rauhalliselle kuin täällä tuntuikin, ei mieliala ottanut kohoutuakseen, vaan pysyi raskaana ja arkana.

Hän tunsu jotakin tuskallisen peloittavaa, mikä sai hänet säikkymään jokaista pakkasen paukahdusta. Ja silloin täällä kadulta kuuluvia, lumessa vingahtelevia askeleita jäsi hän kuuntelemaan aivan kuin olisi se ollut jotakin hyvinkin outoa.

Elsan tultua kotia tuntui turvallisemmalle, mutta maata pannaessa uusiutui arka mielialansa ahdistuksen painajainen. Tuntui synkälle ja pahalle. Silmiinsä tuli Nikkilän pimeä, kylmä ja kolkko tupa, korvissaan kaikuivat Nikkilän lauseet aivan kuin olisi hän niitä kuiskinut karkean kähellä äänellä, sydäntä ahdistavia epäilyksiä, kylmiä kuin rauta pakkasessa, synkkiä, luottamusta masentavia, uskoa raatelevia.

Ja niitten vallassa hän ajelehti kuin lastu kosken kihossa. Elämä tuntui sekavalle, toinen seikka kumosi toisensa ja siinä mylläksissä hän painui alle ja kohosi taas pinnalle uudelleen upotukseen.

Hän koetti takertua uskoonsa kiinni, kiskoen kaiken muun mielestään. Mutta kuin väkiryntäksillä paiskausi sinne kauhistuttava kertomus Nikkilän sisaresta.

Sydäntä kouristi.

Voisiko hänenkin tyttärelleen kädä noin, vaikka hän uskoisi Jumalaan, uskoisi niin vakavasti kuin on uskonut, että hän varjelee Elsan? Ei, se on mahdotonta!

Mutta mahdottomalta se ei tuntunut sittenkään. Ja murhe syöksyi mieleen, ajatellessa, että turvaa ei olisi tuossa uskossa.

Aamulla ihmetteli hän heikkouttaan tuntiessaan taas entistä varmuutta. Miten hän oli voinutkin noin antautua epäilyksien valtaan, hän, joka oli niin monia todistuksia nähnyt ja niin paljon saanut kokea Jumalan armoa. Hetkeäkään hän ei olisi saanut epäillä, ei vähintäänkään epävarmuutta tuta. Hänen olisi pitänyt kumota Nikkilän epäuskon kuiskutukset ja olisi voinut kumota, sillä eiväthän ne muuta olleet kuin uskoa vastaan kiivastelevia järjen viisasteluja.

Kun hän näissään mietteissään työllänsä istahti, kuului liikettä porstuassa ja kamarin oven takana haparoitiin aivan olisi sitä pyyhitty yltä yleensä. Hän meni avaamaan ovea katsoakseen, pyrkikö joku tänne.

Ovea avatessaan huomasi hän sen olevan sisältä säpissää, ja hän kun ei ollut pitänyt sitä säpissää milloinkaan, ainoastaan avaimen poissa kamarin oven suulta äjisin. Itse hän sen tietystikin oli säppiin pannut illalla. Hän nyt naurahti:

Sellaista se on epäusko: pelkuruutta ja raukkamaisuutta.

Ä»Emäntäksä se on?»

Ä»Minähän se täällä hankasin ja suhuutin kuin mikäshän maalari, kopeloidessani avainta», tuumiskeli naurusuin emäntänsä sisään tullessaan.

Ä»Hyvän aikaa sain haparoida porstuassa, ennenkuin oven läjysin. Miten lienen ollut niin pyörräällä?»

Ä»KÄÿkÄÿÄ istumaan, emÄntÄÄ», toimitti Viion leski ja tavallisiksi sanoiksi kysyi: Ä»MitÄs kuulu?Ä»

Ä»EipÄÿ muuta kuulu, kuin ettÄÿ meillÄÿ on kuolema kÄÿynyt.Ä»

Ä»NikkilÄÿ kuollut?Ä» kysyi Viion leski.

Ä»Niin.Ä»

Ä»NikkilÄÿ kuollut?Ä»

Ä»Kuollut se nyt on.Ä»

Viion leski vaipui mietteisiinsÄÿ kÄÿdet ristissÄÿ helmassa ja katse maahan kiinnitettynÄÿ.

Ä»Mihin aikaan hÄÿn kuoli?Ä» kysyi hÄÿn vihdoin.

Ä»EnpÄÿ minÄÿ aikaa tiedÄÿ sen tarkempaan kuin ettÄÿ viime yÄÿn aikana. Aamulla kun herÄÿsin, niin ihmettelin, ettÄÿ kun ei isÄÿ juomaa tahdokaan, niinkuin aina teki ja vÄÿliin herÄÿttikin minut sitÄÿ varten. Minulla mieleen heti tyÄÿnnÄÿhti, ettÄÿ eikÄÿhÄÿn ole noutaja kÄÿynyt. PÄÿreeseen tulen hommasin ja aloin katsella ja tarkastaa: kuollut se oli. Ruumis oli jo kylmÄÿ.Ä»

Viion leskeÄÿ melkein kauhistutti. Kuolema tullut noin ÄÿkkiÄÿ, salaa kuin varas. Herra Jumala!

HÄÿnestÄÿ tuntui kuin olisi hÄÿneltÄÿ jÄÿÄÿnyt jotakin tekemÄÿttÄÿ, mikÄÿ oli tehtÄÿvÄÿ ollut, ja hÄÿn aivan kuin tuomitsi itseÄÿÄÿn. Olihan hÄÿn ollut aikeessa puhua NikkilÄÿlle juuri siitÄÿkin, ettÄÿ kuolema voi tulla millÄÿ hetkellÄÿ hyvÄÿnsÄÿ ja ettÄÿ tulisi olla valmis. Mutta eilen jÄÿi tÄÿmÄÿ ja kaikki muu sanomatta.

NikkilÄÿ veti hÄÿnetkin epÄÿilyksiin. MikÄÿ tekikin hÄÿnet niin heikoksi! HÄÿn oli kykenemÄÿttÄÿmÄÿmpi kuin koskaan ennen.

SitÄÿ jÄÿi hÄÿn miettimÄÿÄÿn ja ihmettelemÄÿÄÿn emÄÿnnÄÿn mentyÄÿ. Kenties tÄÿmÄÿ hÄÿnen voimattomuutensa ei riippunutkaan hÄÿnestÄÿ itsestÄÿÄÿn? EhkÄÿ oli toisin nÄÿhty hyvÄÿksi. NikkilÄÿllÄÿ oli armon aikaa ollut kauan ja kuolema vÄÿikkynyt hÄÿnen silmÄÿinsÄÿ edessÄÿ muistuttamassa hÄÿntÄÿ siitÄÿ alinomaa. Jumala oli kaikin tavoin kutsunut hÄÿntÄÿ armonsa helmoihin, mutta hÄÿn vaipui vain syvemmÄÿlle jÄÿrkensÄÿ viisauksiin, kuunteli mieluummin uskoa vastaan sotivia epÄÿilyksiÄÿ kuin Jumalan ÄÿÄÿntÄÿ.

Viion leski otti tapauksen tarkoitetuksi varoitukseksi, ettei milloinkaan saa antaa epÄÿilysten sortaa uskoaan, vaan tulee pysyÄÿ jÄÿrkÄÿhtÄÿmÄÿttÄÿ siinÄÿ kiinni.

PÄÿivÄÿn valettua meni hÄÿn NikkilÄÿn puolelle. SiellÄÿ oli jo Latun emÄÿntÄÿ, istuu itkuisin silmin puhellen NikkilÄÿn emÄÿnnÄÿn kanssa odotellen miehiÄÿ nostamaan ruumista makuusijalta. Viion leskestÄÿ tuntui kamalan kolkolle. SilmÄÿttyÄÿÄÿn ruumista pikimmÄÿltÄÿÄÿn istui hÄÿn syrjÄÿÄÿn, niin ettei nÄÿhnyt sitÄÿ.

Ä»Kuolema se on meidÄÿn kaikkien osa, niin rikkaan kuin kÄÿÿhÄÿnkinÄ», sanoi Latun emÄÿntÄÿ.

Ä»Onnen osa se oli NikkilÄÿlleÄ», sanoi NikkilÄÿn emÄÿntÄÿ tyytyväisellÄÿ muodolla.

Ä»Onnen osa kerrassaanÄ», vakuutti Latun emÄÿntÄÿ.

Ä»Maalliseen elÄÿmÄÿÄÿn nÄÿhden se oli onnen osa epÄÿilemÄÿtÄÿnÄ», lausui Viion leski huoaten. Ä»Mutta tÄÿmÄÿn elÄÿmÄÿn takana on iankaikkisuus...Ä»

Ä»Joka on itsekullekin Jumalan armopÄÿÿydÄÿllÄÿÄ», huomautti Latun emÄÿntÄÿ terÄÿvÄÿsti.

Tuli samassa Vimpari, joka oli toverikseen hakenut naapurin miehiÄÿ Korhosen.

Ä»ÄkkilÄÿhtÄÿÿ tuli NikkilÄÿ paralle, jotta ei saanut pappiakaan puhutellaÄ», tuumi sÄÿÄÿlien Vimpari.

Ä»No siitÄÿ ei vahinkoaÄ», sanoi Korhonen, joka oli muutaman uskonlahkon etevimpiÄÿ. Ä»Ei se kuitenkaan pappi olisi voinut hÄÿntÄÿ taivaaseen johtaa. Ei sinne mennÄÿ vain niin, ettÄÿ pappi tulee ja viskaa.Ä»

Ä»EipÄÿ, ei. Ei pappi eikÄÿ sakramentit autaÄ», selitti Vimpari, Ä»vaan pitÄÿÄÿ olla uskoÄ».

Ä»SitÄ uskonut NikkilÄn tÄ.Ä»

Ä»MistÄ sen Korhonen tietÄÄ?Ä» kysyi Latun emÄntÄ.

Ä»MinÄ sen tiedÄn Jumalan sanasta.Ä»

Ä»Ei NikkilÄ uskonut mitÄÄn. Oli liian jÄrkimies ja antoi jÄrelle vallanÄ», vakuutti Vimpari.

Ä»Se liika jÄrki se estÄÄ uskoa ja viepi helvettiin. Sinne se jÄrki on NikkilÄnkin vienyt.Ä»

Ä»Mutta ajatelkaapas, Korhonen, ettÄ tuo ruumis tuossa olisi joku lÄheisenne, jos se olisi oma poikanneÄ», huomautti Latun emÄntÄ.

Ä»Sama se olisi. MinÄ sanoisin samoin ja ajattelisin, ettÄ kun ei ole armon aikaa hyvÄkseen kÄyttÄnyt, niin menkÄÄn kadotukseen.Ä»

Ä»Te nyt niin keuhutte. Vaan jos Jumala antaisi teille luvan tulla taivaaseen ja ottaa jonkun hurskaan mukaanne, niin ottaisitte uskottoman poikanne.Ä»

Vimpari nauraa hÄrÄytti ja sanoi:

Ä»No, niin tekisi todemmastaan ihminen. KyllÄ sitÄ itsensä ja omaisensa taivaaseen toimittaisi.Ä»

Ä»Sanokaa mitÄ sanotte, vaan Jumalan tuomio on langennut uskottomalle jo edeltÄpÄin kauhistukseksi ja peloitukseksiÄ», lausui Korhonen kiihtyneenä ja NikkilÄn emÄnnÄlle uhkaavasti sanoi: Ä»Sinulle tÄmÄ on varoitukseksi pitÄmÄÄn armonajastasi vaari. Ei se ole sinulle sillÄ hyvÄ, ettÄ uskot, vaan sinulla pitÄÄ olla oikea usko, muuten et paremmin kuin NikkilÄkÄÄn taivaaseen pÄÄse.Ä»

Ä»Mihin ei NikkilÄ pÄÄse?Ä» kysyi emÄntÄ.

Ä»TaivaaseenÄ», huusi Korhonen.

EmÄntÄ katseli Korhosta silmÄt renkaina, joista vedet rupesivat valumaan norosinaan ja leuka alkoi vippasta niin, ettÄ hampaat yhteen kalisivat. Vihasta vÄrisevÄllÄ ja katkonaisella ÄÄnellÄ sai hÄn sanotuksi:

Ä»Tuskin NikkilÄ kovin pyrkiikÄÄn, jos sinne tulee sellaisia kuin sinÄ olet.Ä»

Latun emÄntÄ purskahti itkemÄÄn:

Ä»Voi meitä ihmisparkoja. Me kÄlyhÄt kurjimpia. MeidÄt jokahetkisten koettelemusten pitÄisi tehdÄ nÄlyriksi, mutta me olemme kopeita. Me odotamme ja toivomme Jumalan armoa ja rakkautta kukin itsellemme, vaan meillÄ ei ole armahtavaisuutta sinäpin siemenen vertaa, lÄhimmÄisen rakkaus meistÄ on kaukana kuin taivas maasta. LÄhimmÄisen kuolinvuoteenkaan ÄÄressÄ meillÄ ei ole yhtÄÄn ainoatakaan rukoussanaa armolliselle kaikkivaltiaalle Jumalalle, vaan asetumme toisiamme tuomitsemaan elÄvinÄ ja kuolleina kadotukseen.Ä»

Kun Viion leski silmäsi ruumista, jota miehet alkoivat liikutella, muisti hÄn vainajan sanat:

Ä»Rukoilkaa kaikkien edestä rakkaudella.Ä»

Sanomakellojen vakavaa soittoa kuunteli hÄn vesissä silmin istuessaan toimetonna kangaspuitensa ÄÄressÄ. Ajatuksensa olivat aivan kuin pysÄhdyksissä, mieli tÄynnÄ raskautta, sekaannusta ja rauhattomuutta.

Talvinen aurinko, joka jo pyrki pilkoittamaan matalimpien rakennusten harjan yli, paistoi punertavalla valollaan NikkilÄn tupaan, mikä oli nyt asujattomaksi joutunut. Kyynelsilmin istui siellä Viion leski ja Vimparin vaimo puhellen tÄmÄn ajallisen elÄmÄn kirjavuudesta odotellessaan Latun emÄntÄÄ, joka oli lÄhtenyt viemÄÄn NikkilÄn emÄntÄÄ kÄlyhÄsin huutokauppaan kansakoululle, minne NikkilÄn emÄnnÄn oli mÄÄrÄetty tulla. Latun emÄntÄ oli luvannut tulla sanomaan minne ja millaiseen taloon emÄntÄ oli huudettu.

Terveiset hÄn toikin vielä NikkilÄn emÄnnÄltÄ ja kertoi emÄnnÄn olleen ja lÄhteneen tyytyväisellä mielellÄ. Toimeentulevan talon oli sanottu sen olevan, johon emÄntÄ joutui, ja hyvÄsti oli luvattu hoitaa, kun Latun emÄntÄ oli sitÄ pyydellyt.

Ä»Vaan eihÄn sitÄ tiedÄ siltÄ minkÄlaiseen hoitoon sattuuÄ», sanoi Latun emÄntÄ. Ä»Kuulosti siltÄ ja olen minÄ itsekin nÄhnyt, ettÄ ei ole aina hoitoa minkÄÄnlaista, vaan

pääinvestoin pidetään hoitolaista huonommin kuin elukkaa.»

»Ei ole kylläyhän elämänsä tähtäillä ruusujen ja kukkusten päässä», huokasi Vimparin vaimo. »Kurjuudesta kurjuuteen.»

Äännettä minä istuivat he pitkän aikaa huoaten ja silmät kosteina.

»Päävivä kulta paistaa vain niin lempeästi tähtänsikin menneitten majaan», lausui Latun emäntä melkein kuin itsekseen ja se oli äännettä myyden vahvistamiseksi. Kukin tarttui yhä lujemmin kiinni yksinäänsi ajatuksiinsa tämmöisen elämän katoavaisuudesta ja surullisuudesta.

Tuntui säpsäyttävälle, kun Vimpari astui sisäisen tämmöisen syvän hiljaisuuden kestäessä.

Hän oli ollut hakemassa asuntoa, sillä se, jonka käsiin Nikkilän talo oli joutunut, oli käskenyt sekä Vimparin että Viion lesken muuttaa pois, kun taloa ruvettiin rakentamaan. Hikissänsä hän oli Vimpari ja asunto oli sittenkin vielä tietymättä missä.

»Minne häntä jouduttaneen ja miten tultaneen toimeen!» päävivitteli Vimparin vaimo.

»Kysy sinä, eukko, miten tähtänsä asti on toimeentultu! Sitä minä ihmettelen, että minä en ole vielä kertaakaan kuollut. Häntäkö meidän on? Onhan meillä poika mieheksi joutumassa ja siitähän tulee pappi. Sitten ei ole häntä», vakuutteli Vimpari.

»Siihen kurki kuolee, kun suo sulaa», arveli vaimonsa.

»Elä sinä niin sano. Onhan ihmisellä joka häntä huolen pitäjä, se joka linnut ruokkii ja kedonkukkaset vaatettaa, kun usko. Eikö niin, Viioska? Mutta sitä ihminen ei aina tahdo uskoa. Meillä on ollut lujilla elämällä usein, olen luullut, että ei muuta kuin tuohon paikkaan alamme nykkistyä toinen toisemme jalkaan. Mutta eipäs!»

»Niinhän se on, että kauan on kyllä kallellaan, ennenkuin kaatuu», sanoi vaimo.

»Eikä kaadu sittenkään», vakuutti Vimpari, »vaan voi nousta hyvinkin pystyyn. Mutta sinä et usko mitään, vaikka olet nähnyt sellaisen ihmeen, että meidän asuntoon astuu kaksi herrasmiestä, toinen tahtoo pojan omakseen kasvattaakseen ja kouluttaakseen ja kouluttaa pääsille päätteeksi papiksi. Sellainen Jumalan armon osoitus, etkä siltä usko. Mutta minä uskon, minusta ei olisi mahdotonta uskoa vaikka rahasikin tipahtavaksi syliini pilvettä mältä taivaalta. Niin se pitäjä luja usko olla, kun kerran usko.»

»Mies parkaa», ajatteli Latun emäntä. »Häntäkin vetäjä elämänsänsä kuin raskasta kivikuormaa, saa palan tähtänsä, siksi hengen pidettävä, että elämänsä ylihuomiseen, jolloin taas ehkä saa vähän enemmän, vaan ei tiedä saako sitten päävivän kahden perästä vaiko vasta kolmannen. Elämänsä toivossa, usko itsellensä rikkauden arkun aukenevan, huomaamatta sitä, että vieraskumppaneitaan, jotka uskovat itselleen samaa, odottavat samanlaista ihmettä, uupuu, joko nähty kesken kultaisia toiveitaan tahi synkistyen elämänsänsä, kun uskomaansa armoa ei näy. Moni raukka synkistyy niin, että kiroo itse Jumalaa.»

»Mutta meidänhän ei tarvitse enää mitään ihmettä odottaakaan, se on meille jo tapahtunut. Vai eikö teistekin, Viioska ja Latun emäntä, ole todellakin aivan kuin Jumalan omin käsin tekemä armotyö, kun meidän Aappo otettiin sellaisille päviville, että pappi tulee?»

»Mutta Vimpari kulta, Aapon papiksi tulo on vielä monessa», sanoi vaimonsa.

Vimpari väitti vain, että se on jo niinkuin tapahtunut asia ja että jos ei tulisikaan pappia, niin tulee joku muu virkamies, joka elättää vanhempansa. Sitä on Jumala tarkoittanut.

Alemmalla äänellä alkoi hän sitten puhella, että tällaista armoa hän ei olisi ansainnut, sillä ei hän ennen ole Jumalasta väliittänyt, vaan ollut uskon niinkuin moni muukin ja horjuu väliin nytkin.

»Vaan tuskinpa sitä on, joka ei uskossaan joskus horjuisi. Vai mitä luulette, Viioska?»

»Tuskinpa on», myönsi Viion leski pitkän ajan kuluttua.

»Niinpä minäkin. Mutta ei saa antaa epäilyksille valtaa, muuten voittaa uskottomuuden synkkyys, niinkuin voitti sen, jonka elämäntarina vasta on silmämme edessä päästetty, ja jonka kallistunut elämänsä ei päässyt uskottomuutensa vuoksi pystyyn, vaan lahosi lahoamistaan ja kaatui.»

Latun emäntänsä kohahti seisaalleen. Hänen verensä kuohui. Hän ehti ajatella, että kun lakkaamatta saa kuulla tuota samaa virttä. Ja ne etupäässä, jotka uskovat itselleen ihmeitä Jumalalta, vaikka tunnustavat itsensä ansaitsemattomiksi ja uskonsa horjuviksi, ovat valmiit lähimmäs uskon heikkoutta syyttämään. Sitä ei Nikkilä tehnyt, vaan puhui säällillä ja rakkaudella Vimparista niinkuin muistakin kovaosaisista.

Latun emäntänsä ei ollut ehtinyt sanoa vielä sanaakaan, kun Viion Elsa tuli tupaan, mikä kokonaan ehkäisi hänen mielenkuuhunsa.

Elsalle ei oltu uskallettu sanoa emännän joutumisesta kätöihin hoitoon, kun oli pelätty hänen panevan sen niin kovin pahakseen, niinkuin oli pahonut Nikkilän kuolemaakin. Viion leski oli koettanut jouduttaa muuttoaan Nikkilästä ennen tätä tapausta, jotta siten pääsis se Elsan tiedon sivu tuonnemmaksi. Mutta huoneita ei ollut niin saatavissa, jotta muuttoaika oli siirtynyt huomiseen päivään.

Elsa loi heti kysyvän katseen kaikkiin, aavistaen emännän poissaolon tavattomaksi, kun häntä ei näkynyt ja näin paljon oli väkeä.

»Onko emäntäkin kuollut?» kysyi hän terävästi.

»Ei, lapseni», vastasi Latun emäntä.

»Missä sitten?»

Jokainen tapaili jotakin vastataksaan, kun Elsa vuoronperään heitä katsoi, vaan kaikki jäivät toisiaan odottamaan.

»Jaa! Kyllä minä tiedänkin. Emäntä on myyty. Voi kauhistus!» sanoi hän ja rupesi itkemään.

Häntä koetettiin lohduttaa selittämällä, että ei emännällä ole paha olla, vaan Elsa itkunsa seasta väitti toisin. Eilen kun koulussa oli ilmoitettu tänäks päiväksi lupa, niin olivat muutamat tytöt tienneet, että lupa on sen vuoksi, kun on koululla kätöihin huutokauppa, ja muutamat tytöt olivat kertoneet millaista se on. Niistä kertomuksista Elsa, nyt mainitsi sitä ja tätä ja kuulijoita kauhistumasta esti tieto, että kaikki ei toki totta ole, vaan lasten mielikuvituksen synnyttämä. Vaan Elsan sydämellinen itku, lapsen vilpittäen osanotto menneitten kohtaloon liikutti kaikkien mieltä. Siinä oli menneitä kohtaan jotakin hyvittävästä ja palkitsevaa. Latun emäntäkin tunsu lohduttavaa ja keventävää mieleensä. Poislähtiessään hän ääneensä itkien syleili Elsaa:

»Jumala siunatkoon, auttakoon ja varjellakoon sinua, herttainen lapsi!»

Illalla maata pannessa ratkesi Elsan itku uudelleen, vaikka hän oli sen saanut tyyntetyksi päivällä isoksi aikaa. Hän itki hiljaa nyyhkien myöhäiseen yöhän, unohuttaen kaikki rukouksensa, senkin, jota hän tähän asti oli hartaimmin rukoillut.

Siitä joulusta saakka, kun hän kävi ensi kerran joulua ihailmassa keskikaupungilla ikkunain takaa ja näki siellä muutamassa talossa Vimparin Aapon, joka oli Karénin rouvan ottopoikana, oli hän toivonut pääsevänsä johonkin keskikaupungille ottotyttäksi. Joka päivä hän oli odottanut sitä tapahtuvaksi. Kuvailunsa siitä, miten se olisi hauskaa, olivat vain aina kiihtyneet ja kiihoittuneet. Hän oli koettanut olla oikein hyvä ja rukoili ja toivoi katkeamatta. Hän oli käynyt joskus keskikaupungilla kävelemässä sitä varten, ja masentunein mielin palasi, luullen että hän ei ole tarpeeksi hyvä ollut. Viime aikoina oli hän alkanut luulla, että sitten vasta hän pääsee, kun saa koulunsa lopetuksi keväällä. Ja siitä oli hän iloinnut jo.

Hän olisi hyvin sievä: vaaleanpunainen leninki, vaaleanpunaiset sukat, sievät matalat kengät, tukka hajallaan, tummanpunaisella nauhalla pääläen yli. Hän olisi niin hyvä, että kaikki häntä pitäisivät, häntä ja Aaposta. Aapon kanssa he yhdessä kävisivät täällä Vaaralla tuomassa apua kätöille ja opettamassa kätöihin lapsia.

Vaan mitään hauskaa se nyt olisi enää, kun ei ollut Nikkilästä eikä emäntää. Ei ollut hänen tuttujaan enää kuin Ojanniemen Marin äiti ja Aapon vanhemmat, jotka eivät olleet niin avun tarpeessa, kun Latun Liisa kävi niille kerjäämässä varkein äidiltään.

Turhaan olivat menneet hänen toiveensa ja sääli oli Nikkilästä ja emäntää, joita hän ei saanut auttaa.

»Miksikä hän Jumala ei sitä sallinut?...»

Syksyllä pössi Elsa muutaman rouvan ompelutehtaaseen oppilaaksi.

Viion leski olikin ollut huolissaan ja miettinyt mitä Elsalle nyt toimeksi, kun koulukin oli loppunut. Kotona ei ollut mitään tällaista asti eikä mitään oppiakseen sellaista, millä vastaisuudessa voi toimeentulonsa hankkia. Joutenolo oli kaikkein pahinta, se oli kaiken pahuuden siemenen hyttyspelto. Vaan nyt kun Elsa työpäikan sai, olisi hänen melkein mieluummin suonut, että sitä ei olisi ilmestynyt. Hänen itki Elsan mentyänsä ensi päivänään.

Pelko, mikä mieleen oli pyrkinyt jo varhaisimpina vuosina Elsan tulevaisuutta ajatellessa, ja jota pelkoa hänen oli häntä turvaamalla Jumalan islaiseen huolenpitoon, virisi nyt liekkiin ja kiihkeämpään kuin koskaan ennen.

Elsa on nuori ja herkkä vaikutuksille. Ja millaiseen seuraan on hänen joutunut? Synti oli ajatella kenestäkään pahaa, vaan sellaisessa joukossa on molempaa, hyvänsä jos huonoakin. Siellä voi Elsan sydämeen tulla kylvetyksi turhamaisuutta ja kevytmielisyyttä, mikä nuoreen lapsekkaaseen mieleen niin helposti imeytyy ja mikä nuoria tyttöjä lumouksen voimalla kulettaa houkuttelevaa polkua turmelukseen.

Tuskallisesti ahdistivat peloittavat ajatukset. Hänen turvausi Jumalaan ja koetti kiskoutua niistä irti. Illalla saikin hänen aina haudatuksi pelkonsa rukouksiin, kun Elsa oli työstä kotiutunut lapsellisena, avomielisenä, äitiään hyväksyvä ja entisensä mitenkään muuttumattomana. Ummistipa usein silmänsä levollisella tunteella, ettei mitään vaaraa olekaan. Mutta aamulla herätessään oli pelko leimuamassa aivan kuin olisi se syttynyt jo hänen nukkuessaan. Tuskallista ja rauhatonta oli sitten yksinäisyytensä päivänään. Sitä enemmän kiihtyi levoton mielensä, kun kuului puheita eräänstä tytöstä, joka oli samassa työpäikässä ja muuten kelpo tyttöinä pidetty. Ja silloin tuli mieleen Nikkilän puhe selvänään, kuin olisi suurilla kirjaimilla joka sana ollut eteen maalattu.

Niin arka ja jännityksissään hänen oli, että kun Elsa eräänä iltana viipyi tavallista pitempään, sai se jo hänet epätoivoon ja melkein uskomaan, että siinä se nyt oli, mitä hänen oli odottanutkin. Tavatonta oli Elsan viipyminen ja jos mitä tahansa syyksi koetti ajatella, niin se ei voinut muuta olla, kuin että Elsa oli jossakin kevytmielisyyden jälillä, joko kaduilla kävelemässä tai huvipaikkain ääriin kurppailemassa. Ja siitähän se oli alku. Ankaraa tutkintoa ja vakavia nuhteita ehti hänen pitämään odottaessaan kiihtyvällä tuskalla. Hänen rukoili, itki, oli ankara, uhkamielinen, heltyi samassa ajatellessaan, että jos joku onnettomuus on kohdannut, lahtui kuvaillessaan jotakin onnen sattumaa, vaan taas synkistyi, ja se lopuksi voitti.

Elsa oli ollut muutamissa hartausseuroissa. Eräs työtoveri oli hänet sinne vienyt, ja Elsa oli innostuksissa siellä olostaan ja niin ihastunut iltaansa, että pahoitteli, kun seuroja ei ollut joka ilta.

Kuin kivitaakan alta keveni äidin mieli. Hänen häntä pahoja luulojaan samalla, kun hänen ilonsa tunteet olivat niin irrallaan, että hänellä oli täysi työpäivänsä itkua.

Aivan päivänvastoin oli tapahtunut kuin hänen oli täänä iltana ja pitkin aikoja ajatellut. Ja jos mitä onnellista sattumaa Elsalle tapahtuneeksi oli mieleen tullut, niin ei kuitenkaan tällaista. Aivan toisille teille oli hänen luullut Elsan hänen toveriensa vevän, sillä jos luuli hyvänsäkin olevan heissä, niin ei tullut ajatelleeksi heidän mitään sellaista vaikuttavan.

Elsasta tuli ahkera ja innokas seuroissa kävijä, niin että hänen ei millään syyllä jättynyt kertaakaan pois. Ja sitä mukaa muuttui hänen huomattavasti. Rukouksissaan hänen ei käytnyt enää entisiä kirjoistaan oppimia tai supattanut jotakin lapsellista, niinkuin ennen, vaan rukoili omin sanoin ja puki rukouksensa varsin somaan muotoon. Hänen huomasi synniksi seikkoja ja tekoja, sekä ikäistensä että aikaisten, joita äiti ei ollut koskaan miksikään ajatellut. Käytöksensä äitiään kohtaan oli myöskin muuttunut. Siinä ei ollut entistä herttaista hellyyttä, ja avonaiset sydämeilliset hyväksilynsä olivat jätäneet kerrassaan. Äidistä se tuntui vieraalle, vaan syyksi hänen ajatteli sen, että Elsa tässäkin oli vakaantunut niinkuin muussakin, niinkuin oli muuttunut harvapuheisiksikin, vakavaksi, niin että hänen ei nauranut juuri eikä koskaan lapsellisesti riemastunut. Hänen oli kuin aikaihminen, vakava ja arvokas.

Aina oli hänen ollut ikäisilleen esimerkkinä. Niin hyvällä sanalla ohjatesaan kuin kuritettuaan pehmitellessään lastensa mieliä puhelivat vanhemmat häntä, neuvoen heitä olemaan niinkuin Viion Elsa, joka oli kuuliainen äidilleen, näljää kaikille ja joka ei tehnyt koskaan mitään, mistä olisi voinut nuhdella eikä edes vähintäkään moitesanaa lausua. Nyt asetettiin hänet malliksi ikäisemmilleenkin, rippikoulun käynteille. Kaikki puhuivat häntä suurella ihastuksella ja pitivät häntä ihmelapsena.

Ä»Jumalan lahja on tuollainen lapsi. Se on teille, Viioska, erityinen Jumalan armon osoitusÄ», vakuutettiin Viion leskelle.

Siksi uskoi sen Viion leskikin ja tunsu ennen tuntematonta onnea syvÄssÄ nÄ¶yryydessÄ tunnustaen ansaitsemattomuutensa. MielihyvÄllÄ katseli hÄn aina tytÄrtÄÄn, kun tÄmÄ toimi toimiaan kotona, iloinen tyytyvÄisyys kasvoilla ja koko olossaan elÄmÄn keveys.

Ä»MinÄ olen niin iloinen, niin onnellinen...Ä»

NÄin oikein uhkuvana riemua ja ylimmilleen innostuneena tuli Elsa kerran kotia seuroista.

Äiti vastasi siihen vain hymyllÄ. HÄntÄ halutti sulkea Elsa syliinsÄ, niin sanomattomasti halutti, mutta kun Elsa ei nÄyttÄnyt sitÄ huomaavan, ei katsonutkaan hÄneen, vaan oli melkein kuin yksikseen, niin esti ÄitiÄ omituinen ujous. HÄn kuitenkin jÄsi odottamaan, ettÄ Elsa tulisi hÄntÄ hyvÄilemÄÄn niinkuin teki ennen, kun oli jostakin noin riemastunut. Mutta Elsa nÄytti hillitsevÄn siitÄ itsensÄ ja Äidinkin tunteen ponnistus vÄheni hiljalleen.

Seuroissa oli lukenut ja selittÄnyt erÄs herra, joka oli muualta kotoisin ja kÄsymÄseltÄÄn vain tÄÄllÄ. HÄn oli vanha, tukka valkoinen, joka oli kiharainen niskassa. Parta oli niinikÄÄn valkoinen, tuuhea ja pitkä. HÄn oli kaunis, ja kauniisti kertonut siitÄ, kun lapsia tuotiin Jeesuksen tykÄ¶, ettÄ hÄn siunaisi heitÄ.

Ä»EtkÄ¶ haluaisi lukea minulle siitÄ?Ä» kysyi Äiti pyydellen.

Ä»EttekÄ¶ ole koskaan siitÄ lukenut, Äiti?Ä»

Viion leski aivan kuin itseÄÄn puolustellen selitti:

Ä»Olen, lapseni, olen joskus lukenut ja tapauksen muistan. Lukisin useammin ja mielellÄni raamattua, mutta kun minulla on heikot silmÄt, etten laseitta nÄe.Ä»

Elsa otti uuden testamentin ja jonkun aikaa etsittyÄÄn luki:

Ä»Ja he toivat hÄnen tykÄ¶nsÄ lapsia, ettÄ hÄn heihin rupeisi: niin opetuslapset nuhtelivat heitÄ, jotka niitÄ toivat.

Mutta koska Jeesus sen nÄki, nÄrkÄsty i hÄn ja sanoi heille: sallikaat lasten tulla minun tykÄ¶ni ja ÄlkÄ¶t kieltÄkÄ¶ heitÄ, sillÄ senkaltaisten on Jumalan valtakunta.

Totisesti sanon minÄ teille: jokainen, joka ei Jumalan valtakuntaa ota vastaan niinkuin lapsi, ei hÄn suinkaan siihen tule sisÄlle.

Ja hÄn otti heitÄ syliinsÄ ja pani kÄstensÄ heidÄn pÄÄllensÄ ja siunasi heitÄ.Ä»

TÄssÄ ei ollut mitÄÄn, jota Viion leskikin ei olisi voinut ymmÄrtÄÄ. Helppo hÄnen oli my¶s kÄsittÄÄ miten kaunista, ylentÄvÄÄ ja riemastuttavaa sen vanhan herran saarna on voinut olla. Ja tÄmÄ synnytti hÄnessÄ omituksen kaipauksen tunteen. HÄn nÄki muitten ilon ja riemun, heidÄn onnelliset tunteensa ymmÄrsi. Mutta se teki hÄnet surulliseksi, pani hÄnet masennuksiin. HÄn tunsu itsensÄ osattomaksi kaikesta ja aivan syrjÄiseksi. Elsan tÄhden voi hÄn tuntea iloa ja onnea ja pyrki sitÄ tekemÄÄn omakseen ja elÄhyttÄmÄÄn sillÄ innostusta, riemua ikÄvÄ¶ivÄÄ sydÄntÄÄn. Mutta tÄmÄ hÄnen tunteensa ei saanut valtaa, kun Elsa pysyi itsekseen, ikÄÄnkuin omalle varalleen sÄilyttÄen kaiken onnensa. Äiti rupesi tuntemaan itsensÄ yhä enemmÄn syrjÄiseksi ja osattomaksi, yhä kiihkeÄmpÄÄ kaipausta. Ja masennuksissaan alkoi hÄn katsella heikkouttaan, puutteellisuuttaan, muistella uskonsa horjuvaisuutta ja ajatella ansionsa mitÄttÄ¶myyttÄ Jumalan armon osallisuuteen ja isÄlliseen rakkauteen.

Elsa pÄÄtti, ettÄ Äiti ei ymmÄrtÄnyt sitÄ luettua, kun hÄn ei ollut iloinen niinkuin olivat kaikki siellä seuroissa. Vakavampi kuin koskaan ennen nÄytti Äiti olevan, aivan kuin pahoillaan jostakin. Mutta sen pitempÄÄ hÄn ei kuitenkaan sitÄ ajatellut. HÄnen mielensÄ oli kuohuksissa riemusta.

Ja hÄn antautui itsekseen palauttamaan mieleensÄ muistoja seuroista. HÄn kuvaili ne uudelleen ja uudelleen kiintyen aina enemmÄn muutamiin yksityiskohtiin.

Niin hauska ei ollut ennen koskaan seuroissa. Ei ollutkaan muulloin niin paljon vÄkeÄ ollut, lapsia varsinkaan. Ja kaikki olivat niin iloisia. Rouvat, jotka aina olivat ystÄvÄllisiÄ keskenÄÄn, taputtelivat nyt toisiaan ja syleilivÄtkin muutamat iloissaan. Lapsia kaikki hyvÄilivÄt aina, vaan nyt tÄnÄ iltana vasta...

Elsa ei jaksanut muistaa kaikkia, jotka olivat hyvÄilleet hÄntÄ, eikÄ hÄn kaikkia tuntenutkaan.

Se oli niin hauskaa ja herttaista, mutta ei mikään kuitenkaan niin herttaista kuin Montinin rouvan hyväily. Se oli kaikista ylittävä, se tuntui ärettömän onnelliselle.

Montinin rouvaa Elsa ihaili, jumaloi tavallaan. Mitään hänen pyhästä ja autuaasta kärsitti, sen sovitti hänen Montinin rouvaan. Hän oli jo tyytyväinen, kun sai nähdä hänet. Ja se sai hänen jaksaneensa värttäjänsä ja siinä oli kylliksi suosion osoitusta hurmaamaan asti, kun rouva taputteli häntä poskelle. Sillä Elsa voi riemuita jo monta päivää, jos sai seuroissa tervehtää Montinin rouvaa, niin että rouva hymyillen katsahti häneen ja ystävällisellä äänellä lausui: »Hyvästä iltaa, hyvä, kaunis lapseni!»

Kukaan lapsista ei koko maailmassa ollut niin onnellinen kuin Montinin Hulda, joka silloin täällä in kävi seuroissa. Kun puhuttiin Jumalan lapsista, niin ajatteli Elsa ainoastaan Huldaa. Ja kuvitellessaan iloa taivaassa oli Hulda onnellisista onnellisin mammansa kanssa. Kaikki hyvä, mitä siellä oli tarjona, oli Montinin rouvan ja Huldin ennen muita. Muita tyttöjä seuroissa piti Elsa hyvin, herrasväkeä kun olivat, eikä ollut heidän kanssaan suosiotaan välinpitämättä. Mutta Huldin ystävällinen katse, hänen hymyilynsä oli Elsalle enemmän kuin noitten toisten koko suosion tulva yhteensä.

Koko muistelemisensa keskittyi Montinin rouvan syleilyihin ja Huldin armauteen. Ja nuo muistot saivat hänen riemunsa vieläkin partaitten tasalle.

Hän ajatuksissaan antoi Montinin rouvan syleillä itseään, tunsikin hyvälle lemuavan tuoksun, samettiset vaatehihat, näki hänen pyöreän, ystävällisesti hymyilevän muotonsa. Ja kun hän siinä syleilystä irtausi, joutui hänen Huldin viereen, joka kietoi käsisivartensa hänen vyöttäisiinsä. Se oli Elsaa ujostuttanut ja vieläkin veri syöksyi kasvoihin. Huldin toimittamisella hän oli uskaltanut ottaa Huldaa vartalosta, jolloin katsoi häntä silmiin.

Voi kuinka kaunis Hulda oli. Valkoinen otsa, tumma tukka. Ja hänen poskensa kun oli pehmeinen, kun hän sen painoi Elsan poskea vasten! Elsa oli aivan huumauksissaan ollut eikä osannut oikein hengittää, nytkin vielä pidätti hänen henkeä, niin että tuli viimein syvä huokaus. Montinin rouva syleili heitä molempia, kun he Huldin kanssa olivat sylitysten, poskitusten.

Miten sanomattoman onnellista oli! Mitään ei ollut enää, jota hän olisi odottanut tahi halunnut. Taivaallisen elämän onnella oli suurempi viehätys ainoastaan iankaikkisuutensa ja loistonsa vuoksi. Kun hän sinne siirsi mielikuvituksensa, niin he sielläkin samalla tavalla Huldin kanssa sylitysten, poskitusten olivat, liitelivät halki valkopilvien, läpi avariensinialien, jossa kohtasivat ystävällisiä, herttaisia ihmisiä, jotka heitä ihailivat ja seurasivat heitä, ja niin he edellä riensivät taas uusien pilvien sisästä ja siniaukkojen läpi säteilevänsä kirkkauteen, jossa taivaan loistavat joukot ympäröivät Jumalaa ja johon kaikki autuaat kokoontuivat, ja jossa heidät, Huldin ja hänet, Jeesus syliinsä sulki ja kaikki iloitsivat...

Mutta kun Elsa katsahti äitiin, niin tuli hänen äkkiä surulliseksi.

Äiti istui siinä työssänsä vakavan näköisenä. Elsasta näytti kuin olisi hänen itkusilmissään. Paikkainen riihi oli hänellä, toinen hiha rikki, niin että kyynärpäät näkyi. Hame oli karkea ja ruman harmaja, sukat parsittu monenvärisellä langalla ja kantapäät rikki. Kyyryselkäinen ja laiha, kädet suoniset ja toisessa kalvosessa pongotti luu korkealla.

Esalta tahtoi itku väkistenkin työntäytyä. Äiti ei sopinut tuollaisena hänen mielikuviinsa, hän oli aivan erilainen kuin ne rouvat, jotka kävivät siellä seuroissa. Tuntui kun äiti olisi iankaiken tuollaisena pysyvä, niinkuin se ukkokin kuussa, jonka pitävä ikuisesti kuuta tervata. Elsaa oikein kauhistutti.

Jos äitikin olisi rouva! Mutta se ajatus oli vain kuin väliahdys, sillä se ei sopeutunut hänen tunteisiinsa. Montinin rouvan sijalle hän ei voinut äitiä asettaa ja muut eivät olleet niin arvokkaita, niin lähellä Elsan ihailua kuin äidin olisi pitänyt olla, ja tyhjää paikkaa hän ei huomannut.

Mutta lapsi olisi äiti voinut olla, pieni tyttö, Huldaa ja häntä pienempi, josta he kaikki pitäisivät niin ärettömästi...

»Voi jos tekin, äiti, olisitte niinkuin lapsi!» sanoi Elsa yht'äkkiä.

»Niin, jospa minä olisin, jospa aina vois olla», vastasi äiti heti aivan kuin sitä olisi miettinytkin.

Elsan puhe olikin aivan kuin Viion lesken herään omantunnon kuuluva ääni, jolle hän vavahti. Hänen silmänsä vettyivät eikä hän kyennyt, jos olisi tahtonutkin, hillitsemään enää

itseään. Hän syleili Elsa ja itki.

Elsa itki myöskin ja kiihkeästi. Sälän tunne purkausi itkuun, mitään ei saanut helposti tyynnytyksi. Ja syleilyssä kyynelten mukana nousivat kaikki hellät tunteensa Äitiä kohtaan kätkeälistään.

Aivan puutteelliseksi, vajanaiseksi ja mitättömäksi tunsin hän nyt sen ilon ja riemun, jonka osallisuudessa hän itse oli, jollei Äiti olisi mukana. Sillä ei ollut muuten mitään viehätystä, niin että hän olisi siitä voinut luopua tykkänsä. Ja siitä hän jonkun aikaa ikäänkuin kiisteli mielessään, että joko Äitikin tahi ei hänkään...

Äidille uudet vaatteet ja sitten he yhdessä käyväst seuroissa. Varma oli, että Montinin rouva rupeaa pitämään Äidistä enemmänkin kuin niistä rouvista siellä. Tunsihan Montinin rouva Äidin...

Ja Ojanniemen Marin päätti hänen myöskin ottaa. Mari raukka, joka oli sairastanut ja puhunut hänestä huoleissaan ja oli kaivannut häntä.

Hän oli varma, että kaikki mieltäväst Mariin. Heitä olisi kolme, joista kaikki pitäväst, Hulda, hän ja Mari.

Mutta muitakin alkoi tunkeutua siitä aukosta, joka oli näin revennyt siihen maailmaan, missä Elsan ajatukset, hellät tunteet ja kauniit kuvailut olivat ennen liikkuneet ja minkään hän oli unehuttanut jouduttuaan uuteen piiriin, joka oli niin erilainen, niin uutta täynnä, tulvillaan viehätystä, onnea, iloa ja riemua. Kaikki entiset sydämen läheiset tulivat pyytelemään päästäkseen tuon onnen osallisuuteen.

Vaan joutavaksi meni kaikki ajatellessa Latun Liisaa mukana. Vaikka olihan Liisa aina niin hyvä hänelle, sanoi aina ettei hänen kenestäkään niin paljon pidä kuin Elsasta. Mutta kuitenkin hävetti jo ajatellessakin häntä, kun hän on semmoinen häikäle ja kaikki hänelle nauravat! Ja muutenkin semmoinen pahanilkinen: Äitinsä tietämättä kulkee kerjuulla. Elsa häpesi itseäänkin, kun hän oli viime keväänä ollut Liisan mukana siellä porvarin hautajaisissa hakemassa keittoa, ja kerran kerjäämässäänkin. Silloinkin kun tulivat kerjuulta, varoitti Liisa, että ei saa sanoa kenellekään, ei Vimparillekaan, että hän on ollut mukana. Liisa pani hänet yksin viemään Vimparille, mitään olivat saaneet. Vimpari oli sanonut Elsa parhaaksi lapseksi maailmassa.

»Kun Aappo pääsee papiksi, niin minä toimitan, että hänen naipi sinut, jotta pääset papin rouvaksi», oli Vimpari sanonut.

Elsa hytteli nyt! Aappokin oli ollut seuroissa nyt, vaan ei hän ollut välittänyt hänestä ollenkaan, eikä ollut välittänyt kaukaan aikaan. Ensi kertaa ollessaan seuroissa, jolloin Aappokin oli, oli hänellä hauska Aapon vuoksi ja sitten kaipailikin, kun häntä ei enää näkynyt siellä. Vaan sitten kun hän mielistyi Huldaan, unohtui Aappo.

Aapon rouvaksi hän ei tahdo! Ei, ei, ei! Hän ei tahdo papin rouvaksi, hän haluaa olla vain Huldan kanssa. Naikoon Aappo Latun Liisan, joka vieläkin kerjää Vimparille, vaikka keväällä käy jo rippikoulun.

Elsa ei haluttanut enää käydäkään Vimparilla. Siellä oli niin likaista ja ahdasta, Vimpari on niin ruma ja vaimolla on likaiset ja resuiset vaatteet ja lästistyneet pieksunruojuset nilkkasiltaan jaloissa...

Ikävälle ja pahalle tuntui Elsasta olonsa. Hän oli kuin pahalla tuulella jostakin. Kiiruhti maata ruvetakseen ajattelemaan hauskaa. Mutta sittenkin tuntui vastenmieliselle kaikki eikä hän saanut mielikuviaan liikkeelle. Unikaan ei tahtonut tulla, hänen käänтелиhe levottomana pitkä aikaa, luki muutamia runomittaisia rukouksia ja ummisti silmänsä.

Aappo, hän ja Latun Liisa olivat poskitusten, Hulda viipotti sormea ja Vimpari nauraa hohotti, johon hän heräsi. Se tuntui ilkeälle. Hän koetti olla mitään ajattelematta ja pitämään silmiään auki odotellen Äitiä. Mutta aina vaipui hän unenhorrokseen ja vavahti hereilleen, kun oli putoavinaan jostakin, tahi lankeavinaan Vimparin asunnossa, tahi Vimparin vaimo tuli hyvin rumana hyväilemään häntä. Vasta pääsi rauhalliseen uneen, kun kuuli Äidin lukevan Isämeidän ja Herransiunauksen.

Täyttää rauhaa, suloista levollisuutta ja ehyttä luottamusta täynnä painoi Äiti silmänsä umpeen tuntien, että hän samalla mielellä voisi sulkea silmänsä kuolemaankin.

yymmärtääkin sen, minkä useakin, mutta parempi oli kädä se hyvin ymmärtäen.

»Panen mielellesi, että jos luulet ymmärtäväsi asian niin kalliiksi ja vakavaksi kuin se on, niin mene, jos epäilet, niin jätetään», sanoi Äiti niin vakavasti ja näilyyn pyytävästi, että Elsa ei olisi voinut tehdä vastoin tää. Hän luopui ehdoin tahdoin aikeestaan, ilman vähintäänkään vastenmielisyyttä, vaan masentuneena.

Hän oli nyt kuin yksikseen jäänyt, eikä ollut mitään, joka olisi kiinnittänyt mieltä. Aika oli ikävä työssä ja jouten ollessa. Työ tuntui rasittavalta, niin että oli jaksamista viime tunneilla työpäikassa. Päivän istuttuaan alkoi pistää hartioihin ja uuvuttaa, jotta piti oikoa myötänsä ruumistaan. Hartaasti senkin vuoksi odotti työpäijän loppua ja joutohetkeä. Mutta mieli enin uupui. Jos jotakin hauskaa koetti ajatella, niin ei jaksanut, tuntui kaikki tahkealle, raskaalle ja painostavalle. Joskus kun pistäisi mieleen joku aie aikansa kuluttamisesta illalla työpäistä päivästyä tahi sunnuntaiksi, niin tympäsi se taas heti.

Työpäikassa tytöt olivat mahdikkaita, kiusasivat ja pilkkasivat toisiaan. Elsa pelotti, että joskus rupeavat häntäkin kiusaamaan. Hän ei ymmärtänyt useinkaan heidän kiistojaan ja kujeitaan, vaan tuntui häntä, että se oli jotakin hirveän pahaa.

»Luulisi tuota konsulin pojan morsiamen kannattavan pitävä omat saksensa, ettei aina olisi muitten varassa!», sanoi kerrankin muuan toiselle, joka siihen vastasi:

»Käypikät kateeksesi, kun ei itselläsi ole kuin pahanen merikoululainen? Luuletko saavasi sitäkään vähän räkkaa? Hassuttaa vain sinua!»

»Jos hassuttaneekin, kun ei anna pastihuveja ja viisimarkkoja!», vastasi taas toinen ja nauroi muille silmää iskien.

»Kun ei ole mistä antaa!»

Tällä tavalla kerrankin sätti pari tyttäätä toisiaan toisten nauraessa. Ja hänenkin oli eilen illalla ollut muutaman pojan, Kivelän Riston kanssa soutelemassa! Häntä pelotti niin, että kädet vapisi.

Kun hän näki jonkun tuttavan ohi kulkevan, olisi hänen itkenyt, jos olisi uskaltanut, kun ajatteli että tuo sai olla ulkona ja omassa vapaudessaan. Hän odotti iltaa kuin pelastuksen hetkeä. Ja sunnuntai piili mielessä hauskana, kun sai olla jouten ja mennä johonkin.

Mutta joutohetket olivat sitä ikäväämpiä, kuta pitempiä olivat. Ne olivat kuin tyhjyyttä täynnä. Hänellä ei ollut mitään tehdä eikä mihin mennä.

Usein kun hän lähti johonkin naapuriin, missä oli tovereita hänelle, joko ikäisiään tahi vanhempia, pyritti hän takaisin äkkiä tymepeyksissään. Ja jos meni perille, niin rupesi siellä kyllästyttämään, vaikka kaikkialla kohdeltiin häntä ystävällisesti, vanhemmat ihmisetkin kuin omaa vierastaan. Se saattoi hänet vain halveksimaan omaa itseään, varsinkin jos ihmeteltiin, niinkuin usein tapahtui, että kun Elsa ei vielä rippikouluun aikunutkaan. Ei lohduttanut isosti, jos sitten aina sanottiinkin:

»Eipä sillä ettei sitä ehdi käydä myöhemminkin.»

Rippikoulu oli lykkänyt epämieliseen tulevaisuuteen, sillä Äiti oli sanonut, että Elsa saisi ainakin pari vuotta jättää tuon aikeensa, eikä Elsa ollut sentähden mitään päivästä vielä tehnyt. Mutta syksyllä kun Mari koulun alkoi, päätti Elsa että kahden vuoden perästä hänenkin käy, ja se jo tuntui vähän lohduttavammalta. Mutta sittenkin katui hän, ettei ollut jo Marin kanssa yhtä aikaa, kun kuuli että Montinin Jori ja Vimparin Aappokin kävivät samalla kertaa. Itse olivat sen Elsalle sanoneet. Ja sitä muisteli Elsa usein ja häpesi itseään ja kadehti Maria.

He olivat Marin kanssa sattuneet kerran yhteen ollessaan katsomassa Unkarin mustalaisia, joita suuri matkue oli tullut ja asettunut leiriin kaupungin laitaan. Kun he sieltä lähtivät, niin tulivat Aappo ja Jori heidän järkeensä, tavoittivat heidät ja rupesivat puhelemaan.

Elsa hävetti kauheasti. Hän oli pistänyt sinne kotipuvussa, kun oli kotinsa aivan lähellä, eikä luullut siellä ketään noin illalla olevan. Hameensa oli vanha ja muutenkin lyhyttä tekoa alkuankin. Se oli niin lyhyt, että eivätkä lie lahkeet näkyneet.

Hyvän aika ja sitten puhelivat rippikoulusta! Kysivät heiltä, ovatko he jo koulussa, aikoivat tulla keuhkollaan; lyseolaisten ei tarvitse käydä kuin viime viikolla.

Elsaa hÄvetti sanoa, ettÄ hÄn ei ole, ja Mari sanoi iloissaan, ettÄ hÄn on. Kun Elsa erosi heistÄ kotiportilla, niin yritti hÄn juosten sisÄÄn ikÄÄnkuin piiloutuakseen, vaan ovelta kÄÄntyi hÄn takaisin ja meni portille, josta portin pielen takaa katsoa kurkotti heidÄn jÄlkeensÄ.

Mari oli niin sievÄ, pitkÄ hame ja muutenkin puettu niinkuin aikuiset tytÄt. He ovat kaikki rippikoululaisia, eikÄ kukaan heitÄ kiusaa, jos ovatkin yhdessÄ...

Tykkivin sydÄmin katseli hÄn heidÄn menoaan, kun pojat astelivat siinÄ Marin sivulla kÄÄntyen vÄhÄvÄliÄ Mariin pÄin ja tÄmÄ heihin puhellessaan keskenÄÄn, ja Marilla pitkÄn hameen helmat niin sievÄsti heiluivat. Elsa katseli heitÄ niin kauan kuin nÄkyi, ja tyytymÄttÄmÄnÄ, suutuksissaan ja itkumielin meni hÄn sisÄÄn.

MitÄ hÄnen tarvitsi pannakin tÄtÄ lyhyttÄ hametta! Ja mitÄ tarvitsi niitten poikain tulla heidÄn kanssa kÄvelemÄÄn, eivÄthÄn ole koskaan ennen olleet heidÄn kanssa, Jori ei milloinkaan, lapsenakaan muuta kuin peloittelee heitÄ joskus, kun sattui tapaamaan... MiksikÄ hÄn ei mennyt sittenkin rippikouluun. Olisi hÄn ymmÄrtÄnyt yhtÄ hyvin kuin muutkin, yhtÄ hyvin osannut ja ymmÄrtÄnyt kuin Marikin.

UhkamielisenÄ pÄÄtti hÄn kahden vuoden perÄstÄ menevÄnsÄ kouluun, vaikka mikÄ olisi, eikÄ pidÄ enÄÄ lyhyttÄ hametta kotonaankaan ja on muutenkin niinkuin aikuiset tytÄt: olivathan nuo jotkut muutkin niin.

Mutta miten hÄn olisi niinkuin aikuiset tytÄt, ei hÄn sitten tiennytkÄÄn ja kun sattui joskus yhteen jonkun aikuisemman kanssa, tunsu hÄn olevansa koulua kÄymÄttÄn ja vÄhÄrvoinen mielestÄÄn.

ElÄmÄ kulki taas entistÄ latuaan, ikÄvÄÄ, yksitoikkoista uraansa. Ei ollut mitÄÄn ajatteleminen, ei mitÄÄn tehtÄvÄÄ tahi aiottavaa, eikÄ mikÄÄn ollut hauskaa, ei sekÄÄn, mitÄ hauskaksi kuvaili.

Talvella kun kÄvi joskus lyseolaisten mÄressÄ katsomassa, niin nÄytti hausalle, kun tytÄt laskivat. SiellÄ oli suuria ja pieniÄ tyttÄjÄ, kaikenikäisiä, paljon pienempiÄ kuin hÄn, hÄnen kokoisiaan ja aivan aikuisiakin, ja pojat heitÄ laskettivat. Voi jos olisi hÄnkin saanut laskea jonkun kerran, kuvaili hÄn seisoessaan syrjÄssÄ muitten katsojain ja osattomain seassa. Mutta kuka olisi hÄntÄ laskettanut? HÄn ei juuri muita tuntenut kuin Vimparin Aapon, KivelÄn Riston ja Montinin Jorin. Aappo lasketti tyttÄjÄ, Montinin Huldaa tahi muita. Jori laskee yksinÄÄn kilpaa poikain kanssa. Risto myÄs laskee yksinÄÄn. Ja hÄn olisi varmaan ottanut kelkkaansa, jos olisi viitsinyt mennÄ sinne lÄhelle.

Risto pyysikin sitten muutaman kerran, kun hÄn mÄkeen mennessÄÄn tapasi Elsan. TÄmÄ oli Elsasta niin hauskaa, niin hauskaa, ettÄ...

Ä»Kuule, eikÄ siinÄ huimaa pÄÄtÄ! — SiinÄhÄn liukuu kelkka virstan matkan? — EikÄ siinÄ ole vaikea ohjata?Ä»

Puoliinkaan kysymyksiin ei harvapuheinen Risto ehtinyt vastata, joita riemastunut Elsa teki.

SiitÄ heidÄn sivu meni muutamia poikia ja kÄÄntyivÄt katsomaan heitÄ ja joku kysyi:

Ä»Kuka se on tuo tyttÄ, jonka kanssa Kivi-Risto on?Ä»

Elsa hÄpesi niin, ettÄ posket kuumaksi karahtivat, ja hÄnestÄ kuulosti, kuin pojat olisivat nauraneet. HÄn pyÄrÄhti pois ja lÄhti astumaan kiireesti.

MitÄhÄn ne nuo pojat ajattelivat hÄnestÄ... nauroivatkin... Kivi-Risto?...

Elsa katsahti syrjÄsilmeillÄ Ristoon, joka oli lÄhtenyt hÄnen mukaansa ja mitÄÄn puhumatta asteli hÄnen sivullaan. Risto ei ollut niinkuin muut koulupojat, huomasi nyt Elsa. HÄnellÄ oli ruma puuhkalakki, hÄllÄ takki ja kaulassa korearaitainen villahuivi, jonka pÄÄt nÄkyivÄt takin helman alta. Sukanvarret nÄkyivÄt pieksuista. Kelkkakin oli ruman nÄkÄinen, paljaat laudat, muilla oli vaatteella pÄÄllystetty ja tÄytetty.

Risto esitti, ettÄ lÄhtisivÄt Tikkaniemen tÄrmeÄstÄ laskemaan, joka ei ollut niin korkea ja siellÄ oli vÄhempi laskijoita.

Elsaa ei haluttanut sinne eikÄ mihinkÄÄn. HÄnestÄ kuulosti taas pahalle, kun Risto sorahti sanoessaan tÄrmeÄ ja korlkea. HÄntÄ hÄvetti ja kadutti, ettÄ oli mÄkeen mennytkin, ja hÄn

oli kuin vihassa Ristolle.

TÄmÄn jÄlkeen hÄn lyseolaisia hÄpsi niin, ettÄ poikkesi toiselle kadulle, kun nÄki heitÄ vastaan tulevan. MÄessÄ ei kÄsynyt enÄÄ kertaakaan, eikÄ hÄntÄ haluttanut mihinkÄÄn. MitÄ hÄn tekee missÄÄn!

Kotona oli hÄn joutohetkensÄ kaikki ja rupesi myyrÄstÄmÄÄn ahkerasti kotiaskareissa ja siivon teossa, jota teki tarkkaan ja hakemalla haki ja etsi tÄlikseen, kun ei muutakaan ollut. Sunnuntaisin tuli hÄnelle tavaksi lukea Äidille pÄivÄÄn evankeliumi ja raamattua. Ja tÄmÄn kautta johtui hÄnelle mieleen kÄydyÄ seuroissakin, jonka hÄn taas otti varsinaiseksi asiaksi.

Mutta hÄn kÄvi seuroissa kÄydyÄkseen vain, ilman minkÄÄnlaista viehÄtystÄ niihin. Istui siellä ja kuunteli katse koko ajan hartaasti kiinnitettyÄ puhujaan, vaan ei kuullut mitÄÄn. Sanaakaan ei muistanut lÄhtiessÄÄn, mistÄ oli puhuttu. Masentunut ja uupunut oli hÄn kotia tullessaan. Ja koti tuntui hyvÄlle.

Kotiin viehÄttyi hÄn sitten enemmÄn, kun alkoi saada tyÄtÄ, ettei tarvinnut pitkiÄ puhteita jouten olla. HÄn oli joutessaan tarjoutunut milloin millekin talon emÄnnÄlle kutomaan lasten sukia, ja vÄhitellen opastuivat sen kautta ulompaakin hÄnelle sukankutomatyÄtÄ tuomaan. NÄin tyÄhÄn pÄÄstyÄÄn ei hÄn liikkunut kotoa sanottavasti minnekÄÄn eikÄ osannut sitten mitÄÄn kaivata. Ja kun tyÄstÄ alkoi kasaantua ansiota, niin kiihtyi hÄn oikein uuraaksi. HÄnestÄ oli mukavaa, kun oli rahaa. ÄitiÄ sai ilahuttaa milloin millÄkin: kahvilla, parannetulla ruualla, uusilla lipposilla, rÄijyvaatteella. Ja sitten sai hÄn itsekin aina jotakin pientÄ ja voi ajatella rahan kokoamista pukutarvettaan varten siihen, kun hÄn menee rippikouluun.

Sunnuntaisin, kun makaili pitempÄÄn aamusella, hereillÄÄn sÄngyssÄ mietiskellen, antautui hÄn kuvailemaan, miten hÄn on sitten aikuisena tyttÄnÄ, miten puettu ja miten toimii.

Ostavat kaikkia ja laittavat kodin hyvin sievÄksi.

KevÄllÄ pÄÄsi hÄn varsinaiseksi ompelijaksi ja sai hyvÄn palkan. TÄtÄ hÄn ei ollut osannut vielÄ lukuun ottaa. Ja hÄnen kuvailunsa saivat nyt uutta vauhtia. HÄn tunsikin olevansa jo kohta kuin aikuinen ja eihÄn ollut kuin ensi syksy ja sitten seuraava syksy ja sitten kesÄ, niin silloin on hÄn aivan aikuinen.

Mutta hÄn menetti malttinsa, kun Mari tuli ilmoittamaan Elsan Äidille, ettÄ hÄn oli ripille pÄÄssyt — tapa vaati nuoren rippilÄisen kÄymÄÄn ilmoittamassa siitÄ sukulaisille, kummeille ja parhaille tuttaville.

Viion leski lausui Marille muutamia vakavia, sydÄmellisiÄ sanoja, vaan Elsa hyvÄili Maria hehkuvalla innolla, kuin siskoaan, jolle suuri onni on tapahtunut.

Ä»EikÄ ole hauska!Ä»

Se ei ollut kysymys, eikÄ Elsa siihen vastausta odottanutkaan. HÄnestÄ itsestÄÄn oli hauska, sillä hÄnessÄ syntyi halu kouluun syksyllÄ.

Vaan vasta Elsan into oikein kasvoi, kun hÄn meni kirkkoon lauantaina, jolloin rippilapsia vannotettiin, ja pyhÄnÄ, jolloin heidÄt herranehtoiselle laskettiin.

Se oli juhlallista. Nuo rippilapset tuntuivat olevan onnen ja autuuden omia. Oli kuin kaikki heitÄ varten. Rovasti puhui heille, kun he alttarin ympärillÄ seisivat, tytÄt toisella puolen, pojat toisella, puhui kauniisti, kehoitti heitÄ rakastamaan Jeesusta, seuraamaan hÄntÄ uskollisesti, pitÄmÄÄn hÄntÄ ystÄvÄÄnÄ. Rippilapset itkivÄt ja rovastikin puhui itkuun sulautuvalla ÄÄnellÄ. Sunnuntaina oli vielÄ juhlallisempaa. Kirkko nÄytti nyt niin juhlallisen kauniilta. Korkeista ikkunoista laskeusi valo kirkkaina sÄdekimppuina. Urut soivat kauniimmasti kuin koskaan ennen. Kun urkujen soidessa ja seurakunnan seisaaltaan veisatessa rippilapset, kaikki mustassa puvussa, menivÄt alttarin luo ja laskeutuivat polvilleen, tuntui Elsasta, kuin taivaan sininen laki, joka nÄkyi kirkonkuvun ikkunoista, olisi ollut entistÄ sinisempi ja laskeutunut alemmaksi ja aivan kuin jotakin ihmeellistÄ olisi tapahtumassa.

NÄytti kuin alttaritaulussa Jeesus taivaaseen noustessaan katselisi noita, jotka hÄnen edessÄÄn olivat polvillaan, ja heille kÄsiÄÄn ojentaisi.

TÄssÄ menossa oli kaikki itse asiassa salaperÄistÄ. Vaan Elsa ei mielessÄÄn kysellytkÄÄn, mitÄ se on ja miksi. Se oli juhlallista, suurta ja houkuttelevaa. HÄn olisi vuoden elÄnyt yhtenä pÄivÄnÄ pÄÄstÄkseen tuonne. Mutta samalla tuntui myÄskin, kuin pÄÄsy sinne olisi hyvin tyÄllÄstÄ. Rippikoulu oli kai jotakin hyvin vaikeaa ja se pelotti. HÄnestÄ tuntui kuin hÄn ei

koskaan pÄäsi.

Miten onnellinen oli Mari! Hän näytti kauniilta. Kaunein oli hänen kaikista. Mari oli ollut paras joukosta, hänen oli saanut lahjaksi uuden testamentin ja rovasti oli kiitellyt silloin kaikkien kuullen. Mari oli nyt kaukana Elsan edellä ja tuntui Elsasta kuin Mari itseksi päiviksi olisi eronnut hänen. Mutta se ei masentanut hänen mieltään, se vain kiihoitti. Hän tyytyi vähempään, kunhan vain pääsi vähän lähemmäksi sitä onnea, jossa Mari oli.

Hän päätti ruveta lukemaan ahkerasti. Ja sitä hänen tekikin syksyyn, luki ja pelkäsi, ettei hän voi päästä. Hän ei ehkä voi ymmärtää kaikkea sitä, mitä vaadittiin. Äitiänsä oli sanonut, että rippikoulu on hyvin raskas, arvokas asia, jota monet väärin kättävää ja ainoastaan harvat ovat kelvollisia.

Kouluajan lähestyessä pelotti Elsaa samalla tavoin, kuin hänen odottaisi jotakin hyvin erinomaista. Ja sitten koulussa istuessaan odotti hän sitä päivää päivältyä, ikävien tulevaisuutta jotakin muuta kuin mitä siellä oli. Vaan sitä jokapäiväisemmäksi se muuttui. Sen mitä luettiin, osasi hänen kaikki, ja mitä selitettiin, sen oli hänen kuullut monet kymmenetkin kerrat. Kevään odotti hän sitä tulevaisuutta viimeinkin. Mutta jo ensi viikolla hän haukkoi opetuksen aikana, ja ajatus, että jos pappi olisi sen huomannut, piti hänet virkeänä loppuajan. Oli ollut koko häpeä, jos olisi saanut nuhteet.

Kun pojat tulivat kouluun, niin muuttui koulussa olo vielä joutavammaksi. He olivat vallattomia ja tekivät kaikenlaista kiusaa ja pilaa tytöille. Työtkin muuttuivat hilskommiksi. Papit torailivat ja kiukkuilivat, pauhasivat ja uhkasivat. Koulussa olo muuttui aivan arkielämäksi, kun viimeinenkin vakavuus oli joutunut häviön. Elsa tunsu pettyneensä.

Lauantaina kuitenkin, kun kokoontuivat sitten kirkkoon ne, jotka olivat hyväksytyt ripille pääsemään, oli joukko talttunutta. Harva yrittikään kannustamaan vallatonta luontoaan eikä hänen saanut kenenkään myötätuntoisuutta. Se toimitus, mikä nyt oli esillä, vaikutti hillitsevästi vallattomimpaankin. Oli kuin arkielämä olisi lakaistu pois ja juhlapuoli käännetty näkyviin.

Kristillisen seurakunnan läsnäollessa oli nyt heidän osoitettava kristinopin taitoaan ja uudistettava kasteenlupauksensa. Se kuulosti juhlliselta ja vaikutti itsekuhunkin omalla tavallaan.

Elsa tunsu jonkunlaista pelkoa, mutta muuten pysyi hänen välinpitämättä, sillä ei hänen enää osannut odottaa mitään niin erinomaista, jota oli kuvitellut ja jossa oli niin pettynyt. Hän nyt odotti ainoastaan jotakin vähän tavallisesta poikkeavaa.

Toimituksen alussa kuuli hänen mainittavan nimensä, vaan ei huomannut sitä miksikään, hänen huomionsa oli muussa, ajatteli, että kun huomiosesta päättyy, niin on tämä loppunut, joka jo oli kyllästyttynyt. Vierustoverit toimittivat hänelle, että häntä huudettiin esiin, ja silloin Elsakin huomasi, että rovasti katsoi hänen odottavasti. Hän joutui hämmennyksiinsä, niin että mentään seisomaan rovestin eteen ei hänen ymmärtänyt, mitä rovasti puhui, hänellekö vai muille, vaiko äidille, jota kuuli rovestin mainitsevan. Vasta pääsi tajuamaan, kun rovasti ojensi hänelle kirjan, uuden testamentin, sanoen sen antavansa muistoksi täältä tarkealtä hetkeltä, kehoitukseksi sen kirjan opin mukaan elämään, esimerkkinä tovereilleen, äitinsä iloksi ja oman kuolemattoman sielunsa autuudeksi.

Ä»Jumala sinua, lapseni, siihen armollisesti auttakoon!Ä»

Kun hänen lahjan saatuaan ja niiattuaan syvästi käänntyi paikoilleen menemään, hänen vähän vavahti kuin säikähdyksestä nälkessänsä kirkossa ihmisjoukon, jota hänen ei ollut muistanut eikä huomannutkaan ennen selkänsä taakse. Hän ei uskaltanut katsoa kehenkään erikseen, vaan kiiruhti paikoilleen ja laskeusi kumarruksiin penkkiinsä häpeissään ja iloisissaan.

Koko toimituksen ajan oli hänen hajamielinen. Tehtyihin kysymyksiin vastasi aivan tietämättään, ja omituisia tyrskäyksiä, jotka eivät olleet itkua eikä naurua, pyrki esiin. Hän sai ne tällin tuskin hillityksi, ja kun sitten muut rupesivat rovestin puhuessa itkemään, pysyivät hänen silmänsä kuivina. Hänen oli paha olla, tuntui kuin olisi pyrryttynyt. Mutta kun toimitus oli loppunut ja hän yhtyi äitiinsä, joka itki silmät peitossa, pyrki hänelläkin itku valloilleen. Hän sai sen kuitenkin puserretuksi muutamiin kyyneliin, vaan ei ollut varma, milloin se syöksähtäisi esiin. Yhtään sanaa hänen ei voinut lausua äidille eikä uskaltanut katsoa tämän itkuisiin silmiin, kun he lähtivät kotia. Aivan kuin pulppusi itku kurkussa. Tunsu väliin, että hänen jaksaa kotia asti, vaan taas väliin, että se on aivan mahdotonta. Hän koetti ajatella jotakin tavallista vähän pärtälistä asiaa ja luki, montako kadun risteystä on vielä kotia.

Portille päätystään jätti hänen äidin tulemaan yksin, juoksi ja paiskausi sängyn päälle

kasvoilleen ja laski tulvivan mielensä irralleen.

Hän ei ajatellut mitään koko iltana. Ei minkäänlaista kysymystä pyrkinyt esiin. Ajatukset olivat aivan rauhassa sittenkin, kun hän tyyntyi itkusta. Mitä puheli äidin kanssa, oli aivan tavallista, jokapäiväisiä asioita. Mitä hän tunsikin, oli vain kuin hiljainen, mutta hyvin syvä huokaus, mikä pyrki esiin eikä koskaan tarpeeksi syvältä päässyt. Piti vähän vähän väliä itkemällä koettaa sitä helpottaa.

Aamulla heräsi hän hirveän pelon tunne mielessä, aivan kuin olisi jostakin myöhästynyt, mistä ei millään ehdolla myöhästytäkään saanut, ja aivan kuin olisi kokonaan jäänyt. Selville asiasta päästyään pysyi hän sittenkin levotonna.

Oli tuskallista. Kun hän pukeutui, tuntui kuin kaikki olisi painanut ja ahdistanut ja niinkuin hän ei olisi ehtinyt valmiiksi. Hän oli valmis kuitenkin jo aikoja ennen ja peloitti, että ehkä on joku erehdys, kello väärässä tahi ei kuulu kellojen soitto tälle.

Kun kellot alkoivat soida, vavahti hän heti ensimmäisille lyönneille. Oli kuin jotakin hyvin tuskallista olisi työntynyt rintaan ja omituinen pelko ahdisti. Tykkivän sydämin kuunteli hän nyt.

Miten monella tavalla kirkon kellot soivat!

Kun arkina ilmoittivat kuolonsanomaa tahi soivat matkavirttä tuonelan tuville saatettavalle, niin kuulosti raskaalta, aivan kuin tuo humajava ääni kulkisi vitkalleen maata myllyten. Heikkenevä humina oli kuin hiljainen syvä huokaus ja jokainen uusi kumardus kuin murheen purkaus... Mutta sunnuntaina, miten keveä ja kirkas oli niitten kutsuva ääni! Pium... paum... ne lensivät järkekkään kuin leikkivät linnut, laskeusivat alas miellyttävään kuin houkutus, suloisina kuin lupaus... Jouluna soivat ne paljasta riemua, kun niitten kumahtava ääni kiiri läpi talvisen aamuhämähän, kun kaikkialla oli hiljaista ja rauhallista, kirkosta tulvehti lempeä valo, ja aamun tummalla taivaalla tuhannet tähdet tuikkivat kuin kilvassa.

Ja nyt?

Se ei ollut surullista, ei se ollut iloistakaan. Juhlallista se oli, vaan niin raskasta, niin peloittavaa, vaativaa, tuomitsevaa...

Mitä oli? Ja mitä oli tuleva?

Oli kuin suuret, raskaat ovet olisivat hiljalleen auenneet, joitten takana oli jotakin kauhean vakavaa, suurta ja peloittavaa...

Hän tunsikin pahoinvointia istuessaan kirkossa ja kuunnellessaan saarnaa. Hän ei kuullut muuta kuin yksityisiä sanoja silloin tällöin. Odotuksen ahdistus pani ajatukset aivan kuin sekaisin. Saarnan loputtua hän ei tiennyt sitten mitään, mitä oli tapahtunut siihen saakka, kun hän huomasi istuvansa penkissä kumartuneena. Vähitellen alkoi sitten jotakin katkonaista muistiin palautua ja selvisi ensin, että hän oli jo käynyt alttarin ääressä.

Tuntui rauhalliselta, vaikka mieli olikin lainehtiva. Itkettävä tunne ei ollut enää pakottava ja tuskallinen, vaan vieno ja mieluisa. Kun hän kumarruksissaan penkissä kuunteli urkujen mahtavaa soittoa ja seurakunnan veisuuta, niin tuntui kuin siinä olisi ollut jotakin kehoittavaa, elähtävää. Ja kun hän kotona uusi mieleensä päivän tapauksen, syntyi hänen vieno, ikävä mieliala. Hän kaihosi jotakin, joka oli mennyt, kadonnut, haihtunut, jonka haluaisi uudelleen nähdä, kuulla, tuntea.

4

Tuli kuin tuuliaispään sisään, juuri kun Viion leski katseli kaappiin ruvetakseen ruokaa laittamaan Elsan kotiin tuloksi työstä. Oikein säpsähytti Viion leskeä, niin että hän siunasi itseksensä.

Vieras tervehti tuttavallisesti, tarttui Viion leskeä käteen suurella kourallaan, johon toisen käsi upposi kuin vääjättyään vanttuseen.

»No ette te ole entisestä muuttanut, vaikka onhan siitä jo mitään lieneekään aikaa, kun minä olen teitä näin kärsittäni katsellut», alkoi vieras heti puhella. »Ette ole vanhentunut, ja jos ette pahastuisi, niin sanoisin suoraan, että olette puolikymmentä vuotta nuorentunut. Ja minä luulin teidän kuivettuneen kolmeen sykkävään kangaspuitteeseen ääressä, mutta eläpä: on

entistään pystympi.Ä»

Viion leski katseli kulmat kurtussa vierasta, joka puheli kovalla äänellään, syyti sanoja kuin kontista kaataen ja muuten käyttäytyi sillä tavoin, jotta tuli ajattelemaan, että miksi hänen tuulenajama täämään on.

Viion leski ei viitsinyt kysyä kuka vieras oli, kun hänen heittäytyi niin tuttavaksi.

Ä»IstukaaÄ», sanoi hänen, kun sai vieraan puheessa vähän rakoa.

Toinen purskahti nauramaan. Ä»Olisitte yksin tein sanonut rouvaksi, niin olisi se vielä komeampaa ollut.Ä»

Mikään mahtoi täämään olento olla? Siinä oli jotakin hyvin tuttuakin.

Ä»Istumme sitten, ettemme veisi unta emännältä ja talontyttareltä naimaonneaÄ», sanoi vieras muka vakavasti ja alkoi nyökkäistä päällä kallellaan ja kädet ristissä aivan kuin vanhat eukot, niin että Viion leski veti suutaan hymyyn, kun vieras tekeytyi niin hullunkurisen näköiseksi. Ja hänen mielti ja muisteli, että kukahan täämään veitikka oli.

Ä»Mutta en minään näin kesäisen kiireen aikana jouda istumaanÄ», sanoi vieras ja nousi liikkeelle ruveten puhelemaan ja kyselemään kaikenlaatuista.

Joitakin Elsan tuttuja hänen mahtoi olla, arveli Viion leski ja toivoi, että Elsa pian tulisi, sillä tuntui kiusaavalta ja vastenmieliseltään.

Hän oli siro ja notkea, vaan näytti liian suurikasvuiselta. Muoto ei ollut mikään ruma eikä sievä, vaan jotakin karkeatekoista näkyi siinä. Silmät pienet, harmajat, katse oli väliin vakava, jolloin se olisi voinut miellyttääkin, mutta toisinaan terävä ja jyrkkä, joka pani arastelemaan. Katse vaihteli vilkkaasti puheensa mukaan niinkuin äänikin, joka oli milloin lempeä ja heleä sointuisa, milloin minkin värinen. Vaihtelevasta katseesta voi päätettävä, että hänen ehti ajatella paljon, ja kun alinomaa liikkui ja ympärilleen vilkuili, niin luuli, että hänen tarkasti joka pienimmänkin sopukan muuta puhuessaan. Asiasta toiseen siirtyi hänen alituisen ja kerkesi niin kysellä ja ottaa selon vähän ajassa monista seikoista, jotka hänen näytti ymmärtävän melkein puolesta sanasta.

Oikein helpottavalta tuntui Viion leskestään, kun Elsa tuli kotia.

Ä»What a fine girl!Ä» sanoi vieras katsellen Elsaa kauan aikaa kallella päin, tarttui sitten molemmista käsistä kiinni ja sanoi:

Ä»Voi lempsatti! Ollappa minään pulska merimies, niin...Ä» ja hänen sieppasi Elsaa vartalosta ja huiskautti kohona ympäri.

Ä»Kevyt kuin lehti!Ä»

Viion leski läiskäytti kämmeniään yhteen ja huudahti:

Ä»Latun Liisa!Ä»

Ä»Niin minäänkö? Yes box! Sepä tietenkin. Luulitteko paremmaksi? Ilmanko teittelittekin!Ä»

Ä»En minään sinua tuntenut, koko otusta!Ä»

Ä»No katellään sitten uudestaan!Ä» ja hänen tarttui Viion leskensä käteen ja pudisti oikein pitkästä ja hartaasti, miksi toista nauratti.

Ä»Missä sinä olet ollut niin näkymättä missä? Enhän ole nähnyt sinua pitkiin aikoihin.Ä»

Ä»Onhan sitä hommaa ollut: puunhakkuuta, tanssiaisia, lumenluontia ja ristiäisiä. Minään olen ollut jatkuvasti, kotitässä, kasakkana ja tiesi minään kaikkena. Olen minään aikonut käydä monastikin, vaan aina on sattunut estettä, Elsan rippipyhäniä olen tulossa, vaan portilla tuli pari merimiehen akkaa ja pyysivät minua kirjoittamaan heille kirjettä, ja niin jäi silloinkin tulematta. Te kun muutitte kauemmaksi meiltä, niin on sitä vähän kuin vierauduttu. Kirkossa Elsan rippipyhäniä minään näin teidät viimeksi, vaan on kai siitä aikaa mokomakin kun te olette minua nähnyt.Ä»

Ä»Ihmekö sitten, että en sinua tuntenut!Ä»

Ä»Niin, kerki vähän sitää sillä aikaa niin kaunistua, ettei tunneÄ», sanoi Liisa käyden

tyrkkÄÄÄmÄÄssÄÄ Elsa ja meni Viion lesken eteen ja katsoi niin vakavasti ja viattoman nÄÄkÄ¶isenÄÄ, ettÄÄ olisi luullut hÄÄnen oikein totta kysyneen:

ÄÄ»EnkÄ¶ ole kaunistunut?ÄÄ»

ÄÄ»Lienet kaunistunutkinÄÄ», naurahti Viion leski.

ÄÄ»Niin no, sitÄÄhÄÄn minÄÄkin. Ilmankos ne herratkin ovat joskus tykÄÄnneet minusta, ettÄÄ ovat tulleet minun kanssani passeeraamaan, nimittÄÄin syksyisin ja talvisin — pimeÄÄllÄÄ.ÄÄ»

ÄÄ»SinÄÄ herrain kanssa ollut?ÄÄ» kysyi Viion leski hÄÄmmÄÄstyneenÄÄ.

ÄÄ»EihÄÄn se ihme, ettÄÄ minÄÄ herrain kanssa olisin, vaan se minusta ihme, ettÄÄ herrat minun kanssani. Vaan totta puhuen, niin eivÄÄt minusta aina ole vÄÄlittÄÄneetkÄÄÄn. Kuulkaahan! Kerrankin minÄÄ vÄÄhÄÄn parantelin poltetulla korkilla naamaani ja kÄÄvelin sitten katua. Tuli heti muuan mukaani. MinÄÄ en nÄÄyttÄÄnyt varsin kasvojani, ennenkuin tultiin lyhdyn kohdalle, jossa kÄÄÄnnyn tirkisteleÄÄÄn kumppaniani vasten naamaa ja panin toisen silmÄÄni nÄÄin ja suuni nÄÄin.ÄÄ»

Viion leski katsoi Liisaa silmÄÄt selÄÄllÄÄÄn ja henkeÄÄÄn pidÄÄttÄÄen, Elsa purskahti nauruun, niin pahalle kuin hÄÄnestÄÄ nÄÄyttikin, kun Liisalla oli toinen silmÄÄ ummessa kuin nukkuessa ja toinen selÄÄllÄÄÄn ja kierossa, ja suu kauhean rumasti vÄÄÄrÄÄssÄÄ.

ÄÄ»Herra sylkÄÄsi paholaisen nimeen: 'tphyi kun on ruma!'ÄÄ»

ÄÄ»Ja tuolla tavoin sinÄÄ uskallatkin?ÄÄ» pÄÄvivitteli Elsa.

ÄÄ»Peloittihan minua, ettÄÄ jos vÄÄÄristellessÄÄ tuuli kÄÄÄntyisi, niin jÄÄisi silmÄÄt ja suu vÄÄÄrÄÄÄn, ja minÄÄ arvaan, ettÄÄ en olisi sitten mikÄÄÄn kaunis, vaikka ei minusta nyt kÄÄÄn ruma ole kovin kaukana, vaan olenhan kumminkin vÄÄhÄÄn luojan luoman nÄÄkÄ¶inen.ÄÄ»

ÄÄ»Mutta eikÄ¶ sinua peloittanut se herra?ÄÄ»

ÄÄ»Eei, mitÄÄ minulla 'rumalla akalla' oli pelkÄÄÄmistÄÄ. Luulin minÄÄ, ettÄÄ ehkÄÄ sylkee silmille, vaan eihÄÄn se; tupsahutti maahan ja lÄÄhti kolmessa mutkassa juoksemaan tiehensÄÄ, aivan kuin olisin paholainen ollut. Siihen jÄÄin yksinÄÄni seisomaan kadulle kuin kalamiehen koira rannalle.ÄÄ»

ÄÄ»Mutta kaikkea sinullekin mieleen johtuu!ÄÄ» sanoi Viion leski moittivasti.

ÄÄ»Sanokaatte!ÄÄ» vastasi Liisa muuttuen vakavaksi... ÄÄ»Olen minÄÄ itsekin ihmetelleyt sitÄÄ. Mutta minÄÄ olen sellainen huimapÄÄÄ, ettÄÄ ei ole aikaa ajatella ja punnita tekojani. Ja annahan sitten, ihminen aikoo naimisiin!ÄÄ»

Liisa purskahti itkemÄÄÄn.

Viion leski ja Elsa katselivat hÄÄmmÄÄstyneinÄÄ toisiaan, kun Liisa vyÄ¶liinaansa vetisteli.

ÄÄ»Naimisiinko?ÄÄ» kysyi Viion leski.

ÄÄ»Niin sitÄÄhÄÄn minÄÄ lÄÄhdin sanomaan, ettÄÄ minua huomenna kuulutetaan ensi kerta.ÄÄ»

ÄÄ»No mitÄÄ sinÄÄ oikeastaan itket sitten?ÄÄ»

ÄÄ»SitÄÄ kun minÄÄ olen sellainen ilman aikojaan paha hattara ja viisastunenken milloinkaan!ÄÄ»

Liisan itku oli hillittyÄÄ, hiljaista ja tyyntÄÄ, vaan sydÄÄmellistÄÄ, niin ettÄÄ Viion leskellÄÄkin mieli sulautui ja teetteli kyyneliÄÄ silmiin. HÄÄn olisi halunnut Liisalle jotakin lohdutukseksi sanoa, vaan ei tiennyt miten lohduttaa.

ÄÄ»EihÄÄn se itkien paremmaksi tuleÄÄ», sanoi Liisa pyyhkiessÄÄÄn kyneleitÄÄ, ÄÄ»mutta helpottaa se, kun saa itkeÄÄ. En minÄÄ olisi missÄÄÄn muualla viitsinyt itkeÄÄ. Yksin se on niin joutavaa ja ikÄÄvÄÄÄ.ÄÄ»

ÄÄ»En ole saanut sinulle onneakaan toivotetuksi vieläÄÄ», sanoi Viion leski, kun Liisa oli pÄÄÄssyt taas entiselleen.

ÄÄ»Ei se ole myÄ¶hÄÄmistÄÄ vieläÄÄÄn. KÄÄtellÄÄÄnkÄ¶ sitten kolmas kerta. Kiitoksia paljon!ÄÄ» puheli Liisa, ettei Viion leski ehtinyt sanoa sanaakaan. Samoin hÄÄn Elsallekin kÄÄttÄÄ tarjotessaan jo, ennenkuin Elsa ehti mitÄÄÄn lausua, sanoi:

ÄÄ»Samat sanat, vaan vieläÄ rakkaammasti! Sitten kun sinÄÄ Elsa tulet naimisiin, saat oikein kelpo

miehen, ja kelpo miehen sinä saat, niin jo minä olen hyvilläni. Minä otan sinua näin ja nostan näin. Hurraa, elämäkään, elämäkään! huusi Liisa nostaessaan Elsan tuolille seisomaan.

»Seekatti kun minä pidän sinusta ja olen aina pitänyt», sanoi hän pään päällä pudistellen ja pidellessään Elsaa tuolilla. »Ja sinusta pitäävät kaikki.»

Äkki pyörähtäen Viion lesken tykö sanoi hän aivan kuin kahdenkeskistä asiaa:

»Mutta kerran minä olin vihassa Elsalle. En muista minkä vuoksi se minulle sanoi, että minusta tulee huono ihminen, mutta sekin minulle pahaa teki. Minä olin pieksiessä Elsan, vaan jäs toki tekemättä.»

Aivan kuin säälän meni hän ja kietoi kätensä Elsan kaulaan ja jäsi niin istumaan hänen viereensä.

»Mutta kenen kanssa olet sitten kihloissa? Ethän ole sitä vielä sanonut, eikä ole rääpyä ollut kysyä. Olisi hauskaa tietää sekin», tuumi Viion leski.

»Enkä ole sanonut? No tottapa olen ajatellut, että sehan on sama, kunhan on mies: kunhan on kupissa ja kuppi kohallaan. No se on muuan niitä vanhoja kampraatteja, Tepon Iikka vain — muistanetteko sitä poikasena: sellainen jutikka, jos satuitte huomaamaan. Eikä se nytkä ole erinomainen, onpahan vain kuin tuossa. Vaan minä tykkäsin merimiehistä, ja kun Iikkakin on vähän sitä sorttia, niin ajattelin, että otanmahan tuon, sillä muitakaan en saa. Ja sitä se lie Iikkakin arvellut ja päätti että hänen pitäisi korjata tuo Liisa raukka, vaikka onhan se vähän niinkuin olisi kesken ristiltä siepattu, vaan välttää se hänelle. Ja niin ne liitot syntyivät. Eikä ole teistäkin, Viioska, niin, että vakka on kantensa valinnut?»

Elsa purskahti nauramaan ja Liisa katsahti häneen hyvin kysyvästi, sillä hän huomasi, että Elsa nauroi nyt jollekin muulle, omille ajatuksilleen. Ja Liisan katse pakotti Elsan selittämään. Hän kertoi nauraneensa, kun yhtäkkiä muisti miten Iikka ja Liisa kerran tappelivat Karjansillan tykö. Tuntui hullunkuriselta nyt sitä muistellessa.

Liisa tuli oikein hyvillään, kun ei se pahempaa ollut.

»Kerranko tahi kahdesti me Iikan kanssa olemme otelleet. Ja yhtä rakkaita muistoja on useimmilla tämmöisen kaupungin pojilla minusta. Niin että jos pojat vanhoja muistelisivat, niin en minä tästä kaupungista miestä olisi saanut», nauroi Liisa. »Mutta voi minua! tässä minä istun kuin maanantaimorsian. Ja äiti kun muistutti, että elä nyt vain tartu suustasi kiinni koko päiväksiksi. — Kuule, Elsa, otathan sinä minulta vähän ompelutyötä tehdäksesi. Minulla ei olisi itselläni aikaa, mutta pahin syy on kuitenkin se, että minä en osaakaan sellaista, joka on vähän niinkuin parempaa. Minä olen niin huono siihen konstiin, että kuulkaahan, Viioska: kun minä kerran rakentelin itselleni paidan, niin äiti sitä katseltuaan sanoi, että sietäisi roiskia sillä minua ympärillä korvia, jos kehtaisi aikaihmistä niin häväistää. Ja niin harmissaan kuin olikin, niin nauroi vedet silmissä sille paidalle. Pituutta siinä kyllä oli, sillä siitä tuli kaksi tavallisen pituista pussia, mutta niin kaitainen, niin kaitainen — se oli tosiaan pitkä ja hoikka kuin Nahkalan kissa. Vaan ompeleet olivat lujat, minä kun ne omin käsien neuloinkin. Äiti moitti sitäkin ja sanoi, että olen ommellut kuin olisin purjetta aikonut enkä paitaa.»

Kun Liisa sai sen asian toimeen, kätteli hän Viion leskeä ja Elsaa niin kiireellä, kuin olisi ollut tulipaloon lähtä, vaan kerkesi sittenkin »kutsua jo valmiiksi» heitä hänen ja Viion leskelle vakuuttaa, että hän ei saa pois millään ehdolla jättä, sillä hän vaikka kesken vihkimisen hypäisi hänet hakemaan ja kantaa sinne.

»Minä sanon papille, että top tykkään, pastori: täällä ei näy olevan Viioska ja hän olla pitä. Vassokuu herr pastori, sitt neer siksi aikaa, että Viioskan haen. Mutta totta puhuen — ja Liisa palasi takaisin ovelta sanomaan — »minua peloittaa ajatellessa, että te ette olisi häissä. Minä voin muuten tehdä jonkun suuren tyhmyyden, vaan kun te olette, niin pysyn minä aisoissani. Te olette niin vakava ja hyvä.»

Sen kanssa hän lennähti ovesta ja he näkivät hänen kadulla menevän sellaista kyytiä, kuin olisi joku niskasta pukannut. Joka toisen askeleen pani hän juoksemalla, mikä teki hänen käyntinsä hullunkurisen näköiseksi.

»Niin on kuin olisi äitinsä hänet suustaan sylkenyt», arveli Viion leski itsekseen.

Liisassa oli kuitenkin hänen mielestään jotakin vielä vastenmielisempää kuin äidissään, joka oli jyrkkä käsityksessään, vaan Liisa oli suorastaan väkivaltainen. Tuntui kuin hän voisi tehdä mitään hyvänsä ja aivan kuin pakosta tuli tekeytymään hänelle mielin kielin.

Vaikka ei Viion leski ajatellut, että Liisa millään tavoin pakottaisi häntä häihin, niin kuitenkin hänen, ikäänkuin jotakin olisi pelännyt, sanoi Elsalle:

»Sinä tietysti menet häihin — jos kutsuja todemmastaan tulee, vaan eikö liene tyhjää hääilänttä?»

Elsa vakuutti, että totta se oli.

»Melkein joka näkemässä on Liisa minulle sanonut, että hänen kutsuu meidät häihinsä, ja jo keväällä uskoi salaisuutensa kuka on sulhasensa ja että hänen kesänään hänen hänen tulevat. Vakuutti, ettei kukaan muu tiedä, ei hänen vanhempansaakaan koko asiaa, eivätkä voi aavistaakaan.»

Ja nauraen selitti Elsa, että jo lapsena oli Liisa aina uhannut heti, kun jollekin suuttui, ettei hänen kutsu sitä peijaisiin eikä häihin heille.

»Vaun teidät ja minut aikoi hänen kutsua, milloin vain jotakin puhetta oli siitä tai Liisa erityisesti tahtoi suosiotaan osoittaa.»

Kutsut ne tulivatkin sitten ja kutsujen jällessä heti morsiankin selityksineen.

»Oli aikomus pitää vain pienet häät, ettei olisi kutsuttu kuin sukulaiset ja joku kaikkein paras tuttu, mutta liian toverit sanoivat, ettei siitä tule mitään. Harvoin he ovat maissa ja harvemmin saavat olla häissä, sanoivat, ja merimies on siksi kunnollinen mies, ettei sitä hiljaisuudessa haudata eikä vihitäkään. Se ei passaa, sanoivat, ja muuan tuli tovereinsa puolesta pyytämään meitä, morsianta ja sulhasta, meidän häihimme, jotka he pitävät. Niin niistä nyt tulee suuret tanssihäät. Voi, voi kun minua huolettaa! Sinulle, Elsa, siellä hauska tulee. Osaathan sinä tanssia? Tietysti!»

»En.»

»Et tanssia osaa!» huudahti Liisa lyhden kämmeniä yhteen. »No ei sillä väliä, se käy itsestään, näin vain!» Ja Liisa pyritti Elsa muutamia kertoja, rallattaen tahtia. »Minä otan sen huolekseni, että sinä tanssimaan opit», sanoi hän sitten.

Mutta Elsa ei ollut aikonut lähteä häihin. Muissa pidoissa ei ollut vielä ollut kuin ristiäisissä, ja nekin kaikki olivat olleet pieniä ja tuttua väkeä niissä. Tuollaisiin suuriin tanssihäihin menoa ei ajatellakaan hirvinyt!

»Niin, miten se on? Elsa on arvellut, että jos ei hänen tulisi...» koetti Viion leski ruveta kierrellen ja soveliaasti selittelemään, kun huomasi, että Elsa ei itse uskalla sanoa.

»Että Elsa ei tulisi? Oletko edes tuumailutkaan olla poissa?»

»Niin minä olen...»

»Elsa!» ja Liisa lähi nyrkkiä tuoliin ja sanoi sitten:

»Ja nyt se on päätetty, että sinä tulet!»

Viion leski ei saanut selvää, oliko Liisa vihassa vai muuten tosissa. Mutta hänen itse karehtui vähän ja aikoi Liisalle, kun alkaa hänelle äystää, sanoa sellaiset sanat, että Liisa luopuu komentelemasta. Mitään hänellä on täällä kommentamista!

»No entä te?» kysyi Liisa Viion leskeltä.

»En minä tule», sanoi Viion leski terävästi ja yritti sanomaan, ettei Elsakaan ole pakko mennä.

»Minä muistelen, että teillä oli komea puku, kun olitte Elsan rippikirkossa. Jos se ei ollut omanne, niin kyllä minä hankin teille?»

»Omani se oli.»

»No rakas Viioska», alkoi Liisa, ja ihmetellen kuunteli Viion leski, kun Liisa näkyvästi pyyteli. Väliin Liisa nimitteli häntä niin hassun komeilla nimillä, että nauratti ihan pakahtumaan asti, taas vuoroon puhui hän niin vakavasti ja vakuuttavasti, näkyvästi ja pyytävästi, että mieltä liikutti.

Ä»EihÄn minusta, vanhasta ihmisestÄ, ole hÄissÄ mitÄÄn hupia?Ä»

Ä»Vanhat lÄsnÄolollaan tekevÄt ne arvokkaaksi ja vakavaksi — huvista pitÄvÄt nuoret huolen.Ä»

Ä»Ei minun lÄsnÄoloni lisÄÄ arvoa eikÄ poissaoloni sitÄ vÄhennÄ.Ä»

Ä»Mutta ajatelkaahan toki, Viioska. Jos teidÄn juhlastanne olisi ollut poissa ilman mitÄÄn syytÄ joku henkilÄ, jota te arvossa piditte, niin miltÄ olisi tuntunut? EikÄhÄn olisi ikÄvÄlle tuntunut ja mieltÄnne pahoittanut?Ä»

Viion leski ei ymmÄrtÄnyt Liisan harrasta halua saada hÄnet hÄihinsÄ, vaan lopultakaan hÄn ei voinut vastustaa hÄnen pyyntÄÄ, joka oli nÄyrÄÄ kuin rukous. Mutta kun hÄÄpÄivÄ tuli ja piti alkaa hommautua, iski Viion leskellÄ halu vastaan. Outoja ihmisiÄhÄn siellÄ oli enimmÄkseen ja tututkin olivat vieraantuneet.

Elsa oli jo valmiina. HÄnen piti mennÄ aikaisemmin, kun oli morsiusneitinÄ niinkuin Ojanniemen Marikin, joka oli tullut Elsaa hakemaan yhdessÄ mennÄkseen. Viion leski heille hymÄhteli hyvÄntuulisena, kun he hÄntÄ pyÄrittelivÄt ja laittelivat, mutta hÄn oli kyllissÄÄn itsekseen. Puettuna hÄn istahti toimetottoman nÄkÄisenÄ ja huokasi kuin olisi hautajaisiin meno ollut, pÄivitteli Liisaa, oli kyllissÄÄn hÄnelle, mutta itselleenkin.

MitÄ hÄnen tarvitsi mennÄ lupautumaan, vaikka kuin Liisa olisi rukoillut.

Ä»Jos nyt olisi Liisa tÄssÄ, niin sanoisin, ettÄ en tule hÄihin ja sillÄ hyvÄ!Ä» sanoi hÄn tytÄille.

Ä»Tuossa hÄn tuliÄ», sanoi Mari ja kaikki tulivat hÄmilleen.

Ä»HÄistÄ ei ole varmaan tullut mitÄÄn?Ä» arveli Elsa.

Ä»No onko niitÄ ollut edes todemmasta aikeissa! Onko niitÄ kukaan muu puuhannutkaan kuin Liisa?Ä» tuumi Viion leski puoleksi leikkiÄ toiseksi totta.

Ä»Voi kun te olette sieviÄ!Ä» sanoi Liisa tytÄille. Ä»Herrajesta! Minua haluttaisi rutistaa teidÄt, mutta teihin en uskalla koskea sormellakaan. Ja Viioska! TehÄn olette arvokkaan nÄkÄinen kuin kuvernÄÄrska. Vaan teitÄ ei haittaa, jos minÄ vÄhÄn halaan!Ä»

Ä»ElÄ hyvÄ lapsi kurista minuaÄ», pyyteli Viion leski, kun Liisa syleili hÄntÄ. Ä»TÄÄllÄkin on hÄÄvÄki valmisnaÄ», sanoi hÄn irti pÄÄstyÄÄn, Äja morsiusneideillÄ oli jo kiire lÄhtemÄÄn, mutta tuossa on morsian vielÄ aivan kuin ei niinÄ miehinÄÄnkÄÄn.Ä»

Ä»MikÄs kiire tÄssÄ minulla. MinÄ olen kuullut monen mamman sanovan tyttÄrelleen, ettÄ kerkiÄt sinÄ siihen lystiin, minkÄ naimisiinkin. MinÄ otan sanasta vaarin enkÄ hÄtÄile.Ä»

Ä»HohoiÄ», huokasi Viion leski ja istahti arvellen ruveta sanomaan, ettÄ hÄn jÄttyy hÄistÄ.

Liisa istahti viereen ja huokasi hÄnkin.

Ä»MinÄ lÄhdinkin tÄnne todemmastaan vielÄ kerran rauhassa huokasemaan. Ruvetaanpa huokaamaan joukolla. Se mies, joka syvimpÄÄn huokaa!Ä»

TytÄt nauroivat, vaan Viion leski muistutti vakavasti, ettei ollut aikaa enÄÄ Liisalla leikin tekoon.

Ä»Ei, ei leikintekoa. Mutta antakaa minÄ pikkuisen itkaisen, sitÄ vartenhan minÄ tuln, vaan en ole saanut rÄÄpyÄ alkaa.Ä»

Liisa samassa lensi kuin poukka Viion lesken eteen, laskeusi polvilleen ja hautasi kasvonsa hÄnen syliinsÄ. ItkettyÄÄn siinÄ jonkun hetken nosti hÄn pÄÄnsÄ ja vesissÄ silmin katsoi Viion leskeen ja kysyi:

Ä»Luuletteko te, Viioska, ettÄ minusta ilmo elÄissÄni tulee kunnan ihmistÄ?Ä»

Viion leski ei ottanut vastatakseen siihen, vaan toimitti Liisaa lÄhtemÄÄn pukeutuakseen ja ollakseen valmis juhlaansa.

Ä»Mutta sanokaa, rakas Viioska, tuleeko minusta oikea ihminen?Ä»

Ä»EnhÄn voi sitÄ tietÄÄ.Ä»

Ä»Mutta voitteko toivoa, voitteko uskoa?Ä»

Ä»Nyt ei ole, Liisa, aikaa kyselyihin ja vastauksiin, vaan mene.Ä»

Ä»MennÄ»hÄ»n sitÄ» pitÄ»isiÄ»», sanoi Liisa nousten ylä»s. Ä»Vaan voi, voi tyttÄ»kullat, kun se tuntuu vaikealle! Tuntuiko teistÄ», Viioska? Ei se ole teistÄ» tuntunut, te olette ollut eri ihminen! Voi, jos sitÄ» olisikin... Viioska, ette usko, kun minÄ» olisin onnellinen, jos olisin puoleksi sellainen kuin tuo Mari tahi neljÄ»sosakaan kuin Elsa. TeitÄ» Jumalan luomia! Helpottaakohan tÄ»mÄ» milloinkaan?Ä»

Ä»Vaan lä»hde, Liisa kulta, muuten teet haveritÄ»», pyyteli Viion leski.

Ä»Ennen maailmassa sitÄ» luuli, ettei mitÄ»Ä»n sen vaikeampaa ole kuin piiskat, silloin kun niitÄ» odotti — mutta sitten kun ne oli saanut, se ei ollut mitÄ»Ä»n. No eihÄ»n tÄ»ssÄ»kÄ»Ä»n auta muu kuin lä»hde, Liisa, ja ota hurtti humÄ»Ä»ri ja repÄ»sevä» meininki.Ä»

Ä»Mene niinkuin olisit jo siellä!» toimitti Viion leski.

Ä»Olisin minÄ» kuitenkin, Viioska, teiltÄ» halunnut jonkun hyvä»n sanan tahi edes puoli sanaa.Ä»

Ä»Tuumitaan, Liisa rakas, sitten.Ä»

Ä»No niin, tuumitaan sitten!Ä» sanoi Liisa.

Ä»NiinpÄ» mene nytÄ»», toimittivat tytÄ»tkin.

Liisa katsoi heihin veitikkamaisesti ja sanoi:

Ä»Ajatelkaa, tytÄ»t, minÄ» olen kohta Tepposka!Ä»

SyrjÄ»silmiÄ»llÄ» katsahti hÄ»n Viion leskeen ja jÄ»i katsomaan sitten kallellapÄ»in ja jonkun aikaa mietittyÄ»Ä»n virkkoi:

Ä»Viioska, mehÄ»n ollaan kohta vä»hÄ»n niinkuin sukua: merimiehen akkoja molemmat. Viioska ja Tepposka! No sen pä»Ä»lle me vä»hÄ»n tanssitaan. Hei tytÄ»t, katsokaa! Nä»in se on merimiesten rouvilla lysti, ne tanssivat ja engelskaksi laulavat:

Tiimai, tiimai sellai tui
Komtit pitikit kom tits nuu
Somlai kaffe somlai tee
Somlai redigati rasnavee.Ä»

Viion leski jÄ»i vielä» pyÄ»rimÄ»Ä»n, kun Liisa syÄ»ksyi ovesta ulos. Vilahti ikkunassa, kun hÄ»n kadulla juoksi kannatellen molemmin kä»sin hameitaan.

Nuorena oli Viion leski paljon mukana ollut ja tottunut kÄ»yttÄ»ymÄ»Ä»n arastelemattomasti ja vapaasti. Vaan naisten huoneeseen tultuaan joutui hÄ»n hÄ»milleen siitÄ» huomaavaisuudesta ja arvonannosta, jota hÄ»nelle siellä» osoitettiin. HÄ»net toimitettiin istumaan parhaimmalle paikalle ja hÄ»n joutui heti kyselyjen ja katselujen keskustaksi. HÄ»neltÄ» kysyttiin kuin viisaimmalta, kuka vaalia saarnanneista papeista oli paras, mitÄ» mieltÄ» hÄ»n oli siitÄ», ettÄ» virsikirja aiottiin uusia, ja muuta sellaista. Ja vihdoin kun puhe kantausi lapsiin, joutui hÄ»nen tyttÄ»rensÄ», Elsa, ihmettelyjen ja kiitosten esineeksi.

Elsa pidettiin selvÄ»Ä» esimerkkinÄ» siitÄ», kun lasta kasvatetaan Jumalan pelossa ja rukouksella, sitÄ» arvelua vastaan, ettÄ» toiset lapset ovat luonteeltaan erilaisia, toiset pahuuteen enemmÄ»n taipuvia. Erotus on vain siinä», pÄ»Ä»ttivÄ»t useimmat, ettÄ» kaikki vanhemmat eivÄ»t jaksa pysyä» kiinni oikeassa ohjauksessa, lujassa luottamuksessa Jumalan apuun.

Viion leski pujahti kuin varkain saliin saatuaan siihen tilaisuuden pastorin tullessa. Salissa istui miesvä»keÄ» ja nuorisoa. Tä»Ä»llÄ» tuntui heti vapaalle ja hausalle. Keskustelu oli hilpeÄ»Ä» ja raikasta. Vanhemmat merimiehet olivat hÄ»nelle tuttuja ja useat heistÄ» olivat hÄ»nen nuoruuden tahi lapsuudenkin tovereitaan. Nuoret merimiehet olivat aina samanlaisia yleensä», ja yksitellen kun heitÄ» tarkasti, niin muistutti heistÄ» tuo ja tÄ»mÄ» siinä» tahi tÄ»ssÄ» suhteessa sitÄ» ja sitÄ»kin hÄ»nen aikaisiaan joko vielä» elossa olevista tahi jo kuolleista. HÄ»nen katseensa liikkui pian tuossa nuoressa joukossa kuin tuttavien parissa ainakin. HÄ»n ymmÄ»rsi heidÄ»t yksityisseikkoja myÄ»ten.

VÄ»liin oli hÄ»n kuulevinaan kuin Viion Ä»Ä»nen, joskus niin selvÄ»Ä», ettÄ» melkein vavahti ja rupesi katselemaan kuin etsien. Kun hÄ»nen ympärilleen kokoontui vanhoja tuttaviaan, niin virisi vä»hitellen omituinen tunnelma, epÄ»selvä» kuin unennÄ»kÄ»Ä». Oli kuin aika vuosia sitten, jolloin Viioikin oli mukana, ja niinkuin olisi ollut nytkin tuolla joukossa puhelemassa, josta hÄ»nen Ä»Ä»nensä» kuului. HÄ»n eli puoleksi nykyisyyttä» toiseksi entisyyttä» ja siihen hÄ»n vaipuikin, kun heidÄ»n keskustelunsa sinne siirtyi. Ja siitÄ» havahtui hÄ»n kuin unesta vihkimistoimitukseen, kun pappi seisoi

jo keskilattialla ja hÄvÄki oli kerÄtytynyt saliin.

Morsiusparia odotettiin.

Viion leskeÄ aivan kuin pelotti, sen huomasi hÄn yht'ÄkkiÄ ja hÄn aivan kuin odotti jotakin onnettomuutta tapahtuvaksi. Ja myÄskin jotakin naurunsekaistakin pyrki mieleen, kun hÄn muisti Liisan lÄhdÄn heiltÄ. Jotakin hassua oli nytkin tulossa. Miten hÄn tuli kuvailemaan, ettÄ jo ovesta tullessa Liisa jotakin nurinkurista tekee. Niin jÄnnityksellÄ hÄn sitÄ odotti, ettÄ kun ovi vÄhÄn raottui, niin kasvonjuonteensa olivat jo aivan kuin jotakin hassua onnettomuudeksi olisi tapahtunut.

HÄn ehti kuvailla morsiusparin nÄÄnkin: sulhanen oli lyhyt paksu tallukka, silmÄt ja suu naurussa aivan kuin sanoisi: Äjo se on tuo Liisa!Ä Varkain pyrki tÄllaista mieleen, vaikka hÄn koetti pakottaa itseÄÄn vakavaksi.

Morsiusparin tulo teki miellyttÄvÄn juhlallisen vaikutuksen.

Tuoko sulhanen nyt oli ilman aikojaan Tepon Iikka! Muodoltaan hÄn ei ollut mikÄÄn kaunis, vaan miellyttÄvÄ. Mutta varreltaan oli pulskinta merimiestÄ, pitkÄ ja roteva. HyvÄssÄ merimiespukineessa nÄytti hÄn joukkonsa valiolta.

Ja Liisa! Kuin ruhtinatar arvokas. HÄn nÄytti jykevÄn, hartelevan kumppaninsa rinnalla hennolta. Solakka vartensa mustassa puvussa nÄytti vielÄ soreammalta. KÄytÄs oli reipas, vaan sulava ja vakava. Hieno ujo hymy suupielissÄ, katse lempeÄ, vaan elÄvÄ ja ÄlykÄs.

Ei olisi uskonut, jos ei omin silmin olisi nÄhnyt. Miten olisi voinut Liisaa ajatella niin kerrassaan erilaiseksi. Se oli Viion leskestÄ nytkin vielÄ yhtÄ ihmeellistÄ kuin sekin oli ollut, ettÄ Liisa heillÄ paki paraastaan leikkiÄ laskiessaan voi heittäytyÄ yht'ÄkkiÄ tunteittensa valtaan, sydÄmelliseen itkuun, joka melkein vastustamattomasti veti toisetkin mukaansa, ja siitÄ taas antautui ylimielisyyteen.

Hartaalla mielenkiinnolla seurasi hÄn vihkimistoimitusta. Kun kuunteli heidÄn lupauksiaan, niin tuntui kuin ne olisi tehty kuin kalliioon syvÄlle uurrettu merkki. He nÄyttivÄt niin varmoilta, ettÄ tuli aivan itsestÄÄn ajattelemaan, ettÄ elÄmÄ on noitten edessÄ sujuva, jos se on ollenkaan sujuakseen.

Kun hÄn vihkimistoimituksen jÄlkeen meni nuorelle pariskunnalle toivottamaan onnea, niin olisi hÄn halunnut sanoa jotakin hyvin syvÄltÄ sydÄmensÄ pohjasta, jos vaan olisi saanut sopivan sanan. Vaan hÄnen meni samaan tapaan kuin muittenkin. Tuntui sen vuoksi hyvÄlle, kun Liisa hymyillen puristi rutasemalla hÄnen kÄttÄÄn, oli kuin Liisa olisi ymmÄrtÄnyt hÄnen ajatuksensa.

Molemmin kÄsin tarttui Viion leski Latun emÄnnÄn kÄteen, kun tapasi hÄnet jossakin syrjÄssÄ seisomassa, ja lausui hÄnille ilonsa Liisan onnesta. Viion leski joutui vÄhÄn hÄmilleen, kun Latun emÄntÄ poikkesi heti muuhun asiaan. Vieden hÄnet istumaan sanoi hÄn terveisiÄ NikkilÄn emÄnnÄltÄ, jonka kertoi tavanneensa viime talvena kÄlyhÄin myyntipaikalla, missÄ oli kÄynyt vartavasten hÄntÄ nÄhdÄkseen.

ÄKetterÄ oli aivan kuin ennenkin, nÄkÄ vÄhÄn huonontunut, mutta muisti hyvin kaikki. Kyseli tuttaviaan, teitÄ ja Elsa erittÄin, ja oli hyvillÄÄn, kun kuuli teidÄn hyvin voivan. Sanoi, ettÄ kun saisi vielÄ nÄhdÄ kerran!Ä

SydÄmellisellÄ rakkaudella ja sÄÄlin mielellÄ puheli hÄn NikkilÄn emÄnnÄstÄ, joka tyytyvÄisenÄ ja aina vain toivoen eleli nikarasta nikaraan, ja NikkilÄstÄ, joka raukka niin kauan sai kitua mielensÄ katkeruudeksi.

ÄMittaa Jumala hÄnelle laupeutesi jÄlkeenÄ», kuiskasi hÄn itsekseen huoaten.

ÄMitÄs sanotte, Viioska, nuoresta pariskunnasta?Ä» tuli keskeyttÄmÄÄn Lapin emÄntÄ. ÄEikÄ ole pulska pari? Kelpo miehen sai Liisa, mutta verosensa mieskin sai.Ä»

ÄLiian uusia kiittäÄÄ», sanoi Latun emÄntÄ vakavasti ja yritti puhetta muuhun kÄÄntÄmÄÄn, vaan Lapin emÄntÄ kehuvasti jatkoi:

ÄUskallan minÄ kiittäÄ. MinÄ olen aina sanonut Liisasta kaikille, ettÄ saattepa nÄhdÄ, niin se vielÄ kelpo emÄntÄnÄ keikkuu, sen minÄ olen sanonut jo aikoja sitten. KyllÄhÄn sen ovat uskoneet muutkin nyt viime aikoina, kun ovat nÄhneet, miten nuoret miehet sen ympÄrillÄ pivartelevat kilvan ja Liisa keikkuu kuin ruhtinatar heidÄn keskellÄÄn.Ä»

NÄin lÄsikÄhtelevÄÄ ei ollut muitten tunteitten purkaus, jotka tulivat onnea toivottamaan

morsiamen Äidille, vaan tulvehtiva kiitos pursui esiin kaikkien sanoissa. Nauravalla mielihyvÄllÄ kuunteli Viion leski heidÄn tunnustuksiaan ja tunsi jonkunmoista tyydytystÄ siitÄ, kun jotkut lausuvat niin sattuvasti ja ikÄÄnkuin ilmaisivat hÄnen tunteensa, joille hÄn ei ollut sanoja tavannut.

Latun emÄntÄ pysyi vakavana, tuli melkein vielÄ vakavammaksi kuin oli ollut. HÄn tuntui ja nÄytti nÄlyrÄlle ja vaatimattomalle ja katseensa oli enemmÄn surullinen kuin iloinen.

Viion leskeÄ se sai hÄvettÄmÄÄn. HÄihin lÄhtiessÄ oli hÄn jonkunmoisella vastenmielisyydellÄ ajatellut Latun emÄntÄÄ, luullut ettÄ hÄn nyt jotenkin kehuskelisi tyttÄrensÄ onnea. MistÄ hÄnelle se ajatus oli tullutkin! HÄn istui siinÄ itseÄÄn moittien, kun joku ÄkkiÄ kÄÄriytyi hÄnen kaulaansa ja hÄn kuuli korvaansa kuiskattavan:

Ä»Minun on nyt helppo olla. En tiedÄ miten olisin tullut toimeen, jos en olisi saanut kÄsvÄistÄ teillÄ itkemÄssÄ.Ä»

Ja sitten nÄki Viion leski edessÄÄn morsiamen iloisen muodon, ja lempeistÄ, ÄlykkÄistÄ silmistÄ loisti kiitollinen katse kuin lÄmmin, kirkas sÄde.

Liisa pyÄrÄhti istumaan Viion lesken ja ÄitinsÄ vÄliin, jonka kaulaan kietoi kÄstensÄ, painoi posken poskea vasten ja lapsellisella suunliikkeellÄ ja omituisen hellÄllÄ ÄÄnellÄ sanoi:

Ä»Äiti rukka!Ä»

Viion leski tunsi Äkillisen tyÄnnÄhdyksen rinnassaan ja silmiin kiersi kyyneltÄ. Ahdistava tyÄnnÄhdys tuntui samassa pehmoiseksi, miellyttÄväksi tunteeksi, joka vÄreili hymyssÄ.

Ä»Olin minÄ sinut pojalleni suonutÄ», sanoi Lapin emÄntÄ avomielisesti Liisalle. Ä»Sitten minÄ olisin vÄhÄn verran hyvillÄni ollut, kun tuollainen tyttÄ oli sukuun saatu.Ä»

Liisa ja ÄitinsÄ kÄÄntyivÄt katsomaan toisiaan. He muistivat molemmat sen tapauksen, kun Liisaa piiskattiin Lapin Mikon vuoksi. SitÄ oli kumpikin itsekseen usein muistellut sekÄ nauraen ettÄ vakavana. Se oli hassuimpia tapauksia Liisan piiskaamisessa ja tarttunut Latun emÄnnÄn mieleen yksityisseikkoja myÄten. Mutta samalla se oli ikÄvyytenÄ seurannut kummankin mielessÄ ja antanut surullisiin ajatuksiin aihetta.

Liisa purskahti ÄkkiÄ nauramaan, tuntui nyt niin hassulle koko juttu.

Ä»MitÄ naurat?Ä» sanoi Lapin emÄntÄ vÄhÄn hÄmällä ja loukkautuneena.

Ä»SitÄ vain, kun sitÄ ei tiedÄ pienenÄ, miten lysti on isona!Ä» sanoi Liisa lyÄdÄ lapsauttaen Lapin emÄntÄÄ polvelle.

Soitettiin valssiin ja puhemies tuli pyytÄmÄÄn morsianta.

Ä»Katsokaa. Nyt Tepposkaa viedÄÄn!Ä» sanoi Liisa hyvin olevinaan, joka synnytti kovan naurunÄhkÄÄn, ja Latun emÄntÄkin hymÄhti.

MieltymyksellÄ seurasivat sitten kaikki Liisan reipasta, sulavaa kÄytÄstÄ huimaavassa valssissa, joka heti remahutti nuorison huvitteluhalun kuin ilmiliikkeihin.

MikÄ vielÄ oli kankeutta ja juroutta vanhemmissa ihmisissÄ, se suli nyt nuorison raikkaan ilon ÄÄressÄ, jossa jokainen tuntui kuin nuorentuvansa. Muutamat tempasi nuorten ilolle antautuminen mukaansa koppinaan ja ne, joita vanhuuden vakavuus enemmÄn hillitsi, seurasivat kuitenkin hengessÄ mukana virittÄen mieleensÄ nuoruutensa aikoja.

Ä»Ei jaksa, ei jaksa. Kintut ovat kangistuneet. Ei tuntenut uupumusta ennen, silloin kun me oltiin nuoriaÄ», sanoi muuan vanhanpuoleinen mies istahtaessaan Viion lesken viereen. Se oli KilpelÄinen, Viion lesken lapsuuden tovereita. HÄnet oli jo nuorten sytyttÄmÄ innostus houkutellut tanssiin, jossa vanhuutensa tunsi.

Ä»Sinun hÄissÄ sitÄ tanssittiinÄ», sanoi hÄn Viion leskelle ja alkoi kehua, ettÄ siihen aikaan sitÄ tanssia vasta jaksettiin, enemmÄn kuin nykyinen sukupolvi. YhdellÄ pÄivÄÄ ei hÄitÄ uskottu, eipÄ kahdellakaan. Viio ja hÄn olivat parhaita siihen aikaan.

Ä»Se oli pulskaa nÄhdÄ, kun Viio pyÄritti tyttÄjÄ, sellainen kaunis mies, sorja kuin koivu!Ä»

Ja KilpelÄinen kertoi ja kertoi, ja he juurtuivat siitÄ sitten puhelemaan menneet asiat kaikki halki lapsuudesta saakka. Oli muistelmia, joille naurettiin, ja toisia, joita ihasteltiin kuin kaunista satua.

Ä»Jopa joo, niin se onÄ», sanoi lopuksi vanha merimies. Ä»Nuoruus iloineen on meidÄst jÄttÄnyt, niinkuin se jÄttÄÄ kaikki, vanhentaa kaikki itse vanhentumatta koskaan. Me katselemme nuoruutta tÄssÄ, ja kun nuo ovat vanhenneet, jotka tuossa nauttivat ihaninta aikaansa, nÄkevÄt he, niinkuin me nyt nÄemme toisten nuoruudessa oman nuoruutensa kuvan. Katsohan tuossa noita tanssijoita, tuota paria. SiinÄ nÄet itsesi nuorena. On aivan kuin siinÄ kiitÄsit sinÄ ja Viio, sinÄ morsiusneitinÄ ja Viio sulhaspoikana, niinkuin olitte minun hÄssÄni.Ä»

Tanssiva pari pyÄrÄhti siihen heidÄn luokseen ja Elsa istahti tuolille, joka oli heti hÄnen takanaan, joten sattui jÄÄmÄÄn tyhjÄ sija Viion lesken ja Elsan vÄhin.

Ä»Te ette varmaankaan minua tunne?Ä» sanoi merimies arastelevalla ÄÄnellÄ Viion leskelle.

Viion leski katsoi hÄntÄ pitkÄÄ aivan kuin tunteakseen. HÄn oli hÄnet huomannut Elsan sulhaspoikana ja katsellut sen vuoksi hÄntÄ tarkemmin kuin muita nuoria miehiÄ huomaamatta hÄnessÄ kuitenkaan mitÄÄn, joka olisi muistuttanut tuttavuudesta. Nyt oli hÄneen tuon nuoren miehen kysyttyÄ vastannut kuin olisi hÄn joku tuttava. Vaan ei jaksanut hÄn muistaa. Muotonsa nÄytti aivan vieraalle.

Ä»Olen saattanut nÄhdÄ teitÄ joskus pienenÄ poikasena, vaan en voi muistaa ollenkaan.Ä»

Ä»Ette tietystikÄÄn, sillÄ minÄ olin pieni kun viimeksi nÄitte, ja tuskin huomasittekaan minua silloin. Vaan ehkÄ muuten muistanette nimeltÄ. MinÄ olen Tuira.Ä»

Ä»Erkki Tuira!Ä» lausui Viion leski ilahtuneena ja osoitti hÄnelle tuolia vieressÄÄn pyytÄen siihen istumaan.

TÄssÄ nyt yht'ÄkkiÄ tÄmÄ mies, jota aikoinaan oli niin paljon muistellut, vaan jonka luuli jo kadonneeksi! Viion leski katsoi hÄntÄ pitkÄÄ silmÄstÄ silmÄÄn.

Tuira oli ollut kajuttapoikana samassa laivassa sillÄ retkellÄ, jolla Viio hukkuu, ja hÄn ensimÄisenÄ saattoi tÄmÄn murhesanomaa Viion leskelle.

Ä»TÄmÄ tapaus on katkera teilleÄ», oli Tuira kirjoittanut, Ä»mutta voinneteko enemmÄn surra sitÄ kuin minÄ, sillÄ minulta orvolta pojalta meni hÄnessÄ ystÄvÄ, isÄ. HÄn oli ainoa maailmassa, jolla minua kohtaan on ollut lempeyttÄ, ainoa, joka on neuvonut ja ohjannut hyvydellÄ, kohdellut rakkaudella. MinÄ sen vuoksi olen elÄnyt elÄmÄni, tehnyt tyÄtÄni siinÄ toivossa, ettÄ kerran joudun mieheksi ja voin palkita hÄnelle hyvyytensä. Nyt elÄmÄ tuntuu tyhjÄlle, vaikealle ja raskaalle, ei ole muuta ajatusta, kuin elÄÄ antaen pÄivÄn mennÄ, toisen tulla.Ä»

Viion leski oli silloin kiintynyt tuntemattomaan ÄidillisellÄ hellyydellÄ, oli seurannut hÄntÄ hÄnen tietymÄttÄmillÄ retkillÄÄn ajatuksillaan ja rukouksillaan. Ja kun Tuira ei tullut, niinkuin kirjeessÄ oli luvannut, vielÄ samana kesÄnÄ kotia, vaan oli jÄÄnyt merille, eikÄ ollut mitÄÄn tietoja hÄnestÄ saanut, oli hÄn luullut hÄnet kadonneeksi tuntemattomiin kohtaloihin. Viion leskestÄ tuntui kuin olisi hÄn nyt haudan takaa tullut.

Ä»MinÄ olen luullut teitÄ kuolleeksi!Ä»

Ä»MinÄ sorruin maailmalle, ja siellÄ on aika mennyt, vuosi vuodelta kulunutÄ», sanoi Tuira ja kertoi tapaukset, joitten takia hÄn tuli viipyneeksi. Olisi ollut nytkin edullisia paikkoja tarjolla, vaan halutti lÄhteÄ kÄymÄÄn kotimaassa.

Ä»Te olette vasta tullut?Ä»

Ä»Juuri nÄihin hÄihinÄ», sanoi Tuira naurahtaen ja lisÄsi, ettÄ on hÄn ollut pÄivÄn toista, jotta on kerennyt pikimmÄtÄÄ silmÄstÄ entisiÄ olosijojaan.

Ä»Mille nÄytti ja tuntui?Ä»

Ä»Tuntui omituiselle. Kaikki on muuttunutta, osaksi uusiintunutta, osaksi vanhentunutta ja osaksi kerrassaan kadonnuttakin, niin ettÄ vaikea on tuntea mitÄÄn heti ensi silmÄyksellÄ. Ihmiset ovat aivan kuin eri sukua. Suuri osa silloisista tutuista on kadonnut, toiset aika muuttanut vieriksi ja uusi polvi on kasvanut, jota ei tunne ollenkaan. Ainoa, joka nuorisosta oli tuttua minulle, oli Elsa neiti, jota en elÄssÄni ennen ole nÄhnyt, vaan tunsin Viion nÄÄtÄ. Elsassä on paljon isÄÄnsÄ ja sen vuoksi minusta tuntui pian kuin olisin jo ennen hÄnen kanssaan tuttava ollut.Ä»

Ä»Nuoret tutustuvat pianÄ», sanoi Viion leski. Ä»Pian sitÄ perehtyy entisiin tuttuihin sekÄ ihmisiin ettÄ seutuihin. Kun saatte vÄhÄn tarkemmin katsella niitÄ, niin alkaa enemmÄn ja enemmÄn nÄkyÄ kohtia ja seikkoja, jotka virittÄvÄt vanhat muistot, mitkÄ sitten kiinnittÄvÄt teidÄt

vanhoilla tuttavuuden siteillä.Ä»

Heidän puheensa katkesi ja syntyi hetken äännettämyys. Viion leskestä tuntui, että heillä on toisilleen yhteistä, mistä puhella, mikä pyrki esiin, vaan johon ei rohennut koskettaa. Hänen aivan kuin pelkäsi, että Taira siihen ryhtyy, ja sen vuoksi hänen rupesi puhelemaan jotakin aivan tavallista, pitävän keskustelun ulohtaalla siitä, mihin hänen kuitenkin halusi joskus päästä.

Hänestä oli kuin olisi hänen tavannut jonkun mieluisan sukulaisen pitkien aikojen perästä. Omituiselle tuntui, kun tuo nuori mies, johon hänen kiintyi yhä enemmän ja enemmän, oli samalla niin vieras ja tuttu. Jotakin hyvin tutunomaista hänennessä oli, joka melkein vaivasi, niin että olisi aivan kuin halunnut hänen olevan erinäköisen, niin miellyttävä muoto kuin olikin hänellä: siniset, lempeät, vähän uinailevat silmät, hienohipiiset, raikasväriset kasvot ja kaunis suu.

Kun Viion leski sitten naisten huoneeseen mennessään kuuli puhuttavan Tuirasta, niin oli hänen levottomana aivan kuin olisi jotakin hänen läheistään arvosteltu, ja tarkalla korvalla kuunteli mitä kerrottiin.

Tiedettiin että hänen on hyvissä varoissa ja kelpo mies ja puheltiin hänestä suurella ihastuksella. Hänen oli ollut aivan pahanen poika merelle lähtyessään, vielä huutolaisena, sillä hänellä ei ollut vanhempia, äitinsä oli kuollut pojan ensi vuosina ja muuta ei ollutkaan kuin äiti.

Ä»Ja sellainen mies on sitten tullut.Ä»

Ä»Merellä niistä miehiä tulee!Ä»

Tämä syntyi sitten väittelyä, kun joku sanoi, että merellä mieheksi tulo ei ole varmempaa kuin maallakaan. Asiaan innostuneina tuettiin mielipiteitään mainitsemalla esimerkkejä hyvistä ja huonoista sekä maalla kasvaneista että merellä olleista. Väittely loppui siihen huomautukseen, että kenelle Jumala armonsa osoittaa, niin siitä mies tulee. Ja jos ei hänen armossaan ja isällisessä hyvydessään suojele, auta ja menestystä anna, niin ei auta olipa hänen maalla tahi merellä.

Se hyväksyttiin yksimielisesti äännekkäillä myöntymyksillä, ja Viion leski huomasi, että useat katsoivat hänenneen aivan kuin hänen olisi tuon huomautuksen tehnyt tahi kuin olisivat kysyneet: Ä»eikö niin?Ä»

Illan kuluessa kuuli hänen syrjäkorvalla mainittavan Tuiraa ja Elsa, sanottavan kauniiksi pariksi ja jonkun kerran tehtävään viittauksia pitemmällekin. Viion leski arkausi näistä, jotta hänen karttoi Tuiran lähestymistä ja keskusteluun antautumista hänen kanssaan, niin mieluiselta kuin olisi tuntunutkin hänen lähellä olonsa. Hänen pysytteli sen vuoksi naisten huoneessa, tekeytyen vähälinpitämättä maksi nuorten huvitteluista salissa.

Vasta kun purppuriin soitettiin, meni hänenkin katsomaan tanssia, joka veti kaikkien vanhain huomion puoleensa. Se oli vanhain aikaista tanssia, joka oli jo syrjäytynyt siinä määrässä, että sitä ainoastaan harvinaisuutena vielä käytettiin vanhain huviksi. Ja huvitettuja he olivatkin. Tämä heidän mielitanssinsa vei heidät ikäänkuin lähemmäksi menneitä aikansa. Siinä selvimmin pyöri ja pujottausi esiin vanhat muistot, nuoruuden mielialat. Vanhat valtasivat tanssin aivan kuin olisivat halunneet siten temmata nuoruuden haltuunsa vielä hetkeksi.

Nuortunein mielin istui Viion leskikin katselemaan tanssin monimutkaista kulkua, joka oli niin tuttua hänelle. Mutta hänen silmänsä pyrkivät seuraamaan yhden parin kulkua. Hänen huomasi sen itsekin ja koetti sitä varoa. Aivan katselemalla katseli hänen Liisaa, joka oli johtavana sieluna ja aivan kuin puhalsi reipasta henkeä koko joukkoon. Elävän vilkkautensa, tarmokas ryhtinsä sopivat nyt hänelle tuossa asemassa, jotta hänen oli kuin luotu siihen. Tahi katseli ja ihaili Viion leski Ojanniemen Maria, pientä hentoa tyttöä, jolla oli kauniit lempeät silmät, enkelimäiset kasvot, jonka käytöksessä oli jotain ylhäisen sievästä, muista poikkeavaa, vaan samalla ujoa ja hiljaista.

Mutta tietämättään oli hänen taas katselemassa niitä, joihin silmät aivan kuin väkisten pyrki. Ja kun vuorojensa välissä Taira ja Elsa tulivat istumaan paikoilleen, hänen lähelleen, unehtui hänen kuuntelemaan heidän puhettaan. Hänen ei ollut utelemassa heidän keskusteluaan, hänen kuunteli vain heidän ääntään. Tuiran ääni muistutti Viioa, oli hänen huomannut. Muutamat sanat lausui hänen aivan kuin Viio ja naurunsa oli niin yhdenlaista, että Viion leski kärsäntyi ehdottomasti katsomaan häntä, jolloin tunsu aivan kuin jonkunlaista pettymystä. Ja sen vuoksi koetti hänen sitä karttaa ja huolellisesti pitämään katsettaan muualla, nauttiakseen häiritsemättä mielensä hänen synnyttämistä tunteista. Sen vuoksi hänen myöskin, kun Taira tahi Elsa jotakin hänelle virkkoivat, koetti soveliaalla tavalla olla lyhytsanainen, jotta keskustelua ei syntyisi ja hänen saisi vain kuunnella heidän molempain ääntä, joissa oli samaa sointua.

Ä»Do you like girls!Ä» sanoi Tuiralle veitikkamaisesti Liisa, joka tuli miehineen purppurin loputtua heidÄ»n luoksensa.

Muutamat vanhat merimiehet, joita oli lÄ»hellÄ»s, rupesivat nauraa hohottamaan ja katselivat Tuiraa, joka joutui hÄ»milleen.

Liisa taputteli Elsaa poskelle molemmin kÄ»sin hellÄ»n hyvÄ»ilevÄ»sti, ja Elsa punastui korviaan myÄ»ten, aavistaessaan ettÄ» hÄ»nestÄ» oli ehkÄ» puhetta ollut.

Ä»Girl like a rose!Ä» sanoi Liisa silmillÄ»Ä»n osoittaen Tuiraa katsomaan Elsa, jota viittausta Tuira noudatti vaistomaisesti.

Ä»MinÄ» olen hyvÄ» kaikkeen, kuin syÄ»jÄ»nvoideÄ», sanoi Liisa Viion leskelle, tarttuen hÄ»ntÄ» kynkkÄ»Ä»n ja vetÄ»en mukaansa. Ä»Niinkuin kuulette, osaan minÄ» englannin kieltÄ»kin. Mutta minÄ» osaan sitÄ» vain pari kolme makeata sanaa.Ä»

Viion leski ei tiennyt mikÄ» oli mielessä» Liisalla, joka kuletti hÄ»ntÄ» kynkÄ»ssÄ»Ä»n lÄ»pi salin etehiseen ja edelleen ulos, yli kartanon humalamaahan, jossa istutti hÄ»net penkille viereensä ja kÄ»si yhÄ» kainalossa.

Ä»Minun on niin hauska olla ettÄ»!Ä» alkoi Liisa. Ä»KyllÄ» minussa on vakavuuttakin ja se pyrkii esiin ja kyllÄ» se pÄ»Ä»seekin. Mutta minÄ» en sitÄ» ole ennen uskonut, kun kukaan muukaan ei ole uskonut. Aina sanoivat kaikki, ettÄ» minusta ei tule oikeaa ihmistä», ja minÄ» uskoin sen. Se minua ajattelutti ja itketytti. Vaan minÄ» en itkenyt, en vaikka! Reuhasin heille enin silloin, kun mieli alakuloisin oli ja kun oikein itketti. Kun teillä» sain itkeÄ», niin rupesin aina uskomaan, ettÄ» ehkÄ» sentÄ»Ä»nkin minusta ihminen tulee.Ä»

Ä»Mutta hyvÄ»inen aika, miksi et muutenkin voinut sitÄ» uskoa?Ä»

Ä»En. MinÄ» olen pienestä» pitÄ»en ollut sellainen rasavilli, oikea ilkeys... Voi, voi kun se Ä»iti raukka on saanut tÄ»hteni kÄ»rsiÄ»...Ä»

Liisa pidÄ»tti itkunsa, pyyhkÄ»si silmiÄ»Ä»n ja jatkoi:

Ä»Kaikki sanoivat, ettÄ» minusta tulee huono ihminen, ja minua se peloitti. Ja minÄ» aivan uskoin niin kÄ»yvÄ»n. MinÄ» uskoin, ettÄ» minussa on pahahenki, niinkuin Lapin emÄ»ntÄ» kerran vakuutti.Ä»

Ä»Mutta Lapin emÄ»ntÄ» kertoi sanoneensa aina, ettÄ» sinusta kelpo ihminen tulee.Ä»

Ä»Niin Lapin emÄ»ntÄ» raukka niinkuin muutkin nyt! SitÄ» ei ole kukaan sanonut eikÄ» uskonut. Jos minusta huono ihminen olisi tullut, niin olisivat kaikki sanoneet: 'enkÄ» minÄ» sitÄ» sanonut!' Ja sitÄ» he ovat sanoneet eikÄ» muuta.Ä»

Hetken mietittyÄ»Ä»n kysÄ»si Liisa:

Ä»Uskotteko te, Viioska, ettÄ» minusta voi tulla oikea ihminen?Ä»

Viion leskeÄ» hÄ»vetti vastata mitÄ»Ä»n ja tuskalliselle tuntui Ä»Ä»nettÄ»myytensä» hÄ»nestÄ» itsestÄ»Ä»n.

Ä»En minÄ» halua sen enempÄ»Ä» kuin ettÄ» minusta tulisi tavallisen hyvÄ» merimiehen akka!Ä»

Viion leski kietoi kÄ»tensä» Liisan kaulaan.

Kyynelsilmin jä»i hÄ»n sitten istumaan Liisan mentyÄ» sisÄ»Ä»n.

Pahaa hÄ»nkin oli aina luullut Liisasta, pitÄ»nyt melkein huonon ihmisen alkuna ja jo ajatellut, ettÄ» se olisi rangaistukseksi Latun emÄ»nnÄ»lle, joka ei uskonut Jumalan johdatusta tÄ»llaisessa. Sen vuoksi hÄ»nellÄ» ei ollut koskaan lohdutuksen sanaa Latun emÄ»nnÄ»lle, kun tÄ»mÄ» oli valittanut onnettomuuttaan, huoliaan ja vaivojaan Liisan takia. HÄ»n ei tullut ajatelleeksi Latun emÄ»nnÄ»n mielen raskautta, vaikka itse oli samanlaisia huolia tuntenut. Ja Liisa raukka! MikÄ» taakka on painanut hÄ»nen nuorta mieltÄ»Ä»n, kun on ollut itse toivoton ja kaikki muutkin pahoilla luuloillaan hÄ»ntÄ» masentamassa. Ja jos hÄ»n tÄ»ssÄ» epä»toivoisessa taistelussaan olisi sortunut, niin jokainen olisi vain ajatellut, ettÄ» niin kÄ»vi kuin oli ennustanutkin!...

Kun Viion leski sisÄ»Ä»n tuli, ruvettiin tanssimaan morsiuskruunua, nÄ»hdÄ»kseen kuka ensimmäisenÄ» oli morsian oleva. Kaikki nuoret olivat piirissä». Morsian huppusilmin seisoi keskellä», pyÄ»rÄ»hti muutamia kertoja ympär»i ja syÄ»ksÄ»hti tavoittamaan piiristä» ja saatuaan kÄ»tensä» johonkin kiinni, silpasi hupun silmiltÄ»Ä»n. Kun hÄ»n nä»ki, ettÄ» se oli Elsa, niin Liisa iloisena tarttui

hÄntÄ vartalosta kiinni ja tempasi hÄnet Äkillisellä liikkeellä kohoksi ilmaan.

Ihastuksissaan merimiesjoukko kajahutti riemuisan elÄkÄÄn huudon, joka avonaisten ikkunain kautta sysÄytyi kesÄyÄn tyneen ilmaan ja palasi takaisin raikahtelevana kaikuna.

Ä»Viion Elsa on joukosta ensimmäinen morsian!Ä» sanoivat naisetkin mielissÄÄn toisilleen ja mainittiin samalla Tuiran nimeÄ.

5

Tupruten sakeaa mustaa savua laskeva suuri hÄlyrylaiva ulapalle. Sen koneiston jyske, keulassa ja perÄssÄ kuohuvan veden sohina kantautui matalaÄÄnisenÄ pauhuna kaupunkiin asti ja herÄtti rantajÄtkÄt, joita puolikymmentÄ nukkua reuvotti pakkahuoneen sillalla. PettyneinÄ silmÄsivÄst he menevÄÄ laivaa ja loivat utelevan katseen edemmÄksi ulapalle. Vaan siellä ei nÄkynyt muuta kuin kangastelevat karit kaasoineen ja meren salaamia saaria kohonneina korkealle ilmaan. EtenevÄn laivan ÄÄni kuoleutui ja laiva muuttui suureksi ilmassa vÄikköväksi haamuksi.

Miehet vaihtoivat jonkun uneliaan sanan ilman muutoksesta, vetÄytyivÄt varjoon ja uupuivat huolettomuuden uneen.

Torkkuen kytrÄttivÄt kyyhkysketkin lÄrheisten rakennusten katoilla ja ikkunalaudoilla, missÄ odottelivat liikettä alkavaksi torilla. Kuultuaan astunnan kapsetta kurottivat kaulansa, vaan nÄhtyÄÄn jonkun yksityisen kulkijan vetivÄt taas pÄÄn hartioitten sisÄÄn ja silmÄt rupesivat luppoa lyÄmÄÄn.

Oli niin hiljaista, että kulkija arasteli omia askeleitaan, joitten ÄÄni vastasi torin ympärillä olevien rakennusten ja makasiinien seiniin ja palasi niistä raikahtelevana kaikuna.

HÄn kulki hÄlyryvenerantaan, johon pysÄhtyi seisomaan muuatta paalua vasten nojaten.

Se oli Tuira.

TÄssÄ samoilla paikoin seisoivat hÄn, kun ensi kerran merille lÄhti. HÄn muisti sen pÄivÄn kuin eilisen ja muisti nÄmÄ seudut kuin olisi hÄn ne nÄhnyt joka pÄivÄ.

Jokisuu kuohuvine koskineen, joitten yli korkeat sillat kaareilivat, edessä pieni, saarinen selÄnne ja sen takana satama, josta laivain mastot ylimÄisine raakoineen nÄkyivÄt matalametsÄisen pitkÄn saarenniemekkeen takaa, ja sivumpana meren ulappa muutamane harvoine saarineen. HÄn seisoivat kuin vanhain ystÄvÄin parissa, jotka hÄn tunsivat kaikki ja joitten seurasta iloitsivat.

HÄn ne tunsivat, vaan ne eivät hÄntÄ, ne olivat kuin unohtaneet, hylÄnneet ja vieraantuneet hÄnestÄ.

Silloin kun hÄn ensi kerran merille lÄhti, loiskivat rantasillan ja alusten kupeissa valkopÄÄ aallot. Tuolla kaukana roiskivat ne luotoja vasten rynnÄsten korkealle ilmaan vaahtoisina, ja taivaan rannalla vyÄryi aivan kuin olisi siellä vuoria vieritetty. SyvÄÄÄninen jymy kantausi ulapalta ja siihen sekaantui loiske, sohina, jyske, pauhu ja tuulen tohina. Ja hÄn maltittomana odotti pÄÄstÄkseen laivaan, joka oli pullistunein purjein laskeva ulapalle, hÄipyvÄ pieneksi valkopilkuksi ja katoava vyÄryvÄn meren taakse. HÄn iloitsivat pÄÄstessÄÄn keinumaa laineille, kulkemaan merien takaisiin maihin. Kauas, niin kauas hÄn halusi, missÄ ei kukaan ollut vielä kÄsynyt. Ja sieltÄ oli hÄn palaava uljaana merimiehenÄ, jota kaikki olivat kunnioituksella vastaan ottavat, ja nÄmÄ seudut hymyilivÄt jo hÄnelle, riemuitsivat hÄnen uljuuttaan.

Nyt nÄyttivÄt kaikki olevan hellissä suhteissa toisiinsa ja siitä iloitsevan tässä kirkkaassa, tyynessä, mieluisessa rauhassa, suloisessa hiljaisuudessa, tässä hehkuvassa onnessa, jota auerti maat ja rannat ja rantakivet, kaikki kaasivat merien kareissa ja kaukana kangastelevat saaret, sininen taivas ja kirkas ulappa tuonne viimeiseen sopukkaan, missÄ ne sulivat toistensa syleilyyn. HÄn vain oli kuin yksin jÄtetty...

TÄmÄ paalu, jota vasten hÄn seisoivat tässä rannalla, kiven murut, pienet hiekkajyvÄsetkin olivat kadettavia, onnellisempia kuin hÄn. Ne jÄvivÄt tänne, mihin jÄi kaikki ilo, koko onnellisuus, josta hÄn lÄhti osattomampana kuin tuo hÄlyrylaiva ulapan ÄÄrellÄ...

SelÄnnettÄ lentÄÄ leyhytteli loue, lÄhestyi rantaa, kÄÄntyi takaisin jokisuulle tapaillen vÄhÄvÄliÄ veden pintaa ja taas kohoten, valkoiset siivet vÄlkköen auringon säteissä. Venevalkamasta lÄhti soutelemaan kalastelija, viskasi uistimen jÄlkeensä, pani vettä

vingahtelemaan hankaseen ja souteli sievosesti pientä venettä, kadoten vähän ajan perästä muutaman saaren taa, josta vielä kuului hiljainen airon kalke. Varpuset pyörähtelivät pesittäen rakennusten katoille ja alkoivat äännekkään siuskutuksen ja kyyhkysen alkoivat liukustella istumasijoillaan, muutamat lehahtelivat maahan, missä kävelläkäs kekkasivat sinne tänne etsiessään eineensä aluksi jotakin. Tuulenhenki lehyhti ilmassa. Rannassa olevien jahtien mastoissa leputteli se pussiviirien häntä ja ulapalla rikkoi siellä tyynen merenpinnan kareella, joka levisi nopeasti. Kangastus oli kadonnut kuin pyyhkäisten ja ulappa paistoi sinertävänä. Täällä lämpö ja suojarannoilla oli vielä kirkkaita tyynen kiekkaita, vaan vastarannalla alkoivat jo liputella aallot omituisella viehtävällä äänellä, joka oli kuin puheen sorinaa.

Tornin kello lähti ja sen kumakkaa ääntä hyväili palovartijan rautakolmion hilpeä helinä. Satamasta päin tuli muuan pieni häilyvä vene, jonka tohiseva puksutus kuului kovan äänisen alle tuulen. Äänestä jo tunsikin, että se on se vanha »Kaima«, hinaaja, joka raskaassa työssänsä puhkuilee: »koko kesän, koko kesän, koko kesän!».

Kaupungiltakin alkoi kuulua karrujen kolinaa ja häilyväntä hyväili palovartijan rautakolmion hilpeä helinä. Satamasta päin tuli muuan pieni häilyvä vene, jonka tohiseva puksutus kuului kovan äänisen alle tuulen. Äänestä jo tunsikin, että se on se vanha »Kaima«, hinaaja, joka raskaassa työssänsä puhkuilee: »koko kesän, koko kesän, koko kesän!».

Iloista ja äännekkästä puhetta pitäen, sukkeluksia laskien ja nauraen toimitettiin tavarat laivapaattiin, mikä kookkaana kojotti venevalkamassa soutoveneitten ja purjepaattien rinnalla. Reipasta mieltä ylläpidettiin koko aika lähtäessä odottaessa. Naisten muodoilla pyrki vakavuus pilveilemään ja silmissä asumaan kosteus ja nauraessakin norahti silloin täälläkin kyynel. Eivät tahtoneet saada pysymään itsestään ulompana ajatusta, että edessä oli vuosikausien ero ja Jumala tiesi tavataankokaan enää kuuna kulloinkana.

Eläköitä! raikui naisten huuto rannalta, kun laivapaatti tavaroineen miehineen läksi puksuttavan häilyväntä kiihtyvää vauhtia ulkonemaan rannasta. Miehet huiskuttivat lakkejaan ja jäivät sitten äännettä minä katselemaan jällelleen, missä rakennukset, rannat ja rannalla olijat, kaikki supistuivat kokoon ja aivan kuin sulivat yhteen...

Vastatuuleen kuului sieltä vielä jonkun kerran huudon huminaa ja muutamat paatissa olijat virittivät hiljaisen kaihomiellisen merimieslaulun, jota toiset kuuntelivat äänesti.

Häilyväntä puksutti aivan kuin kiihtyen innossaan. Ohi kiitävä reimarit kumartelivat aalloissa, jotka jäivät paatin jällelleen sivuille vierimään ja loiskimaan rannoilla.

Tuirasta tuntui kuin olisi kaikki jätetty. Edessäpäin mikä oli, se oli tyhjää, väritöntä, kuollutta. Kaikki mikä ohitse meni, sai elämänsä ja hengen, jäi kuin onnen helmoihin.

Hän olisi tahtonut pysähdyttää kaikki, siirtää aikaakin taaksepäin sinne saakka, mistä se oli alkanutkin: kun hänen ensi kerran näki hänet. Tuon suloisen ajan olisi hän tahtonut elää uudelleen.

Hän tarttui katseineen ajatuksineen kiinni jälkeä jätettyä maailmaan, josta väkivaltainen voima kiskoi häntä erilleen.

Jos olisi saanut jätettyä aikaa vielä yhden silmänräpäyksen ajan! Olisi saanut puristaa hänen kättään, katsoa häntä silmiin, sanoa hänelle:

»Elsa...!»

»Koko kesän, koko kesän, koko kesän!», puksutti »Kaima« yhä suuremman äänesti kääntäessänsä kapeaan salmeen, jossa sen hyväkylaineet jäivät loiskahtelemaan rantasillan paalujen lomissa ja huuhtoilemaan aluksien kylkiä ja keikuttelemaan siltoihin kytketyitä veneitä. Kaukana jällelleen rupesivat uudella kiireellä ajautumaan kokoon saaret ja mantereet, rannat, metsät, sillat, kaupunki, kaikki sulloutuivat toisiinsa ja lähtivät kuin kilpaa rientämään nyt toisalle kadoten lämpöisen saaren taakse, niin ettei jätettyä kuin kirkontornin huippu tuipottamaan metsän takaa, missä se kiiti kiirettä menoaan.

Mieleen työntähti kaipauksen tunne, ahdistava ikävä kadonneita seutuja, kulunutta aikaa, jotka kuvastuivat viehtävänä, onnellisina, rakkaina. Ja tuntui nyt kuin tuo hymyilevä onni olisi jätetty avosylin sinne. Ja nyt se tuntui vielä kirkkaammalta, kullaan kimaltelevalta, vaan jo siirtyneeksi kauas, mistä se ajatuksiin vain siinti.

Se oli kuin lämpöä taas, kun ulapalle laivaan näkyi kaupunki seutuineen. Ne olivat jo

sulaneina samaksi ryhmäksi, josta ei erottanut toisistaan muuta kuin korkean kirkontornin. Vaan Tuiran ajatus etsi sieltä ruohosen kadun varrelta pienoisen talon, jossa oli pieni kamari. Se oli rauhan ja onnellisuuden pyhä maja tuon juhlallisen kirkon juurella. Ja hänen näki sen majan kauniin viehättävään suojatin, jonka hänen olisi halunnut omistaa, vaan jonka omakseen pyytämiseen häneltä oli rohkeus puuttunut.

Rohkeutensa oli pettänyt hänet joka päivä, viimeisenkin hetken, johon hän eniten luotti. Hän oli päättänyt lausua sydämensä tunteet, sulkea syliinsä tuon kalleuden, vaan ajatuksensa olivat aina kuin pysähtyneet, sanat kadonneet, kädet voimattomuuttaan vavisseet, katsoessaan häntä silmiin. Ja kuitenkin nyt nuo silmät näyttivät niin lempeitä, niin avomielisiltä, toivoa herättävilä ja rohkaisevilä...

Illan suussa olivat kaikki maat jo kadonneet näkyvistä. Mutta laskevan auringon ruskotuksessa näki hänen onnellisuuden heijastuksen kotoisilta mailta, jotka eivät enää tuntuneet edemmäksi eroavan, vaan pysyivät lähellä, niin että ajatuksella ei ollut kuin lennähtää sinne ja voi siellä asuskella. Ja kun yän hämmästyessä vilkahteli majakan tuli etällä jällessä, oli se kuin ystävällinen tervehdys tuolta pienestä, pyhästä majasta. Se oli kuin noitten kaunisten silmien väike.

Onnen autuus, kun hänen taas ne nähdä saa!...

Virivä tuuli, joka pullisti laivan purjeita ja kiihdytti sen vauhtia, ilahdutti omituisesti hänen mieltään, kun hänen seisoj vuorollaan laivan perässä yän pimetessä. Se kiskasi hänen mielikuvituksensakin lentoon, kiidatti sen yli merien ja aikain.

Hän oli palaavinaan. Laiva puhkoi sohisevia aaltoja pyrkiessä kotirantoja kohti. Majakan tuli vilkkui edessäpäin... Kesäinen aamu ruskotti... Tyyntä selännettä pienten saarien lomitse soutivat he kaupunkiin. Hän astui pieneen majaan. Nuo kauniit silmät katsoivat häneen lempeästi ja hänen sulki syliinsä hennon, puhtaan, ihanan olennon... Hän kohotti hänet käsillään ilmaan riemuissaan.

»Vieläkö 'Usko' näkyy?» kyseltiin lapsilta, jotka ennen maatapanoan vielä olivat kavunneet katolle katsomaan laivaa.

»Ei näy enää.»

»Näkyy vielä! Vielä minä näen!» kehui joku poika, joka oli kiivennyt piipun nokkaan seisomaan. »Minä näen aivan selvään!»

Hänen silmiinsä vahdittiin, aivan kuin niistä nähdäksään, ja uteliaina kuunneltiin hänen selityksiään.

»Melkein tuon viiritangon kohdalla, tuon pienen pilven alla, joka on kuin reki, siinä juuri keulan alla. Se on etällä, hirveän kaukana. Pikkuisen pilkoittaa enää.»

Mutta se näkyi vielä ja kaipaavan ajatus sai sen kiinni, mielikuviutus läysi sen helposti ja varmasti.

»Nyt ei näy enää!»

Ja silloin se oli mennyt. Sinne sen nyt jätti; pyyhkäsi silmistä vierähtämää yrittävään kyyneseen, lähetti huokauksen mukana vielä hiljaisen onnetoivotuksen, paluutti tuolta kaukaisuuden hämmästyttä mielikuvituksensa takaisin ja rupesi muistojaan katselemaan ja toivojaan kehittelemään.

Viion leskikin oli seurannut aivan kuin omaisen hartaudella menevä laivaa aina tuonne viiritangon kohdalle muutaman pilven alle, hirveän kauas, josta se pilkoitti piipun nenässään seisovan pojan silmiin. Vaan häneltä ei vierähtänyt kyyneltä, niinkuin ennen. Omituinen tunne, leyhkeä kuin kesäisen yän tuulahdus, raikas kuin keväinen päivä, väreili mielessä. Elämä tuntui erilaiselta kuin ennen, uusitulta, valoisammalta.

Vanhat muistot olivat saaneet uutta viritystä. Kirkkaammasti ruskotti kulunut kultainen onnen aika, jonka yksinäisyys, huolet, alakuloisuus olivat vuosien vieressä varjostaneet, sysänneet kauas näköpiiriin äärimmäisille rajoille ja taakse, josta ne harvoina hetkinä pääsisivät kangastelemalla näkyviin. Tuira oli muistoillaan, rakkauden ja kiitollisuuden tunteillaan Viioa kohtaan, jotka hänessä olivat tummentumattomina säilyneet, selventänyt Viion leskenkin näköpiiriin, viritänyt hänen muistonsa.

Ja tulevaisuus tuntui huolettomalta, lupaavalta, silläkin oli kirkkaampi muoto kuin koskaan tähän asti hänen toivoa hapuellaan sinne tänne. Hän ei ollut uskaltanut sitä selvästi ajatella, vaan

oli piiloittanut sen, mikä mieleen pyrki. Tunteimatta sitä ei voinut kuitenkaan olla. Useasti oli sydämensä sitä tuntiessa sykkinyt kiivaammin, usein oli mieleen sykkähtänyt halu sulkea molemmat syliinsä lapsinaan ja lausua heille: olkaa onnelliset!

Kun hän nyt istui ja katseli ruskottavia pilviä, ei hän mitään selvään ajatellut, vaan tunsikin olisieläpäin ollut jotakin iloista, sydäntään riemastuttavaa odotettavissa ja tulossa.

Hän odotti Elsa aivan kuin iloansa jakaakseen hänen kanssaan. Vaan onnellinen mielialansa hämmentyi, kun Elsa tuntuikin aivan vieraalle hänen toiveillessa. Ei sanaakaan Elsa maininnut Tuirasta, eikä Tuiran poissaolo näyttänyt tehneen hänen minkäänlaisia vaikutuksia. Olipa Elsa iloisempikin kuin tavallisesti!

Tuira ei ole ehkä häntä miellyttänyt, tahi hänen tunteensa eivät ole vielä heränneet. Vai olisiko hänen mielistynyt johonkin toiseen?

Viion lesken mieliala painui surunvoittoiseksi ja sekavaksi. Hän tunsikin jotakin pettymyksen ja pelon sekaista, häpeili haaveilujaan, jotka nyt tuntuivat häntä lapsellisille, samalla kun ne olivat mieluisia, jotta ei olisi tahtonut niistä luopua.

Elsa järjesteli kotona, puheli vilkkaasti ja näytti niin iloiselta kuin olisi hänelle jotakin hyvin mieluista tapahtunut tahi olisi heti tulossa. Utelemalla äiti uteli, oliko heillä joitakin aikeita, kun Elsa sanoi odottavansa Ojanniemen Maria, joka oli aikonut tulla häntä hakemaan vaimon kätövellylle.

»Marilla on vain vaimon asioita», selitti Elsa.

He kävelivät maantielle ja poikkesivat Kontinkankaan kuvetta menevälle metsätielle, jossa saivat rauhassa puhella.

Mari kertoi taas uudelleen, mitä oli kuullut sanottavan: että Tuira oli mielistynyt Elsaan, ja mitä oli sanottu Tuirasta ja mitä Elsasta erikseen ja yhteen. Kaikki olivat Liisan häissään sanoneet, että Elsasta ja Tuirasta tulee kaunis pari.

»Uskotko sinä, että Tuira pitää minusta?»

Mari vakuutti. Ja he olivat niin iloisia ja onnellisia, Mari Elsan vuoksi.

Entistä iloisempana tuli Elsa kotia. Hän valvoi myöhäiseen lukien jotakin romaania, josta hän ei kuitenkaan ymmärtänyt sanaakaan. Ja maata pantuaan uinaili hän kauan mieluisissa mietteissään muistellen Tuiraa, millainen hän oli siellä häissään ja tähtäillään heillä käydessään.

Pitäköhän Tuira häntä, tutkisteli hän ja mietti miten vaimon hän pitää. Häntä tuntui niin kummalliselle sitä ajatella. Hauskalle tuntui ajatella, kun Tuira taas tulee.

Kun tulisi pian!

6

Elsa ja Mari olivat itkeneet kesäiset sunnuntaiaamut metsässä »Paulille ja Virginialle», iloinneet »Ylhäisi» ja Alhaisia», sitten syksyn pimeät ja talviset illat näitten ja muitten romaanien ihanan rakkauden paahteessa huumaantuneina uinuivat suloista onnea.

Muilla tytöillä ei ollut niin hauska kuin heillä, päättivät he, eikä kukaan ollut niin onnellinen kuin Mari.

Mari itsekin niin uskoi ja kun hän tahtoi oikein onnestaan nauttia, luki hän uudelleen Kivisen Riston kirjeen, jonka tämmöksi oli ennen merelle lähtäessään kerran tuipannut hyvästellessään Marin käteen. Kymmeniä kertoja sen oli Mari lukenut, jotta osasi ulkoa, mutta hän luki sen aina kuin varmuudeksi. Ja Elsakin usein, kun kävi Marin luona, pyysi:

»Voi, näytät vielä sitä muuatta!»

Ja hän luki kirjeen aina suuremmalla huomiolla.

»Mari!

Minä rakastan sinua, olen rakastanut lapsuudestani asti, siitä saakka kun muistini elää. Minä heidän koulun käynnin ja lähdön merelle. Kun palaan, niin pyydän omakseni. Hyvästi, rakas

kaunis...!

Risto Kivinen.Ä»

Rakastaa, ja lapsuudesta saakka rakastanut Maria. TämmÄshÄsn oli kaunista kuin romaaneissa! Se oli niin kaunista, ettÄ he kerran itkivÄtkin luettuaan yhdessÄ kirjeen.

Mari sÄÄli Elsa raukkaa, joka ei ollut niin onnellinen kuin hÄsn. HÄsn koetti sen vuoksi hyvittäÄ Elsa, vakuuttamalla hÄsnelle aina uudelleen, ettÄ Tuira on mielistynyt Elsaan.

Mielenhyviksi se Elsalle oli, vaan puuttui paljon Elsan onnen ollakseen Marin onnen veroinen heidÄsn kummankin mielestä. Mutta he olivat onnellisia yhteisesti, onnellisempia kuin muut.

Mari ei ollut kenellekÄÄn muulle sanonut asiaansa kuin Elsalle, eikÄ kukaan muu taas tiennyt kuin Mari, ettÄ Elsa pitÄÄ Tuirasta.

Ä»ElÄ sano kenellekÄÄn sitÄ muuatta asiaa!Ä» varoittivat he toisilleen useinkin, ei sen vuoksi, ettÄ sitÄ olisivat toisistaan pelÄnneet, vaan huomautukseksi, ettÄ heillä oli muuan asia, josta ei tiennyt koko maailmassa kukaan muu kuin he. Se heidÄtki kiinteÄsti yhdisti ja siitä heillä oli kahdenkeskistä asiaa toisilleen, kun olivat muitten seuroissa, ja alituista puheainetta ollessaan kahden. Romaaneja lukiessa etsittiin niistä samanlaista kuin heidÄsn kummankin Ä»muuan asiaÄ» ja pienetkin vivahdukset, jotka heihin sopivat, luettiin moneen kertaan.

Mariin sopi kaikki Elsan mielestä. HÄsn oli Ä»kaunis tyttÄ RuusulaaksossaÄ», kaikkien romaanien ihailtu, lemmitty impi, jota omakseen tullaan pyytÄmÄÄn. Niin suurta onnea ei Elsa voinut uskoa tapahtuvaksi itselleen, vaan sitÄ hÄsn kuitenkin kaipailli ja haaveili. HÄsn uinaili ja ajatteli ikuista kesÄÄ, ruskottavaa iltaa, jolloin hÄsn istuisi jossakin synkÄssä metsÄssä ja tulisi joku kaunis poika, joka rakastuisi hÄsneen...

Ä»EtkÄ sinÄ sitten enÄÄ rakastakaan Tuiraa?Ä» kysyi Mari, kun Elsa kertoi kerran haaveitaan heidÄsn kÄvelemÄssä ollessaan muutamana talvisena kuutamoilta.

Elsa ei osannut sanoa mitÄÄn, eikÄ ehtinytkÄÄn, kun Mari lisÄsi:

Ä»SinÄ olet petturi ja kavala nainen, jos rakastat ketÄÄn muuta kuin Tuiraa, joka sinua rakastaa!Ä»

Ä»Mutta enhÄsn minÄ tiedÄ, rakastaako Tuira minua.Ä»

Ä»Kaikkihan sen sanovat, ja sitten Mari muistutti Elsaa hylÄtyistä rakastajista ja naisista, jotka olivat olleet petollisia, miten heidÄsn oli kÄsynyt, miten onnettomiksi olivat tulleet.Ä»

Elsan täytyi koettaa uskoa pahoin tehneensä ja olla vakuutettu, ettÄ Tuira rakastaa hÄntÄ. Vaan oi kuinka onnellinen hÄsnen mielestäÄn Mari oli, joka *tiesi*, ettÄ hÄsn on rakastettu!

He olivat tulleet läshelle lyseolaisten mäkeÄ, niin ettÄ kuulivat sieltÄ ÄÄniÄ. Heitä halutti mennÄ sinne katsomaan, kun muutamat toverinsa olivat kertoneet olleensa laskemassa siellä ja poikain heitä laskettaneen. HeidÄsn tuttujaan nytkin oli siellä mäessä, mutta muuten oli vÄshÄsn laskijoita.

Kun Elsa ja Mari pysÄhtyivÄtki syrjempÄÄn, tuli heidÄsn luo Vimparin Aappo ja kyseli, haluavatko he laskea, niin hÄsn hankkii kelkan. Ja kun tytÄt naurahtelivat vain, kÄvi Aappo jostakin kelkan ja pyysi molempia.

Toista kertaa ei Elsa lähtenyt enÄÄ, kun oli niin huimannut ja hirvittänyt mäessä. Mari nauro i ja laski leikkiÄ hÄsnelle, ja Aappo koetti selittäÄ, ettei siinä toisella kertaa enÄÄ huimaa. Mutta hÄsn ei olisi uskaltanut mitenkÄÄn ja hÄsn jäi katsomaan, kun Mari ja Aappo yhdessä menivÄtki. Puhellen ja nauraen nousivat he mäen päÄlle, jossa Mari laittausi sievästi istumaan kelkkaan ja Aappo taakse viilettÄmÄÄn. Marin hameen helmat liehuivat, kun he jyrkkÄÄ, kumisevaa mäkeÄ laskeutuivat kiihtyvÄÄ vauhtia ja sitten kiitivÄtki rataa kaukaiseen kuutamaan.

Ä»Et usko, kuinka on hauskaÄ», sanoi Mari, kun he palatessaan menivÄtki Elsan ohi ja Mari toimessa veti Aapon kanssa kelkkaa.

Marilla näytti olevan hausempi kerta kerralta. Elsa aikoi hÄsnet jÄttÄÄ ja lähteÄ yksin pois, vaan samassa tulivat hÄsnen luokseen Mari, Aappo ja Montinin Jori, joka tervehdittäÄn, nostaen lakkia, pyysi Elsa laskemaan.

Ä»MinÄ vakuutan, ettÄ neitiÄ ei peloita sitten enÄÄ, kun vielä kerran laskette.Ä»

Elsaa ujostutti kauheasti. Melkein hÄrvetti, kun sanottiin neidiksi.

Ä»MinÄ pyydÄn, neiti, olkaa hyvÄÄ», uudisti Jori.

Ä»En minÄ olisi uskonut, ettÄ sinÄ Elsa olisit niin pelkuri!Ä» sanoi Mari.

Ä»KyllÄ minÄ osaan ohjata, niin ettei neidin tarvitse sitÄ pelÄtÄÄ», vakuutti Jori, kun Elsa suostui lÄhtemÄÄn.

Ä»Ette suinkaan, neiti, enÄÄ pelkÄÄÄ», sanoi Jori, kun he nousivat kelkasta radan pÄssÄ.

Ä»EnÄ», sanoi Elsa, vaikka vielÄ hÄntÄ peloitti, mutta halutti laskea.

Oli jo myÄhÄinen, kun Elsa kotia tuli. Aika oli kulunut niin nopeasti. HÄnestÄ tuntui pahalle Äidin vuoksi, joka sanoi jo ruvenneensa odottamaan hÄntÄ. Äiti ei kuitenkaan kysynyt, missÄ hÄn oli ollut. Ja hÄvettÄnyt olisikin ollut sanoa, ettÄ hÄn on ollut mÄessÄ, aikaihminen. Vaikka eihÄn siinÄ mitÄÄn pahaa ollut ja olihan siellÄ nyt ja muulloinkin muitakin aikuisia, usein herrastyttÄjÄkin.

Seuraavana iltana hÄn ei lÄhtenyt mÄkeen, vaikka Mari tahtoi ja Elsaa itseÄÄnkin halutti. Oli hÄnestÄ ollut hauska, mutta hÄntÄ ujostutti Montinin Jori.

Aivan puhutteli neidiksi ja niinkuin hÄn olisi ollut jokikin arvokas! HÄn ei osannut puhella mitÄÄn. Toki Jori piti hÄntÄ tyhmÄnÄ. Ja jos hÄn lie jollain tavoin tyhmÄsti kÄyttÄytynyt?

Uteliias oli hÄn tietÄmÄÄn, mitÄ Jori oli sanonut, ja kun Maria tapasi, yritti hÄn senvuoksi heti kysymÄÄn, millaista oli mÄessÄ. Vaan Mari ehti sanomaan, ettÄ Jori oli kaivannut Elsaa ja kysynyt, minkÄ vuoksi hÄn ei tullut.

Ä»Nyt ei saa laskea moneen pÄivÄÄn, kun mÄkeÄ korjataan ja jÄÄdytetÄÄn. Miksi et tullut!Ä» sanoi Mari ja kertoi miten hirveÄn hauska oli ollut.

Ä»MenetkÄ sinÄ sitten taas?Ä» kysyi uteliaana Elsa.

Ä»MenenpÄ tietystikin!Ä»

Elsaa olisi myÄs haluttanut, vaan mikÄ lie ollut, joka aivan kuin peloitti. HÄn sanoi Marille, ettei hÄn lÄhde, ja ajatteli sitten kÄydÄ syrjÄstÄ katsomassa, kun toiset laskevat, Vaan kun hÄn oli lÄhdÄssÄ, oli Mari tulossa heille, kartanolla tuli vastaan ja niin iloissaan ja hÄtÄisenÄ, ettÄ Elsa luuli hÄnen saaneen toisen kirjeen Ristolta.

Ä»Tule, tule, Elsa, ja Mari veti hÄntÄ kÄsipuolesta. Voi tule!Ä»

Portilla oli Vimparin Aappo.

Ä»EikÄ haluta lÄhteÄ ajelemaan, kun on nÄin kaunis ilta?Ä» kysyi Aappo.

Ä»Voi, lÄhdetÄÄn, Elsa. Aappo, sinÄ ja minÄ!» kehoitteli kiihkeÄnÄ Mari.

Elsa vastasi hyvin jyrkÄsti kieltÄmÄllÄ.

Ä»Mutta hauskaahan se onÄ», sopersi Aappo ja selitti, ettei heidÄn tarvitse ajella kaupungilla, vaan menevÄt maantielle. Ä»Ajamme pari kolme virstaa maalle pÄin ja kÄÄnnymme sitten takaisinÄ», selitti yhä Aappo, kun he lÄhtivÄt kÄvelemÄÄn. Ä»MetsÄ on nÄin kuutamolla hyvin kaunis.Ä»

Mari oli innoissaan, ettÄ se on hauskaa, kun luuli Elsankin suostuvan.

Kun he tulivat keskikaupungille muutamaan kadun kulmaan, jossa oli issikka, ja pysÄhtyvÄt sen luo, sanoi Elsa pÄÄttÄvästi, ettei hÄn lÄhde, ja jatkoi matkaansa. HÄnen ohitsensa ajoivat toiset sitten vÄhÄn ajan kuluttua. Mari nauroi ja nyÄkytti pÄÄtÄÄn hÄnelle, issikkapoika lÄi ruoskalla hevosta, joka riuhtasi reen kiivaampaan vauhtiin. Kolisten nousi reki ylÄmÄkeÄ, jonka taakse laskeutuessa siinÄ istujat aivan kuin hiljalleen vaipuivat maan alle ja hetkisen aikaa kuului vielÄ kulkusen helinÄ.

Elsa oli vihassa Marille. MitÄÄn syytÄ hÄn ei tiennyt eikÄ ajatellutkaan siihen.

MinkÄtÄhden Mari ei mennyt mÄkeÄ laskemaan! MitÄ hÄnen tarvitsi mennÄ ajelemaan. Tietysti Jorikaan ei ole mÄessÄ. Olkoot missÄ tahtovat. HÄn ei vÄlitÄ!

UhkamielisenÄ kÄveli hÄn katua ja kulkeutui mÄkeen pÄin.

EihÄän hÄänen tarvitse mÄäkeen mennÄä, jos sinnepÄän meneekin, ja mitÄä sitten, jos meneekin, eihÄän siellä Jori ole... Onhan siellä muitakin, jotka laskettavat.

Mutta samassa ei haluttanutkaan mÄäkeen, kun ajatteli, ettei siellä Jori ole, ja hÄän kÄäntyi lÄähelle tultuaan toisaalle pÄänin.

Vastaan tuli joku, joka nosti lakkia, ja silloin vasta huomasi, että se oli Jori.

Ä»Tuletteko mÄäestÄä, neiti?» kysyi Jori ja kÄäntyi hÄänen matkaansa.

Ä»En.Ä»

Ä»Taisitte kyllÄästyÄä jo mÄänenlaskuun heti ensi kerralla?»

Ä»Mistä niin pÄätÄätte?»

Ä»Kun ette tullutkaan enÄä.Ä»

Ä»Minulla ei ollut aikaa.Ä»

Ä»Toverinne sanoi, ettette ollut halunnut.Ä»

Elsa säpsÄhti, hÄän nyt vasta huomasi, että hÄän oli valehdellut ja Jori sai hÄänet valheesta kiinni! Jori saattoi luulla hÄänen valehdelleen senkin, ettei hÄän nyt mÄäestÄä tullut. Jos olisi ollut yksin, niin olisi itkenyt!

Ä»Ette suinkaan kotoanne tule tÄälä pÄänin?» kysyi Jori.

Ä»Kotoa minÄä tulen, vaan olen vain kÄävelemÄssä.Ä»

Ä»Suvaitsetteko minua seuraksenne?»

Elsasta oli tÄämä niin outoa, että hÄän ei tiennyt oikein mitÄä vastata ja tuntui niin hankalalta ja vÄähÄän peloittavaltakin.

Ä»Jos haluatteÄä», sanoi hÄän tietÄmÄttÄä mitÄä sanoi, sillä hÄän jo ajatteli, että Jorikin ehkä tahtoo hÄäntÄä ajelemaan, ja sydÄän lä¶i kiivaasti. Miten hÄän viitsisi istua Jorin viereen...

Kun samassa ajoi vastaan issikka, ajatteli hÄän, että Jori pyytÄä, ja he lähtevÄät ajelemaan ja hÄän kertoo Aapon ja Marinkin menneen maalle pÄänin, jonne hekin lähtevÄät ja ajavat heidÄän ohitsensa.

Mutta Jori alkoi puhella muusta. He kulkivat juuri muutaman puiston ohi ja Jori osoitti, miten se näytti kauniilta huurteisena kuutamossa ja oli niin hiljainen ja vakava luonteeltaan.

Ä»Sanotaan talvista luontoa kuolleeksi, vaan minusta se ei ole kuollutta. Kuollut ei ole kaunista eikä kaunis kuolluttaÄ», sanoi hÄän ja rupesi puhumaan talvisen luonnon kauneudesta ja mahtavuudesta tÄällä pohjoisessa.

He kulkivat sitä katua alas, palasivat toista ylä¶s. Jori puheli koko ajan ja joskus kysÄsi Elsalta:

Ä»Onko teistä, neiti, niin?»

Niin oli Jori useinkin selittänyt kuin hÄänkin oli tuntenut ja ajatellut, mutta Jori puheli niin kauniisti ja somasti, että kaikki oli paljoo kauniimpaa ja selvempÄä.

Revontulen kielekkeitä pistihe keskitaivaalle, ja Jori esitti että lähtisivÄät katsomaan niitä jokitÄälä kelkkamÄän luota, josta näkee esteettÄ¶mästi koko pohjoisen taivaan. Siellä tuskin oli nyt laskijoita, arveli Jori.

Eikä siellä ollutkaan muita kuin pieniÄ poikasia. Revontulet eivät olleet vielä oikein kiihdyksissäÄän, ja he pysÄhtyvÄät katsomaan poikain mellakkaa mÄässä.

Ä»Te olette haluton laskemaan mÄäkeÄä, muuten olisimme ottaneet jonkun mÄänen odotellessamme revontulien loistoa. Muuten en minÄkäÄän ole enÄä juuri mikäÄän innokas mÄänenlaskijaÄ», sanoi Jori.

Vaan Elsa halutti kiihkeÄsti. Ja hÄän hyvin avonaisesti sanoi:

Ä»En minÄä ole sanonut, että olen haluton!Ä»

Jori lainasi pojilta kelkan ja he lähtivÄät mÄäkeen. Kelkka oli huono, pieni ja pahasesti laudotettu

sekä juoksi vain puolirataan. Mutta Elsasta oli hauska, hausempi kuin viime kerralla.

He laskivat nyt niin, että Jori istui eteen ja ohjasi, Elsa oli polvillaan takana ja tuki itseään kätsin Jorin olkapäihin. Takaisin tullessa vetivät he toisiaan vuorotellen, nauroivat ja ilveilivät.

Jori tuntui nyt aivan tutulle. Mutta omituiselle tuntui aina laskea kätensä Jorin olkapäille ja olla niin lähellä häntä.

Jonkun aikaa laskettuaan kysyi kumpikin yhtä aikaa ja samoin sanoin:

Ä»Vieläkö lasketaan?»

He purskahtivat nauramaan, kun niin yhtä aikaa ja samaa sanoivat, ja Elsa yritti sanomaan, että päästään samalle puurolle, vaan Jori ehti sanomaan:

Ä»Päästään samoihin häihin!»

He eivät enää laskeneet, se tuntui olevan kuin yhteinen suostumus. Ja he lähtivät vielä kätselemään aivan kuin olisi sekin ollut yhteinen tuuma. Sitä oli Elsa juuri halunnutkin saada kuulla Jorin vielä puhelevan, niinkuin äsken, vakavaa ja kaunista.

Seuraavan päivän iltana, kun hänen työstään lähti, ei hänen muistanut oliko hänen käynyt kotona puolisellakaan. Ja tähtitään kootessaan katseli hänen niitä kuin ihmetellen, että oliko hänen ne tehnyt. Koko päivä kaikkineen oli mennyt tietämättä ohitse.

Hän oli elänyt eilistä iltaa, muistellut sitä tarkkaan pienimpiä yksityiskohtia myöten. Uudelleen ja uudelleen oli hänen kertonut itselleen Jorin puheita ja miettinyt yksityisiä lauseita ja sanoja. Hänellä halutti tavata Joria tänäänkin iltana. Nyt hänen uskaltaisi katsoa Joria ujostelematta ja näkisi tarkemmin hänen kasvonsa. Hän ei niitä muistanut oikein, muuta kuin että posket ja korvanseutu ja niska oli kaunis. Silmiä ja suuta hänen ei muistanut ollenkaan.

Kun hänen oli lähdeässi, tuli Mari hakemaan häntä ja he lähtivät yhdessä kätelemään, jolloin Mari kertoi, miten ärettämään hauska heillä oli Aapon kanssa ollut.

Ä»Voi, voi Elsa, kun et tullut!»

He olivat ajelleet puoli peninkulmaa maalle päin, selitti Mari, edemmäksi sitä taloa, jossa viime kesänä poikain kanssa olivat huvimatalla olleet. Aappo oli sanonut, että keväällä jonakin sunnuntaina menevät maalle vielä edemmäksi johonkin taloon viilin syntiin.

Käntyessään muutamalle valtakadulle, joka oli tavallinen kävelypaikka, näkivät he Jorin ja Aapon tulevan toista puolta katua, vielä niin kaukana, etteivät erottaneet kasvoja, vaan Mari tunsu Aapon lakista ja Elsa Jorin ruumiin muodosta. Mari tahtoi, että he poikkeaisivat samalle puolen katua, mutta Elsa käntyi takaisin ja poikkesi toiselle kadulle, Hän kuuli Marin sanovan:

Ä»Sinä olet, Elsa, hupsu!»

Elsa pelkäsi, että Mari, Aappo ja Jori lähtevät hänen jänkeensä, jonka vuoksi hänen kierrellen kadulta toiselle kiiruhti kotia, juosten milloin ei sattunut ihmisiä olemaan näkyvissä. Kotiportilla pysähtyi hänen hengästyksissään katsomaan jällelleen. Kun kuului askeleita muutamalta kadulta, rupesi sydän lyömään kiivaasti ja hänen oli hyvillään. Mutta askeleet kuoleutuivat kuuluvista eikö tällä kadulla pitkä aikaan näkynyt muuta kuin kissa, joka tuli muutamasta aidan raosta ja astua tassutteli poikki kadun mauruten surkeasti.

Mitä varten hänen tarvitsi lähteä pakoan! Sitä oli Elsa pahoillaan koko illan ja tyytymättä oloonsa. Ikävä ja rauhaton olo oli koko seuraavan päivänkin, vaikka hänen ajatteli, että illalla lainakirjastoon mennessä kohtaa ehkä Jorin ja Jori tulee hänen kanssaan kätelemään taas. Niin ei käynyt kuitenkaan, eikä hänen tavannut Mariakaan lainakirjastossa. Varmaan oli Mari Aapon ja Jorin kanssa taas ja hänen nestä ei välitetä mitään, päätti Elsa. Teki melkein mieli itkeä. Ja hänen oli vihassa Marille ja päätti olla hänelle ylpeä ja ylpeä muillekin. Seuraavana päivänä hänen vihansa kuitenkin oli jo lauhtunut ja illalla toivoi hänen kohtaavansa Jorin. Mutta kun ei nähnyt häntä, meni hänen Maria tapaamaan kotoa, kuullakseen jotakin. Vaan turhaan. Mari ei ollut kotona. Varmaan oli Jorin kanssa!

Elsan viha virisi uudelleen ja hänen päätti nyt olla välittämättä kenestäkään. Suoraa päätä ja kiireesti tuli hänen illoilla kotia, ja lainakirjastoon kun tuli taas meno, niin meni hänen sitten vasta, kun luuli Marin jo käyneen siellä.

Kului viikkoja. Hän oli palautunut rauhaansa. Kiihtyneet ajatukset olivat hyllyneet, mieli

tyyntyntyt. HÄän kiintyi taas lukemaan hartaasti ja alkoi uinaila epäusisissa haaveiluissaan, jotka synnyttivät kaihoa. Ajatuksissa asui taas ikuinen kesä synkkine metsineen, jossa hän oli ja jonne tuli joku, joka rakastui häneen. Ja tuo joku oli nyt vähän selvempi, se oli kuin Tuira...

Eräänä aamuna tuli hänen luoksensa Mari työpaiikkaansa mennessään. Hän oli hyvin iloissaan, rauhaton ja häntä ilvehti ja toimitti Elsaä lähemmäksi heti ulos. Hänellä oli muuan asia! Hyvin hauska! Hän tarttui Elsaä käsipuoleen ja sanoi kuiskuttaen:

»Aappo rakastaa minua!»

»Onko hänenkin kirjoittanut?»

»Ei, hän on sen itse sanonut.»

»Itse sanonut?»

»Niin, ja hän suuteli minua.»

Kun Elsa katsoi pitkästä Maria, niin vakuutti tämmöksi vielä kaiken ihan todeksi ja kertoi tarkoin, missä he olivat olleet ja miten se kävi.

Elsa oli hämmästyksissä, ettei osannut aluksi mitään sanoa. Ei hän koskaan olisi voinut uskoa tällaista tapahtuvaksi muille kuin sellaisille, joista romaaneissa puhutaan, ja ne olivat erinomaisempia ihmisiä. Aivan mahdolltomalta tuntui Marin puhe.

»Ja suuteli?» ihmetteli Elsa.

»Kaikki sulhasethan suutelevat morsiamiaan, niinhän on kirjoissakin ja niin sanoi Aappokin», selitti Mari.

»Sinä olet morsian?»

»Niin, me olemme kihloissa Aapon kanssa, vaan niin, ettei kukaan vielä tiedä.»

»Mutta, entäs Risto?»

»Enhän minä rakasta Ristoa.»

»Olethan sanonut ennen, että sinä rakastat?»

»En minä ole rakastanut. Minä en ole tiennyt mitään on rakastaa. Minä olen vain pitänyt Ristosta, vaan en rakastanut. Erittäin on rakastaa ja erittäin pitävä, se on aivan toista. Jos tietäisit mitään on rakastaa!»

Elsa katsoi Mariaä keuhkoja, kun he erosivat. Mari näytti niin ihailtavalta. Onnellisuus aivan kuin säteili hänen liikkeistään ja vaatteittensakin poimuista.

Jos hänenkin olisi ollut niin onnellinen, oikein rakastettu ja saisi oikein rakastaa!...

Elsa ei ollut Joria tavannut sen jälkeen, kun he tulivat »sinuiksi». Jori oli aikonut mennä maalle käymään, jossa sanoi viipyvänsä viikon ja Elsallakin oli kiireellisiä kotitöitä, joita piti tehdä illat kaikki, ettei olisi muuhun joutanutkaan. Niitä oli hänellä vieläkin, vaan hän jätti ne lepäämään tänäksä iltana. Tästä päivä lähtien oli Jori sanonut tulevansa.

Hän pukeutui hyvin huolellisesti ja sanoi äidille menevänsä kävelemään silloille, katsomaan jättäen lähtökäsiä joessa. Äiti vastasi kehoitellen ja sanoen tuumineensakin, että liiemmaksi Elsa rasittaa itseään.

Silloilla oli ääretön ihmispaljous kevään illan kauneutta ja raittiutta henkimässään. Edestakaisin kulkivat ihmisjoukot joutilaan näköisiin aivan kuin olisivat kaikki jättäneet aikansa kotia lepäämään.

Muutamalla sillalla tuli Elsa vastaan Aappo Montinin Huldin ja muutamien muitten herrastettujen kanssa, joista Elsa useimmat tunsivat. He tulivat ihan hänen ohitsensa, vaan ei kukaan heistä, ei Aappokaan, ollut katsovinaan. Kun Elsa jonkun matkaa sivu pästästyään kääntyi katsomaan heitä, katsoivat hekin häntä. Elsa rupesi peloittamaan ja hävettämään, että puvussa on jotakin hassua, ja se rupesi niin vaivaamaan, että piti käänntyä kotia. Samat tytöt ja Aappo tulivat taas vastaan ja katsoivat häneen nyt pitkästä, ja hän punastui niin, että posket kuumana karehti.

Hän ei aikonut enää mennä silloille, vaan kotia tultuaan ja pukunsa tarkastettuaan alkoi uudelleen haluttaa nähdäkseen Joria pikimmittään.

Oli myÄhÄnen, kun hÄn sitten palasi. JÄst olivat ruvenneet myÄhemmÄllÄ liikkumaan, jonka vuoksi hÄnkin oli jÄstnyt sinne katsomaan. Vaan ei hÄnestÄ ollut hauskalta tuntunut, vaikka muut olivat huvitettuja. Kotiportille tultuaan nÄki hÄn Aapon ja Marin, jotka olivat menossa maantielle pÄin. Mari kulki hyvin likellÄ Aappoa, ettÄ ihan koskettivat toisiinsa, ja he nÄyttivÄt puhelevan hyvin tuttavallisesti. Elsan kÄvi kateeksi Mari, joka oli niin onnellinen ja jolla oli niin hauska.

HÄn ei mene huomenillalla silloille, vaikka Jori olisikin siellä. MitÄ Jori ei tullut tÄnÄ iltana, vaikka tÄnÄ pÄivÄnÄ hÄn oli aikonut tulla maalta!

Vaan sittenkin hÄntÄ halutti niin, ettÄ rauhatonna istui tyÄpaikassaan jo aamusta alkaen ja odotti maltittomana iltaa. Puolisten aikana tuli sitten Mari hÄnen luokseen ja sanoi Aapon kertoneen, ettÄ Montinin Hulda oli eilen sanonut Elsaa kauniiksi ja muutkin tyÄt olivat ihastuneet hÄneen. Mari esitti, ettÄ lÄhtisivÄt yhdessÄ tÄnÄ iltana kÄvelemÄÄn silloille.

Kosket olivat puhtaat jÄistÄ, jotka nyt korkeissa rÄykkiÄssÄ ryhmÄttivÄt jokisuun edustalla. Ja paljon oli ihmisiÄ katselemassa kahleistaan vapautuneita kuohuja, jotka kohisten vyÄryivÄt siltojen alitse.

Joria ei nÄkynyt nytÄÄn. Ja Elsa lÄhti kotia kesken kaiken.

Varmaan oli joku onnettomuus Jorille tapahtunut. Rosvot tappaneet, tahi on hÄn hukunut johonkin... Miten voi Hulda niin iloinen olla! Vaan hÄn ei ehkÄ tiennyt...

Elsa kuivasi silmänsÄ, ennenkuin tuli sisÄÄn, mutta tyÄhÄn ruvettuaan kostuivat ne uudelleen.

HÄn ei uskaltanut seuraavana iltana lÄhteÄ kÄvelemÄÄn, kun peloitti ettÄ ei tapaa kuitenkaan Joria. Kun ei mennyt, niin voi hÄn ajatella, ettÄ Jori on silloilla, ja se tuntui helpottavalle ja hauskalle. Mutta kun hÄn kotia pÄin astui, syÄksyi ÄkkiÄ hÄnen ohitsensa vÄhÄn matkaa Jorin koira, Kastor. Se pyÄrÄhti takaisin ja rupesi hyväillen kiemurtelemaan Elsan edessÄ. Elsa vavahti, sydÄn rupesi lyÄmÄÄn kiivaasti ja rintaa ahdisti omituinen tunne: hÄtÄ ja mielihyvÄ. HÄn kÄntyi katsahtamaan taakseen ja sieltÄ Jori tulikin.

Ä»Kauanhan te viivyittekin. MinÄ luulin, ettÄ te...Ä»

Ä»Te?Ä» keskeytti Jori Elsan puheen.

Ä»SinÄÄ», sanoi Elsa ja punastui.

Ä»No mitÄ sinÄ minusta luulit?Ä»

Elsa oli vÄhÄn aikaa vaiti, katsoi sitten Joria nauraen silmiin ja sanoi:

Ä»MinÄ luulin vain sinua teiksi.Ä»

Puhe katkesi molemmilta vÄhÄksi aikaa siihen, eikÄ se tahtonut viritÄ oikein sittenkÄÄn. Jori oli hyvin vakava ja harvasanainen ja Elsaa kangerti sinutteleminen, jota koetti kiertÄÄkin, vaan se tuntui vielä kankeammalta. He kulkivat sitÄ katua suoraan aikeetta ja mÄÄrÄttÄ. Vaan kun tulivat maantien suuhun, johon katu pÄÄttyi, esitti Elsa, ettÄ lÄhtisivÄt hautuumaalle, joka oli heti kaupungin laidassa ja maantien vieressÄ.

Ä»Siellä on jo siivottu ja laitettu, ja on jo kaunistaÄ», selitti Elsa.

Joria ei haluttanut. HÄn sanoi jotakin, ettÄ ehtiihÄn siellä vielä olla.

Ä»Oletko sinÄ sairas?Ä» kysyi Elsa säikÄhtÄen.

Ä»EenÄ», vastasi Jori nauraen. Ä»Mutta mennÄÄn ennemmin maantielle kÄvelemÄÄn.Ä»

Ä»Kuule! MennÄÄn Karjansiltaan!Ä»

Sinne kÄvellessÄ kertoi Elsa leikeistÄÄn ennen lapsena tÄÄllÄ. HÄn nÄytteli paikkoja, kertoi ja nauroi heidÄn Ä»lapsellisuuksiaanÄ».

Ä»Ja sinÄhÄn Jori ajoit usein meitä tyttÄjä!Ä»

Ä»En minÄ muista.Ä»

Ä»Joo, ja me pelkÄsimme sinua.Ä»

omituista huumausta.

Pukeutumisesta ei tahtonut tulla mitään, sillä väsihän väsliäsi ja häsi mietteisiinsä, katse hervakkana, joista havahtui sitten äkkiä ja punastui. Lattiaa lakaistessaan jäsi häsi seisomaan keskilattialle luuta kädessä ja kuin seinän takaa kuuli hänen äidin äänen:

»Mutta Elsa! Mitä sinä tollotat!»

Heillä oli aikomus ollut äidin kanssa mennä kirkkoon tänsään, vaan kaikki meni niin myöhäiseen, etteivät he ehtineet puolipäivän jumalanpalvelukseen, jonne yhdeksältä mentiin.

Kun Elsa hommautui äidin pyynnällästään lukemaan päiväisen evankeliumia, tuotiin kirje. Siitä selitti tuoja, että se on kauan ollut jo postikonttorissa, vaan ei ole osattu tuoda, kun ei ole tietty asuntoa.

Tämä oli harvinainen tapahtuma, sillä Viion kuoltua ei ollut kirjeitä tullut sitten sen enempään kuin se Tuiran kirje, jossa Viion kuoleman ilmoitus oli. Viion leski oli utelias sen vuoksi, eikä hän voinut ajatella, mistä kirje oli. Tuiralta oli hänen väsihän odotellut viime syksynä, vaan kun ei kuulunut silloin, jätti hänen odotuksen. Elsa ei osannut asiaa ottaa miksiään, jota äiti itsekseen ihmetteli.

Viion leski oli paljaana korvana, kun Elsa luki kirjekuoresta:

»Merimiehen leski Elsa Viio.»

Itse kirje oli:

»Arvoisat tuttavat.

Ikäväni syntymäseudulleni pakottaa minut kirjoittamaan kirjeen teille, tutuimmilleni siellä. Minusta nimittäin tuntuu, kuin pääsisin tämmöisen kirjeen mukana ajatuksissani helpommin sinne ja lähempään yhteyteen kotopaikkani kanssa. Kun minut ikäväni ja uteliaisuus ajoi viimeisen pitkän merillä oloni jälkeen käymään kotimaassa, niin luulin että tulen tyydytyksi, kun pistäydyn siellä ja voin sitten jatkaa merillä oloani taas, sillä muuta en ajatellut itselläni olevan tehtävääni maailmassa. Mutta kävikin niin, että mieli tekee sinne nyt kiihkeämmin. Tyyni rauhallisuus, joka siellä kotoisilla rannoilla vallitsee, vetää minua vastustamattomasti sinne ja mieli kuvailee siellä onneni olevan. Minä muistan niin selvästi ne rakkaat rannat, selänteet saarineen, kuohuvat kosket uljaine siltoineen, jotka kaikki onnellisuus verhoo. Minä kuulen aallon ystävällisen pilpatuksen päiväisen kultaamilla rannoilla ja lintujen iloiset viserrykset tutuissa metsissä. Te olette onnellisia!

Kaipaustani lievitän sillä, että tulevaan seuraavaan kesän pästästyä minulle varmaan, jos elän, koittaa onnen päivä, jolloin näen kaiken sen, jota nyt kaipaan.

Elkää pahastuko.

Toivotan hyväni terveyttä!

Tuttavanne

Erkki Tuira.

Olen jo monta kertaa yrittänyt kirjoittamaan, vaan ei siitä ole sen veroista tullut, että olisi viitsinyt lähettää. Tuskin tulee lähetyksi tämmöistä.

Elsa laski kirjeen helmaansa ja kääntyi katsomaan ulos ikkunasta.

Kadulla seisoi muuan pieni poikanen, Elsan lemmikki, ja tervehti Elsaa. Hän kiipesi korkeille puujaloille ja lähti niillä astua tarpomaan ohi nauraen Elsalle. Elsa ei nähnyt muuta kuin että siellä jotakin liikkui eikä enää liikkunut.

Hän punastui äkkiä ja katsoi äitiinsä ja uudelleen punastui ja peittäisi kirjeen taakse, jota oli lukevinaan uudelleen. Jonkun ajan kuluttua vei hänen kirjeen piirongin päälle ja silmäsi samassa kuvastimeen.

Hän tyyntyi, kun ei mitään nähnyt, jota oli luullut näkyvän, kun huulia poltteli. Mutta sittenkin hän taas luuli, että kyllä äiti näkee, ja sen vuoksi kiiruhti hän ulos ja meni kävelemään.

Tämällä voi hän koota ajatuksiaan ja eilisiltainen tapaus selveni mieleen. Hän muisti kaikki, mitä Jori puheli, kun he menivät kaukavainiolle ja sieltä lähtivät kotojen poikki, kulkivat sitten

kaunista metsäpolkua Joutsenlammille, jonne he istuivat.

Jori otti kädessään kiinni... Ä»Elsa! Minä rakastan sinua!Ä»... Jori suuteli ja hänen peitti kasvonsa Jorin rintaa vasten...

Tuntui vieläkin huumaavalta, melkein kuin pyöräytti. Ja sitten peloitti taas, että jos Äiti on nähnyt huulista, joita vielä aivan kuin poltteli.

Kävelyänsä hetkisen hänen rauhoittui ja tunsikin onnea. Maailma oli kirkas. Kaikki oli niin ärettömän kaunista ja paistoi kuin onnen hohteessa. Rohkeana ja iloisena palasi hänen kotia, missä kaikki näytti nyt niin iloiselle ja kirkkaalle. Joka esine erikseen tiesi hänen onnensa ja iloitsi hänelle. Isän valokuva seinällä hymyili, ja skaillettikello naksutti riemuisasti.

Jos Äitikin tietäisi!

Vaan miten hänen viitsisi sanoa. Ei hänen viitsisi sanoa kenellekään. Vaan hänen olisi haluttanut sanoa kuitenkin kaikille. Mutta sekin tuntui mukavalle ja hauskalta, että ei tiedä kukaan muu kuin Jori ja hänen. Ja niinhän he olivat päättäneet, että eivät sano kenellekään!

7

Ei unta, ei päivän taitoa,
Ei päivää, ei taitoa,
Ei mulla muutakaan:
Kun poissa on armas kulta,
Niin poissa on kaikki multa
Ja tyhjää...

Elsa rutisti paperin, jolle hänen kirjoitteli, ja tuppasi sen taskuunsa. Käyhiä olivat sanat, aivan mitättömiä! Ikävänä oli sydäntä ahdistava tuska, jota ei voinut lausua eikä ajatella, vain tuntea. Ja hänen luuli, ettei hänen kauan sellaista kestä. Ensimmäinen päivä oli pitkä kuin vuosi ja tämmöinen viikko oli kuin iankaikkisuus. Aivan mahdotonta oli jaksaa kuukausia, jotka Jori oli viipynyt. Hänen rukoilee hartaasti Jumalaa, että Jori tulisi pikemmin takaisin.

Tämmöinen sunnuntai oli ensimmäinen Jorin mentyä, ja oli aivan kuin pimeä arkipäivä, jolloin mieluinen työ on kesken loppunut eikä tiedä mitään tehdä. Sunnuntait olivat aina olleet niin ärettömän hupaisia. Joko aamupuolelta tai iltapäivä olivat he yhdessä. Kun eivät olleet purjehtimassa, niin olivat kävelyretkillä kaupungin ympäristössä, jotka Jori tarkoin tunsikin ja tiesi kauniita ja somia paikkoja, joita Elsa ei ollut voinut aavistaakaan oleviksi. Milloin tapautuivat pienelle, kauniille lammelle, milloin lorisevalle purolle, milloin jollekin suurelle yksinäiselle kiville, joka oli kuin jättäisrakennus sakeassa metsässä, tahi kauniille aukealle. Väliin kulkivat he peninkulmia metsissä kierrellessä, tavaten milloin mitäänkin uutta ja ihmeteltävää.

Mitä hänen nyt tekisi tänsänsä, miten saisi kulumaan ajan? Oli ollut puhetta Äidin kanssa lähteä kirkkoon, missä saarnasi ylioppilas Vimpari, jota kuulemaan tulvanaan virtasi kansaa Vaaraltakin. Vaan Elsa ei haluttanut nyt, hänen nestä tuntui, ettei hänen voi lähteä. Halusi saada itkeä ja sitä varten päästä johonkin yksikseen. Esteeksi Äidilleen selitti hänen päänsärkinä, jonka vuoksi mieluummin halusi mennä kävelemään.

Hänen meni maantielle, jota astui kiivaasti, aivan kuin olisi johonkin kiire ollut, ja poikkesi Karjansillan tielle. Itku oli kurkussa, vaan se oli kuin salpauksissa, että ei omin ehtoina lähtenyt. Ja se tuntui pahalle ja tuskalliselle.

Voi sitä Joria, kun meni! Mitä hänen tarvitsi ruveta Ä»käytännölliselle alalleÄ». Olisi ruvennut ylioppilaaksi ja papiksi niinkuin Aappokin. Tahi ei olisi ruvennut miksiäkään. Olisi ruvennut kivenhakkaajaksi!...

Hänen tuli Montinin kaukavainiolle, koivikkokunnaalle. Tämmöinen sunnuntai tuntui pyhälle ja juhlalliselle. Tämmöinen voi hänen Joria ajatella rauhassa ja muisti hänet selvemmin.

Tuosta oli Jori kulkenut, tuossa istunut, tuohon kaivertanut heidän nimensä koivuun. Tämmöinen oli mieluista ja armasta. Kaikki tunsivat tämmöisen Jorin ja ikävänä olivat hänen. Koivut huokailivat, linnut alakuloisina ja äännettömästi hyppivät puitten oksilla ja pyörähtelivät pensaikoissa. Ainoa oli leivo laulava, vaan senkin sävelet olivat kaipausta. Marjanvarret ympärillänsä, kivet, joita oli siellä tämmöisen koivikossa, tuolla kedot, niiden takana metsä, kaikki olivat alakuloisia

yksinÄisyttÄÄn, ikÄvÄÄnsÄ. Elsa itki omasta ja heidÄn puolestaan...

Mutta itkettyÄÄn riemuitsivat he Jorin tuloa, kertoilivat toisilleen sitÄ onnea ja ajan armautta! Kumpu oli kauniimpi, kivet kirkkaammat, koivut kuiskailivat toivoa, kedot hymyilivÄt ja metsÄ niiden takana auerti iloa, aurinko paistoi helakammin ja valkoiset pilvet hohtivat onnen suloa. Elsa itse oli huumauksissa odotellessaan, ettÄ Jori tuli ja sulki hÄnet syliinsÄ...

Kotonakin oli kirkkaampaa ja kaikki esineet taas aivan kuin hymyilivÄt. Kirkkaimmin sÄsteili valkoinen kivi, jonka muutamalla purjehdusmatkalla Jori oli lÄytÄnyt ja Elsa sen ottanut ja piti koristusten joukossa piirongin pÄÄllÄ. Sen kanssa hÄn ajatuksissaan puheli, se ymmÄrsi paremmin kuin muut. Se kertoi hÄnelle kaipausta herÄttÄviÄ muistoja ja elÄhytti sitten kirkkaalla toivolla.

Oli hauska sitten viikollakin illoin tulla kotia, kiihdyttÄÄ itseÄÄn kaipauksen tunteella ja hurmata mieltÄÄn Jorin tulolla. EihÄn hÄn olisi ymmÄrtÄnytÄÄn, miten ÄÄrettÄmÄn onnellinen hÄn oli ja miten oli suloista elÄmÄ, jos ei Jori olisi ollut poissa.

Nyt vasta hÄn osasi oikein nauttia heidÄn kÄvelyretkistÄÄn metsissÄ, jossa he olivat kaukana maailmasta, ja paremmin kuin missÄÄn muualla tunsi ja tiesi olevansa kahden. SiellÄ he leikkivÄt kuin lapset, rakennellen patoja johonkin ojaan, vuoleskellen laivoja johonkin lampeen, rakensivat kivistÄ milloin mitÄkin laitoksia johonkin kankaalle tahi jonkun kaukaisen kedon varrella hÄn sitoi seppeleitÄ ja Jori kukkia haki. Ja heidÄn purjehdusmatkansa olivat kuin kaunista unta. PÄivÄt pÄÄstÄÄn uudelleen voi hÄn mielenkiinnolla muistella sellaista retkeÄ: kun pieni paatti keinui kaukana meren selÄllÄ, jonka laskeva aurinko kultasi ja jonne kaupunkia nÄkyi ainoastaan kirkontorni kapeana patsaana ja meren takaa joku yksityinen saari. Jori puhui vÄliin vakavaa ja kaunista, vÄliin herttaista leikkiÄ tahi lauloi kauniita lauluja. He eivÄt kaivanneet silloin mitÄÄn...

Tuo menneisyys oli kesÄisen kirkasta. Vaan kirkkaampi oli tulevaisuus. Se oli hohtavaa ja hÄikÄisevÄÄ, kuin pilven valkoinen laita, ja levisi punertavana ruusutasankona, ja ilma oli lintujen viserrystÄ tÄynnÄ.

Mutta vÄliin pyrki ikÄvÄ kuitenkin omiin valtoihinsa, jotta tÄin tuskin sai sen tukahdutetuksi. Ja uudistuessaan oli se aina ankarampi. Se otti hÄnet valtoihinsa kerrankin kesken hauskoja muistojaan ja ajoi itkulle, jota vaivoin sai pidÄtetyksi kotona puhkeamasta.

HÄn riensi ulos, koetti kiiruhtaa lÄhimpÄÄn yksinÄiseen paikkaan. Mutta Pikkukankaalla, jonne hÄn poikkesi maantieltÄ, oli lapsia marjanraakoja poimimassa, eikÄ hÄn tuntenut omaa rauhaa pyrkiessÄÄn syvemmÄlle metsÄÄn, kun sinne harvan metsÄn lÄpi nÄkyi liike maantieltÄ. HÄn lÄhti maantielle pÄin, mennÄkseen edemmÄksi, Kontinkankaalle, missÄ oli rauhaisaa. MetsÄÄ kahloessaan nÄki hÄn maantiellÄ ajavan maalle pÄin Montinin tytÄt ja Vimparin Aapon. Aappo istui takana ja Hulda ajoi hevosta, laskei menemÄÄn kiivasta juoksua kauniilla hevosella. Hevonen oli jo ohi ja nÄkyvistÄ mennyt, kun Kastor laukkasi jÄlessÄ. Elsa ilahtui aivan kuin hyvÄn toverin nÄkemisestÄ. Sen jÄlkeen kun Jori oli mennyt, ei hÄn ollut nÄhnyt Kastoriakaan. Ja hÄntÄ halutti kutsua sitÄ luokseen, vaan tuntui kuitenkin, ettÄ se olisi vÄÄrin. Vaan kun Kastor pysÄhtyi ÄkkiÄ ja nuuskien lÄhti tietÄ juoksemaan takaisin ja katosi nÄkyvistÄ, pÄÄtti Elsa, ettÄ hÄn kutsuu, kun Kastor uudelleen menee ohi. HÄn jÄi vahtimaan sitÄ ja kulki hiljalleen maantielle pÄin. Elsan vÄhÄkÄÄn aavistamatta syÄksyi Kastor hÄnen eteensä jÄlestÄpÄin, haukkui ja hyppi ja oli riemussa hÄvittÄÄ Elsan, joka oli suojatakseen itseÄÄn kyyristyksissÄÄn maassa.

Vasta pÄivÄllisen jÄlkeen kotiutui Elsa vÄsyneenÄ, vaan reippaalla mielellÄ. He olivat Kastorin kanssa kierrelleet metsiÄ, ketoja, vÄliin juosseet ja leikkineet kuin vallattomat lapset, vÄliin kulkeneet kumpikin omilla tuumissaan, vÄliin taas lepÄvilleet jollakin kauniilla muistorikkaalla paikalla, jonne Elsan oli usein haluttanut, vaan jonne ei ollut yksinÄÄn uskaltanut lÄhteÄ. Ja nyt oli hÄn saanut taas vereksiÄ aineksia, joilla elÄhyttÄÄ mielikuvitustaan ja kirkastaa onnellisuutensa tunnetta odotellessaan Joria.

Onnen paisteessa keskellÄ kirkasta iloa ja rauhaisaa tyntÄ eli hÄn, kun syysmyrskyt alkoivat puhaltaa ja pÄivÄt olivat muuttuneet harmaiksi ja illat mustiksi ja synkiksi. HÄn odotteli talven tuloa, joka tuntui olevan nyt lÄhellÄ ja sen kanssa tuo jÄnnittÄvÄ hetki, jolloin sai nÄhdÄ Jorin, nÄhdÄ hÄnen kauniit silmÄnsÄ, kuulla hÄnen puhuvan. Vaan sittenkÄÄn ei jaksanut aina maltilla odottaa. Tuntui aika olevan vielÄ niin kaukana, ja se peittyi vÄliin hÄmÄÄÄn kaukaisuuteen, pakkaspÄivien jÄlkeen ja korkeitten lumikinoksien taakse sinne saakka, kun pitkien pimeÄin perÄstÄ taas aurinko alkaa pilkoittaa. Jori oli sanonut, ettei hÄn tiedÄ tuleeko joululle vai jÄÄkÄ sinne vielÄ joulun yli.

Voi kuinka kaukana tuo aika tuntui olevan, kun syksyinen taivas selkesi ja aurinko paistoi lämpöisesti, oli tyyni ja kesäinen henki lehyhteli ilmassa. Ikävien puuska tuli silloin kuin rajuilma, se painosti mieltä ja pimitti toivon.

Hän tunsi olevansa niin yksin. Kun olisi ollut jokuakaan, jolle puhella, jolle sanoa huolensa, itkeä ikäviensä!

Melkein kuin tietämättään meni hänen Marin luo, jossa ei ollut käynyt sitten viime talven, eikä tavannutkaan häntä kuin joskus kadulla, eikä sen enempää silloinkaan, kuin että sivumennen sanoivat hyvän päivän toisilleen. Vaan sitä hänen ei tullut ajatelleeksikaan nyt, eikä Marikaan kummastellut Elsan tuloa vähehäikäisensä. Hän oli hyvin ystäväallinen ja puheli aivan kuin olisivat olleet yksissä joka päivä.

Elsasta tuntui kuitenkin Marissa jotakin hyvin outoa. Näyttelytään oli hänen muuttunut. Kasvot olivat turpeat ja muutenkin oli hänen lihava ja ruman täyteläinen häilyssä kotipuvussaan. Hän puheli kovalla äänellä ja väliin taas kuiskutteli, nauroi paljon ja nauraissa väliin iski silmänsä. Äänensä kähisi ja toisinaan oli siinä jotakin hyvin karkeaa, joka oli vastenmielistä. Omituisia sanoja ja sananparsia käytti hänen ehtimiseen ja joskus lausui sanan tahi pari ruotsiksikin. Käytöksessään oli hänen huolimaton, niin että istuikin miten sattui. Hän kertoi hauskuuksia ja kaikenmoisia mieluisia tapauksiaan, vaan niin katkonaisesti, ettei Elsa niitä ymmärtänyt, ei saanut selvää mikä oikeastaan niissä oli hauskaa. Hänen kertomuksensa tuntuivat Elsasta kummallisilta jutuilta. Niissä oli osakkaina henkilöitä, joita Elsa ei tuntenut ollenkaan, ja aivan ylioppilaita ja muita herroja. Marilla oli myöskin muutamia heidän valokuviaan, joita hänen näytteli ja itse kustakin aina jotakin mainitsi, mikä oli »hyvin kaunis poika, paljon kauniimpi kuin valokuvassa», mikä rikas, mikä hyvin hauska ja herttainen, mikä vakava ja hyvä poika, mikä mukava velikulta. Muutaman valokuvan hänen sieppasi pois.

»Sitä en näytän.»

Elsa luuli, että se oli Aapon kuva.

»No saat sinä sen sentään nähdä, vaan en minä sano nimeä.»

Elsa ei tuntenut sitä, Mari kertoili siitä ylistellen kaikin tavoin ja lopuksi sanoi nimenkin, joka oli sekin vieras Elsalle.

Aapon kuvaa ei ollut eikä Mari puhunut hänenestä sanaakaan eikä muistakaan entisistä asioista.

Elsa sai sen käsityksen, että Marista piti hyvin moni poika. Ehkä kaikki nuo, joitten kuvat hänellä oli, olivat rakastuneet hänenneen ja hänen on hylännyt Aapon.

Minkä tähden Mari on Aapon hylännyt? ajatteli Elsa kotia mennessään. Miksi hänen ei rakastanut Aappoa, vaikka kaikki ihmiset kiittivät Aappoa ja sanoivat, että hänenestä tulee hyvä pappi, hänen oli niin kauniisti saarnannut.

Elsa päätti, että hänen ei kenestäkään pitäisi muusta kuin Jorista, ei vaikka tulisi kuin kaunis ja kuin rikas ja kuin ylhäinen ja vaikka Jori olisi mikä hyvänsä. Vaikka Jori olisi rumakin, niin hänen pitäisi, rakastaisi sittenkin vielä Joria, sillä Jori oli niin hyvä, että ei kukaan koko maailmassa.

Nyt vasta Elsa tunsi, kuinka paljon hänen rakastaa Joria, että hänen rakastaa äärettömästi. Mitään koko maailmassa ei ollut, jota hänen ei voisi hylätä Jorin tähden. Hän olisi nyt vain halunnut jotenkin osoittaa tää rakkauttaan.

Hän rupesi kuvailemaan mielessään miten hänen uhrautuisi. Hän näki Jorin sairaana, kuolemaisillaan ja hänen istui Jorin vuoteen äressä, hoiti ja valvoi ja rukoili ja paransi hänen rakkautellaan. Jori joutui kaikenlaisiin vaaroihin ja hänen ilmestyi pelastajana pannen henkensä alttiiksi.

Elsa oli onnellinen niissä mielikuviissaan, joita hänen vieritteli toisen toisensa jälkeen esiin. Hän ei ollut enää yksistään rakastettu, vaan rakasti. Ja kaipauksensa oli sitä suurempi.

Jori raukka, joka oli siellä yksin, ei ketään, joka häntä rakastaa. Kukatiesi on sairaana eikä ole ketään, joka hoitaa. Ja kun syksyinen ilta pimenee, tuuli ja sade pieksi ikkunoita, tuntui Elsasta, että Jori siellä kaukana kodistaan on myrskyssä turvatonna. Ja hänen olisi tahtonut hänen suojata... syleillä... suudella...

Ei kukaan koko maailmassa voisi olla Jorille niin hellä kuin hänen, eikä

Jori missi sai tunnetta kuin hÄnen luonaan.

Hellin huolta pitessän Jorista, verhotessaan häntä rakkautensa koko lämmällä, tunsin aina samalla syvästi sÄliÄ Aappoa kohtaan.

Aappo raukka, josta Mari ei enÄ vÄlittänyt!

Kai hän on kauhean onneton hylätty. Jos Aappo tulisi ja puhelisi hänelle, niin hän lohduttaisi ja taivuttaisi Marin rakastamaan Aappoa. Ehkä Mari onkin vain jostakin väärinkäsityksestä Aapolle suutuksissaan ja rakastaa vielä Aappoa.

Elsa kuvitteli täydellisen kertomuksen, jossa nämä rakastavat ovat väärinkäsityksestä luopuneet toisistaan, vaan rakastavat toisiaan kuitenkin ja ovat onnettomia. Elsa säli molempia ja itki.

Muutamana iltana Elsan työstÄ tullessa tuli Aappo Elsan kanssa kävelemÄn. Elsa oli hilpeÄllä, raikkaalla mielellä. Ilma tuntui niin talviselle ja virkistävÄlle. Koski pauhasi kuin talvipakkasella ja kylmä tuulen henki otti kasvoihin. Maa oli kohmetuksissaan, taivas selkeä ja kuu paistoi täyden.

Aappo esitti että lähtisivät väheän kävelemÄn johonkin, vaikka maantielle. Elsalle se oli mieleen, sillä hän oli usein toivonut tapaavansa Aappoa jossakin sopivassa tilaisuudessa senkin vuoksi, että kysyisi Jorista, josta Aappo varmaankin tiesi jotakin. Ja hän oli kuin odottamalla odottanut, että Aappo joskus tulisi tahtomaan häntä kävelemÄn, jolloin saisi puhella kaikesta.

Aappo puheli yhtä ja toista tavallista, viipymättÄ asiassa, laski leikkiä ja oli hyvin tuttavallinen puheessaan ja käytÄksessÄn. Suru ei häntä painanut, sen huomasi Elsa heti, päinvastoin oli hän iloinen ja huoleton, ylimielinenkin. Aivan toisenlainen oli hän kuin Elsa oli luullut.

HÄnestÄ tuntui Aappo vastenmieliselle ja sen vuoksi ei tullut mieleenkÄn kysyä Jorista, vaan hän kuitenkin toivoi, että Aappo hänestÄ ehkä mainitsee jotakin. Mutta Aappo puheli aina vain kaikkea turhanpäivÄstä, johon Elsalla ei ollut mitÄn sanottavaa ja jota hän ei viitsinyt lopulta tarkoin kuunnellakaan, vaan antoi toisesta korvasta tulla toisesta mennÄ. Hän mietiskeli itseksensä ja kyllÄntyi sitten pian Aappoon.

Ä»En minä viitsi enÄ edemmÄksi lähteÄ», sanoi hän viimein.

Ä»No miksi et! onhan nyt niin kaunis ilma», ja Aappo rupesi puhelemaan kuutamosta, kuinka se on aina kaunista, romantillista.

Elsasta tuntui tyhjÄlle puhe ja aivan kuin olisi se rumentanut kuutamonsa. Aappo koristeli kauniilla sanoilla puhettaan ja lausui oudon mahtavasti, mikä Elsaa vaivasi. HänestÄ tuntui Aapon puhe tyhmiÄlle ja täpÄlle.

Puhellessaan tarttui Aappo kuin tietämättÄnsÄ Elsaa käsipuoleen ja kun Elsa työnsi hänen kätsensä pois, niin oli hän sitten vasta huomaavinaan tekonsa ja kohteliaasti kumartaen tarjosi Elsalle käsivartensa.

Ä»Ei kiitoksia.Ä»

Ä»No miksi ei?Ä»

Ä»Ei passaa!Ä»

Ä»Miksi ei passaa? ElÄ ujostele tyhjÄ!» sanoi Aappo, otti Elsan kÄden, veti sen kainaloonsa ja piteli väkisten, kun Elsa koetti tempoa irti.

Ä»Jos et ole siivosti, niin minä suutelen sinua!» sanoi Aappo ja otti Elsaa kaulasta. Vaan ennenkuin hän tiesikÄnsÄ, oli Elsa kiskoutunut irti ja juoksussa pakoon.

Ä»Sinä pÄ joutava olet!» sanoi Aappo, kun hän tavoitti Elsan.

Elsa siirtyi toiselle puolen tietÄ ja sanoi:

Ä»Jos tulette, niin minä lyän kivellä ja huudan, niin että kuuluu kaupunkiin. SieltÄ pian tulee ihmisiä ja on sitten kaunis kunnia teille!Ä»

Ä»Mutta mitÄ sinä Elsa tyhjÄ?» koetti Aappo sopertaa uskaltamatta enÄ samalle puolen tietÄ kuin Elsa. Ä»EihÄn se nyt mitÄn ollut. MitÄs se olisi, jos olisit kävellyt minun

kynkÄsssÄni ja jos tahdoin suudellakin. EihÄn se mitÄÄn pahaa ole...Ä»

Elsa ei puhunut mitÄÄn.

Ä»Vai niinkÄ sinÄ muka siitÄ Jorista pidÄt, ettet muitten anna suudellakaan tahi et edes kule kÄsitysten muitten kanssa?Ä»

Ei sanaakaan toiselta puolen.

Ä»Ei sinun tarvitse hÄnestÄ niin kovin vÄlittÄÄ, sillÄ ei Jorikaan vÄlitÄ sinusta.Ä»

Elsa astui kiivaammin.

Ä»Jorilla on paljon flammoja, niin ettÄ saat sinÄkin muista pitÄÄ ja jÄttÄÄ Jorin. Ei Jori ole paras mies auringon alla, on niitÄ muitakin yhtÄ hyviÄ kuin hÄn!Ä»

JÄlestÄpÄsin kuului kÄrryn jyrinÄÄ ja Elsasta tuntui heti turvallisemmalta. He olivat jo maantien hÄkin luona, kun hevonen ajoi ohi. KÄrryissÄ istui joitakin naisia ja mies. Muuan nainen kÄÄntyi taakseen katsomaan ja Elsa kuuli nimeÄÄn mainittavan. Se oli varmemmaksi turvaksi hÄnelle, vaan Aapon puolesta hÄn pelkÄsi, ettÄ jos ovat nÄhneet, kun Aappo oli tyhmÄ. HÄkin luona tuli taas joku ihminen vastaan ja lÄheisellÄ kadulla, jolle he olivat pÄÄsemÄssÄ, kulki ihmisiÄ, joitakin tuttujakin. Kun he tulivat muutamaan kadun kulmaan, missÄ seiso poliisi, pyysi Elsa tÄtÄ saattajakseen kotia, ja kun tÄmÄ kernaasti suostui, ojensi Elsa kÄtensä Aapolle ja kuiskasi:

Ä»MenkÄÄ nyt ja hÄvetkÄÄ, kun olette puhunut pahaa toveristanne!Ä»

Kun Elsa tuli kotia, oli hÄnellÄ kauhean vaikea. Itku oli ihan vÄkistenkin tulla. Sai sen juuri pidÄtetyksi ruvetessaan puhelemaan Ävidin kanssa koettaen olla iloinen. Mutta kesken puheen yritti joskus syÄksÄhtÄmÄÄn, niin ettÄ hÄn jo ajatteli antaa sille vallan, vaan vastusti kuitenkin, miettien, ettÄ hÄnellÄ ei olisi mitÄÄn syyksi sanoa.

Jos hÄn olisi voinutkin sanoa Ävidille kaikki. Tahi jos vain olisi saanut itkeÄ, itkeÄ niinkuin halutti. Muuta hÄn ei olisi halunnut. Tuntui ettÄ hÄn olisi itkenyt itsensä vesiksi.

Maata pannaakaan hÄn ei voinut itkeÄ, sillÄ Äviti olisi sen huomannut. HÄn hillitsi ja asetti itseÄÄn koko voimallaan ja voittikin siinÄ. HÄn tunsu ettÄ itku ei voi enÄÄ purkautua, mutta se oli kiihkeÄnÄ tunteena rinnassa, joka ahdisti aivan kuin olisi tahtonut tukehduuttaa. PÄÄtÄ huumasi ja ajatukset olivat sekaisin.

YÄllÄ Äviti hÄnet herÄtti, kun hÄn valitteli. HÄn oli aivan hiessÄ ja kylmÄ karsi ruumista. MielellÄ oli vielÄ selvÄnÄ uni, joka kuvautui aivan tapahtuneena tapauksena.

Se oli kylmÄÄ ja kolkkoa! Oli kuin paljasta kalliota. Kuu paistoi koleasti ja aivan kuin kylmÄÄ huokuen. HÄn makasi pienessÄ ladon kehikossa, jonka seinÄt kohosivat kohonemistaan ja samalla supistivat lÄhelle toisiaan. Lato muuttui syvÄksi kaivoksi, jonne kuu kamalan vÄrittÄmÄnÄ kuumotti, ja ylhÄÄlle kaivon laidalle ilmestyi Aappo, joka nauroi ja piteli Ojanniemen Marin nukkea kÄdessÄÄn uhaten pudottaa sen kaivoon. Se nukke muuttui suureksi kiveksi. HÄn huusi Latun Liisaa apuun. Vaan huutonsa ei kuulunut mihinkÄÄn kaivosta eikÄ hÄn saanut lopulta ÄÄntÄ suustaan, ei voinut hengittÄkÄÄn. Aappo piteli yHÄ sitÄ kiveÄ uhaten pudottaa sen.

Ä»NÄitkÄ sinÄ unta, Elsa?Ä»

Ä»NÄin pahaa unta.Ä»

Ä»EthÄn sinÄ vain ole sairas?Ä»

Ä»En.Ä»

Tuntui nyt helpolle, kun mieli oli pÄÄssyt irralleen unen kahleista.

HÄn nukkui rauhallisesti ja hyvÄsti loppuyÄn ja oli aamulla virkeÄ. Uni oli unohtunut mielestÄ, vaan eilisiltainen tapaus tuntui enemmän unelta kuin todelliselta. HÄn pÄÄtti, ettÄ Aappo on varsin tahtonut hÄntÄ peloitella ja piloillaan niin teki ja puhui. Olihan hÄn muutenkin niin leikillinen ja ylimielinen. Elsa katui, ettÄ oli niin sanonut Aapolle erotessaan hÄnestÄ, ja hÄpesi, kun oli pelÄnnyt hÄntÄ. Ei hÄn nyt kehtaisi Aappoa silmiinkÄÄn katsoa.

Mutta illalla tyÄstÄ kotia tullessaan oli hÄn kuitenkin arka. HÄn kulki kiireesti, ja jos jonkun miehenpuolen nÄki jÄlessÄ tulevan, lÄhti hÄn juoksemaan. SiitÄ pelostaan hÄn ei pÄÄssyt muinaakaan iltoina. Kotiin pÄÄstyÄ ja tyÄssÄÄn ajatteli hÄn, ettÄ kun Jori tulisi, niin olisi turvallinen olla, sitten hÄn ei enÄÄ pelkÄisi!

HÄän ei uskaltanut yksinään lähteä lainakirjastoonkaan illoilla, vaan kävi aina hakemassa toverikseen erään tytön naapurista, jonka Elsa oli huomannut mielellään olevan hänen seurassaan ja jonka vanhemmat Elsasta pitivät ja olivat hyvin ystävällisiä. Mutta kerran ei tytön Äiti laskenutkaan tytärtään. Ystävänsä Äänellä sanoi hän:

»Ei tarvitse Liinan lähteä!»

Elsa joutui hämmilleen, vaan vielä enemmän, kun emäntä sanoi pisteliästi mahtailen:

»Onhan niitä Elsalla *herroja*, jotka mielellään saattelevat. Tottapa ne kirjastoonkin lähtevät, kun vaivautuvat *maantielle* asti!»

Elsa katsoi emäntää suurin silmin pitkän aikaa. Hän ei tiennyt mitään, ei ajatellut, ei kuullut, ei nähnyt mitään. Ja sitten tapasi hänen itsensä Marin luona itkemässä polvillaan Marin edessä ja piti hänen sylissään.

»Rakas, kaunis, hyvä Elsa, elä itke! Elä armas kultani noin itke. Toinnu toki, pieni sirkkuni!» koetti Mari puhella, vaan rupesi lopuksi itkemään itsekin.

Mari ei kysynyt Elsalta mitään hänen itki, vaan jäi itse vielä itkemään Elsan lähtiessä, mikä Elsaa ihmetytti, mutta oli kuitenkin lohdutukseksi.

»Sinä olet sairas», sanoi Äiti Elsalle huolestuneena.

»En ole.»

»Vaan sinä näytät niin kovin heikolta, kyllä sinä olet kipeä.»

»En minä ole, Äiti kulta, kipeä mitenkään.»

»Sinä olet sitten rasittanut työlläsi liiaksi itseäsi. Heitä ainakin vähemmän kotityöt ja kule sen sijaan kävelemässä, ja jos ei aina kävellä haluta, niin mene johonkin kylään, on sekin virkistykseksi.»

Kävelemässä! Ja kylässä! Voi Äiti rukka, jos tietäisit, mitä kylissä minusta ajatellaan: että minä olen herrain kanssa! Parempi on että et tiedä!

Vaan tuntui kovaonniselle, ettei voinut kenellekään puhella tuskaansa. Voi jos olisikin voinut Äidille kertoa, kertoa kaikki alusta alkaen. Vaan miten voisi kertoa kaikki! Ei, ei ollut ketään, jolle hänen olisi voinut kertoa, ei ketään...

Ajatelkoot ihmiset mitään tahansa. Vaan hänen ei ole huono ihminen. Luulkoot, että Jori on herra, vaan hänen ei ole herra. Hän sanoo Jorille, kuinka ilkeitä ihmiset ovat!

Me rakastamme Jorin kanssa vain toisiamme, emmekä muita... Aappokin valehteli, ettei Jori pidä minusta. Jori rakastaa, rakastaa, rakastaa!

Se oli hänen ainoa lohdutuksensa ja turvansa. Ja sitä hän vakuutti itselleen myötäpäivään.

Rakastaa! kuiskasi Elsa kuulumattomasti, siksi että huulet vähän liikahtivat, kun hän istui työssänsä paikassaan pimeään joulukuun päivään ja sai kirjelijun.

Se oli Jorilta, sen hänen arvasi, hän ei tiennyt päätteksi sitä mistään, vaan hän oli siitä varma. Hän luki tyynesti päätellessään kirjeen, avasi kirjeen ja katsoi aivan kuin olisi lukenut, vaan ei kuitenkaan lukenut. Niinkuin se ei olisi ollut mitään, pisti hän sen taskuunsa ja oli tyynen näköinen, vaikka hänen oli vaikea istua ja tuntui kuin olisi pyöräyttänyt. Kukaan ei näyttänyt vähälitteneen hänen kirjeen saamisestaan. Heidän huomiotaan hän ei ollut tahtonutkaan karttaa. Sillä hänen oli aina annettu olla rauhassa, niin ettei vähä hintänsä kiusantekoa oltu yritettykään hänelle. Siihen ei ollut kukaan lähtynyt aiheutta eikään ollut halunnutkaan lähtyä, sillä Elsa oli rauhallinen ja aina ollut hyvässä sovussa kaikkein kanssa. Hän ei ollut loukannut ketään ja sai olla itsekin loukkaamatta. Hän ei olisi suinkaan sentähden pelännyt lukea kirjettä toisten vuoksi, vaan hän peläsi itsensä tähden.

Hän koetti tyynyttää itseään. Kun hän meni kotiin puoliselle, ei hän sielläkään lukenut, ennenkuin vasta työhänsä lähtiessä.

Tänään iltana siis tavataan!

Hän puheli työhänsä toveriensa kanssa niinkuin ei mitään olisi tapahtuva ja teki työtä niin

ajatuksella ja tarkoin aivan kuin olisi se ollut mielessään eikö mitään muuta. Ja kuitenkin hän oli niin levoton, rauhaton, niin jännityksissään, että hän ei luullut jaksavansa päivän loppuun elää.

Oli ruvennut tuiskuamaan. Kun Elsa tuli ulos, pölyytteli tuuli lunta ja ajoi pitkin katuja sakeana savuna, joka lyhtyjen kohdalla kuumotti valkoisena sumuna. Ihmisiä ei näkynyt kaduilla kuin joku harva vastaantulija, joka pyryssä oli pahki tulla.

Elsasta tuntui, että Jori jo on ehkä odottanut kauan. Tahtoi aivan juoksuun kiskoa, vaan hän hidastutti askeleitaan. Sydän lähti kiivaasti ja polvet notkahtelivat, kun hän näki Jorin. Hymyillen ojensi Elsa kätensä, jota Jori puristi lujasti,

Sanaa suuhun tulevaa ei ollut kummallakaan, kun he lähtivät astumaan tuulen pieksessä lunta heitä vasten. Elsa pisti kätensä Jorin kainaloon, puristausi lähelle ja veti sitten hiljaa kätensä pois.

»Onko sinulla ollut ikävää?» kysyi Jori.

»On vähän!...»

Siihen heidän puheensa taas katkesi. Vaan Elsasta tuntui hyvälle näin. Hänen oli niin turvallista ja lumipyrykin tuntui vain hauskalle.

»No mitäs sinä olet sillä aikaa tuuminut?» kysyi Jori, kun he kääntyivät toiselle kadulle ja tulivat suojan puolelle.

»Minä olen ajatellut että meillä olisi pieni mökki, jossa olisi kaksi kamaria.»

»Miksi kaksi?»

»Sinulle ja minulle.»

»Vaan minkä tähden kaksi? Minä ajattelin, että pyhänsä lähtisimme ajelemaan yhdessä: lähdemmekä kahdessa reessä?»

»Ei tietystikään.»

»No niin no?»

»No mitäs kun reki!»

»No minkä vuoksi kahta kamariakaan?»

»Vaan, rakas Jori, en minä sitä nyt tiedä minkä tähden, vaan minä niin ajattelen, ja anna nyt olla, kaksi kamaria.»

»No olkoon sitten!» myönsi Jori nauraen.

»Se mökki olisi kaukana, hyvin kaukana metsässä, jossa olisi korkeat puut. Siinä mökin luona olisi leveä lehväinen kuusi. Mökin edessä lampi ja lammen rannoilla suuret tuuheat koivut. Lammessa uisi vesilintuja, oravalla olisi pesänsä siinä kuusessa ja pienillä linnuilla pesänsä koivuissa. Arki-iltoina kun olisimme tyhjän heittäneet, niin menisimme lammelle soutelemaan.»

»Mitä työtä me tekisimme?»

»Sinä hakkaisit kiveä...»

»Minä olisin siis kiviporari, niinkö?» kysyi Jori nauraen.

»Niin — sinä naurat!»

»No niin. Entäs sitten?»

»En minä viitsi, kun sinä naurat!»

»En minä enää naura. Kerro vain!»

»Meillä olisi vain hyvin hauska siellä kaukana. Eikö niin sinustakin, Jori? — Mutta kuule! Oletko sinä Jori? Minä en tahdo osata uskoa sitä oikein. Minä en pelkää nyt mitään!»

Elsa tarttui Jorin käsivarteeseen, puristausi lähelle ja tavoittaen hänen katsettaan sanoi hellällä, luottamuksen äänellä:

Elsa oli laihtunut ja ollut alakuloinen, jotta ÄitiÄ oli ruvennut huolestuttamaan, ettÄ hÄn ei ole terve. Terve hÄn oli aina vakuuttanut olevansa, ja kun oli vÄliin reipas ja iloinen kuin ennenkin, pÄÄtteli Äiti toisia syitä olevan Elsalla alakuloisuuteensa: nuoren sydÄmen haaveilut ja kaipaus. Äiti oli nyt varma, ettÄ sittenkin on Elsa mieltynyt Tuiraan.

Tuiran mentyÄ oli Elsa vÄhitellen muuttunut toisenlaiseksi, oli hÄn huomannut. Ja kun Tuiralta kirje tuli, niin punastui hÄn sitÄ lukiessaan sekÄ oli arka katseissaan, vaan samalla loisti silmissÄ riemastus. HilpeÄ, iloinen ja vilkas oli hÄn sitten ja sitÄ seurasi luonnollisesti sitÄ suurempi ikÄvÄ ja kaipaus. SenpÄ vuoksi hÄn riemastui aina, kun tuli puhe tulevasta kesÄstä, jolloin Tuira oli luullut palaavansa matkaltaan.

Viion leski oli onnellinen nÄissÄ mietteissÄÄn, joita hÄn oli kuin salaa itseltÄÄn mielessÄÄ seikkailut, vaan Elsan kuihtuessa omistanut ne rohkeasti ja ujostelematta. Ja selvempÄnÄ, todellisempana nÄkyi nyt se onnellisuus, joka tÄhÄn asti oli kangastellut hÄnen hÄmÄrÄn toiveensa takaa, ja jota alussa oli epäillyt.

KiihkeÄnÄ odotti hÄn tulevaa kesÄÄ, sitÄ kiihkeÄmpÄnÄ aina, kun Elsa alakuloisena oli ja nÄytti riutuvalta. HÄntÄ halutti usein ruveta Elsalle puhumaankin Tuirasta, vaan ujostutti ja peloittikin, kun ei mitÄÄ varmaa tiennyt.

Vaan Elsa virkistyi ennen kesÄÄ, jo ennen kinoksien kasvamista ja kun pÄivÄ oli vielä yhä pimenemÄssÄ. Punaveret poskilla hohti ja hilpeÄ, iloinen, vilkas ja puhelias oli hÄn kuin visertÄvÄ lintu kevÄällä. TyÄ sujui taas, se ei nÄyttÄnyt rasittavan, ja valmista jÄlkeÄ syntyi enemmÄn kuin ennen.

Siunattu asia! Äiti ei ollut ymmÄrtÄnyt niin huolehtiakaan kuin nyt olisi nÄhnyt syytÄ olevan, jos Elsan terveys olisi nÄyttÄnyt murtuvalta. HÄn itse oli tullut tyÄhÄn vÄhemmÄn kykeneväksi. Ei jaksanut enÄÄ istua kankaan ÄÄressÄ niin pitkÄÄn. Olipa pÄiviÄ ettÄ kudotuksi sai tuskin kolmatta osaa tavallisesta mÄÄrÄstä. Mihin olisi jouduttu, jos sen varaan olisi jÄÄty, varsinkin kun tyÄpalkkakin oli jonkun verran pienempi kuin ennen. Varsin laihaa ja ahdasta elÄminen olisi ollut, tuskin mahdollistakaan.

HeidÄn toimeentulonsa oli nyt parempi kuin moniin aikoihin. Ei koskaan minkÄÄn puutetta. Koti oli somistunut ja sievistynyt. Uutta ilmestyi ehtimiseen, joko valmistui se Elsan omista kÄsistä tahi tuli sÄÄstäÄllÄ, joita hÄn teki pitkÄt aikaa edeltÄpÄin itsekutakin sellaista varten, niin ettÄ hÄnellÄ oli useampia sÄÄstäÄjÄ yhdellä kertaa.

Oli uusia tuoleja, uusi pÄlytÄ koruompeleisella liinalla, kukkaisastioita ja kukkia, joita ei koskaan ennen ollut. Uudet matot oli hÄn laittanut, osaksi ostanut, osaksi itse kekseliÄllÄ tavalla sÄkkivaatteesta somistellut. SÄngyssÄ oli aina puhdas, valkoinen pÄÄllysvaate ja tynyt kauniisti neulottuine vaaruineen, ikkunoissa uutimet ja piironki katettu liinalla. IsÄn valokuva oli saanut uudet, uljaat puitteet ja oli muutettu seisomaan piirongin pÄÄlle, jossa oli ryhmÄ kaikenlaisia sieviä esineitä. Elsa oli enemmÄn jÄrjestyksen ihminen kuin hÄn, tunnusti itselleen usein Viion leski. Takimaiset kolot hÄn tarkimmin puhdisti, ja joka paikka piti olla puhdas kuin kiilloittamista varten. SenpÄ vuoksi ei pÄlyÄ ollut ja huoneessa tuoksahti aina raitis ilma.

Ä»TÄÄllÄ on aina niin juhlallista kuin kirkon alttarillaÄ», sanoi Liisa, Tepon nuori emÄntÄ, kÄydessÄÄn. Ä»Ja niin kevÄisen kirkasta.Ä»

Niin tuntui Viion leskestÄkin. Ja kun talvella ensimmäiset auringon säteet vilkasivat huoneeseen, niin nÄki hÄn kirkkaan kesÄisen paisteen ja sen kanssa kotoisen riemun tÄssÄ pienessä majassa. HeitÄ oli kolme ja hÄn riemuitsi toisten kahden onnea. Sen paiste ja elÄmÄn ihastus säteili jo Elsan silmissÄ.

Mutta kun meri oli auennut, kun kesÄinen aurinko paistoi kirkkaasti ja lämpÄisesti, kun lintujen riemukasta viserrystä oli ilma tÄynnÄ ja lehteen puhenneitten koivujen tuore tuoksu tunki ulkoa huoneeseenkin, istui Elsa taas alakuloisena, alakuloisempana kuin koskaan ennen, kuihtuneena ja riutuneena.

Terve ei Elsa sittenkÄÄ ollut, pÄÄtti Viion leski ja kauhistuksella ajatteli hÄn, ettÄ Elsa on saanut rintataudin. SitÄ osoitti nuo silloin tÄllÄin hehkuvat posket ja tuo omituinen katse, joka

vÄ¤liin oli niin sydÄ¤ntÄ¤ sÄ¤rkevÄ¤n surullinen.

Viion leski itki yksinÄ¤isydessÄ¤Ä¤n. ElÄ¤mÄ¤ tuntui synkÄ¤lle. Se oli piminnyt juuri, kun odotti sen kirkkaampana koittavan. SiitÄ¤ huolesta oli pÄ¤Ä¤ssyt, joka ennen oli niin paljon antanut ajatuksen aihetta, joka oli sydÄ¤ntÄ¤ niin usein ahdistanut ja elÄ¤mÄ¤n pelolla ja kauhistuksella synkistytÄ¤nyt, joka pelko oli ollut turha vaiva, ja nyt tuli tÄ¤mÄ¤ musertava isku, joka oli tyhjÄ¤ksi tekevÄ¤ kaikki tÄ¤mÄ¤n elÄ¤mÄ¤n iloiset toiveet.

Kuolemaa, kuolemaa oli vain elÄ¤mÄ¤ tÄ¤ynnÄ¤! MitÄ¤ ilmestyi toiveita elÄ¤mÄ¤n suloudesta, ne olivat vain elÄ¤mÄ¤n katkeroittamiseksi kuoleman kolkostuttamiseksi.

MitÄ¤Ä¤n ei ollut odotettavissa enÄ¤Ä¤ elÄ¤mÄ¤ltÄ¤, ei minkÄ¤Ä¤nlaista toivoa. Meren ulappa oli mustennut, sieltÄ¤ ei pilkottanut enÄ¤Ä¤ valkopurje. PÄ¤ivÄ¤ paistoi kuin pilvestÄ¤ ja koti tuntui tyhjÄ¤ksi jÄ¤Ä¤neelle majalle, jossa kaikki oli elotonta, harmajaa.

Ä¤nettÄ¤minÄ¤ istuivat he illat, ja sunnuntait olivat kuin hautajaispÄ¤ivÄ¤.

Viion leski tunsi, ettÄ¤ hÄ¤nenkin voimansa olivat nyt tuntuvasti huononneet. Mutta mitÄ¤pÄ¤ siitÄ¤. Tuntui helpoitukselta kaatua samaan hautaan, sillÄ¤ mitÄ¤ hÄ¤nellÄ¤ tÄ¤Ä¤llÄ¤ oli sitten enÄ¤Ä¤ elÄ¤mÄ¤ltÄ¤ odotettavaa. ElÄ¤mÄ¤ olisi vielÄ¤ tyhjempÄ¤Ä¤, kuin nyt tyhjyys ympÄ¤rillÄ¤Ä¤n, se olisi kidutusta. Ei olisi mistÄ¤Ä¤n huoltakaan, joka elÄ¤mÄ¤Ä¤n kiinnittÄ¤isi, ei mitÄ¤Ä¤n elÄ¤hyttÄ¤vÄ¤Ä¤ toivoa, joka yllÄ¤pitÄ¤isi.

Kun Tepon Liisa tuli muutaman kerran kÄ¤ymÄ¤Ä¤n ja toi sen mielestÄ¤Ä¤n ilahuttavan uutisen, jonka muutamalta merimiehen vaimolta oli saanut tietÄ¤Ä¤, ettÄ¤ Ä¤UskoÄ¤, jossa Tuira on, tulee elokuussa, niin joutui hÄ¤n hÄ¤milleen, kun tÄ¤mÄ¤ ei Viion leskeen vaikuttanut mitÄ¤Ä¤n, aivan kuin hÄ¤n ei olisi sitÄ¤ kuullutkaan. Rupesi vain kyselemÄ¤Ä¤n Liisan tytÄ¤stÄ¤, miten se jaksaa. SiitÄ¤ he tavallisesti puhelivatkin, mutta Liisa olisi halunnut nyt puhella Ä¤UskostaÄ¤, jonka tulosta oli odottanut tietoa kuin pÄ¤ivÄ¤n nousua.

HÄ¤n oli tullut siihen luuloon, ettÄ¤ Elsalla ja Tuiralla oli ollut Ä¤vispilÄ¤n kauppaaÄ¤, sillÄ¤ Tuira oli rakastunut kovasti Elsaan ja kÄ¤ynyt usein hÄ¤nen luonaan. Elsakin oli hylkinyt poikain seuraa, josta pojat olivat Elsalle nyreÄ¤llÄ¤ mielellÄ¤, syyttÄ¤en hÄ¤ntÄ¤ ylpeÄ¤ksi. Jotakin vÄ¤liÄ¤ heillÄ¤ kuitenkin oli, pÄ¤Ä¤tti Liisa ja oli siitÄ¤ varma. Tuira ja Elsa eivÄ¤t tosin kirjoitelleet toisilleen, vaan sen vuoksi, ettÄ¤ halusivat pitÄ¤Ä¤ asian salassa, sÄ¤Ä¤stÄ¤Ä¤ juorukellojen vaivoja. Mutta Liisaakin huolestutti Elsan nolostuminen ja kuihtuminen, ettÄ¤ hÄ¤n ikÄ¤vÄ¤stÄ¤ ihan kuolee. HÄ¤n nyt olisi aivan kuin huolensa huojentamiseksi puhellut Viion lesken kanssa siitÄ¤ Ä¤UskostaÄ¤, josta oli ennenkin joskus maininnut.

NÄ¤pÄ¤kkÄ¤ oli Viion leski aina ollut tarttumaan siitÄ¤ kiinni, vaan ei nyt kelvannut, kun Liisa uudestaan yritteli.

Se ei muorikaan tiedÄ¤ nuorten asioista! pÄ¤Ä¤tteli itsekseen Liisa.
Antaapas saada sitten suuret silmÄ¤t!

Liisa riemuitsi itsekseen siitÄ¤ aavistamattomasta ilosta, joka oli Viion leskelle tuleva. Mutta jotenkin hÄ¤nen piti saada Viion leskelle jo purkaa riemuaan. YhtÄ¤ ja toista puheltua sanoi Liisa:

Ä¤Kuulkaa, Viioska! Muistatteko minuakin sitten joskus maailmassa?Ä¤

Ä¤Miten ja milloin?Ä¤

Ä¤Niin ettÄ¤ Elsan ensimÄ¤isen tytÄ¤in panette minun kaimakseni...Ä¤ ja sen sanottuaan Liisa meni.

Viion leski ymmÄ¤rsi hyvin Liisan viittauksen. LÄ¤hempÄ¤Ä¤kin oli hÄ¤n viittaillut. Ja hÄ¤nen puheittensa suunnasta olisi usein voinut pÄ¤Ä¤tellÄ¤, ettÄ¤ Tuira ja Elsa olisivat jo vÄ¤leissÄ¤. SitÄ¤ ei Viion leski kuitenkaan voinut uskoa vielÄ¤. Vaan sitÄ¤ surullisempaa oli nyt ajatella sellaisen mahdollisuutta.

HÄ¤n kuvaili nyt, ettÄ¤ Tuira tuli Elsan sairasvuoteen Ä¤Ä¤reen, ehkÄ¤ hÄ¤nen haudalleen, ehkÄ¤ heidÄ¤n molempain haudalle...

Mutta suruun syvÄ¤lle haudattuaan itsensÄ¤, oikein mielensÄ¤ sillÄ¤ tÄ¤ytettyÄ¤, tuli joku hetki sen jÄ¤lkeen, jolloin vilahti jo toivon sÄ¤de mielessÄ¤. Ja kun hÄ¤n nÄ¤ki Elsan joskus reippaampana, toimeliaana ja pÄ¤Ä¤ttÄ¤vÄ¤n nÄ¤kÄ¤isenÄ¤, niin mieli raikastui. HÄ¤n huomasi liioitelleensa tunteissaan ja sai siitÄ¤ syytÄ¤ epÄ¤illÄ¤ oliko mitÄ¤Ä¤n aihetta surulliseen pelkoon. Elsalla oli hÄ¤nen luonnettaan siinÄ¤, ettÄ¤ ikÄ¤vÄ¤ipi niin kiinteÄ¤sti ja koko sydÄ¤mestÄ¤Ä¤n. Sellainenhan hÄ¤n itsekin oli ollut, ikÄ¤vÄ¤inyt ja itkenyt menehtyÄ¤kseen. Ei ole enÄ¤Ä¤ kaukana aika, jolloin Tuira on tÄ¤Ä¤llÄ¤ ja jolloin nÄ¤kee varmasti, miten asia pÄ¤Ä¤ttyy. Suotta oli hÄ¤n niin antautunut

allemielin ennen aikojaan.

Näin oli hänen parantuvalla mielialalla kerran, kun Liisa tuli.

»No onko sinulla nyt hyviä uutisia?» kysyi Viion leski.

Liisa heittäsi hänen kaulaansa ja purkautui hillitsemättä itkun.

»Lapsi kulta, Liisa kulta! Mikä on? Sano, muuten aavistan kauheita. Mikä on sinua kohdannut, onneton?»

Viion leski teki kysymyksiä jos minne päin, vaan Liisa ei saanut vastatuksi. Joko lapsi tahi mies hänen on kuollut, päätti Viion leski ja jäi odottamaan, kunnes Liisa tyyntyy siksi, että voi sanoa asiansa.

»Ihmiset ovat niin ilkeitä!»

Viion leskestä tuntui keveälle.

»Jumalalle kiitos, että aavistukseni ei ollut tosi. — Sekä sinulla on vain vaivanasi? Ja sen sinä noin pahaksi otat?»

Liisa yltyi yhä enemmän itkemään. Hän voihki aivan kuin tuskissa.

»Selitä nyt minulle, mitä se on oikeastaan.»

»Oi, en voi, en, en!»

»Elsaako sitten odostat? Hän näkyykin tulevan juuri. Hänellekä haluat sanoa?»

Liisa heitti itkunsa, pyyhki silmiään kulkiessaan huoneessa edestakaisin. Hän ei tiennyt mitkä nyt oli tehtävä. Hän oli tehnyt jo liikaa. Sääkäännyt Viion lesken. Eihän hänen olisi tarvinnut kuin kahden kesken Elsalle sanoa, mitä ihmiset hänenestään puhuvat: että hänen juoksee herrain kanssa. Tarvitsiko hänen sanoa Elsallekaan, vaan häntä oli suuttanut niin kovasti, kun kaikkialla siitä kuuli ja Elsaa haukuttavan jos kuin pahasti.

Elsa kun tuli ja tervehti Liisaa, syntyi pitkä äännettömyys, joka oudoksutti heitä jokaista. Elsa katsoi terävästi äitiä, ja kun ei huomannut hänennessä mitään entistä oudompaa, katsoi hän tutkivasti Liisaa silmiin.

Liisa tarkasti häntä terävällä katseella, jota Elsa arasteli ja punastui vähän vähän. Mutta ylpeänään sanoi hänen ja äkäisesti Liisalle:

»Mitä katsot!...»

»Kuule, onko?...» yritti Liisa jotakin kysymään käden kiihkeän näköiseksi.

»Kysy mutkalta, kyllä vähän vastaa!» tiuskasi Elsa pyrkien yhtä selin Liisaan.

Liisa purskahti itkemään, vaan sitten pyrkien yhtäkkiä Elsan eteen nyrkit puristuksissa ja uhkaavassa asennossa.

»Sinä olet haltioissasi!» sanoi Elsa koettaen nauraa ylenkatseellisesti.

»Niin olen ja voiman roska hartioissani kutisee!» Liisan ääneni jyrisi.

»Soo! Kenen kanssa haluaisit otella? Minunko?»

»Ei, vaan sano sinä se. Nimitä, niin minä leivotan sen katalan, minä en huoli vaikka henki menisi!» karjui Liisa.

Punat kohosivat Elsan kasvoille ja silmät vähän vähän, kun hänen tuijotti Liisaan.

»Sinä itse olet katala!» ja Elsa syyti herjaussanoja Liisalle, joita tämmä ei ehtinyt puoliakaan kuulla. »Mokoma ruikuttaja!» nimitti Elsa Liisaa, kun tämmä rupesi itkemään. »Itke omia itkujasi, jos itket!» ja hänen säätti taas Liisaa kaikenmoisilla nimillä ja asioilla. Hän liikehti hurjasti ja äänensä oli raivokas. Yhtäkkiä purskahti hänen nauramaan suuriäänisesti ja paiskausi ovesta ulos kulkien kiivaasti ikkunan ohi kaupungille päin.

Viion leski istui kädet hervottomana sivuilla ja silmät tajuttomalla katseella tuijottivat lattiaan.

Ä»Jumala! Jumala!Ä» huusi Liisa tuskallisella Ä»Ä»nellÄ» ja heittäyysi sÄ»nkyÄ» vasten kasvoilleen.

Elsa meni silloille, astui kiivaasti katsomatta muualle kuin eteensä, minkÄ» katsoi. Ei hÄ»n nÄ»hnyt mitÄ»Ä»n, ei tiennyt missÄ» kohti milloinkin meni. Silloille tultuaan hidastutti hÄ»n kulkuaan ja katseli levottomana ympärilleen. Muuan kÄ»rryllÄ» ajaja tuli vastaan, vaan muita ei nÄ»kynyt. HÄ»n kulki edelleen toiselle sillalle ja jÄ»si siinÄ» seisomaan kaidepuuta vasten joka jÄ»sen vavisten. HÄ»n ei jaksanut enÄ»Ä» kulkea muutamia askeleitakaan keskemmäksi siltaa, missÄ» istumapenkki oli.

Siitä penkiltÄ» oli Ukurin Anna heittäytynyt koskeen lapsineen. Elsa katseli miten hÄ»n on tehnyt. HÄ»n on noussut penkille, sitten kaidepuulle ja siitä hypÄ»nnyt alas. Elsa kÄ»Ä»ntyi paikallaan katsomaan alas koskeen.

Oli kauhistuttanut silloin kuulla kerrottavan Ukurin Annan teosta. Vaan nyt siinÄ» oli viehÄ»tystÄ». Tunsi aivan kuin ystÄ»vyyttÄ» ja kaipausta tuota outoa naista kohtaan, jonka sielu asui tuolla kuohuissa, leikkivissä aalloissa, joitten lakkaamaton pauhu oli houkuttelevaa laulua, kiihoittavaa soittoa. ElÄ»mÄ»Ä» oli tuolla kuohuissa pehmoista, kirkasta, kaunista. Sinne veti kuin vÄ»kisten huumaava pauhina, ja takaapäin tyÄ»nsi joku musta, jÄ»Ä»kylmä...

Elsa oikasihe suoraksi kumarruksistaan ja koetteli lä»hetÄ» penkkiÄ», vaan vielä hÄ»n vapisi eikä saanut jalkaa jalasta siirtymÄ»Ä»n. HÄ»n kuuli askeleita, ja kun kÄ»Ä»ntyi taakseen katsomaan, niin nÄ»ki ohi menevÄ»n jonkun herran, joka katsahti hÄ»neen. Toisella puolen tulossa oli joku nainen, jonka hÄ»n tarkemmin katsottuaan tunsi Mariksi.

Aina se Mari oli silloilla, joka ilta hÄ»net nÄ»kee tÄ»Ä»llÄ». MitÄ» hÄ»n tÄ»Ä»llÄ» teki! Ehkäpä hÄ»n ei tunne, kun ei ole nÄ»kevinÄ»Ä»nkÄ»Ä»n hÄ»ntÄ».

Elsa kuunteli hÄ»nen askeleitaan, kun hÄ»n lä»hestyi. HÄ»n tunsi, kun Mari seisahtui hÄ»nen viereensä.

Ä»Elsa?... olipahan se Elsa. MitÄ» sinÄ» tÄ»Ä»llÄ» teet? Mutta MinkÄ» sinÄ» olet nÄ»kÄ»inen! Herra Jumala! Oletko sinÄ» Elsa?Ä»

Ä»Olen!Ä»

Mari katseli hÄ»ntÄ» pä»Ä»stÄ» jalkoihin.

Ä»Kuule Elsa, istutaanpa tÄ»hÄ»n penkille.Ä»

HeidÄ»n istuttuaan tuli takaisin se herra, joka Ä»sken oli mennyt Elsan ohi, ja pysÄ»htyi siihen heidÄ»n luokseen. Mari sanoi hÄ»nelle:

Ä»TÄ»hÄ»n ei ole nyt asiaa, minÄ» istun oikean ihmisen kanssa!Ä» ja hÄ»n teki herralle poiskÄ»skevÄ»n liikkeen.

Ä»Oliko tuo sinun tuttuasi?Ä» kysyi Elsa.

Ä»ElÄ» sinÄ» nyt kysele, vaan anna minÄ» kyselen?Ä» sanoi Mari ja etsi Elsan katsetta.

PikimmÄ»ltÄ»Ä»n ja ujustellen Elsa katsahti Maria silmiin.

Ä»Sinun asiasi eivÄ»t ole oikein?Ä» sanoi Mari.

Ä»EiÄ», vastasi Elsa hiljaisella Ä»Ä»nellÄ» ja rupesi itkemÄ»Ä»n.

Mari siirtyi lä»hemmÄ»s ja otti kaulasta Elsaa, joka nojasi pä»Ä»nsÄ» Marin rinnoille.

PitkÄ»Ä»n aikaan eivÄ»t he puhuneet sanaakaan. Elsa itki rajusti ja Mari odotti sen tyntymistÄ» ja vaipui itse sillÄ» aikaa mietteisiinsÄ», jotka olivat hajanaisia ja sameita, jotta ei olisi voinut sanoa, mitÄ» hÄ»n on ajatellut. HÄ»n tunsi vain jotakin katkeran surullista, sydÄ»ntÄ» sÄ»rkevÄ»Ä» sÄ»Ä»liÄ» itseÄ»Ä»n ja Elsaa kohtaan.

Ä»MitÄ» sinÄ» tuossa seisoessasi Ä»sken ajattelit?Ä»

Ä»Ukurin Annaa.Ä»

Ä»Voi Elsa raukka!Ä»

Ä»MitÄ» minÄ» muuta voin. Olen elÄ»nyt viime ajat kuin hyvin syvÄ»llÄ» jossakin mustassa kuilussa, puristuksissa sen seinÄ»mien vÄ»lissä. Taivas on nÄ»yttÄ»nyt sinne pikimustalle ja ihmiset liikkuneet ympärillä kuin mustat peikot, satujen pahimmat hirviÄ»t. Aivan kuin kylmä, jÄ»Ä»dyttÄ»vÄ» henki on huokunut kaikkialta ja jotakin mustaa raskasta on aina putoamassa, jonka alle on joutumassa

lutistuksiin. Elämä on raskasta, tuskallista, pilkkaisen pimeää... Minä olen täällä kuin kala maalla, vedessä olisi helpompi...»

Syntyi taas pitkästä ärsyttämystä. Elsa itki ja Mari kiersi mielessään kysymystä, jota hän ei tahtonut roheta tehdä. Vihdoin hän sai sen esille omituisessa muodossa:

»Etkä olekin Elsa pitänyt ainoastaan Jorista, etkä kenestäkään muusta?»

»Kenestä minä olisin muusta pitänyt?» kysyi Elsa kummastuneena ja tietämättä mitään Mari tarkoitti.

»Missä Jori on?» kysyi Mari.

»Eikä liene jossakin matkoilla. En minä ole tavannut häntä sitten keväällä.»

»Tietätkä Jori?»

»Tietäksä.»

»Entä sitten?»

»Ei tiedä mitään, ei sitäkään että minä olen Jorin kanssa ollut.»

»Sinun pitäisi sanoa äidillesi.»

»En, minä en voi. Ennen hyppäsin koskeen!»

»Saa hänen kuitenkin tietää sen viimeinkin.»

»Voi kauhistus!» Elsa vänteli käsiään tuskissaan.

»Koetappa, Elsa rakas, tulla vähän järkiisi. Asia on paha, vaan sitä et saa tehdä enää pahemmaksi, niinkuin olet aikonut. Ei ole tietystikään äidistäsi hauska kuulla asiaa, vaan mikä isku olisi hänelle kuulla sinun hukuttaneen itsesi. Joko hän heti paikalla kuolisi tai tulisi hulluksi. Molemmat olisivat kuitenkin parempia kuin se, että hän jäisi eloon ja järkiinsä, suremaan ja kitumaan. Ajatteleppas, Elsa!»

Elsa oli ärsynyt.

»Ei asia ole niin musta kuin se sinusta tuntuu. Kun vain äitisi saa soveliaalla tavalla tietää, niin ei häntä.»

Elsa yhä ärsynettiin mieltä ja alkoi hiljaa itkeä.

»Sinä lähdet nyt kotiasi...»

»Tule sinä minun kanssani», keskeytti Elsa pyytäneen.

»Se ei ole sinulle terveellistä, varsinkaan nyt, sillä minun maineeni ei ole hyvä», sanoi Mari ja rupesi itkemään.

Elsa jonkun ajan perästä yritti jotakin sanomaan, vaan Mari samassa keskeytti ja toimitti sukkelaan Elsan seisomaan kaidepuuta vasten, selin sillalle ja asettui itse likelle viereen varoittaen, ettei Elsa saa katsoa taakseen eikä sivuilleen. Siinä Mari puheli kuiskaamalla Elsalle:

»Jos minä lähaisin sinun kanssasi ja yhdessä käveläisiin kadulla, niin ihmiset päättelevät sinustakin, että sinäkin olet huono ihminen. Sinun olosi olisi sitten vielä pahempi, sillä ihmiset ovat tyyliä muutenkin! Minä tulisin teille ja selittäisin asian äidillesi, vaan en minä ilkeä, minä häpeän itseäni. Minä voisin ruveta luulemaan sitäkin, että minä olen syyllinen jotenkin. Vaan enhän ole, Elsa? Enhän ole koskaan sinua houkuttanut mihinkään tahi mitenkään vaikuttanut pahaksesi? Olenko?»

»Et!» vastasi Elsa ja katsoi pitkään Maria, jonka siniset silmät olivat taas niin kauniit.

»Lähde nyt kotiasi, ennenkuin nuo herrat palaavat takaisin, jotka menivät äskesen meidän sivu. Kuule, minua pelotti että ne tulevat meidän luo ja niistä ei tahdo päästä erilleen. Minä käyn puhelemassa Liisalle, Tepon Liisalle, että hänen selittäisin asian äidillesi. Kun se on tehty, niin tulee kaikki paremmaksi. Liisa haukkuu minua, vaan antaa haukkua, saa hänen haukkuakin. Mutta sitä hän ei saa sanoa, että minun syytämäni olisi! Eihän?»

Elsa ei kuullut Marin viime kysymystä, vaan kertoi, että Liisa oli ollut heillä ja hän oli torannut

Liisalle.

Ä»MinkÄtÄhden?Ä»

Ä»En minÄ tiedÄ itsekÄÄn, vaan vihassa minÄ olin, olin raivoissani ja muuten en muista sitÄ tarkemmin. Tuntuu aivan kuin unelta kaikki. MinÄ lienen nimitellyt jos joksikin.Ä»

Herrat kÄÄntyivÄt jo takaisin.

Ä»Nyt sinÄ lÄhdet. MinÄ kulen jonkun matkaa jÄlessÄ, niin ettÄ tiedÄn sinun menevÄn kotia. HyvÄsti nyt! KyllÄ asiat korjautuvat vielÄ paremmiksi. HÄvettÄÄ se, sen minÄ ymmÄrrÄn, vaan ei auta. TÄytyy kÄrsiÄ!Ä»

Mari tyÄnsi Elsaa lÄhthemÄÄn ja itse kÄÄntyi toisaalle pÄin. Mutta kun Elsa tuli kaupunkiin, nÄki hÄn Marin tulevan jonkun matkaa jÄlessÄ.

Koti-ikkunan ohi tullessaan nÄki hÄn siellÄ pari henkilÄÄ, toisen istuvan ja toisen liikkuvan. Ei ehtinyt nÄhdÄ ketÄ ne olivat, vaan sen huomasi, ettÄ Äiti ei ollut kumpikaan. SydÄnalassa jysÄhti ja hÄnen piti jÄÄdÄ seisomaan aitaan vasten, kun alkoi kaikki pyÄriÄ silmissÄ. Kun hÄn siitÄ tointui, tuntui jotakin kauhean aavistuksen sekaista mielessÄ, ja pyÄritytti uudelleen. HÄn ei pÄÄssyt liikkeelle siitÄ, sillÄ kun yritti lÄhthemÄÄn, rupesi kaikki pyÄrimÄÄn.

Latun emÄntÄ ja Liisa olivat sisÄllÄ Viion lesken luona, jonka olivat toimittaneet makuulle ja virkistÄneet hÄntÄ lÄÄkkeillÄ ja muilla keinoin. HÄn olikin nyt tÄysin tointunut ja puheli heikolla ÄÄnellÄ rauhallisesti ja tyynesti.

Ä»Minulle on nyt kaikki selvÄÄ. Minun olisi se pitÄnyt huomata jo aikoja ennen monista monituisista seikoista. Vaa kun mitÄÄn sellaista en ole epÄillytkÄÄn, ei koskaan vÄhintÄkÄÄn mieleeni tullut! En vuosiin enÄÄ ole pienintÄkÄÄn huolta siitÄ tuntenut. Ainoa mitÄ olen ajatellut, on ollut se, ettÄ olen turhana pitÄnyt ne huolet, joita ennen tunsin, ja kuin tietÄmÄttÄni iloinnut, ettÄ murheeni olivat turhia olleet. Aivan aavistamatonta tÄmÄ oli, se oli kuin salama pilvettÄimÄltÄ taivaalta.Ä» Ja hÄn kertoi miten hÄn oli selittÄnyt toisiksi kaikki seikat, jotka nyt osoittivat asian oikean tilan.

Latun emÄntÄ kuunteli vesissÄ silmin ja Liisa kulki levottomana edestakaisin lattialla itkien vyÄliinaansa ja koettaen hillitÄ lÄikkyvÄÄ mieltÄÄn.

Ä»Mene nyt, Liisa, ja hae hÄnet. SiinÄ tilassa voi hÄn tehdÄ mitÄ hyvÄnsÄ, jossa ei aina ole oikein jÄrillÄÄn muutenkaan, saati sitten nÄin ollen, jolloin arvatinkin elÄmÄ on synkkÄÄ synkempiÄ», kÄski Latun emÄntÄ Liisaa.

Ä»TÄÄllÄhÄn sinÄ olet!Ä» sanoi Liisa Elsalle ystÄvÄllisellÄ ÄÄnellÄ ja koetti pidÄttÄÄ itkuaan, joka uudelleen pyrki esiin, kun hÄn nÄki Elsan seisovan aitaan vasten niin surkastuneena ja muuttuneena kuin olisi haudasta noussut.

Elsa oikasihe ja ylpeÄllÄ ryhdillÄ lÄhti kÄvelemÄÄn sisÄÄn. Kun hÄn tuli ovesta sisÄÄn, jÄi hÄn kuin kivettyneenÄ seisomaan oven suuhun ja omituisella katseella tuijotti Äitiin, joka makasi sÄngyssÄ.

Äiti ojensi kÄstensÄ ja Elsa lÄhti menemÄÄn hÄnen luo, vaan pyÄrttyi ja vaipui Latun emÄnnÄn syliin, joka syÄksÄhti ottamaan kiinni, kun nÄki Elsan horjuvan.

9

Oli muuan elokuun sunnuntai ja oikein herttainen ilma, jota ihastelivat kaikki. Sateisen yÄn jÄlkeen paistoi pÄivÄ kirkkaasti ja lÄmmin etelÄtuuli leyhÄhteli levittÄen tuoreuden tuoksun. Nurmikkopaikat olivat uuden vihreÄt ja kaikkialla oli puhtaan nÄkÄlistÄ. Auer vilisi ilmassa, joku leivokin laski sÄvelitÄÄn kuin parhaana kevÄtpÄivÄÄn ja pÄÄskysset suurissa parvissa korkealla ilmassa pitivÄt ÄÄnekÄstÄ iloa...

Vaaralla miehet istuskelivat tahi venyivÄt kaduilla paitahisasillaan, kokoontuneina kenturapaikoille joukkoihin puhelemaan asioistaan: kesÄn ansioista, toistensa tyÄtuumista, maailman kuulumisista, ja mihin milloinkin puhe kantausi. Pojat, jotka jotakin tajusivat, olivat samassa joukossa tunkeutuneina johonkin rakoon ja uteliaina seurasivat puhetta, varsinkin jos kerrottiin seikkailuja merimatkoilta. TytÄt ja pienemmÄt lapset pitivÄt ÄÄnekÄstÄ melua omissa joukoissa leikkiessÄÄn mikÄ mitÄkin. Vaimotkin pistÄysivÄt silloin tÄllÄin kadulle katsatamaan lapsia tahi muuten

pikimmään silmään maailmaa, ja kun sattui puhelumppania, niin jäivät suusta kiinni, kunnes kumpikin muisti työnsä ja säikähti, että eihän vain siellä velli kuohu tahi puuro pohjaudu tahi puu putoa lattialle, jolloin juosten silpasivat sisään.

Viion leski ja Elsa istuivat pöydän ääressä ikkunan luona, jonka molemmat puoliskot olivat auki ja josta ulkoilma tunkihe sisään tuoksuineen, hempeine henkyyksineen ja riemuisine äänineen.

Tänään oli Viion leski ensi kertaa ylhäällä ja tunsikin virkistystä ja pikaista palautumista entiselleen. Hän puheli Elsalle jotakin lystikäästä lapsuutensa ajoilta, hassutuksia, joita heillä sikiäillä oli. Ja Elsa kertoi taas vuoroonsa leikeistään ja puuhistaan Karjansillan tykönsä ja hiekkatäyrällä siellä. He ihastelivat ja nauroivat yhteisesti kertomuksilleen.

Vaan kun äiti rupesi kertomaan nuoruudestaan, jäs Elsa äännettä maksi aivan kuin hänellä ei olisi ollut mitään kerrottavaa ja hän näytti levottomalta ja alakuloiselta. Äitikin jätti kertomisensa vähän ajan kuluttua, kun häntä se ei enää tuntunut sujuvan, johon hän ei syytä ymmärtänyt eikä ajatellutkaan.

Syntyi äännettämyys, joka keskeytyi ainoastaan silloin tällöin jollakin sanalla. Molemmat katselivat ulos lasten leikkiä ja muuta hommaa, mitään näkyä ja oli hauskan näköistään.

Viion leski sai korvaansa ulkoa jotain »Usko!»-laivasta, jonka nimeä kuuli usein mainittavan. Siitä, mitään hänen sanoista kiinni sai, päätti hän, että se on tullut.

Tuirakin oli siis kaupungissa. Viion leski oli hyvillänsä, ettei Tuira ole tullut heillä käymään, ja päätteli, että hän ei tulekaan, sillä kyllä kai hän on kuullut asiasta puhuttavan. Pianhan sellainen leviää.

»Onko se totta, että Viion Elsalta tulee herrasriste?» kuului ääni kadulta selvään kuin olisi puhuja huoneessa ollut, ja siihen vastaus: »On se totta. Lieneekä tuohon enää kauankaan!» — »Sellainenpa se olikin frätkynä. Ja oli niin olevinaan hyvä. Niin jumalinenkin.» — »Niin, sano sinä!» — »Oikea pyhä neitsyt.» — »Teeskentelijä niinkuin äitinsäkin!»

Toisiaan katsoen kuuntelivat Viion leski ja Elsa tää puhetta. Viion leski tyynenä, Elsa posket tulipunaisina ja silmät liekehtien.

Pari naista meni ikkunan ohi ja katsahivat sisään, mennessään. Heillä oli virsikirjat kädessä ja olivat mustassa puvussa, nähtävästi tulivat rippikirkosta, kun olivat myöhempäänkin viipyneet kuin muut.

»Tuossa juuri olivat molemmat, jos lienevät kuulleet!» — »Kantänkä jos kuulivatkin! Pyhyttistä! Tosi on tosi, pitäkät hyvänään.» Ja vielä kovemmalla äänellä lisäsi nähtävästi tarkoittaen sen Viion lesken kuuluviin: »Viioskakin siellä Latun Liisan häissä! Kaukana taisi siellä olla jumaliset ajatukset. Tytölleen näytti vain miestä pyydystelevän. On se nyt sen saanut!...» Kuului suuri äänestään ivallista naurua.

Elsa katsoi äitiinsä kysyvästi, vaan kun näki hänen olevan rauhallisen aivan kuin ei olisi kuullutkaan koko puhetta, rupesi hän itse itkemään.

»Jos sinä, lapsi kultani, itket jokaiselle sanalle, mitään itsestäsi kuulet, niin on sitten sinulla itkemistä!»

»Minä en välitä siitä, mitään minusta sanovat, vaan kun teitäkin minun tähteni soimaavat!»

Viion leski jäsi miettimään. Eihän nuo ihmiset tehneet suurempaa rikosta häntä vastaan kuin hän oli tehnyt ennen jotakin onnetonta äitiänsä kohtaan tuomitsemalla häntä. Jos nämä puhuivatkin vähän karkeammasti, niin ajatus oli kuitenkin sama. Hänkin oli aina ollut lälytämässään vikoja ja syitä toisissa.

Ansaitsevana otti hän vastaan syytökset, joskin ne olivat liioiteltuja. Ja se, että niissä oli liikaa, tuntui kuin lohduttavalta ajatellessa jotakin sinnepäin, että en ole toki noin huono sentään ollut.

»Sepä on hauska nähdä, että olette jo ylhäällä! Ei tarvitse kysyä käänsä vointianne, sen näskeekin. Niin terveen näköinen!» puheli Liisa Viion leskelle heti ensi sanoikseen sisään tullessaan. »Vaan tällä on yhä kosteat silmät. Heitä, Elsa kulta, pois tuo näköttämisen. Ota reipasta mieltä! Eihän maailma ole vielä kokonaan kumossa!»

»Emme tässä ole juuri näköttäneet itkusilmin koko aikaa. Olemme nauraneetkin ja pitäneet hauskaa», sanoi Viion leski.

Elsa puheli vilkkaasti, lakkaamatta. Viion leski ja Liisa eivät sanaa lausuneet, he vain ihmetellen kuuntelivat Elsan puhelua, joka oli kuin viserrystä, sujuvaa, katkeamatonta, iloista.

Elsa asetti alussa kysymyksiä, joihin Tuira saattoi lyhyesti vastata kieltäen tai myöntäen, sitten vähitellen houkutteli hänet pitempiin vastauksiin ja lopuksi puhelemaan omin ehtoina. Toisetkin sekaantuivat sitten vähitellen keskusteluun ja viimein unehuttivat kaikki sen, mikä oli kangertanut mieltä, unehuttivat sen aivan kuin ei olisi mitään hankaluutta olemassakaan. Elsa johti puhetta lakkaamatta, aina uuteen, kun joku asia oli jo siksi tarkoin puhuttu, että alkoi keskustelu rakoilla. Hänen nauroi ja muut nauroivat leikkiä laskien.

»Käykää nyt täällä vastakin!», sanoi Elsa, kun Tuira viimein muisti lähtä ajatella. »Ja kun nyt tänä iltana menette tanssiin, niin valitkaa siellä morsian itsellenne! Täällä on sieviä tyttöjä. Ottakaa kaunis, herttainen, hyvä tyttö, mutta heittäkää pois pitkät meriretkenne!» sanoi Elsa sormia puistaen varoittavasti.

Elsa katsoi vielä tarkastavasti, kun Tuira meni ikkunan ohi. Hänen ihasteli häntä. Kaunismuotoinen, pitkä, harteava. Hän oli miehistynyt sitten viime näkemästään, oli nyt kuin merikotka.

»Olisin minä voinut häneen rakastua silloin!» sanoi Elsa vaipuessaan istumaan hervottomana. Veret katosivat kasvoilta ja hänen meni uupuneen, rauenneen näköiseksi.

»Pane maata, sinä näytät väsyneeltä», sanoi äiti.

»Väsynyt minä olen!» sanoi hänen heittäytyen makuulle, johon vähän ajan perästä nukahti.

Liisa ja Viion leski katselivat häntä kyynel silmissä ja mietteissä.

Tuira astui katua tuijottaen maahan mitään näkemättä. Hän kopeutui häilyväneräisesti. Siellä seisautui samaa paalua vasten nojaten, kuin oli seisonut viime retkelleen lähtiessäänkin. Hän oli katsovinaan eteensä, vaan ei hänen katsonut mitään. Kaikki oli yhtenä ryhmänä, joka oli yhden väristä. Vaikka olisi ollut poissa saaret ja kaikki paljasta merta, tahi poissa meri ja kaikki mikä näkyi ollut paljasta maata, ei hänen olisi huomannut mitään erotusta entisestä. Ihmisiä liikkui, häilyväneitä tuli ja meni toisten ja puksuttaen, kellot kilisivät rannassa, häilypillit salmessa vihelsivät, selänteellä muutamassa veneessä soitettiin kärsiharppua, mutta Tuira ei kuullut mitään, ei huomannut mitään. Jos enkelit taivaasta olisivat laskeutuneet pasuunoineen, niin ei olisi hänen päättäneen kääntänyt, ei silmänsä liikauttanut.

Hän lähti rannasta tietämättä minne meni ja mistä tuli, tietämättä itsestään ja muista. Missä päivä oli kulunut, ei hänen tiennyt, kun istui illalla merimiesten kapakassa: »Hei pojat, olutta! Täällä päivä rahalla ja huomenna ilman.»

Hän istui muutamassa kamarissa parin toverin seurassa maistellen olutta. Salista kuului vinhakka soitto. Sieltä tuli aina vähän väliä miehiä, reippaita ja iloisia, hiki otsalla, jonka pyyhkivät korean kirjavilla nenäliinoilla juodessaan lasin olutta ja puhellen toisilleen tyhjiä kehähdellen kukin »minun tyttöä», jolla sellainen oli. Ja lähtivät taas tanssiin.

»Tuira! Ankkurissako sinä aiot maata näin hyvällä tuulella?» kysyi muuan.

»Ei se uskalla lähteä», sanoi toinen Tuiralle, »pelkää joutuvansa haaveriin!»

»Ja että häntyy sitten talveksi tänne makaamaan kuivaan tokkaan!» nauroi kolmas.

»Ei Tuira malttaisi jäädä maihin talveksi, vaikka enkelin syliinsä saisi!»

»Vaan sitä se pelkää.»

Nauraen laskivat he leikkiä Tuiralle, kunnes taas lähtivät tanssiin, kun soitto alkoi kuulua.

Tuira jäi istumaan Risto Kivisen kanssa, joka ei myöskään vähittänyt tanssista. He olivat tutustuneet merellä viime kesänä, ollen iltakauden yhdessä, kun sattuivat samaan satamaan. Ravintolassa olivat istuneet ja puhelleet pitkään illan ja vilkkaasti ja pitkällä ryyppynä vähillä. Nyt istuivat he lausuen sanan silloin toisen tälläin, vaan maistellen sitä tiheämpään, nyt kätten pästä toisilleen ja katse vakavana, kun ottivat lasin.

»Tuira! Sinua tyttöä kaipaavat!» sanoi muuan, joka tuli tanssista viillyttelemään itseään.

»Odot, Kivinen. Minä kätyn tyttöä vähän pyörittämässä!»

Kivinen istui kamarissa, ryhmäetti leveän ja tukevana kuin karhu ja tuijotti allapäin pälytäen. Hän ei huomannut, että kaikki riensivät saliin kuin jotakin kummaa katsomaan ja että hän oli jäänyt aivan yksin. Kova elämäkäänhuuto salista kohotti hänen pästänsä ja hänen näki Tuiran tulevan miesjoukon etunenässä kuin riemusaatossa.

»Olutta! Lisää olutta! Ja paljon!» kääski Tuira ja meni paikalleen pälytäen, jonka äressä Risto Kivinen istui. »Nyt sitä Kivinen juodaan, sillä koko maailma on paljasta olutta! Eikö se ole Kivinen sentään lystiä? Olutta kaikki! Maistettiin! Maljanne, pojat!» huusi Tuira kääntyen tovereihin, jotka seisoivat hänen ympärillään ja tarttuivat laseihinsa huutaen:

»Elämäkään Tuira! Elämäkään!»

Lasit juotiin pohjaan ja uutta kaataen lauloi Tuira jonkun lyhyen säkeen.

»Ei, en minä osaa laulaa. Mutta sinä, Kivinen! Laula sinä. Laula joku laulu, joka on kuin... Etkä sinä osaa mitään, joka humahtelee, ulvoo kuin tuuli taklaasissa, joka kuohahtelee kuin aalto, tuommoinen Atlantin aalto, joka rymäköi, jysähtelee, ruskaa kuin laiva karilla aallon pieksässä. Laula jotakin, joka on pimeää ja raivostunut kuin äänen myrsky. Laula!»

»En minä osaa sellaista laulua», sanoi Kivinen.

»No osaa kai joku muu? Laulakaa sellainen laulu, pojat!»

»Ei sitä ole sellaista laulua!» sanoivat kaikki.

»On se, vaan te ette osaa. Sepä kumma, että ei sellaista laulua olisi!»

»Oletko sinä kuullut?»

»En.»

»No niin.»

»Ryypätään sitten olutta — ei ryypätään, vaan juodaan! Hei pojat, olutta! Täällä päivän rahalla ja huomenna ilman! Vaan täällä päivän sitä juodaan ja juodaanko huomennakin? — Ei, huomenna, pojat, ei juoda!»

»Juodaan vain huomennakin!» sanoivat toiset ja lähtivät taas tanssimaan puhellen ihailemalla Tuurasta, joka oli puheaineena salissakin.

Tuira ja Kivinen jäivät istumaan pälytänsä ja oluviensa ääreen. He joivat. Tyhjensivät lasin toisensa jälkeen, ja Tuira puheli. Mutta hänen äänensä vähitellen aleni, jotta hän viimein kuiskaili. Hän kuiskaili itsekseen pärsä retkallaan rintaa vasten, josta aina vähän aikaa kohahti, kun tuli joku toveri käymään siinä, lähi olkapäälle ja sanoi jotakin. Kivinen istui toisella puolen pälytään samassa asemassa kuin oli koko illan ollutkin, vaan silmät vettä juoksi.

Salista kuului melu, joka koveni ja kiihtyi. Kuului huutoa, ryskettä ja aivan kuin olisi pirstottu rikki tuoleja ja ovia.

»Onpahan, Kivinen, sellainen laulu!» sanoi Tuira kohottaen pästänsä ja katsoen Kiviseen.

»Herroja!» kuului huoneessa kiihkeä ääni.

Tuira kavahti pystäin, kuunteli melua hetkisen, lähi nyrkillään pälytäen, josta lohkesi toinen laita, ja lasit helähtivät kuin olisi kokonaisen ikkunan yhdellä iskulla pirstonut.

»Kivinen! Herroja! Minulla on niille vähän kapanelkaa!»

»Niin on minullakin!...»

»No lähdettiin!...»

He syöksivät yhdessä saliin, jossa miehet olivat kaikki yhdessä joukossa huiskien ja huutaen.

»Missä ovat herrat?» huusi Tuira ja syöksyi joukkoon, Kivinen jällessä ja vimmautuivat otteluun.

»Puhtaaksi sali!» kiljahti Tuira katsahtaen Kiviseen ja he alkoivat toimensa syösten ja syytän miehiä ulos ovesta, tutut ja tuntemattomat, joka kävi nopeasti ja puhtaasti kuin ajatus.

Pihalla seisoivat kaikki miehet hämmästyneinä siitä, mitä oli tapahtunut, ja katselivat

tyhminÄ toisiaan.

Ä»PidÄ sinÄ nyt vahtia, Kivinen. MinÄ kÄsyn puhuttelemassa tyttÄjÄÄ», sanoi Tuira ja asetti Kivisen etehisen ovelle.

Ä»ElkÄÄ pelÄtkÄ, arvoisat neidet! Ei tÄmÄ mitÄÄn ole. Me erotamme vain vuohet lampaista. TÄÄllÄ tulee vielÄ hauska!Ä» puheli Tuira naisille, jotka salin loukossa seisoiivat peloissaan. JÄrjestettyÄÄn naiset kahteen riviin salissa ovensuusta lÄhtien kÄski hÄn soittajat luokseen, vei ne etehiseen ja kÄski heidÄn soittaa marssia.

Ä»Meripoikain marssi! Soittakaa niin, ettÄ raikuu!Ä»

Soittajat tekivÄt tyÄtÄ kÄskettyÄ ja Tuira portailta huusi joukolle, joka kartanolla seisoi odotellen mitÄ tuleman piti:

Ä»Sailors in! One of time. You must tell me word: I am sailor.Ä»

KÄskyn mukaan kohosivat merimiehet portaita, lausuiivat Tuiralle tunnussanan: Ä»I am sailorÄ» — minÄ olen meripoika — ja kulkivat marssin raikuessa saliin, jossa naisrivit muodostivat kunniakÄytÄÄn.

Salissa naurettiin ja pidettiin aika lystinÄ tÄtÄ juhlallista menoa ja ihmeteltiin sitÄ voimaa, jota nuo kaksi olivat osoittaneet. NehÄn olivat koko kunnia ja turva meripoikain joukolle! Etsittiin Tuiraa seuran huviksi vielÄ, vaan hÄntÄ ei lÄitynyt mistÄÄn.

Seuraavana pÄivÄÄ tiedustelivat merimiehet toisiltaan Tuiraa ja Kivinen etsi hÄntÄ tarkoin kuin neulaa lattialta. Oli etsitty kaikki paikat. MissÄ ihmeessÄ hÄn oli?

SitÄ ei tiennyt kukaan muu kuin Tepon Liisa.

Ä»Tuira oli eilen ollut aika lystiÄ poikaa tansseissaÄ», kertoi Liisa Viion leskelle ja Elsale illalla heidÄn luo pistÄytyessÄÄn.

HÄn kertoi Tuiran tanssimisesta, kun huomasi toiset uteliaiksi.

Tuiraa olivat kiusanneet toiset, ettei hÄn uskalla tanssiin, kun pelkÄÄ rakastuvansa ja ettÄ pitÄÄ jÄÄdÄ sitten maihin. Tuira oli lÄhtenyt tanssimaan. Oli ottanut lÄhimmÄn tytÄn ja tanssinut hurjasti. Kun oli sen heittänyt, niin oli heti siepannut toisen. Ja niin jÄrjestÄÄn. VÄhitellen olivat kaikki jÄÄneet katsomaan Tuiran tanssia, joka oli ollut kuin vihurituulta. JÄrjestÄÄn oli hÄn siepponut syliinsÄ tyttÄjÄ, pyÄrittÄnyt heitÄ kannatellen kÄsivarsillaan, niin ettÄ olivat lehtenÄ lentÄneet kohona maasta. Viimeisen kanssa tanssiessaan oli hÄn pyÄrhtÄnyt keskilattialle, viskannut tytÄn kohoksi korkealle ilmaan, niin ettÄ tyttÄ oli kiljahtanut pelosta ja muutkin naiset, kun olivat luulleet, ettÄ tyttÄ putoaa lattiaan. Vaan Tuira oli ottanut hÄnet kÄsiinsÄ kuin pienen lapsen, suudellut ja kantanut sitten muutaman merimiehen syliin. Kaikki olivat remahtaneet huutamaan suositusta, niin ettÄ salin ikkunat olivat säälisseet. Sen valssin oli Tuira vain tanssinut eikÄ muuta.

Ä»TytÄt ihastelevat nyt hÄntÄ ja ovat ihan hulluiksi tulemassa kaipauksesta, kun eivÄt tiedÄ minne hÄn on kadonnut!Ä»

Ä»No missÄ hÄn sitten on?Ä» kysyi Viion leski ja Elsa yhteen suuhun.

Ä»HÄn on merellä jo kotirantainsa nÄkymÄttÄmissÄ, edempÄÄ noita ruskottavia pilviÄ tuolla taivaan ranteella.Ä»

10

Elatushuolet jÄivÄt Viion lesken hartioille, kun hÄn parantui, sillä Elsa sitten joutui tyÄhÄn kykenemÄttÄmÄksi. HÄn oli istunut silloin kangaspuihin rohkeudella ja innolla. Uutterasti hÄn kalkutteli, uurasti varhaisesta aamusta iltamyÄhÄÄn. Vaan jÄlkeÄ tuli vÄhÄ ja tyÄ pian alkoi tuntua vÄkinÄiseltÄ. HÄn koetti yHÄ vain kiinnittÄÄ, mutta sen raskaammalle tyÄ tuntui ja sen hitaammin se kÄvi. Pian huomasi hÄn tyÄn kerrassaan voittavan hÄnet. HÄn ei jaksanut istua vÄkistenkÄÄn kuin lyhyen ajan yhtÄmittaa.

Silloin heittäysi huoleksi, miten voivatkaan toimeen tulla. Tarpeet olivat kasvamassa vain ja sellaiset menot tulossa! SÄÄstÄ, mitÄ Elsalla oli, se oli mennyttÄ jo. MitÄs nyt eteen?

TÄälläistä pelkoa ja huolta toimeentulosta hÄän ei ollut koskaan tuntenut. Se oli kauheaa. Se vaivasi yÄt ja pÄivÄt. Illoin esti unen tulemasta, aamuin pyyhkÄsi se sen silmistÄ, kun vielÄ tuntui vÄsytÄvÄän lyhyen, levottoman nukkumisen jÄlkeen. Ja pÄivÄllÄ oli huoli painamassa mieltÄ joka hetki. Jos mitÄ teki, joka vaati ajatuksen mukanaan, niin jysÄhti mieleen ÄkkiÄ peloittava huoli, joka teki rauhattomaksi ja aivan kuin pani sekaisin kaikki.

Ainoa toivonsa oli voimistuvansa, jotta tyÄhÄn kykenee siksi aikaakaan, kun Elsa pÄÄsee sivu. Ja siihen toivoon tarttui hÄän ja turvautui kuin piintyneeseen uskoon. HÄän jo tunsu voimien lisÄÄntymistÄ ja laski varmasti, ettÄ hÄän jo silloin ja silloinkin voi tarttua tyÄn pÄÄhÄän.

Vaan siihen asti, ja sen varalle? Olihan hyviÄ ihmisiÄ! KyllÄ ne hÄntÄ auttavat ja tÄllaisessa tositarpeessa, jonka selittÄmÄttÄkin tuntevat! HÄän meni JÄntin emÄnnÄn luo, joka oli parhaita tuttujaan, kun hÄän vuosikautia oli hÄnelle kankaita kutonut. HÄän oli aina ollut ystÄvÄllinen, hyvÄsti maksanut, ja oli paremmissa varoissa kuin muut, joita hÄän tunsu. Tuntui Viion leskestÄ varmalta, ettÄ JÄntin emÄntÄ auttaa, lainaa siksi, kunnes voivat maksaa: jos ei ennen, niin sitten kun Elsa on palautunut.

Ä»Minulla olisi antaa ja antaisinkin, jos olisi toisenlainen ja tositarve. Vaan minÄ sanon teille suoraan, ettÄ minun rahani ovat kunnialla ansaittuja ja liian hyviÄ sellaisten elÄttÄmiseksi, jotka juoksentelevat miesten jÄlessÄ ja rakentelevat jalkalapsia. Minua kummastuttaa, ettÄ te kehtaattekaan tulla pyytÄmÄÄän ja vaivata itseÄänne. Jos minun tyttÄreni olisi sillÄ tavoin elÄnyt, niin kadulle olisin ajanut!Ä» oli JÄntin emÄntÄ sanonut ja kuvaillut, miten oli vÄÄrin Viion lesken huolehtia sellaisesta tyttÄrestÄ ja auttaa. Ä»SillÄ tavoin niitÄ huonoja ihmisiÄ syntyy ja lisÄÄntyy, kun niitÄ suojellaan ja autetaan. KÄrsikÄt, niittÄkÄt mitÄ ovat kylvÄneet, syÄkÄt mitÄ ovat vetÄneet!Ä»

Ä»Mutta onhan hÄän minun lapseni ja onhan kysymyksessÄ kahden ihmisen henki.Ä»

Ä»Vaikka! Ei tarvitse mÄrkÄÄ sormeakaan ojentaa!Ä»

Viion leski ei voinut ajatellakaan enÄÄ keneltÄkÄän mennÄ lainaan pyytÄmÄÄän. Ja kuin taivaasta neuvona piti hÄän keksintÄÄän myydÄ, mitÄ oli sellaista, jota ilman tuli toimeen. HÄnellÄ oli mustat vaatteet, vanhat jo, mutta hyvin säilyneet, muutamia huiveja, jotka ovat olleet kallisarvoisia, ja lisÄksi yhtÄ ja toista pientÄ kamua. HÄän laski rahoja summan, jolla voivat tulla sievästi elÄän hyvin toimeen. Eikä kukaan voi syyttÄÄ ja moittia hÄntÄ, kun raha ei tullut lainaksi. SillÄ, jolta pyytÄÄ jotakin apua, on oikeus puolellaan sanoa mitÄ hyvÄnsÄ, ja nÄkyvÄt osaavan sanoakin.

Mutta nekin, joille hÄän meni kaupalle tavaraansa, osasivat ja pitivÄt oikeutenansa sanoa suoria sanoja ja antaa viisaita neuvoja.

Ä»SiitÄ sen nÄkee, ettÄ ei pitÄisi tyttÄriÄän kasvattaa frÄÄkynÄiksi, eikä mitenkÄän ylpeillÄ heidÄn tÄhtensÄ. Se nÄkyy aina olevan niin, ettÄ ylpeys kÄy lankeemuksen edellÄ» — tÄhÄän suuntaan kuuli hÄän puheita ja lisÄksi kaikenmoisia viittauksia, pistopuheita, joita ei kaikkia ymmÄrtÄÄän, vaan aavisteli niissÄ piilevÄän niin myrkyllistÄ, ettÄ eivÄt ole ilenneet itsekÄän selvin sanoin lausua.

Katkeruutta mieli tÄynnÄ ja rahaa ei puoliakaan, mitÄ oli ajatellut myydessÄän saavansa, tuli hÄän aina kotia retkiltÄän.

MistÄ olivat ihmiset saaneet perusteet kaikkiin niihin syytÄksiin, joita he tekivÄt? Ei hÄän voinut ymmÄrtÄÄ antaneensa vÄhintÄkÄän aiheita niihin. EihÄän hÄän ollut kasvattanut Elsa frÄÄkynÄksi. Elsahan oli ollut tyÄssÄ pienestÄ pitÄän, varemmin kuin moni muu. Kunniallisella ja raskaalla tyÄllÄ hÄän on elÄttÄnyt itseÄnsÄ ja ÄitiÄnsÄkin. MistÄ se vihamielisyys heitÄ molempia kohtaan ja juuri niiden puolelta katkerin, jotka ennen enin kiittelivÄt ja iloitsivat heidÄän hyvÄnsÄ? Kaikki olivat nyt aivan kuin iloisia, ettÄ nÄän oli kÄsynyt, sen sijaan kuin olisi luullut heidÄän ainakin säÄlivilÄän, jollei surevan ja itkevÄän.

KovasydÄmisiltÄ tuntuivat ihmiset. Totta on mitÄ Latun emÄntÄ sanoi, ettÄ lÄhimmÄisen rakkaus on ihmisistÄ kaukana kuin taivas maasta, ajatteli hÄän kerrankin kotia tullessaan. Mutta tuo ajatus jysÄhdytti hÄänen omaatuntoaan, sillÄ se lause oli silloin kun se sanottiin, paikallaan hÄnellekin. Ja joskin jonkunlaisella säÄlillÄ, niin kuitenkin ankarasti tuomiten oli hÄän puhunut onnettomista langenneista ja heidÄän ÄideistÄän aavistamatta lÄhellekÄän, mitÄ kÄrsimyksiÄ nÄillÄ raukoilla oli. NiitÄ kÄrsimyksiÄ ei voinut tuntea muu kuin se, joka on niitÄ kokenut tahi avoin silmin nÄhnyt.

Nyt hÄän olisi ymmÄrtÄnyt puhella NikkilÄän kanssa. HÄän kÄsitti nyt sen keskustelun, mikÄ heillÄ oli Elsasta. Se oli lÄmmintÄ, siinä oli rakkautta. Ja miten itsekÄs hÄänen oma uskonsa

todellakin oli! Ä»IsÄ» meidÄ»n, anna minulle.Ä» Sellaista todellakin hÄ»nen rukouksensa ja uskonsa oli ollut.

NÄ»lyrtymys, jota hÄ»n tunsu, synnytti tyytyväisyyttä ja tyytyväisyys antoi toivoa. Tuntui kuin jotakin valoa olisi pilkoittanut, niinkuin pÄ»ivÄ» olisi ollut tulossa, niin ahdasta kuin olikin.

Kaikki muu mitÄ» oli liikeneväÄ» ollut, oli jo myyty paitsi vihkisormus. Oli hÄ»n sitÄ»kin jo monasti ajatellut, vaan oli sä»li ollut sitÄ» menettÄ» ja oli sitÄ»paitsi ajatellut, että voi tulla sellainen tarve, jolloin oikein tiukasti kysytÄ»n varoja, jonka vuoksi oli sitÄ» sä»ilyttänyt viimeiseen saakka. Kaikki oli kuitenkin mennyt paremmin kuin oli osannut odottaa. Mutta nyt oli kuitenkin vuoronsa sormuksella, kun muuta ei ollut.

Vaan sepÄ» auttaakin jo pitkäksi aikaa, ajatteli Viion leski, ja aikaa voittaen voitetaan vastukset. HÄ»n odotti Liisaa Elsan luo, jotta hÄ»n pÄ»see rahan hankintaan.

Ä»Elsa nukkuuÄ», kuiskasi hÄ»n ja teki kÄ»dellÄ»n varoittavan liikkeen sisÄ»ntulijalle, luullen hÄ»ntÄ» Tepon Liisaksi, vaan tarkemmin katsottuaan huomasi ettei se Liisa ollutkaan.

Ä»ElkÄ» pahastuko! MinÄ» tulen katsomaan miten Elsa jaksaa.Ä»

Ä»Kah, Ojanniemen Marihan se on. Sinuapa ei ole näkynyt meillä koko pitkäÄ»n aikaan. MinÄ» luulin Tepon Liisaksi, joka lupasi tulla tänne Elsan ja lapsen luo, siksi aikaa kuin kÄ»yn vÄ»hÄ»n asioillani kaupungilla.Ä»

Ä»Miten Elsa jaksaa?Ä»

Ä»Hyvin.Ä»

Ä»EntÄ» lapsi?Ä»

Ä»Oikein hyvin lapsikin.Ä»

Samassa tuli Liisa tuomisia molemmissa kÄ»sissä.

Ä»Taisitte jo pitkäÄ»n odottaa? En tahtonut saada tyttä» nukkumaan. — Siellä on suden ilma, voittekohan te mennÄ»? Soma se on, kun on joulukuu kÄ»siin kÄ»ymÄ»ssÄ» ja sataa taivaan täydeltÄ».Ä»

Viion leski ei vÄ»littänyt ilmasta. HÄ»n lähti ja kÄ»ski Marinkin olla, jos on aikaa ja haluttaa, kunnes Elsa herÄ», arvelen että Elsa varmaan on hyvilläÄ»n Marin kÄ»ynnistÄ».

Ä»Mutta elÄ» sinÄ» rupeakaan minua haukkumaanÄ», sanoi Mari Liisalle Viion lesken mentyÄ».

Ä»Et sinÄ» sillä kuitenkaan paraneÄ», vastasi Liisa vetÄ»en Maria istumaan syrjäÄ»n, etteivÄ»t kuiskutellessaan herättÄ»isi Elsaa. Ä»Mutta synti ja hÄ»peÄ» se on, että sinÄ»kin nuori ihminen juoksentelet ja aikasi tÄ»rvÄ»t — puhumatta nyt muusta — kun voisit auttaa tarvitsevia sinÄ» yksinäinen ja tyÄ»hÄ»n kykenevä, nuori ja voimakas ihminen. Nytkin voisit olla suureksi avuksi. SinÄ» ymmÄ»rrÄ»t helposti tÄ»mÄ»nkin talon tarpeet nyt, ja ajattele että ei ole mitÄ»n tuloja eikä ole ollut pitkiin aikoihin. Viioska sairastui ja Elsan piti olla poissa tyÄ»stÄ»n, ja sitten Elsa ei enÄ» kyennyt. Mutta ei kyennyt toinnuttuaan Viioskakaan, vaikka niin koetti hengen rajoja myÄ»ten. Voi, jos tietÄ»isit, mitÄ» hÄ»n raukka on saanut kÄ»rsiÄ» kokien puutetta ja ihmisten kylmäÄ» sydÄ»mettä!Ä»

Ä»KyllÄ» minÄ» aavistan.Ä»

Ä»Kaikki, jotka ennen kiittivÄ»t ja ylistelivÄ»t Viion leskeÄ» ja Elsaa, ovat nyt heitÄ» syyttÄ»mÄ»ssÄ», polkemassa, herjaamassa. Kaikki ovat aavistaneet muka, että näin on kÄ»ypÄ»kin, tÄ»mÄ» lopuksi tuleva. Viion leski on muka ollut ylpeÄ» ja sen vuoksi Jumala hÄ»ntÄ» rangaissut ja mikä sanoo mitÄ»kin. Siihen uskon taipuvat nekin muutamat harvat, jotka ovat pitÄ»neet kummana, että näin on kÄ»ynyt. Ei mä»rkÄ» sormeakaan halua kukaan avuksi ojentaa, vaan ovat kylmiÄ» ja tunnottomia, Viion lesken on pitÄ»nyt myydÄ», mitÄ» sielu on sietÄ»nyt. Nyt meni hÄ»n myymÄ»n vihkisormuksensa, ainoan mitÄ» hÄ»nellÄ» vielä oli muistoa entisistä oloistaan. Ja siinä nyt ovat kaikki lopussa. MikÄ» sitten neuvoksi? En ymmÄ»rrÄ», miten hÄ»n voi olla niin levollinen ja niin keveÄ»sti kuormaansa kantaa.

Ä»Voi, minÄ» haluaisin auttaaÄ», sanoi Mari, Ä»oikein sydÄ»mestÄ»ni sen tekisin, vaan miten voin? On minulla nytkin rahaa, vaan...Ä»

Ä»Vaan mitÄ»?Ä»

Mari oli ärsynyt ja näyttäi kaduttavan, että oli tullut sanoneeksi.

»Mitä sinä yritit sanomaan?» tinkasi Liisa.

»Niin, että en minä näyttäisi rahoja voi antaa, ymmärräthän sinä!» sanoi Mari ärsyesti.

»Rupea työhön, sinä olet sukkela ja taitava ompelija. Helppohan sinun on asiaan ryhtyä.»

»Ei se ole niin helppo! Sinä Liisa rakas et ymmärrä. Siellä minun asunnossani juoksee joutilaita. Se on kaikkien kieväri. Mitä siellä tulisi oikeaa?»

»Muuta pois. Muuta täänne, täällä voit muutenkin auttaa?»

»Ei! Minusta tarttuisi näihin paha maine. Ajattele miten helposti se nyt tarttuisi. Puhuttaisiin tietysti kaiken kauheita ja heidän tilansa kääntäisi vielä arveluttavammaksi. Sitäpaitsi...» Mari mietti hetkisen ja jatkoi sitten: »Jos miten kääntäisi vielä vasta, niin voitaisiin ajatella minua syylliseksi, houkuttelijaksi. Ei, ei se kääntä!»

»Mitä sinä sitten pelkäät? Ettäkö Elsa vielä horjahtaisi? Ei hänen ole...»

»Minuksiko? Minä en varmasti sano sinne enkä täänne. Elsa on eri ihminen ollut aina kuin minä ja hänen voi pysyä oikeana ihmisenä, vaan olla pysymättäkin. Ihminen ei ole aina tahtonsa herra, ja maailman rannalla on monta mutkaa. Minä en voi täänne muuttaa siitäkin syystä, että minä olen heikko ja pelkän vaikuttavani Elsaan tahtomattani, tietämättäni. Minä en luota itseeni.»

»Muuta sitten meille.»

»No se on eri asia.»

»Mutta tiedät sanomattakin, millä ehdolla!»

»Minä lupaan, että moitteet syystä ei ole niin kauan kuin teillä asun.»

»Lupaa samalla iäkseeni.»

»Voisinhan minä mieliksesi luvata, vaan sen enempi se ei merkitse. Minä olen tehnyt sata lupasta, rukoillut Jumalaa, kääntynyt seuroissa, kulkenut kirkossa, itkenyt itkemättäkin päästyäni, katunut ja kaduttuani...»

»Kuka? Mariko se on?» kysyi Elsa. »Olipa hauska, että tulit kääntymään. Minä olen kaivannut sinua katsomaan poikaani. Et usko kuin se on kaunis!»

»Mutta sinä itse olet kaunis. Voi kuin sinä olet kaunis! Et sinä nukkuessasi ollut, mutta nyt! Katso, Liisa!» ihaili Mari aivan ihmeissään.

Elsa hymyili ja Mari tarttui Liisaa kääntäen, katseli vuoroon Elsa ja vuoroon Liisaa, aivan kuin olisi tälle tarkoittanut, että etkä sinä näe!

»Oletteko katsoneet poikaa, että eihän sillä ole mitenkään paha?» kysyi Elsa.

»Voi Elsa!» ihmetteli Mari lasta katsoessaan. »Aivan kuin...» ja lopun selitti Mari päätään nyökkäyksellänsä Elsalle.

Elsa hymähti ja Mari huomasi, että hänen ymmärsi.

»Kuule, Elsa, kyllä sinulla tulee hauska ja sinä tulet onnelliseksi!»

»Missä äiti?»

»Meni vähän asioilleen, kohta kai hänen tuleekin», vastasi Liisa ja alkoi selittää Elsalle, että Mari tulee hänen luo asumaan, josta sitten keskustelivat kaikki hyväksi mielekseen.

Iloisina näki heidät Viion leski ja toivorikkaina, kun hänen tuli kotia. Ja niin hänen itsekin oli.

»Minä olen määrkää kuin kastettu riepu. Siellä sataa taivaan täydeltä ja on pimeä, että ei näkisi, vaikka tikulla silmään pistäisi. Varmaankin minä olen kahlonut joka rapakon», kertoi hänen nauraen.

mainitakaan. Mari oli kÄskenyt Elsan tahtoa Liisaa kumppanikseen, vaan tekemÄttÄ se jÄsi Elsalta, kunnes Liisa sen puheeksi otti kerran kahden kesken Elsan kanssa ollessaan. Silloin tehtiin pÄÄttÄs lÄhteÄ jo huomispÄivÄnÄ.

Elsa ei saanut oikeaa unta silmÄnsÄ sinÄ yÄnÄ.

MitÄ oli rovasti sanova, joka oli hÄnen kumminsa ja joka oli rippikoulussa antanut hÄnelle lahjaksi uuden testamentin kauniisti kehoittaen elÄmÄÄn oikein!

Ä»Iloksi Äidille... esimerkiksi tovereille...Ä»

HÄn itki illalla ja itki aamulla heti herÄtessÄÄn sekavasta unenhorroksesta. Ja lÄhempÄÄn lÄhtÄÄ joutui kuin raivoihinsa. HÄn Ärjyi Äidille, tiuskasi Liisalle, sÄtti ja panetteli ihmisiÄ, tuttuja ja tuntemattomia, ketÄ tahansa nÄki kadulla tahi kartanolla liikkuvan.

Ä»Olisit Liisa tuonut issikan tullessasi, jolla olisi ajettu, tahi kaksi. MinÄ olisin ajanut edellÄ ja sinÄ jÄlessÄ. Mutta sinun kai pitÄisikin ajaa edellÄ, joka olet kunniallinen ja siveÄ ihminen, minÄ syntipukki jÄlessÄ. EikÄÄ niin?Ä»

Ä»Vaan Elsa rakas, mitÄ sinÄ puhut?Ä» sanoi Äiti nÄÄsti ja itkua teetellen. Ä»MinkÄÄhden sinÄ noin riehut?Ä»

Ä»No tiedÄnhÄn minÄ mitÄ te kaikki ajattelette, vaikka tekeydytte niin lipeviksi!Ä»

Paiskaton ovea lÄhti hÄn ja astui kiireesti, ettÄ Liisa sai juosta tavataksaan hÄnet.

Ä»Tuokin tuolla mollottaa ikkunassa, tuo vanhapiika, varisten pelÄtti! TÄssÄ sitÄ nyt mennÄÄn, tule sinÄkin kristilliseksi seurakunnaksi kuuntelemaan, kun syntipukkia tunnustetaan. SiitÄ saat jotakin puheainetta, taitaakin olla juoruaineitten puute nykyÄÄn!Ä»

Liisaa nauratti ja itketti.

Muuan tyttÄ tuli vastaan, joka Elsaa tervehti naurusuin.

Ä»Olevinaan sekin! SilmÄÄppÄ, Liisa, eikÄÄ katso hÄnkin taakseen ja ylenkatseellisesti naura! Ä»

Ä»Vaan Elsa kulta, sinÄhÄn olet tuota tyttÄÄ kehunut aina hyvÄksi ja ystÄvÄlliseksi.Ä»

Ä»Niin. KyllÄ ne ovat olleet hyviÄ ja ystÄvÄllisiÄ, kun on heidÄn yläpuolellaan, vaan joutuupa tasalle tahi vÄhÄnkin alakynteeseen, niin suu on irvillÄÄ ja pirullinen hymy huulilla.Ä»

Ä»Sinullahan on myrkkyyhammas suussaÄ», sanoi Liisa, kun Elsa samassa rupesi sÄttimÄÄ ja pilkkaamaan muuatta rouvaa, joka sattui nÄkyviin.

Ä»Jospa minulla olisikin myrkkyyhammas, niin purisin kaikkia, ihan sÄÄlittÄ, niin ettÄ jaloissani kiemurtelisivat tuskissaan.Ä»

Kun he tulivat pappilaan ja Liisa toimitti rovastille, millÄ asialla ollaan, seisoi Elsa pystÄnÄ ja viha liekehti silmistÄ.

Ä»KenenkÄs lapsia sinÄ olet?Ä» kysyi lempeÄÄÄn rovasti.

Ä»Viion. Elsa Viio minÄ olen.Ä»

Ä»Vai niin, vai niinÄ», lausuili rovasti menen toiseen huoneeseen.

Elsa nauroi Liisaan kÄÄntyen:

Ä»Vanha kÄnttyrÄÄ se on jo tuo rovasti.Ä»

Liisa oli vakava ja paheksuvan nÄkÄÄn ja se kiihdytti Elsaa.

Ä»Kun sinua hÄvettÄÄ, niin mitÄ lÄhdit! Ei sinun tarvitse yhtÄ rintaa minun kanssani lÄhteÄ, saat kulkea kernaasti edellÄ...Ä»

Rovasti tuli papinkaulus kaulassa ja kirja kÄdessÄ, josta alkoi lukea kÄskettyÄÄn Elsan polvilleen laskeutua.

Elsa oli lukenut virsikirjasta koko menon siihen kuuluvine kysymyksineen ja rukouksineen. Vaan nyt tuntui kaikki aivan uudelta. Ja menon pÄÄtyttyÄ oli kaikki supistunut lyhyeksi pauhuksi, jossa oli

perkeleen yllytystä ja houkutusta, salavuoteutta ja saastaisuutta, ulossyöksemistä ja poishylkymistä, hiukka armoa ja heti kovaa uhkaa, ja että hän on pahentanut ja vihoittanut Jumalan ja kristilliset ihmiset, joutunut perkeleen valtaan...

Elsa asteli äännetin Liisan sivulla, katsellen hänen peissänsä eteensä. Kun hän olisi viitsinyt, niin olisi pyytänyt anteeksi Liisalta. Hän oli ollut ilkeä. Miksi oli ollutkin niin ilkeä? Äiti raukallekin sillä tavoin mellastanut, niinkuin se äidin syy olisi ollut. Syyttämiänsä ne muutkin ihmiset olivat...

Viion leski oli kotona itkusilmin. Surullinen ja katkera oli tämmöskin kokemus. Elsa noin hurja, raaka... Sitä vain puuttui että ei kiroillut, muuten aivan kuin pahimmat ihmiset. Oliko hänen tuollaista, oliko hän noin pohjaltaan turmeltunut ja pettävänsä kuori enäänsä päänällään? Ei. Hän ei sitä voinut uskoa. Hetken tuomaa se oli, vaan kauhistavaa siksikin... Heidän onnellisuutensa ei voi olla enäänsä koskaan ehyttä. Se on iäksi kaikiksi pirstoutunut, mennyt muruiksi, joita ei mikään mahti saisi kootuiksi. Maine, kunnia on poissa, hänen ylenkatse on sekoittunut eroamattomasti niihin. Jos olisivat saaneet olla he kahden, niinkuin olivat, niin olisivat olleet onnellisia, mitä sitten, jos olisi käynyt niinkuin hän oli toivonut.

Elävänä tuli nyt silmiin kuva Elsasta äitinsä omassa kodissaan. Herttainen, lempeä, puhdas kuin pulmunen, kotinsa lumous... Ja tuo päälyritystä vastakohta, niinkuin raivotar!

Hän istui hervottomana, kyneleet juoksivat norosinaan poskia pitkin.

Elsa syöksyi sisänsä pöytänsä suoraan äidin kaulaan ja itki rajusti, hillitsemättä.

Ä»Itke, lapseni, se lohduttaa minua. Itke sydämesi sulaksi, pois kaikki kylmyys. Itke pois kaikki järkytys, sydämesi nälyksi. Itke kaikki ynseys rakkaudeksi...Ä»

12

Mari oli ollut Elsalle kuin suojelusenkeli, vaan muutenkin heidän välinen ystävytensä oli vahvistunut ja uudistunut heidän puhellessaan usein kahden kesken myöhäiseen yöhän, kun Mari iltasin tuli Elsan luo. Muisteltiin lapsuutta ja keskusteltiin elämänsä kirjavuudesta, iloista ja suruista, ihasteltiin ja itkettiin. Elsalla jäi mieleen aina Maria kohtaan sydäntänsä särkevää säveliä. Mari oli niin hyvä, herttainen ja niin kaunis ja olisi voinut uskoa, että hän voi tulla vielä onnelliseksi, mutta hän itse oli niin toivoton ja synkkä aina.

Mari oli kertonut, että hän rakastaa vielä Aappoa. Vaikka toisinaan ei häntä muistanut eikä luullut hänen välittävönsä, niin usein tuli kuitenkin yhtäkkiä sellainen ikävien puuska, että ei tiennyt, miten jaksaa elää, ja piti joskus lähteä katselemaan nähdäkseen häntä edes vilahdukseltaan.

Ä»Jos vaan Aappo rakastaisi minua vielä, niin tekisin minä mitään tahansa ja voisin tehdä. Minä olisin niin hyvä, niin hyvä. Ja minä tekisin työtä ja auttaisin oikealla tavalla Aapon vanhempia ja veljiä ja siskoja, raukkoja! Vaan ei Aappo rakasta minua.Ä»

Ä»Ehkä Aappo rakastaa vielä, ja voitahan sinä silti olla oikea ihminen.Ä»

Ä»En! Olen minä usein aikonut ruveta oikein elämänsä. Olen ajatellut mennä maalle, johonkin hyvin kauas, ettei kukaan tiedä minusta missä olen, vaan luullaan kuolleeksi. Siellä maallakaan eivät tietäisi kuka minä olen, eivät muuta kuin, että minä olen Mari. Minä tekisin työtä ja auttaisin kaikkia, ja kaikki pitäisivät minusta.Ä»

Ä»Ja sitten tulisi Aappo, joka myöskin olisi luullut sinua kuolleeksi ja ikävöinyt sinua.Ä»

Ä»Niin minä olenkin ajatellut, että Aappo tulisi sitten. Minä olisin vanha resuinen akka...Ä»

Ä»Minkä vuoksi vanha akka!Ä»

Ä»No mikäs minä olisin? Tietysti vanha resuinen akka ja ruma. Aappo ei tuntisi. Minä olisin suojelusenkelinä hänen talonsa ja väkensä ympärillä, aina valmiina ja valppaana kaikkeen. Minä tekisin kaikkea hyvästä, olisin aina onnettomuuden edessä esteenä ja kaiken pahan parantajana. Ja palkkani olisi Aapon kiitollinen katse ja ystävällinen sana. Sitten kuolinvuoteellani, kun Aappo kysyisi kuka minä olen, sanoisin: sule rakkaudella silmäni, sillä minäkin olen sinua rakastanut, sovita rakkaudella sinäkin väkäröytesi minua kohtaan — olen Ojanniemen Mari.Ä»

Ä»MitÄ palkkiota olisi siitÄ Marille kaikesta rakkaudesta? Miksi nÄsin surullinen elÄmÄ ja elÄmÄn loppu!Ä»

Ä»Minusta se olisi kaunis ja olisin onnellinen, jos niin elÄmÄni pÄÄtyisi.

Ei Elsa jaksanut sitÄ sulattaa. HÄn jÄi kuin jÄikin itkemÄän ja sÄÄlimÄän ja itkustaan selkeni toivomaan ja uskomaan, ettÄ Aappo rakastaa vielÄ Maria ja ottaa hÄnet omakseen. Ja Elsa uskoi tÄmÄn valeen tapahtuvan, kun Aappo kuului joutuvan pian papiksi. Ja niin usein kuin Mari hÄvitti surullisilla kertomuksillaan tÄmÄn Elsan toivon, rakensi hÄn sen uudelleen ja entistÄ ehompana.

Vaan Mari repi sen sitten rikki katoamalla tietymÄttÄmiin jÄttÄen ikÄvÄän ja kaipaukseen Elsan, ihmettelemÄän ja huolehtimaan Viion lesken ja Liisan.

Mari oli lÄhtenyt erÄänÄ pÄivÄänÄ Liisan luota sanoen menevÄnsÄ vÄhÄän asioilleen, vaan sille tielle oli hÄn jÄÄnyt. Liisa oli tavannut sitten hÄnet muutamia pÄiviÄ sen jÄlkeen, jolloin Mari oli kertonut hypÄnneensä hakemassa huonetta Vimparin joukolle ja saaneensa Kontinkankaan luona muutamalla pellolla jonkun hÄkkelin, jonne Vimpari oli joukkoineen muuttanut. Mari oli aikonut tulla taas Liisan luo ja ruveta tyÄhÄn, vaan ei ollut kuulunut eikÄ nÄkynyt. Toista kuukautta oli hÄn ollut jo aivan tietymÄttÄmissÄ, niin ettei ollut kuulunut, ei nÄkynyt jÄlkiÄkÄän, vaikka Liisa oli kÄsynyt kurkistelemassa kulkupaikoilla ja kysellytkin joiltakin Marin tutuilta. Kuta pitemmÄlle aika kului, sitÄ enemmÄn ihmettelivÄt Viion leski ja Liisa, vaan Elsa varmistui luulossaan, ettÄ Mari oli mennyt maalle.

Tuntui nyt ettÄ Marin kertomus olisi toteutuva, ettÄ muuta enÄÄ ei voisi toivoakaan. HÄn sille jo itki, samalla kun itki ikÄvÄnsÄ, Maria menneenÄ iÄksi pÄiviksi, sillÄ olihan hÄn aikonut mennÄ niin kauas, ettÄ ei kukaan tiedÄ. Joskus hÄn kuitenkin aivan kuin toivoi muuta ja joskus pelkäsi pahempaakin, kun Liisa viittaili kaikenmoisiin arveluihin. Muutamana iltana, kun he puhelivat kahden Liisan kanssa Marista, tuntui Liisa luulevan, ettÄ Mari on jotenkin menettÄnyt itsensä. Ja tÄhÄn takertuivat Elsan ajatukset kiinni kuin tositapaukseen.

Ä»Mari puheli sellaisesta usein hyvin kylmÄllÄ vÄlinpitÄmÄttÄmyydellÄ», sanoi Liisa.

Ja sitÄ mietti sitten Elsa koko illan niin, ettÄ kun Äiti puhui hÄnelle jotakin, niin piti Elsan miettimÄllÄ miettiÄ, mitÄ se olikaan, eikÄ hÄn tahtonut mitenkÄän ymmÄrtÄÄ yksinkertaisinta kysymystÄ. Ja kun levolle astuessa tuli puhallettiin sammuksiin, tuli yhÄ selvemmin mieleen kauhistava ajatus.

Puolikuun heikko valo heijastui ulkoa kuuraisten ikkunain lÄpi, jotta huoneessa oli himmeÄ hÄmÄrÄ. Pakkanen jyski ulkona. VÄliin jymÄhteli etÄÄmmÄllÄ, jolloin kuului kuin joku rakennus olisi rymÄhtÄnyt alas. VÄliin lÄhellÄ paukahti, jotta huone tÄrÄhti. Kosken pauhu kuului suuriÄänisenÄ ja lÄhellÄ, aivan kuin olisi se ollut kadulla kuohumassa,

Viion leskikin herÄsi muutaman kerran ja lausui itsekseen:

Ä»KyllÄpÄ se nyt huutaa!Ä»

Tuntui kamalalle aivan kuin jotakin kauhistavaa olisi tapahtumassa. HÄn nousi katsomaan lasta. Se nukkui rauhallisesti, mikÄ rauhoitti hÄntÄkin, niin ettÄ pÄÄsi jonkun hetken perÄstÄ taas uneen.

Elsa ei ollut vielÄ silmÄn tÄyttÄ unta saanut. Kauhistava kuva vÄikkyi mielessÄ.

HÄn nÄki Marin seisovan sillalla kaidepuuta vasten, siirtyvÄn penkin kohdalle, nousevan penkille ja siitÄ kaidepuulle ja hyppÄvÄän alas, uppoavan kuohuihin ja painuvan jÄÄn alle...

Kauhistutti ettÄ ruumista karsi, vÄrisytti joka jÄsentÄ.

Mustia aaveita lenteli kosken kuohujen pÄÄllÄ, seisoksi jÄÄn reunoilla ja sillalla, ja pauhu oli kuin niiden huutoa... Se oli kuin pahojen henkien veisuuta...

Kun Elsa painoi silmÄnsÄ umpeen karkoittaakseen kauhistuttavaa kuvaa, niin nÄkyi se selvemmin ja pauhu kuului kovemmin, ja tuntui kuin huoneessa olisi liikkunut joku ja ovesta tullut toisia sisÄän. Kun hÄn avasi silmÄnsÄ ja katseli ympärilleen, oli kuin kummituksia kaikkialla. Lapsen kÄtkyen ÄÄressÄkin rÄhmÄtti joku akka. HÄn terÄsti katseensa ja huomasi, ettÄ siinÄ olikin vain tuoli ja siinÄ vaatteita. Kaikki hÄn sai selvitetynsä, vaan kun taas jonkun ajan perÄstÄ loi niihin katseensa, muodostivat ne uusia kummituksia.

HÄn nousi, otti tulen ja rupesi tyÄhÄn, vaan itki isomman ajan. Kun Äiti aamulla herÄsi, niin

pani hÄn levolle niin uupuneena, ettÄ oli hervoton kuin lankavyyhti.

PÄivÄllÄ tuli Liisa ja kertoi puhuttavan, ettÄ koskesta on lÄlydetty naisen ruumis, vaan ei tietty nimeÄ.

Kaikki katselivat toisiaan kysyvÄsti ja lukivat saman vastauksen toistensa katseista:

Mari!

Ä»MillÄ kannalla se Marin elÄmÄ oikeastaan oli?Ä» kysyi Viion leski aralla ja sÄÄlin ÄÄnellÄ.

Ä»Mari raukka!Ä» huokasi Liisa. Ä»Olihan se hÄnen elÄmÄnsÄ sellaista kuin oli. Kuka sitÄ olisi uskonut hÄnestÄ! HÄn oli vielÄkin niin soma tyttÄ. Niin hyvÄsydÄminen ja hellÄtunteinen, ettÄ ei enempÄÄ enÄÄ toinen. Tuntui ettÄ hÄn voisi antaa vaikka silmÄn pÄÄstÄÄn toiselle, jos sillÄ voi auttaa. Ja niin herttainen hÄn oli, kun oli tavallisella tuulella. MinÄ mielistyin kovasti hÄneen tÄllÄ aikaa, kun hÄn oli meillÄ. EikÄ hÄnen elÄmÄssÄÄn silloin ollut moitteen sijaa.Ä»

Hetken ÄÄneti oltuaan, aivan kuin itsekseen muistellen Maria, jatkoi Liisa:

Ä»Toisinaan kun hÄn oli iloinen, niin ei mukavampaa ihmistÄ toista. HÄn kun rupesi leikkiÄ panemaan, niin sai nauraa selkÄ suorana. HÄn laski juttuja, toinen toistaan hullumpia. Ja ihmisiÄ hÄn osasi kuvata, huomasi heidÄn omituisuutensa heti ensi silmÄilyllÄ. Ja kaikista asioista lÄlysi hÄn hassunkin puolen. Mutta osasi hÄn puhella vakavastikin ja sitÄ kelpasi kuunnella. Se ei ollutkaan tyhjÄÄ korupuhetta, vaan ytimekÄstÄ ja sydÄmellistÄ. YmmÄrsi hÄn ja tiesi oikean ja vÄÄrÄn. SÄÄsti muita ja tuomitsi itseÄÄn. SelvillÄ hÄnellÄ oli, millainen hÄnen elÄmÄnsÄ pitÄisi olla, ja hÄn ihasteli oikeaa elÄmÄÄ, mutta hÄn lopetti puheensa siitÄ aina ivallisesti sanoen: 'kun pÄÄsisi rouvaksi, niin keittÄisi hernetÄ!'Ä»

Jonkun aikaa mietittyÄÄn jatkoi taas Liisa:

Ä»Omituinen ihminen oli se Mari. Auta armias, kun hÄn sattui pahalle tuulelle! Ei osannut olla mieliksi mitenkÄÄn. HÄn simppuili, oikutteli, ylpeili ja oli hyvin levoton. Kummallinen sielu hÄn oli. MinÄ olen monta kertaa ihmetellyt, ettÄ tuosta ujosta Marista, meidÄn kainosta kuninkaanpojan morsiamesta — muistathan, Elsa! — on tullut tuollainen seikkailija. Maailman koulussa sitÄ muuttunee jos millaiseksi, ja sen koulun kokemusta hÄnellÄ nÄytti olevan suuret varastot.Ä»

Ä»Mari raukka!Ä» sÄÄlitteli Viion leski. Ä»Jokohan hÄn nyt on pÄivÄnsÄ pÄÄttÄnyt?Ä»

Ä»Ei se olisi ihme. HÄn oli vÄliin niin synkkÄmielinen, ettÄ minua oikein peloitti.Ä»

Elsalla oli kiertyneet vedet silmiin. HÄn tunsi nyt vasta oikein, miten hyvÄ ja lÄrheinen ystÄvÄ Mari oli hÄnelle ja miten paljon heillÄ elÄmÄssÄ oli yhteistÄ. Yhteinen pÄivÄnkirkas lapsuus, yhteinen nuoruus, joka alussa oli niin ollut ruusupuukuinen...

Toimensa, tuumansa lapsuudesta saakka kulkivat nyt muistissa kuin tapaukset miellyttÄvÄstÄ kirjasta... Rakkaus tÄytti mielen mennyttÄ ystÄvÄÄ kohtaan, joka oli osoittanut olevansa paljasta hyvyttÄ, uhraavaisuutta. Ja sÄÄliviÄ suru tÄytti mielen, ajatellessa, ettÄ hÄnen vaatimaton toiveensa, joka oli rakkauden uhrausta, ei voinut toteutua sekÄÄn.

He istuivat ÄÄneti pitkÄn aikaa, kunnes Viion leski kysyi:

Ä»EhkÄ Vimparilla tietÄisivÄt jotakin Marista?Ä»

Elsa oli kuin kÄsketty heti valmis lÄhtemÄÄn sieltÄ tiedustelemaan. Mari oli usein puhunut Vimpareista, joita sÄÄli ja surkutteli, ja tuntui ettÄ hÄn on ollut vÄliin siellÄ pitkÄt ajat jokapÄivÄinen vieras.

Ä»MinÄ lÄrhden kÄsymÄÄn siellÄ.Ä»

MaantieltÄ poikkesi kesÄllÄ ensimÄinen tienhaara Kontinkankaalle, jonka takana Vimparin asunto oli. Tie lÄhti nytkin sinne vetÄmÄÄn. Outoa oli Elsasta kulkea talvella nÄitÄ seutuja. Joka puun, kiven ja kuopan tunsi hÄn ennen kesillÄ tÄÄllÄkin, vaan nyt nÄytti kaikki vieraalle ja oli aivan kuin toinen paikka. Tien oheen oli ilmestynyt pitkÄ, punaiseksi maalattu pylvÄs, jonka nenÄssÄ oli suuri valkoinen taulu. Ä»Kaikki rosga ja saasda kuin kaupungist tulee lanke tÄmÄn boolun takapuolelleÄ», oli taulussa kirjoitus ja sen takana oli korkeat kummut likalunta. Niitten luo pÄÄttyi tie ja ainoastaan syvÄt askeleet jatkuivat sinne pÄin, missÄ Vimparin asunto oli, mikÄ

nÄskyikin vÄrhÄsn metsÄsn lÄpi. Elsa lÄhti tÄstÄ askeltietÄ ja humahti heti polvia myÄten lumeen, josta vaivoin pÄÄssi ottamaan toisen askeleen. SillÄ tavalla teki hÄsn taivalta, huppuroiden hangessa, mistÄ sai aina vÄrhÄsn vÄliÄ palata haromaan kalossejaan.

Vimpari, joka oli asuntonsa ikkunasta pitÄnyt alituista vahtia odotellen VilleÄ tulevaksi kaupungista kerjuumatkalta, pyÄristi silmiÄÄsn huomattessaan odottamattoman tulijan.

Kuka se on? Mari se ei voinut olla eikÄ ollutkaan. Mari oli lihavanpuoleinen, tÄmÄ oli siro. Olisi luullut herrasnaiseksi, jos olisi hattu ollut. Vaan ovathan jotkut herrasnaisetkin huivi pÄÄssÄ. Voi olla joku jumalinen herrasnainen. Vaan nuori on hÄsn jumaliseksi. Kaikessa tapauksessa ilahtui kuitenkin Vimpari ja alkoi kuvaila jo ihmeitä.

IhmettÄ oli hÄsn odottanutkin ja ehtinyt jo olla odottamattakin ja elÄminen nÄyttÄnyt aivan mahdollomalle. Äiti oli laihtunut luiksi ja kÄynyt voimattomaksi, ettÄ eipÄ kyennyt paljon huoneessakaan liikkumaan. Aivanhan tuo horjui joka askeleella. Ei tiedÄ milloin nÄlkÄÄnsÄ kaatuu. Lapset olivat nÄlkÄytyneitä kuin suden penikat. Se Mari kun oli ollut kÄymÄttÄ niin kauan ja sitten kuin tuli, niin taas meni! Mihin riittivät ne muutamat markat, jotka hÄsn antoi lÄhtiessÄ. KipeimpÄsn nÄlÄnsilmÄsn muutamiksi pÄiviksi. Ville oli uuttera ja halukas toimeensa, vaan niukalta hÄsn sai. HÄsn oli toivonut, ettÄ nyt sitÄ hyvin pÄrjÄÄ, kun Mari oli ilmestynyt. Marin anneilla olisivat hyvin tulleet toimeen siihen asti, kun hÄsn pÄÄsee sepelin hakkuuseen, jota kuuluvat hommaavan kÄlyhille tyÄksi ja ansioksi. Sitten elÄisivÄt herroiksi. Mutta se nyt kÄvi sen Marinkin niinkuin kÄvi ja silloin se elÄmÄkin musteni.

Annappas olla mitÄ nyt tÄmÄ oli! Ja Vimpari ehti varmistuttaa itseÄÄsn muistelemalla kaikki ihmeet, jotka olivat tapahtuneet. Viimeinen niistä oli se, ettÄ Kristiina, heidÄsn tyttÄrensÄ, haettiin lastenkotiin. Se oli Marin toimia, oli hÄsn arvannut sitten, eikÄ ollut siitä hyvillÄÄsn, kun Kristiina oli kyennyt kerjÄmÄsn jo ja hankkimaan elatusta. Mutta toisekseen arveli hÄsn siitäkin, ettÄ ei tiedÄ miksi hyväksi on sekä.

Ä»Äiti! Tuolla tulee joku frÄÄkynÄ tÄenneÄ», sanoi Vimpari iloissaan.

Ä»FrÄÄkynÄkÄ?»

Ä»Niin mamselli, mikÄ tuo lie. SievÄ ja kaunis on, mikÄ sitten lienee.Ä»

Vimparin vaimonkin rauenneet silmÄt kiilsivät ja ruumis ojensihe suuremmaksi. Lapset alkoivat hÄlkyillä, vaan asettuivat, kun isÄ tikasi kieltÄvÄsn sanan. Teutori ja Assari ehtivät kuitenkin vielä tehdä riidan siitä, kumpi heistä ottopojaksi pÄÄsee ja Assari rupesi raapimaan Teutoria kynsillÄÄsn siten tukeuttaakseen toisen vaatimuksen. IsÄ joutui vÄliin, vaan Assari oli kerennyt vetÄstÄ kolme pitkÄÄ ja nÄkyvÄÄ naarmua Teutorin poskeen, jotka vakuuttivat Assarille voiton.

Ä»Viion Elsahan se onkin!Ä» sanoi Vimpari nolona, kun Elsa astui sisÄÄsn.

Ä»Elsako!Ä» hyvitteli Vimparin vaimo. HÄsn oli ihastunut Elsaan, kun naapureina asuivat, jolloin Elsa opetti lapsia ja kÄvi usein heidÄsn asunnossaan. Vaikka Elsa oli ollut lapsi vain, niin oli hÄsn vaikuttanut virkistÄvästi ja lohduttavasti aina. Oli tuntenut kuin jotakin turvaa ja toivoa, aivan kuin hÄsn olisi ollutkin enkeli eikÄ ihmislapsi. PitkÄt vuodet oli nyt kulunut, ettÄ ei ollut hÄntÄ nÄhnyt.

Ä»TeitÄ en ole nÄhnyt herran vuosiin. Olette aikaistunut, vaan niin kaunis oletteÄ», puheli Vimparin vaimo, pidellen Elsan kÄttÄ omassaan ja katsellen Elsaan silmiin ihastuneena. Ä»KÄykÄÄ johonkin istumaan, vaikka eihÄsn ole juuri istuinpaikkaa. Istukaa tÄrhÄsn vuoteen laidalle.Ä»

Omituiselle tuntui Elsasta. Oli tuttua aivan kuin olisi hÄsn eilen viimeksi kÄynyt ja sitten yÄn aikana muuttunut se, mikÄ oli muuttunut. Samat huonekalut, mitÄ niitä oli, ja ryysyjÄ kaikkialla. Lapset olivat kasvoiltaan aikaistuneet, vaan muutenpa ei olisi juuri osannut sanoa heidÄsn kasvaneen. Outoa oli, kun he suu auki katsoa tollistelivat nyt ja ennen olivat niin hyviä tuttuja. Surkealle ja kurjalle nÄytti ja tuntui. Vimparin vaimo oli kuin haudasta noussut, laiha, silmÄt syvÄllÄ pÄÄssÄ ja iho mustankellertÄvä. Ilma oli tÄällÄ niin tukehduuttava, ettÄ alkoi tuta heti pahoinvointia.

Ä»Onko se vai eikÄ Elsa naimisissa?Ä» kysyi Vimparin vaimo.

Ä»En minÄ ole.Ä»

Ä»No sepÄ kumma, ettÄ Elsa ei ole vielä viety. Vaan ei taida huoliakaan kaikista. On se kuitenkin jo katsottu ylkÄmies?Ä»

Ä»Jouluna kuuluu aina lähetettävään Aapon kodista apua», kertoi Elsa ja sanoi Aapon äidin sanoneen, että kyllä hän Aappo kulta auttaisi, vaan eihän hänellä itsellään ole millään auttaa.

Ä»Onhan se niinkin. Vaan onhan niitä muitakin keinoja. Voisihan Aappo hankkia tyttärelleen käymälään pyytämässään herrastaloissa, joihin hän on tuttu, tahi muuta neuvoa miettiä», selitti yhä Liisa.

Ä»Mutta keksi sinä, Liisa, nyt joku neuvo, jolla tulevat autetuiksi, muuten kuolevat siihen kynsilleen», sanoi Elsa. Ä»Sinä olet sellainen homman ihminen, minä olen niin tyhmä tällaisissa asioissa. Kerjuulle meidän ei nyt enää sovi lähteä niinkuin käytiin pienempään.»

Ä»Mitä Vimpari tuumi?Ä» kysyi Liisa aivan kuin syrjäytyneen Elsan puheen, vaan jäi kuitenkin sitä miettimään.

Ä»Vimpari odotteli vain jotakin ihmettä tapahtuvaksi ja sanoi, että isoja aikoja ei enää ole siihen, kun Aappo papiksi joutuu, jolloin ei ole enää huolta.»

Ä»Vanha virsi. Aivan kuin sitten paranisi!Ä» sanoi Liisa.

Ä»Miksikä ei paranisi?Ä» kysyi Viion leski. Ä»Tottapa Aappo sitten elättää vanhempansa ja siskonsa ja huolen pitää heistä, kun kykeneväksi joutuu.»

Ä»Huolehtia voisi hänen heitä nytkin ja elättämään hän ei kykene paremmin papiksikaan tultuaan.»

Ä»Minkästähden?Ä»

Ä»No niinhän sitä sanotaan, että pappina on paha olla: ei ole leipää, kun on hampaita, eikä ole hampaita sitten kun on leipää. — Kuule, Elsa! Huomenna lähdemme käyhäinhoidon esimiehen luo.»

Ä»Minäkökö?Ä»

Ä»Niin tietysti!Ä»

Ä»Siellä oli Mari käynyt kerran, vaan oli ajettu ovesta ulos!Ä»

Ä»Minäkö en lähdekään ulos niin helpolla. Minä seison näin ja sinä siellä selkäni takaa ja kainaloni alta selität asian, kerrot miten on ja minä sitten sanon loppusanat.»

Elsaa mieli naurattamaan, vaan Liisa oli tosissaan. Ja kun Liisa oli kerran saanut päätettyä kiinni, niin siinä ei enää auttanut Antin armo eikä Tuomaan tuloksetkaan.

Ja se kävikin mainiosti. Käyhäinhoidon esimies oli kuunnellut hartaasti Elsan kertomusta ja luvannut toimittaa avun. Elsa oli hyvillään jos hyvillään. Hän oli mielestään saanut jollakin tavoin korvatuksi sen vahingonkin, jota Vimparin joukko oli saanut kärsiä sen aikaa, jonka Mari oli häntä auttanut.

Ä»Vimparille näytetty taas ihmeitä!Ä» sanoi Liisa hyvillään Viion leskelle ja kertoi sitten retkestä miten oli käynyt. Ä»Elsan puhe kävi niin puhtaasti, että siinä ei ollut kuin laukaista. Sinä osaat kertoa, Elsa, puhella kuin enkeli. Voi kun se esimies katsoi Elsaa korein silmin ja minullakin sydän hytkähteli ja itku pulppusi kurkussa. — Mutta puhellaan sitten illalla enemmän. Minä tulen tänne kärsityni kanssa, kun saan lapsen nukutetuksi. Puhellaan sitten kaikkia maailman asioita. Minusta on nyt niin hauska!Ä»

Illalla oli Liisa kuin irti laskettu varsa. Hän oli saanut mieheltään kirjeen, jota oli kauan odottanut ja huolehtimaan jo alkanut, kun ei mitään tietoja ollut saanut. Asiat pyrittiin taas hyvin päin ja päätylekkäsin. Niin meni kaikki kuin messinkihäylälle. Hän oli niin lapsellisen iloinen ja tyttäremäisesti vallaton. Kujeili ja ilvehti heti ovesta sisään tultuaan.

Elsa rupesi vielä puhelemaan tuosta retkestä, joka häntä oli niin erinomainen tapaus. Hän kun oli luullut ulosajettavan, vaan joka käski istumaan se esimies!

Ä»Vai niinÄ», ihmetteli Viion leskikin, joka ei ollut vielä tästä seikkaa kuullut.

Ä»Joo!Ä» alkoi Liisa ilvehtiä. Ä»Heti kun minä olin saanut sanotuksi, että 'mamma sikka o saa, pappa helisa o paa', niin esimies sanoi ruotsiksi: 'istukaa vassakuu!' ja minä kiitin fransaksi: 'silvuuplää frankomtee suspanksee pukspee!' ja kumarsin näin.»

Ja sitten kertoi Liisa sen käynnin niin hassusti, että Viion leski ja Elsa nauroivat minkä jaksoivat.

Ä»Sitten kun me lähdimme, niin sanoi esimies: 'klämm inte port' ja minä sanoin että 'takkar och pokkar!' ja esimies niiasi ja pokkasi.Ä»

Kun toiset olivat nauraneet kylläksseen, syötti Liisa heille uusia juttuja toistan hullumpia.

Ä»Voi, voi jos olisi se Mari, niin sitten te vasta nauraa saisitteÄ», tuumi Liisa, kun Elsa makasi lattialla pitkäsnäsnä ja Viion leski paineli sydänalaansa vesien tippuessa silmistä. Ä»Se Mari kun jutun kertoi, niin sitä ei kärsinyt kuunnella kuin paikotellen.Ä»

Ä»Hyvä tuota olet sinäkin!Ä» oihki Viion leski.

Ä»Ei, vaan jos olisitte kuulleet Marin kertovan siitä, 'kun he akat lähtivät lystäilemään, purjehtimaan maailman ympäri mutaproomulla'. Sitä kertomusta kesti pitkän illan, eikä ne akat päässeet lähtemään sittenkään. Osasi se Mari kuvata akkaväkeä!Ä» sanoi Liisa ja alkoi kertoa muutamain paikoin Marin juttua.

Ä»Ei tämmö ole hyväsn edelläÄ», sanoi Viion leski selvittyään vähän naurusta.

Ä»Eipä taida ollakaanÄ», myönsi Liisa ja aivan kuin sen pelosta vakaantui ja rupesi puhelemaan oikeista asioista.

Kaikilla tuntui mieli raikkaalle, elämä nautti eriväriselle. Kaikki oli kuin keventynyt ja väljentynt. Huolet, jotka mielessä olivat makailleet, olivat huokeampia, toiveet ja tuumat mieluisempia.

Viion leski ja Liisa käänntyneinä keskusteluun istuivat pälydyän äressä, jossa tekivät käsitäitään. Elsa hoiteli poikaansa sirkutellen sen kanssa laitellessaan sitä uuteen pukineeseen.

Ä»Oletteko nähneet mussaketta?Ä» sanoi Elsa lapsen kielellä tuoden Yrjän pälydyän luo toisten nähtäväksi.

Ä»Hella Jeetus sitä pientä tollaketta!Ä» sanoi Liisa, ja kaikki naurusuin ja kiiltävän silmin katselivat lasta, joka silmät suurina tapaili katseellaan lamppua ja niskat kenossa ja käsilläään huiskien ryntäili sylissä.

Ä»Mummon kultakipene!Ä»

Ä»Kummin resukka!Ä»

He kaikki säikähivät, kun joku samassa kiskasi ovea raolleen, mistä sitten näkyi pitkän miehen turjake, aivan kuin aave. He tunsivat Vimpariksi, kun hänen sisänsä vähän väkäläisyksi kumartuen matalassa ovelta, vaan sydän lähi kaikilla vielä kiivaasti ja pahalle tuntuva tunne kiersi rinnassa.

Ä»Vimpariko se on? Minä vähän säpsähdinÄ», sanoi Viion leski ja lisäsi: Ä»meillä kun ei käy miehiäÄ».

Ä»Minä sivumenessäni ajattelin, että pistäynpää täällä nytÄ», sanoi Vimpari laskien nuorassa roikkuvan suuren leipäpinnan lattialle ja katseli itselleen istuinta. Ä»Minähän en ole täällä käynyt sitten kuin sen yhden kerran rahan lainuussa. Ei ole sopinut sitä maksaa vielä, vaan nyt sopisi... Kyllä se on Viioska niin, että kun sitä uskoo, niin ei tosi häntä tule. Kuulkaahan...Ä» Vimpari lähti istumaan likemmäksi Viion leskeä.

Ä»Tehän olette humalassa, Vimpari!Ä» sanoi Liisa äkäisesti.

Ä»No, no Liisa! Ei vihaa, ei eripuraisuutta, se on turhuus ja hengen vaiva... Kuulkaa, lapset... Kenenkä piltti tuo on?Ä» viittasi Vimpari Elsan poikaa, joka käsilläään huitoi kätkyessään.

Ä»Omani on!Ä» sanoi Liisa.

Ä»Jaa, sinähän olet naimisissa... Mutta tuota tuota, mitä sinä Liisa kysyitkään? Niin joo, joo. Joo kihloissa se on!Ä»

Ä»Kuka?Ä» kysyi Liisa.

Ä»Abraham, minun poikani, joka myönsi Aapoksi kutsutaanÄ», vällätti Vimpari tosissaan.

Ä»Kihlajaisiako te olette sitten pitäneet?Ä»

Ä»Joo minä taidan olla vähän ryyppystä. Mutta kuulkaa, Viioska. Te ette tiedä, miten vaikea on joskus uskoa!Ä»

Ä»Tarvitsee Ääiti... tekee hyvää ja voimistuttaa...Ä»

Pantuaan pullon taskuunsa katseli hÄän leipÄpinkkaa ja nauroi puhellen jotain lapsistaan, joitten nimiÄ mainitsi. Nostettuaan leipÄpinkan olalleen lÄhti hÄän astua tarpomaan puhellen ja nauraen. VÄliin pysÄhtyi ja horjui joka suunnalle ojennellen kÄttÄÄän ja lausuen sekavia sanoja. VÄhin puheli hÄän sillÄ tavoin varjolleen, joka liikkui kuutamosta tietÄ hÄänen edellÄÄän, vÄliin jollekin riihen nurkalle tai aidan seipÄÄlle. Aapon nimeÄ hÄän mainitsi suu naurussa. Sanansa kÄvivÄt sekavammiksi, niin ettÄ lopulta ei saanut muuta kuin Aapon esille ja senkin sekavasti. HÄän horjui kahta puolta tietÄ ja kÄynty kÄvi yhä epÄvarmemmaksi, niin ettÄ kompastui viimein silmÄlleen. SiitÄ kun suurella vaivalla pÄÄsi ryÄmysilleen ja kaikella varovaisuudella pystÄÄn, niin lÄhti juoksujalassa eteenpÄin, kunnes taas puulasi pÄÄlleen. SitÄ menoa pÄÄsi tienhaaraan, jossa lankesi Äristen ja jÄi vÄhÄksi aikaa makaamaan. Lakittomin pÄin lÄhti taas liikkeelle pitÄen lujasti nuorasta, jossa leipÄpinkka killui roikkuen sinne tÄenne, ja aivan kuin sen painosta kaatui hÄän kylelleen tiepuoleen.

Ä»Issikka!Ä» ÄrÄhti hÄän, kun kuului maantieltÄ romakka kulkusten ÄÄni.

Hevonen katsoa pÄrhisti metsÄÄän arastellen ja kuski silmÄsi sinne myÄs tarkkaavasti. Tien suun kohdalla näkyi metsÄssÄ jotakin liikkuvan, josta ei selvÄÄ saanut. Nainen reen perÄssÄ vetÄysi pelonalaisena lÄhemmÄ kumppaniaan, joka turvaavasti puristi rakastettuaan vartalosta,

Ä»Tuolla, Abe, oli jotakin. MikÄ se oli?Ä»

Ä»Oletko sinÄ Hulda pelkuri?Ä» naurahti Abe. Ä»LieneekÄ tuolla ollut mitÄÄän, vaan näin kuutamolla kuvastaa metsÄssÄ kaikki niin aavemaiselleÄ», selitti nuori sulhanen.

Kuski kiinnitti suitsia, hepo polki kiivaammin tietÄ ja kulkuset soivat kiihkeÄmmiin.

Vimpari istui pÄÄ rintaa vasten retkottaen ja alkoi sitten pyrkiÄ pystÄÄn. HÄän pÄÄsi kulkemaan jonkun matkan ja kun näki valon pilkoittavan asuntonsa ikkunasta, ojensi hÄän kÄttÄÄän ja tapaili huutoa. Vimmastuneena ryntÄsi hÄän vaajan takana olevalle tÄrkylumitÄnkyrÄlle, vaan vyÄryi siitÄ alas nurin niskoin ja makasi kuin taidoton jonkun aikaa. Alkoi sitten ÄristÄ ja nousi ryÄmysilleen haroen kÄsillÄÄän, kunnes tapasi lÄhellÄ olevan leipÄpinkan, nousi varoen pystyyn, pÄÄsi tien laitaan, josta askeleet lÄhtivÄt asunnolle, astui polulle, tupsahti silmÄlleen syvÄlle hankeen ja jÄi siihen leipÄpinkka niskassa...

Ä»Taas viinan uhriÄ», alkoi Vimparista kertomus sanomalehdessÄ, jota luettiin Violla kolmikannassa. Ä»TÄänÄ aamuna tavattiin tyÄmies Aappo Vimpari kuoliaaksi paleltuneena n.s. Kontinkankaalla itÄisen maantien varressa, johon oli humalassa uupunut maata. Vimpari asui mainitun kankaan laidassa, jonne oli matkassa, vaan vÄkijuomia liiaksi nautittuaan ei jaksanut perille, vaan yÄpyi lumiselle vuoteelle, josta kontettuneena hÄnet lÄysi oma pieni poikansa aamulla. Vimpari oli varustettu jumalan viljalla: pullo ja leipÄpinkka mukana! Perheelle, joka perheen isÄn juoppouden ja laiskuuden takia on saanut kÄrsiÄ nÄlkÄÄ ja kurjuutta, oli varmaan mieluinen ja tervetullut leipÄpinkka, jonka poika raahasi kotia selÄssÄÄän, tuodessaan sanoman isÄn kuolemasta. Suuri perhe joutuu taas siinäkin kÄyhÄinhoidon rasitukseksi.Ä»

Elsa oli kuivin silmin, kun ÄitinsÄ ja Liisa itkivÄt ja surkuttelivat. Kun Viion leski sÄÄlitellen mainitsi Aapoaakin, lausui Elsa tyynesti ja vakuuttavasti:

Ä»Mari istuu kuritushuoneessa, mutta Jumala on pitÄnyt huolen, ettei Aaponkaan kihlajaisilo ole murheeton. Se oli Aapolle rangaistukseksi.Ä»

Viion leski istui ÄÄnetÄnnÄ, hÄmmÄstys ja neuvottomuus kuvautui kasvoilla.

13

PÄivÄ meni, toinen tuli, viikot vierivät, kului kesÄiset kuukaudet, talven lumet taas sulivat, kesÄn syksy kellastutti ja pimitti. Aika oli juossut kuin selvÄ lankavyöhytti keskeytymÄttÄ, katkeamatta. Elsa rakasti ja oli rakastettu.

Poikansa oli hÄnelle kaikkensa. Se oli nyt hÄnen kalleutensa, ylpeytensÄ, henkensÄ, elÄmÄnsÄ.

Se oli tullut hÄnelle aina rakkaammaksi. Ensimmäinen hymy oli ollut kuin pÄivÄän remahdus pilvestÄ, mutta ensimmäisen sanan tapailu, jonka sekavuuden Äidin korva selitti, oli kuin odottamaton, vaan kiihkeÄsti toivottu rakkauden lupaus, joka sykÄhdytti Äidin sydÄntÄ ja pusersi

riemuhuudon hÄnen rinnastaan.

Ä»Tuhatta vertaa rakkaampi olet taas minulle!Ä»

Tuhatta vertaa rakkaampi oli hÄn joka pÄivÄ. Ja onnensa oli sitÄ suurempi.

Nuo kauniit silmÄt eivÄt katsoneet kehenkÄÄn niin suloisesti kuin hÄneen. Pienet kÄdet eivÄt kÄÄriytyneet kenenkÄÄn kaulaan sillÄ tavoin kuin hÄnen eikÄ sileÄ poski hyvÄillyt kenenkÄÄn muun poskea niin hellÄsti. Ei kenenkÄÄn povea vasten kallistunut pieni pÄÄ sillÄ luottamuksella ja lohdutuksella kuin oman ÄitinsÄ rinnoille. Ja kenelle muulle nauroi hÄn niin herttaisesti kuin Äidilleen polvella ratsastaessaan tahi muuten iloa pitÄessÄ. Ei kenellekÄÄn muulle soinut niin kirkkaana, helakkana, sydÄmellisenÄ tuon pienen peipon ÄÄni!

Jos Jori tietÄisi! TÄmÄ oli ainoa syrjÄinen ajatus, joka pyrki mieleen onnellisimpina hetkinÄ, kun hÄn enin rakkaudesta nautti. Mutta se ajatus tuli kuin tietÄmÄttÄ ja oli kuin toive toisen puolesta. HÄn ei kaivannut mitÄÄn, ei ollut muistoja ei toiveita. HÄn oli aivan kuin vieraantunut menneisyydelle ja tulevaisuudelle ja eli nykyhetkessÄ, nauttien sen onnea. Sille hÄn antautui kokonaan unohuttaen koko maailman, joka kylmÄnÄ ja usvaisena oli hÄnen ympärillÄÄn.

HÄn oli niin vÄlinpitÄmÄtÄn kaikelle kotinsa ulkopuolella, ettÄ ÄitinsÄ pahoili itsekseen hÄnen ylpeyttÄÄn, jolla Elsa hÄnen mielestÄÄn antoi ihmisille aiheutta karsaiiin ja mahtaileviin katseisiin ja salaperÄisiin kuiskailuihin. Elsa nÄytti hÄnestÄ kuin uhaten tekevÄn juuri sitÄ, mikÄ karhoi syrjÄisiksi. MitÄ Viion leski merkitsi, niin huomasi hÄn enin sitÄ ivalla katsottavan, kun Elsa pukeusi itse muodin mukaisesti ja lapsensa vaatetti, ettÄ se oli kuin nukke. ItsehÄn Elsa neuloi ja tyÄnsÄ ansiollahan hÄn vaatetti ja ruokki heidÄt kaikki, vaan olisi Elsan hÄnen mielestÄÄn pitÄnyt ottaa huomioon asemansa. TÄstÄ niinkuin muustakin, mikÄ nÄytti ylpeydeltÄ, pÄÄtti hÄn huomauttaa Elsaa, kun nÄki ihmisten ivallisia ja karsaita katseita, vaan aina jÄi hÄn seisomaan Elsan edessÄ arkailien aiettaan. HÄn aivan kuin sÄÄli Elsaa, joka oli hÄnelle lapsempi kuin koskaan, avonainen, nÄlyrÄ, palveleva, hyvÄilevÄ kuin hellÄsti rakastava lapsi konsanaan. Tuntui silloin Viion leskestÄ kaikki moite aiheettomalta. Ja niin oli hÄn kuin kahden tulen vÄlissÄ. Vaaan sattumalta sai hÄn korviinsa kerran kuiskeita, joitten ytimenÄ oli:

Ei ole Elsa oppinut vielÄkÄÄn, ettÄ ylpeys on lankeemuksen edellÄ. Jos kunnia on mennytkin, niin onpa koreus jÄlellÄ. Viion leski suvaitsee, sillÄ hÄnenkin on hyvÄ elÄÄ. Ei tarvitse juosta nyt kerjuulla, kun on tyttÄren kÄsi herrain taskussa.

NÄin paljoa ei hÄn ollut osannut aavistaa piilevÄksi noitten karsasten katseitten takana. Herra Jumala, miten julmia ihmiset voivat olla! Kauhistuena nÄitÄ syytÄksiÄ tuntui hÄnestÄ kuin olisi ollut aivan oma syynsÄ, ettÄ sellaisia on voitu ajatellakaan. Miksi hÄn ei ole ystÄvÄllisesti huomauttanut Elsaa, kyllÄ kai hÄn olisi muuttanut kÄytÄstÄÄn, jos olisi arvannut syrjÄisissÄ synnyttÄvÄnsÄ pahaa verta. YstÄvÄllinen sana Elsalle ja asia olisi korjautunut. Jos Elsa itse olisi kuullut tuon, niin olisi hÄn kuollut surusta.

Ä»KyllÄ minÄ ymmÄrrÄn, Äiti kulta, vaikka te puhutte niin epÄselvÄsti, ettÄ oikein sÄÄlittÄÄ», sanoi Elsa, kun ÄitinsÄ rupesi asiasta puhumaan kierrellen kaarrellen. Ä»Te sanotte ettÄ ihmisetkin saavat aiheutta sanoa minua ylpeÄksi. Jos minÄ matona makaisin heidÄn jaloissaan, niin luuletteko ettÄ sillÄ paranisi? Ei. Jokainen pitÄisi oikeutenaan kiduttaa minua niinkuin kidutetaan kÄÄrmettÄ. MinÄ en ole ylpeÄ, vaan en ystÄviksenikÄÄn heitÄ halua. MinÄ pidin heitÄ vain siksi ulohtaalla, ettÄ eivÄt tule poleksimaan varpaitani. Valmiit he olisivat tunkemaan niin lÄhelle kuin suinkin ja ystÄvyyden ja tuttavuuden nimessÄ paiskaamaan panettelujaan ja pahoja luulojaan vasten silmiÄni. Ei kissa kiduta hiirtÄ niinkuin ihminen ihmistÄ, joka on joutunut alakynteenÄ», ja Elsa rupesi itkemÄÄn ja sitten jonkun ajan perÄstÄ jatkoi:

Ä»Tekin pidÄtte sitÄ ylpeytenÄ, ettÄ minÄ ja YrjÄ olemme ihmisten tavoin puetut. Mutta jos minun lapseni turjottaisi puolialastomana niinkuin heidÄn, taurottaisi likaisena, resuisena ja antaisin sen rÄÄkkyÄ, pieksÄisin ja muokkaisin niinkuin he lapsiaan, niin mitÄ luulette, ettÄ minusta sitten sanottaisiin? MinÄ olisin 'portto, joka kidutan viatonta lasta'. Silloin lapsi olisi 'viaton', mutta jos sillÄ on edes lakkireuhka vÄhÄn parempi kuin heidÄn lapsillaan, niin ei olekaan viaton lapsi, vaan 'huoripenikka'!...Ä»

Elsalla rupesi kuohumaan mieli, vaan hÄn sai sen hillityksi, kun heittäyysi ÄÄnettä mÄksi itkien katkerasti.

HÄn tunsu taas itsensÄ turvattomaksi. HÄn oli huomannut ihmisten ivallisia silmÄyksiÄ toisilleen, kuullut kuiskutuksia ja tiesi mitÄ niitten takana piili. Mutta ne raukat eivÄt olleet uskaltaneet sanoa sitÄ julki. Katseellaan hillitsi hÄn heidÄn kielensÄ ja surmasi heidÄn ajatuksensakin. Ja jos joku olisi rohennut sittenkin jotakin huomauttaa, niin ylpeÄllÄ olkapÄÄn

kohauksella hänn olisi siittä päänssyt. Ja hänn oli toivonut vielä heittä niin paljon hyväksi, että viimeinkin jättävat hänet omiin rauhoihinsa ja huomaavat että aivan syyttä ja suotta he kuohuttavat pahaa sisuaan. Mutta nyt oli äitikin heidän kanssaan! Hänen hellä, varova puheensa leikkasi kuin veitsi. Ei ollut ketään, joka ymmärsi hänen tilaansa.

Kun hänn tyyntyi, tuli mieleen kaukaisena kaipauksena, toiveensekaisena ajatuksena:

Jos Jori tietäisi!

Ja sitä hänn itki yksinäisydessä kuin ikävänä. Ei ollut ketään muuta koko maailmassa, joka ymmärsi häntä, kuin Jori. Jori voisi puolustaa häntä ja hänn puolustaisi. Jos hänn tietäisi, niin hänn tulisi heidän luokseen.

Ja tämmö ajatus, että olisi kuitenkin yksi, joka häntä puolustaisi, varmuus siitä, antoi taas voimaa.

Hänn ei ollut rikkonut ketään vastaan, ei ketään! Ei ollut yhtään ainoatakaan, joka olisi voinut viskata ensimmäisen kiven! Hänn sai ja voi olla niinkuin oli. Jos äiti tahtoo olla syrjäisten liitossa häntä vastaan, niin olkoon, hänn ei sille mitään voi.

Elsa painui umpimielisemmäksi äidille. Liisallekin, joka oli aina ollut ystävällinen, oli hänn vieraampi ja tavallaan epäluuloinen, niinkuin kaikkia kohtaan. Hänn ikäänkuin luki heidän ajatuksiaan, vaan ei ollut niistä tietävinkään.

Ä»Niinhänn se on kuin prinssi tämmö Elsan poika, niin puettu kauniisti!« sanoi Latun emäntä, joka tuli sunnuntaina Violle käymään.

Ä»Eikä se sitten saisi olla!« sanoi Elsa terävästi ja ylpeästi.

Ä»Elsa kultani«, sanoi Latun emäntä ja otti Elsan kaulasta hellästi hyväksillen kuin pientä lasta. Ä»Saahan se olla! Hyvilläni minä sitä sanoin.«

Elsa tuli hämmilleen, ja iloissaan ja häpeissään painoi hänn pänsä Latun emännän povea vasten ja emäntä taputteli häntä hiljaa poskelle, säälivästi ja lohduttavasti, jonka Elsa ymmärsi. Ja se oli erittäin! Hännestä oli aina tuntunut, että Latun emäntä on kaikissa asioissa oikeassa, ja että kun hänn puolustaakseen ottaa, niin on turvassa.

Ä»Minä tulinkin kutsumaan teitä kahville meille. Liisa halusi pitää pientä kestiä, kun sai kirjeen ja siinä tiedon, että Iikka tulee tulevana kesänä kotia«, toimitti Latun emäntä asiaansa.

Ä»Tuleeko Iikka kotia? No se on hauska. Liisa on kuin puolen kannun taivaassa!« puheli Elsa iloisena ja riemastuksissaan aivan kuin asia olisi häntä koskenut.

Ä»Äiti. Se uusi, sievä puku Yrjälle!« sanoi Elsa kuin voiton riemulla.

Latulla hänn syleili Liisaa ilosta, pyritti Liisan tyttärelle, ja pientä poikaa hypitti korkealle ilmassa. Hänn jakoi hyväksi tuultaan kaikille. Hänn oli keskustelussa päänä ja johtona. Kun lasten kanssa hänen leikkiessään oli puhe kantautunut elämän huolien alalle Latun emännän puhellessa, että heidän poikansa Jannekin tulee kotia ja jättä maihin niinkuin iikkakin, huolehtien siitä tulkkeen saavat, kun on niin huono aika, niin käänsi taas Elsa toivoisamman puolen eteen.

Ä»Tottahan sitä miesjoukolla elää, kun naistenkin täytyy perheineen toimeentulla ilman miestä ja herraa«, sanoi Elsa nauraen.

Huolet jätettiin sikseen, toivon ja iloisen leikkipuheen annettiin kohotella mieltä ja mielissään jättettiin vääliä katselemaan lasten leikkiä.

Lapset olivat laittauneet muutamaan suureen vasuun, jonka toisessa päänä istui Yrjä, toisessa Liisan tyttärelle, Elsa, ja nuorin lapsi, Iikka, istui keskellä vilkkain silmin seuraten toisten tekoja ja lyhyillä äänillä koettaen ilmoittaa lyhyillä ajatuksiaan. Muutaman kerran kun aikuiset katsoivat heitä, taputtivat lapset käsiään ja hokivat: Ä»Isänpä tulee tulevana kesänä kotia, isänpä tulee tulevana kesänä kotia.«

Aikuiset nauroivat, kun tahti ja nuotti oli niin mallikas. Pitkään aikaa lapset sitä samaa hankasivat, jolla aikaa aikuiset rupesivat taas puhelemaan eivätkä huomanneet lasten intosta, joka niillä oli väähitellen syntynyt.

Ä»Eikästä se ole Yrjän isä, eikä olekin vain minun ja Iikan isä?« kysyi Liisan tyttärelle äidiltään, ja Yrjä nousi itkumielin korista turvautuen hännkin äidiltään puolustusta saamaan.

Kaikki muut olivat häämillään täästää sekään Yrjänin että Elsa vuoksi, Latun emäntään enin, joka tunsikin aivan neuvottomaksi, vaan Elsa nauroi ja sanoi:

»Kaikkiällä se kaininmerkki tulee näkyviin!»

Hilpeään alkoi Elsa rauhoittaa poikaansa. »Täässä on Yrjänin sinun isäsi», sanoi hän muuatta puukalikkaa, jonka pisti joutilaaseen ruojuskenkään, joka oli muka laiva. »Täässä purjehtii laiva», selitti hän kuletellen kenkään palikoineen poikki lattian, ympärillä tuolien, kontaten kapeita ja mutkasia teitä laivan jällessä lasten ja aikuisten huviksi. Luetellen merimiesten vaimojen puheen mukaan kertoi samalla: »Nyt on laiva Leverissä. Nyt se lähtee Leveristä Eskonpreelaan. Sieltä purjehtii se Kartakän ja sitten linjalle raporttia saamaan. Ja nyt se lähtee Suomeen ja purjehtii kohti kultaista kotoa, Yrjänin tykö, ja nyt tuli isä Yrjänin tykö!»

Vaan kyynelsilmin ja lainehtivin mielin katseli Elsa illalla poikaansa, joka oli isäpalikan kulettanut kotia ja nukkui nyt se vieressään hyväilyään sitä kaikin tavoin.

Elsa tunsikin rikokselliseksi ensikerran. Tuomarinsa oli oma lapsensa, jota hän rakasti ja joka rakasti häntä.

Rauhansa oli taas rikki. Oli revennyt ammoittava aukko, jota ei voinut umpeen saada unohuttamalla. Ja se piti hänen mieltään aina levottomana. Hän rupesi toivomaan, että Jori rakastaa häntä vielä, tulee ja ottaa omakseen. Hän varmistui uskomaankin, että Jori heti kun hän palaa kotia, josta on ollut poissa koko ajan, tulee ja hakee heidät. Hän ei voinut muuta tehdä! Mutta samassa nousi epäilyskin: Jori on ehkä kihlannut!

Elsa rukoilikin. Mutta tuntui että hän ei osaa oikein rukoilla.

Laupias, rakas Jumala, pidä Jorin sydän ja ajatukset meissä kiinni! Tule, kallis, armas Jori, meidän luo, jotka sinua rakastamme, ja joita sinä rakastat, sillä muita et voi rakastaa!

Tuntui Jorin tulo heidän luo aivan kuin heti tapahtuvaksi, vaan ihan samassa taas mahdollomalle nyt ja aina. Oli tuskallista, kiduttavaa ja piinaavaa toivon ja epäilyksen alituinen taistelu. Hän siittä päänstään koetti ruveta uskottamaan itselleen, että Jori ei rakasta enää. Mutta kun sai jotenkin itsensä vakuutetuksi, että Jori ei rakasta, niin tahtoi hän taas kumota sen.

Kun hän näkee Jorin — ja hän toivoi pian näkevänsä, sillä Jori varmaan tulee Aapon ja Huldin hääihin, jotka ovat piakkoin, kun heitä on jo kuulutettu — ja kun tapaa hänet, niin sanoo hän kaikki, kertoo vaiheensa, ärettä määstä kääsimisensä ja tuskansa, ja selittää kuinka kaunis Yrjänin on ja miten ikävää ipi isää, jota ei raukka tunne, ja kuvailisi Jorille miten onnellisia he olisivat. Jori ei voi olla rakastamatta heitä!

Muutamana iltana kaupungilla käydessään tuli häntä vastaan jonkun naisen kanssa kaksi herraa, joista toinen näytti Jorilta. Tahtomattaan tuli hänellä äännehähdys:

»Jori!»

Kaikki kolme pyrittiähtivät taakseen katsomaan ja nainen tuli ja tarttui Elsaan kainaloon lausuen iloisesti:

»Elsa!»

»Mari!»

Herrat tulivat myöskin, jolloin Elsa huomasi erehdyksensä ja yritti vetäytyä pois, vaan Mari pyrittiähytti hänet mukaansa ja sanaa puhumatta nauraen katseli häntä silmiin niinkuin Elsakin häntä. He eivät osanneet puhella toisilleen sanaakaan, eivätkä voineetkaan sitten, sillä toinen herroista, se Jorin näköinen, tuli Elsan sivulle ja alkoi puhella hänen kanssaan. Elsa oli siittä yhä enemmän häämillään ja hänen kulki kuin olisi taluttamalla talutettu tietämättä minne mentiin. Ei hän tiennyt sitäkään, mitä hän vastasi herran kysymyksiin ja mitä hänelle puhui. Vasta huomasi itsensä, kun tulivat silloille, jolloin pysähtyi ja sanoi hyvästintä, lähtien pois kävelemään. Mutta kumppaninsa tuli jälkeensä ja tahtoi häntä pidättää.

»Kävellään nyt, kun on kaunis ilma!»

Elsa nauroi ja sanoi, että nythän on ruma ilma, sumuinen ja pimeä.

»No vaikka sittenkin! Eihän se haittaa. Minusta olisi hauska, te puhelette niin erinomaisen hyvin, että on oikein hauska kuunnella», sanoi herra ja pyysi kohteliaasti Elsaa vielä hetkisenkään kävelemään.

Ä»En minÄ lÄhde silloille, eihÄsn siellÄ ole mikÄÄsn hauska nyt.Ä»

Ä»No kÄvelemme muuallaÄ», sanoi herra hyvin myÄntyvÄsti ja tuttavallisesti, vaan samalla kohteliaalla tavalla ja lÄhti Elsan mukaan ruveten puhelemaan vilkkaasti ja avonaisesti, vÄhÄÄkÄÄsn kangertelematta, aivan kuin olisivat jo ennen tuttavina olleet. HÄsn selitti, ettÄ hÄsn ei ole vielÄ ollut kuin lyhyen aikaa paikkakunnalla, vastasi Elsan kysymykseen, mistÄ hÄsn on. Ja heidÄsn kÄvellessÄÄsn katuja, toista yläs toista alas, kertoili hÄsn huomioitaan tÄÄllÄ, verraten oloihin kotiseudullaan, jonka luonnosta ja ihmeistÄ kertoi laajalti ja tarkoin ja innostuksella.

Ä»Se minun tÄytyy kuitenkin myÄntÄÄ, ettÄ tÄÄllÄ ovat naiset kauniimpia. TÄÄllÄ nÄkee hyvinkin kauniita naiskasvoja ja soreita varsia.Ä»

Kun Elsa ilmoitti tÄytyvÄnsÄ lÄhteÄ kotia, pyysi herra saadakseen saattaa hÄntÄ sekÄ ostaa vÄhÄÄsn hedelmiÄ hÄsnelle. Kun hÄsn meni puotiin, katseli Elsa hÄntÄ sinne ikkunasta, josta sopi hyvin nÄkemÄÄsn.

Ei ollut kumma, jos erehtyikin. Soma on, kun voi olla kaksi ihmistÄ niin yhdennÄkÄlistÄ. Ruumiiltaan oli hÄsn aivan Jorin kaltainen. Kasvot olivat erilaiset, ja tÄmÄ oli vaalea, Jori tumma. Jorilla oli kauniit silmÄt, tÄllÄ ei erittÄin, mutta miellyttÄvÄÄsn nÄkÄjinen hÄsn oli. Hyvin vilkas ja sujuva kÄytÄs. HÄsn puheli hyvin hauskaasti ja somasti.

Kun tulivat Elsan kotiportille, ojensi hÄsn ostoksensa, mytyn omenia, Elsalle kohteliaalla kumarruksella:

Ä»Saanko luvan tarjota?Ä»

Ä»Kiitos!Ä»

KÄtellen ja kohteliaasti lakkiaan nostaen sanoi hÄsn hyvÄstit ja lausui toivovansa, ettÄ neiti ei ole pahastunut eikÄ vastakaan pahastuisi hÄsnen seuraansa.

Ä»Ei suinkaan, eihÄsn ole mitÄÄsn syytÄ! PÄinvastoin oli ollut hyvin hauskaa.Ä»

Tuntui hyvin kummalliselle Elsasta koko tapaus, kun hÄsn sitÄ kotona muisteli. Miten oli hÄsn niin tutustunut yht'ÄkkiÄ oudon herran kanssa? Ja paljon muuta miettimistÄ siinÄ oli. Ja muistelemista oli herran puheissa ylimalkaan, mutta erittÄinkin mitÄ oli hÄsnelle sanonut kiittelevÄÄÄ: milloin ihastellut Elsan sattuvia sanoja, tarkkanÄkÄjisyttÄ ja muuta. Elsasta tuntui hyvin mukavalle tuo herra.

Vaan aamulla oli kaikki toisessa valossa. MikÄ lie ollutkin koko herra, kun oudon naisen kanssa niin tuttavaksi heittÄytyi. Ja hÄsn itse oli ollut hyvin kevytmielinen. Jos ihmiset ovat nÄhneet! MitÄ voisi hÄsn nyt sanoa, jos kertoisivat ettÄ hÄsn on ollut herrain kanssa! HÄveten saisi painaa pÄÄnsÄ alas. Miten oli hÄsn niin ajattelematon? MitÄ sen Marin tarvitsi vetÄÄ hÄntÄ mukaansa ja mikÄ Marin on nyt tÄänne viskannut yht'ÄkkiÄ... Vaan mitÄ tarvitsi hÄsnenkÄÄÄsn lÄhteÄ, outojen herrain kanssa!

Jos Äiti kysyy, mitÄ tuossa mytyssÄ on? — Omenia! — MistÄ ne olet saanut? Ostanut!

Vaan Elsa jo punastui, kun ajattelikaan valhetta ja tuntui kuin hÄsn olisi jossakin salaisessa ja pahassa liitossa tuon vieraan herran kanssa. HÄsn aikoi viskata omenat pois, ja siksi aikaa, ettÄ sopiva tilaisuus tulee, tuppasi hÄsn ne laatikkoonsa. SiellÄ oli kaikenlaisia muistoja Jorista, jotka heti sattuivat silmÄÄÄsn. Inhotti panna omenamyttyÄ sinne. HÄsn penkoi laatikon sisustan yläsalaisin, jotta sai mytylle erityisen sijansa, niin ettÄ se oli aivan erillÄÄÄsn muista. Mutta se vaivasi niin kauan kun se siellÄ oli, aivan kuin olisi hÄsnellÄ ollut jotakin varastettua takanaan.

Tapaus valtasi kerrassaan kaikki hÄsnen ajatuksensa ja sitÄ pahemmalle se tuntui, kuta enemmÄÄsn sitÄ ajatteli.

Kun pahalainen saa sormen, niin ottaa hÄsn koko kÄden!

Olisi haluttanut jonkun kanssa puhella tÄstÄ ja kysellÄ oliko tÄmÄ niin vaarallista. Itse ei voinut sitÄ vakuuttaa, vaikka koettikin niin ajatella. Vaan kenelle hÄsn rohkenisi siitÄ kertoa! Liisa se uskalsi sanoa kaikki, niinkuin silloinkin sen, ettÄ hÄsn on ollut herrain kanssa. Vaan hÄsn olikin ollut piloillaan.

Mutta Elsakin vÄhÄÄÄsn mietittyÄÄÄsn tunsu itsensä siksi viattomaksi, ettÄ voi kertoa Latun emÄnnÄlle. HÄsn selittäÄ, ettÄ Mari hÄÄnet veti mukaansa, ja ettÄ hÄsnellÄ ei ollut halua, ja ettÄ he kÄvelivÄt vain kadulla, ja hÄsn nakkasi pois omenat, jotka herra antoi ja ettÄ hÄsn inhoo herraa eikÄ tahdo tavata toiste hÄntÄ eikÄ ketÄÄÄsn. Vaan sittenkÄÄÄÄsn ei Elsa saanut sanotuksi

asiaansa, vaikka Latun emäntänsä oli ystävänsä ja hellä. Oli usein suusta tulossa, vaan jäsi siihen, kun hänen katsoi Latun emäntänsä silmiin ja ajatteli että emäntänsä sanoo kauhistuen:

»Lapsen tehnyt ihminen!«

Sehän se juuri Elsa itseäänkin hävetti ja harmitti. Ja niin jäsi hänen yksinään kantamaan asiaansa, joka piti alakuloisena ja pelossa. Joka hetki odotti hänen, että asia tulee ihmisten tietoon. Hän häpeili heitä ja oli onneton Liisan, Latun emännän, äitinsä ja ensin lapsensa edessä, jota vastaan hänen oli kuin tehnyt uuden rikoksen. Nyt emäntänsä ei voinut ajatella eikä toivoa Jorin rakkautta.

Kaupungilla oli hänen käynyt tämmöisen järjestyksen pelolla ja vavistuksella, arkana kuin järnis aavikolla. Hän alituisesti pelkäsi sitä herraa. Suurilla houkutuksilla sai Liisa hänet morsianta katsomaan Aapon häntäiltana.

»Lähde toki katsomaan meidän entisen ja ehkä tulevankin pastorimme kaunista morsianta. En minäkään välttisi, jos se olisi joku muu.«

Kun he seisoivat väkijoukossa, tuuppasi joku Elsa kylkeen, jota sivistähtäen Elsa tarttui Liisaa käsivarteeseen. Hän huomasi, että se oli Mari, vaan samassa rupesi peloittamaan, että Mari rupeaa puhelemaan siitä asiasta ja kyselemään ehkä jotakin herrasta, jolloin Liisa saa kaikki tietää.

»Morjens, Liisa!« sanoi Mari tervehtien Liisaa, joka meni ihmeisiin kohdatessaan Marin näin yhtäkkiä pitkien aikojen perästä. »Terveisiä Helsingistä ja Pietarista!« sanoi hän ja alkoi puhella Liisan kanssa, joka kummastuksissaan kyseli hänen retkiään.

Elsa odotti järnnityksellä koko ajan, milloin Mari alkaa kysellä häntä siitä herrasta.

»Morsianta!« huusi Mari yhtäkkiä kesken muun puheen ja väkijoukko yhtyi heti huutoon. Mari viritti huutoa niin kauan kuin morsian tuotiin ikkunaan näkyviin. »Yksimiestä!« huusi Mari ja taas väkijoukko mukana, kunnes sulhanenkin saatiin näkyviin.

»Eläköön!« alkoi Mari taas huudon ja huusi vielä viimeisen. Mutta sitten alkoi hän ilvehtiä morsiamella ja pilkata mitään myrkyllisimmällä tavalla, niin että Liisa ja Elsa kuuntelivat katsellen toisiaan silmiin ihmeissään. Heidän mielestään oli Hulda ollut kaunis ja miellyttävä, vaan kyllä Mari löysi vikoja näkönsäkin. Liisan kävi oikein siksikin Huldaa, kun Mari pilkkasi niin pisteliästi ja aivan pataluhaksi pannen koko hänen onnensa nyt ja aina. Elsa ihmetteli, kun hän ei Aaposta puhunut sanaakaan. Ja kun Liisa jotakin ivansekaista Aaposta lausui Huldin puolustukseksi, niin puolusti Mari tiukasti Aappoa.

»No, Jorikinhan se on kihloissa!« sanoi Mari yhtäkkiä.

»Onko?« kysyi Elsa kiihkeästi.

»Etkö sinä sitä ole kuullut? Elsa raukka se on kuuro ja sokea ollut elämänsä ikänsä!« nauroi Mari. »Mutta sen minä sanon, että tyhmä oli se Jori, kun ei sinua ottanut. Omiaan olisi hänelle, jos saisi samanlaisen katalan kuin tuo Aappo raukkakin!«

Marin luo tuli pari tyttöä, joitten kanssa hän alkoi nauraa ja ilvettä pitävä. Elsa veti Liisan syrjempään ja tahtoi pois lähtemään.

Sanaa puhumatta kulkivat he ja etäänllä vielä kuulivat huutoja »morsianta!« ja sitten »eläköön!«. Selvään erottivat he Marin äänen aina alussa ja lopussa.

Liisaa siksikin Elsa. Hän ei tiennyt puhellako jotakin vaiko olla puhumatta. Ajatteli väliin Elsalta kysyä, oliko mielensä paha, kun kuuli Jorin olevan kihloissa, vaan taas pelkäsi sen olevan enemmän pahaksi kuin hyväksi. Arvattavahan oli, että se häneen koski kovasti, vaan jotakin olisi halunnut sanoa lohdutukseksi. Liisa kummastui sitten, kun Elsa yhtäkkiä alkoi puhella tavallista asiaa, mille naurahelikin. Se oli sitä ihmeellisempi, kun Elsa oli viime aikoina ollut alakuloinen, jotta ei nauramaan olisi saanut paremmillakaan asioilla. Hyvilleen tuli sen vuoksi Liisa ja alkoi puhella vilkkaasti ja kevyesti, päätellen, että Elsa oli ehkä jo asiasta ennen kuullut ja siihen jo rauhoittunut. Liisa seurasi Elsaa kotia ja kertoi Viion leskelle retkestä.

Elsalla pyrki työntymään omituisia purskahduksia, jotka eivät olleet itkua eikä naurua. Hänellä oli vaikea niitä pidättää, ja tulivatkin ilmoille naurun katkelmiin Liisan puhellessa. Hänestä tuntui itsestään, että hän nauroi aivan sopimattomille, ja oli oikein hyvä, kun sai asian mille voi nauraa. Pätydään huomasi hän lautasella Yrjän isäpalikan, ja Viion leski kertoi, että Yrjän nukkumaan pannaan oli toimittanut »isä rukan siihen syömään ja odottamaan äitiä«. Sille Elsa purskahti nauramaan ja nauroi halustaan.

Tuntui oikein hyvälle hÄnestÄ ja hÄn antoi naurulleen tÄyden vapauden. Mutta sitten huomasi hÄn, ettÄ ei voikaan sitÄ pidÄttÄÄ, jos tahtoisikin. MielensÄ oli synkkÄ, ja onnettomuuden tunne oli pakahduttava, vaan hÄn nauroi ja kuuli itse sen aivan kuin olisi joku toinen nauranut. HÄn kuuli Äidin ja Liisan hÄstÄilevÄn, koetti ponnistaa voimiaan pidÄttÄÄkseen, vaan hervottomana kaatui maahan ja nauroi. Toimitettiin hÄnelle vettÄ juoda, vaan hÄn ei jaksanut jÄsentÄ liikuttaa. Tuntui aivan ettÄ hÄn uupuu, kuolee... Hetkisen aikaa oli omituinen tukehduttava, salpaava tunne ja sitten purskahti hÄn itkemÄÄn. Tuntui helpommalle hetkisen perÄstÄ.

Itse hÄn ei jaksanut sormiakaan vÄrÄyttÄÄ, kun Äiti ja Liisa, jotka olivat kantaneet hÄnet sÄnkyyn, riisuivat hÄnet.

HÄn nukahti sitten itkuunsa.

14

Elsa oli kitumistaan kitunut, sairastamatta kuihtunut, ettÄ hÄn ei ollut enÄÄ kuin entisensÄ varjo. Viion leski oli ollut varma, ettÄ hÄn ei enÄÄ kesÄÄ nÄe. HÄn tiesi ettÄ Elsa itse sitÄ toivoikin ja toivoi poikaansa kumppanikseen. SitÄ oli hÄn Elsan huomannut rukoilevan Jumalalta. Ja sen toivon nÄki hÄn Elsan hehkuvassa katseessa, punottavissa poskissa, hymyssÄ, joka aina ilmausi hyvÄillessÄÄn poikaansa. Kun Liisa, joka itsekseen itki hÄnkin peloissaan, ettÄ Elsa kaatuu hautaan seisovilta jaloiltaan, puhui kuitenkin toivoen kesÄstÄ, joka virkistÄÄ Elsan, sanoi Viion leski tyynesti:

Ä»Elsa on kuin istukaspuu, joka imee juuri sen verran nestettÄ, ettÄ oksat ovat vielÄ notkeat. Vaan lehden silmuakaan ei nÄy, kun toiset ovat jo tÄydessÄ lehdessÄ, ja se kuivettuu kesken kesÄisten sateitten.Ä»

Ä»ElkÄÄ olko niin toivoton!Ä» sanoi Liisa. Ä»Kuulkaahan mitÄ minÄ olen ajatellut. MinÄ olen kuvailut, ettÄ Tuira tulee ja Elsa mielistyy hÄneen, oppii hÄntÄ rakastamaan ja heistÄ tulee onnellinen pariskunta. Tuira rakastaa Elsaa vielÄkin. Iikka on kirjoittanut, ettÄ hÄn on tavannut hÄntÄ ja ettÄ ErkkiÄ tuntuu vanha suola janottavan. EttekÄ usko, ettÄ kaikki voisi kÄÄntyÄ vielÄ hyvÄksi? EihÄn se mahdollisuus ole!Ä»

Ä»Liisa kulta! MinÄ en osaa mitÄÄÄ uskoa, mitÄÄÄ ajatella, en mitÄÄÄ toivoa. Kaikki on kuin sumussa. Elsa toivoo kuolevansa poikineen. MinÄ jÄÄ silloin aivan yksin elÄmÄÄÄ tÄnne, kitumaan kuin jalkapuuhun, vaan minÄ en osaa sittenkÄÄÄ toivoa kuolemaa itselleni. Minun sydÄmeni on turtautunut, mutta jotakin kai on tuleva, joka sen sittenkin pakahduttaa, niin minusta tuntuu.Ä»

Ä»Tekin olette sairas ja ihmekÄs se!Ä» sanoi Liisa sÄÄÄÄn. Ä»Mutta kyllÄ vielÄ parannus tulee. Ei yhtÄ tuulta kestÄ iÄänkaiken.Ä»

Muutamana sunnuntaiaamuna tuli Liisa touhussa ja toi Elsalle kirjeen, joka oli ollut sulettuna hÄnelle mieheltÄÄn tullessa kirjeessÄ. Ja samaa tietÄ sanaa puhumatta lÄhti Liisa takaisin hÄstÄytyneenÄ hyvÄstÄ mielestÄ. HÄn juoksi kuin olisi ollut johonkin kiire ja kotia tultuaan itki iloisena onnesta. Se oli Tuiralta, pÄÄtti hÄn. Ja levottomana oli sitten mieli, sydÄn lÄÄi kiivaasti ajatellessaan, mitÄ Elsa oli sanova.

Ä»Puhukaa tekin, Äiti, ElsalleÄ», sanoi Liisa Äidilleen suoraa pÄÄstÄ ja alkoi kertoa asian alkusiaan myÄten. Ä»Teihin hÄn luottaa ja ottaa neuvostanne vaarinÄ», sanoi Liisa aivan kuin pelÄten, ettÄ Elsa hykÄÄ Tuiran.

Ä»Oliko se Tuiralta se kirje?Ä»

Ä»KeneltÄ se sitten olisi!Ä»

Ä»EikÄ iikan kirjeessÄ ole mainittu siitÄ?Ä»

Iikan kirjeessÄ? SitÄ ei ollut Liisa lukenutkaan!

Ä»On sitÄ sinussakin vielÄ entistÄ hÄlÄkettÄ!Ä» nauroi Äiti, kun Liisa luki iikan kirjeen, jossa oli vain muuan rivi, ettÄ muutaman kuukauden perÄstÄ on hÄn kotona, ja ettÄ toimittaa Elsalle tÄmÄ Risto Kivisen kirje, joka pantiin tÄllÄ tavoin tulemaan, jotta varmaan perille tulee. Liisa juoksi taas samaa kyytiÄ Viiolle.

Elsa oli kiintynyt kirjeeseen niin, ettei katsettaan nostanut Liisan tullessa. Saatuaan pitkÄÄ kirjeen

loppuun luki hÄn sen uudelleen ja luettuaan jÄsi hÄn pitkÄksi aikaa mietteisiinsÄ istuen kÄsi poskella ja katsellen ikkunasta pientÄ pilven sirpaletta, joka oli yksinÄnsÄ keskitaivaalla.

Kukaan ei virkkanut sanaakaan koko aikana. Sanaa lausumatta ojensi Elsa kirjeen Liisalle, jÄrjesteli pukunsa ja lÄhti ulos kÄvelyille.

MielessÄ hetvahteli jotakin keventÄvÄÄ, vÄlÄhteli jotakin kuin kirkasta, joka hetkeksi ilahdutti. HÄn ei osannut vielÄ mitÄÄn ajatella, selvitellÄ, hÄn tunsi vain aivan kuin olisi ollut jotakin hyvÄÄ tulossa. Keventynein askelin kulki hÄn kaupungille pÄin ilman minkÄÄnlaista aietta, poikkesi puistoon ja asteli hiljalleen sen lÄpi, yli kadun toiselle ja niin kulkeutui toisia puistoja rantaan pÄin. Ensi kerran huomasi hÄn kesÄisen ilman ja luonnon. Puistot olivat tÄydessÄ kesÄpuvussaan, koivut lehdissÄ ja vihanta ruohokenttÄ levisi pehmoisen nÄkÄlisenÄ kuin sametti. Tuulenhenki, niin mieto, ettÄ ei saanut puitten lehtiÄ lepuuttamaan, liikkui sinne tÄnne huljutellen ilmassa tuorekasta kevÄtkesÄn tuoksua, jota ehdottomasti hengitti tavallista syvemmÄlle. LeppÄkerttu laski lyhyttÄ viehkeÄÄ liritystÄÄn ja uudisti sen, kuunneltuaan vastauksen raikuvan jostakin etÄÄltÄ. VikkelÄ ja toimekas vÄstÄrÄkki juoksi hiekoitettua kÄytÄvÄÄ, lentÄÄ leuhahteli nurmikolle, siitÄ kohosi yht'ÄkkiÄ rÄpyttÄmÄÄn jonkun matkan maasta ja parilla lennon notkauksella siirtyi aidalle, jota myÄten juosta piiperti keikutellen purstoaan.

Elsa katseli kaikkea tarkkaan, kuin olisi se ollut jotakin aivan uutta. Vaan se oli vanhaa tuttua, millÄ oli taas uusi viehÄtyksensÄ. HÄn istahti muutamalle sohvalle katsellakseen kaikkea oikein perinjuurin ja katselikin aluksi, vaan sitten unehtui. Kun hÄn havahtui, niin luuli kauankin istuneensa. HÄn huomasi kaaren, jonka kengÄllÄÄn oli kÄytÄvÄÄn hiekkään piirtÄnyt, ja tuntui kuin olisi kuullut puhuttavan Marista, Aaposta, Jorista ja tuhansista seikoista. HÄn lÄhti kÄvelemÄÄn, ja itsestÄÄn pulppusi mieleen tapauksia lapsuuden ajoilta ja myÄhemmiltÄ, Liisan hÄistÄ ja sieltÄ tÄÄltÄ, aivan kuin vanhat muistot olisivat ponnahtaneet irralleen sidotusta sykkyrÄstÄ ja pyÄrineet sikin sokin toistensa ympärillÄ.

HÄn nousi viimeiseltÄ puistolta kadulle ja lÄhti rantaan, vavahti ja yritti pyÄrtÄmÄÄn takaisin ajatellessaan yht'ÄkkiÄ, ettÄ jos Tuira sattuisi juuri nyt tulemaan. Mutta sittenkin hÄn meni sinne.

Pieni hÄlyryvene, sunnuntain kunniaksi liputettuna, lÄhti salmeen. VeneitÄ souteli kaikkialla saarien lomissa. IhmisiÄ tuli ja meni ja seisoksi. Tuntui virkistÄvÄlle ja elÄhyttÄvÄlle.

HÄn ei ollut tÄÄllÄ kÄsynyt kaualle aikaa ja kuinka kauan olikaan, kun hÄn oli nÄhnyt meren nÄin tyynenÄ ja kirkkaana, jolloin se hÄnestÄ oli kaunein.

HÄn muisti mitÄ Tuira oli kirjoittanut, ja tuli samassa mieleen Riston kirjeestÄ: Ä»Te ette arvaa, ette voi aavistaa te naiset, millÄ tunteilla me nuoret miehet jÄstÄmme kotirannat. Kukaan ei voi kuvaila sen nuorukaisen mielialaa, joka eroaa kotoisilta mailtaan sÄretyllÄ sydÄmellÄ, pettyneenÄ kauneimmissa toiveissaan...Ä»

MinkÄlainen oli Tuiran mieliala?...

Kaipauksen ja sÄÄlivÄisyyden tunteilla katsoi hÄn kauas ulapalle, mistÄ nÄkyi hÄlyrylaivan savu. Olikohan se menevÄ tai tuleva? HÄn pÄÄtteli, ettÄ se on tuleva ja ettÄ siinÄ on Tuira...

HÄntÄ olisi haluttanut istua jossakin tÄÄllÄ ja katsella laivaa niin kauan kuin se tulisi satamaan ja laivapaatti soutaisi kaupungin rantaan. Mutta kun huomasi salmesta pÄin tulevan laivapaatin, tunsi hÄn omituista levottomuutta. HÄn katseli sitÄ kiihtynein ja uteliain katsein, kun se lÄhestyi kiivasta vauhtia. NÄytti hauskalle sÄÄnnÄllinen, reipas soutu, ja airojen yhtÄaikainen vilahdus hytkÄytti omituisesti mieltÄ. HÄn toivoi ja pelkÄsi, ettÄ siinÄ tulee Tuira, ja rauhattomana lÄhti hÄn pois ja palaili puistokÄytÄviÄ. HÄntÄ halutti itkeÄ, minkÄ vuoksi, sitÄ hÄn ei tiennyt. Rauhaton tunne vaivasi, vaan samalla jotakin tyyntÄ ja rauhaisaa kangasti mielessÄ. HÄn oli neuvoton, mihin hÄn oikeastaan menisi.

Kaupungille tultua joutui hÄn kulkemaan kirkkoon menevÄÄ vÄkivirtaa vastaan. HÄn poikkesi toiselle kadulle ja lÄhti sitÄ takaisin kirkkoon pÄin. Kirkon portaille tultua ajatteli hÄn pyÄrtÄhtÄÄ takaisin, sillÄ vaikka olikin viime aikoina ahkerasti kÄsynyt kirkossa, melkein joka sunnuntai ja vÄliin kahdestikin yhtenÄ, tuntui hÄnestÄ vaikealle nyt sinne meno, kun oli rippilasten sunnuntai. VÄkijoukko vei hÄnet mukanaan ja hÄn pyÄrtÄhti istumaan ovensuupenkkiin alttaria vastassa. HÄn ei uskaltanut kumartua tavanmukaiseen rukoukseen pelÄsten, ettÄ itku tyÄntyy vÄkistenkin. Vaan hÄn oli sitten kumartunut, niin ettei itse tiennytkÄÄn.

Kaikuva kirkko jymÄhteli ovien kÄydessÄ, ja hÄn kuuli sen, vaan ei muistanut kirkkoa ei ihmisiÄ. HÄn itki haluaan ollakseen pieni kerjÄlÄistytÄ, resuisissa vaatteissa, joita istui kirkon

portilla pÄivÄpaisteessa... tahi niinkuin ennen oli silloin kun toisten kanssa kesÄt juoksi metsiÄ, hyppi Karjansillan takana hietikkotÄyrÄillÄ ja talvisin kuunteli NikkilÄn huvittavia kertomuksia ja opetuksia. Tuntui tuonne kaipuu, pakottava ikÄvÄ. Olisi haluttanut irtautua siitÄ mitÄ oli, juosta entisille leikkipaikoille, karistaa siellÄ nÄmÄ vaatteet kaikki pois ja muuttua pieneksi paitasillaan hyppivÄksi lapseksi... enkeliksi...

SiellÄ kirkon ovensuussa eli hÄn omaa elÄmÄÄnsÄ tietÄmÄttÄ mitÄÄn ympÄristÄstÄÄn. HÄn eli uudelleen lapsuutensa, viattomuutensa ja unohtui kerrassaan siihen, sen onnellisuuden ihailuun. HÄn oli pienenÄ lapsena, pienenÄ Mari, Liisa, Risto ja muut, hÄn rakasti heitÄ ja he hÄntÄ, hÄn rakasti NikkilÄÄ, emÄntÄÄ, Ristoa, Tolo Mikkoa, kaikkia ihmisiÄ...

HÄn ei ollut kuullut saarnaa, ei huomannut rippilasten alttarille menoa. Seurakunnan noustessa seisomaan jÄi hÄn yhä kumarruksiinsa. Ja siinÄ hÄn urkujen mahtavasti soidessa, johon yhtyi seurakunnan voimakas ÄÄni, tunsu kuin olisi hÄn heittäytynyt johonkin, joka oli loistavan kirkasta, ei riemuisaa, mutta suloista, ei onnellista, mutta rauhallista, ja siinÄ hÄn oli kuin vÄhÄn koholla maasta — aivan kuin levÄsten liikkumatta minnekÄÄn, ajattelematta mitÄÄn...

Kotona oli Äiti yksinÄÄn. Elsa huomasi, ettÄ Äiti on itkenyt. HÄnen sydÄntÄÄn viilsi ja tuntui kuin olisi hÄn jotakin pahaa tehnyt Äidille. Ja kun hÄn heittäysi Äidin kaulaan, oli hÄn sanovinaan:

Ä»MinÄ olen ollut paha. Olen rukoillut, ettÄ YrjÄ ja minÄ kuolisimme, ajattelematta sinua, joka meitÄ olet rakastanut niin ÄÄrettÄmÄsti.Ä»

Elsa sanoi vain:

Ä»Antakaa, Äiti, anteeksi.Ä»

Äiti ei ymmÄrtÄnyt ensiksi mitÄ Elsa tarkoitti, vaan jÄtti kysymÄttÄ, jÄÄden hetkiseksi miettimÄÄn ja huomasi sitten Elsan anteeksipyyntÄn koskevan sitÄ, ettÄ hÄn ei voi tehdÄ, minkÄ tiesi Äidilleen olevan mieliksi: ottaa Tuiran.

Viion leski oli Elsan kituvaa elÄmÄÄÄ surressaan tyydyttÄnyt mieltÄÄn ajattelemalla Elsan uskollista ja syvÄÄ rakkautta rakastettuaan kohtaan, joka oli hÄnet hylÄnnyt. Mutta Liisan kanssa nyt puheltuaan Äsken oli hÄnkin ruvennut ajattelemaan, ettÄ Elsan itsensä kiduttaminen hylÄtyn rakkauden siteissÄ oli sairautta, vahingoksi itselleen ja lapselleen, ja oli tullut siihen luuloon ja toivoon, ettÄ Elsa nyt voi mielistyÄ Tuiraan, oppia hÄntÄ rakastamaan ja tuta uuden onnensa. Ei ollut ihme, jos Elsa ei voinut ajatella avioliittoa Tuiran kanssa, silloin kun Tuira sattui tulemaan juuri niin pahalla aikaa. HÄpeÄ ja kunniantunto esti hÄntÄ siitÄ ja lienee ollut toivoa vielÄ vanhasta rakkaudestakin. Nyt ei ollut hÄn osannut ajatella mitÄÄn syyksi Elsan kieltÄytymiselle. Ja hÄn kummastui sen vuoksi neuvottomuuteen saakka ja mieli, joka jo oli kirkastumaan yrittÄnyt, musteni entistÄ synkemmäksi. Tuli jatkumaan sama kituva elÄmÄ. HÄn oli nÄkevä Elsan rukoilevan loppua pojalleen ja itselleen ajattelematta mitÄÄn muuta. Samalla Viion lesken kÄvi sÄÄliksi Tuiraa. Levottomaksi tuli mieli ajatellessa Tuiran tuloa ja kohtausta Elsan kanssa, joka saattoi tapahtua kukatiesi jo huomenna. Mieleensä nousi uhkamielinen ajatus Elsaa vastaan ja aikoi sen purkaa ivallisiksi sanoiksi:

Ä»MinÄkin rupean rukoilemaan elÄmÄni loppua, rukoilen ÄÄneen kotona pÄivÄst ja yÄt ja kulen kirkossa ainoastaan sitÄ rukoilemassa, ja minulla on siihen syytÄ!»

HÄn hillitsi kuitenkin itsensä ja hetken perÄstÄ katui koko ajatustakin, mietittyÄÄn, ettÄ Elsan voisi kÄydÄ samoin kuin Mari raukankin ÄidittÄmÄksi tultua. Ennen hÄn itse kÄrsii vaikka mitÄ ja odottaa sitÄ, joka lopuksi hÄnen sydÄmensÄ pakahduttaa.

Ä»PitÄkÄÄ, Äiti, silmÄillÄ YrjÄÄ», sanoi Elsa ja heittäysi maata vÄsyneenä.

Vaan tunteensa olivat niin virkeÄssÄ liikkeessÄ, ettÄ ne eivÄt suoneet hÄnelle hetkenkÄÄn unta. HÄn ei ollut voinut ajatella mitÄÄn eikÄ voinut nytkÄÄn, oli tunteittensa vallassa kuin hÄlyhen tuulessa. Hetken maattuaan nousi hÄn yläs ja rupesi jÄrjestelemÄÄn huoneessa innolla ja kiireellä arvellen, ettÄ Tuira ehkÄ jo tulee tÄnÄÄn. Vaan kesken kaikkea istui hÄn lukemaan taas Riston kirjettÄ katsellen sieltÄ tÄÄltÄ sitÄ.

Ä»Tuira, tÄmÄn kirjeen saatuasi, on ehkÄ jo siellÄ onneaan nauttimassa, vaan minÄ kuleksin tÄÄllÄ kuin sijaton sielu kaukana sieltÄ, levottomana, rauhattomana, toivon ja toivottomuuden kidutuksessa odotellessani sieltÄ jotakin tietoa Marista.Ä»

Elsa jÄi tuijottamaan kirjettÄ. HÄn ei ollut nähnyt Maria Aapon hÄitten jÄlkeen kuin yhden

kerran muutamana iltana alushameisillaan kartanolla reuhaavan kuin hurjistunut. Mihin lienee sitten joutunut? Elsa kÃ¤nsi lehteÃ¤ lukeakseen muuta ja unohuttaakseen tÃ¤mÃ¤n ikÃ¤vÃ¤n muiston Marista.

HÃ¤n luki taas Riston kirjeestÃ¤: Ã¢NiitÃ¤ siteitÃ¤, joilla minun sydÃ¤meni on kiintynyt Mariin, pitÃ¤isi olla katkomaan suuri voima. Ne ovat punoutuneet tuhansista hienon hienoista sÃ¤ikeistÃ¤ vahvaksi kÃ¤lydeksi.Ã¢

Seurasi sitten pitkÃ¤ kertomus miten Ristossa rakkaus oli juurtunut Mariin siitÃ¤ alkaen, kun hÃ¤n pienenÃ¤ poikana kantoi Marin keskikaupungilta, jonne Mari oli kulkeutunut yksinÃ¤ ja eksynyt, istuen katuvierellÃ¤ itkien. Itkien luki Elsa taas tÃ¤tÃ¤ kuvausta Riston tunteista Marin kasvaessa aikuiseksi, kauniiksi, viehÃ¤ttÃ¤vÃ¤ksi, ihailtavaksi, rakastettavaksi tytÃ¤ksi, jona Risto hÃ¤ntÃ¤ vielÃ¤ muisteli ja jollaista hÃ¤n ei voinut toista ajatella olevaksi.

Riston rakkaudessa Mariin kuvastui Elsalle Tuiran rakkaus hÃ¤neen. HÃ¤n ei tiennyt sen syntyÃ¤ eikÃ¤ perusteita, hÃ¤n tunsu sen suuruuden. Ja hÃ¤n olisi tahtonut olla niinkuin oli Liisan hÃ¤ssÃ¤ ja hautautua Tuiran syliin...

Elsa aukaisi silmÃ¤nsÃ¤ aamu-unesta ja katseli ympärilleen, huomaten ettÃ¤ oli nÃ¤hnyt unta. HÃ¤n muisteli sitÃ¤ hetkisen ja vaipui uudestaan uneen. Pahalle tuntuva tunne vÃ¤ikkymi mielessÃ¤, kun hÃ¤n nousi, ja teki olon painostavaksi. HÃ¤n ei ensin tiennyt mistÃ¤ se oli, vaan pÃ¤vivemmÃ¤llÃ¤ johtui hÃ¤nelle yhtÃ¤kkiÃ¤ muistoon aamuun unensa: HÃ¤n oli Tuiran sylissÃ¤ ja Jori tuli hÃ¤nen taakseen, pani kÃ¤tensÃ¤ hÃ¤nen olkapÃ¤Ã¤lleen ja katsoi surullisesti hÃ¤neen.

Se oli niin selvÃ¤ ja mieleen uurtanut, jotta kuvastihe melkein kuin tosi tapaus. Ja se vaivasi hÃ¤ntÃ¤ toisen pÃ¤ivÃ¤n ja kolmannenkin, pitÃ¤en alakuloisena ja aivan kuin katuvana. HÃ¤n rupesi selittÃ¤mÃ¤Ã¤n itselleen, ettei Tuira hÃ¤nestÃ¤ vÃ¤litÃ¤. SitÃ¤ hÃ¤n ei ollut vielÃ¤ tÃ¤hÃ¤n asti epÃ¤illyt, vaikka kesÃ¤ oli kulunut syyspuolelleen ja Tuiran olisi pitÃ¤nyt Riston kirjeen mukaan olla viimeistÃ¤Ã¤nkin keskikesÃ¤llÃ¤ tÃ¤Ã¤llÃ¤. Ei hÃ¤n nytkÃ¤Ã¤n sitÃ¤ epÃ¤illyt ja oli varma, ettÃ¤ Tuira tulee, mutta hÃ¤n tahtoi niin luulla aivan kuin sÃ¤Ã¤lien Joria.

TÃ¤tÃ¤ alakuloista mielialaansa ei hÃ¤n saanutkaan enÃ¤Ã¤ irroitetuksi Riston kirjeellÃ¤kÃ¤Ã¤n, joka hÃ¤ntÃ¤ tÃ¤hÃ¤n asti oli vireissÃ¤ pitÃ¤nyt. HÃ¤n joutui vain syvemmÃ¤lle ristiriitaisissa tunteissaan: odotti Tuiraa ja sÃ¤Ã¤li Joria, joka ei voinut olla onnellinen. HÃ¤n oli kuvaillut Tuiran tuloa kymmenillÃ¤ eri tavoilla, pienimpiÃ¤ yksityisseikkoja myÃ¤ten, ja aina itsensÃ¤ reippaana ja iloisena vastaanottamassa Tuiran astuessa huoneeseen. Vaan kun Liisa tuli erÃ¤Ã¤nÃ¤ pÃ¤ivÃ¤nÃ¤ kertoen, ettÃ¤ Ã¢PatriaÃ¢ oli tullut ja arvelen ettÃ¤ siinÃ¤ Tuirakin on ehkÃ¤ tullut, sillÃ¤ Ã¢PatriassaÃ¢ tavallisesti tulivat kotia matkustavina passilla ulkona olevat merimiehet, niin valtasi Elsan ujous ja arkuus. HÃ¤n hommutui kiireellÃ¤ ulos ja meni kÃ¤velemÃ¤Ã¤n maantielle, kÃ¤Ã¤ntyen Karjansillalle vievÃ¤lle tielle, jota asteli, pysÃ¤htyen joskus levÃ¤hdyksekseen ja katsellen sopivata asettumasijaa, jota lÃ¤ytÃ¤mÃ¤ttÃ¤ painui aina edemmÃ¤ksi. HÃ¤n joutui tÃ¤llÃ¤ tavoin aina lÃ¤helle Montinin kaukavainiota ja kulki sitten perille asti, koivikkokunnaalle, missÃ¤ uupuneena heittÃ¤ytyi maata ja ratkesi itkemÃ¤Ã¤n. Itse hÃ¤n ei ollut onneton, hÃ¤nellÃ¤ oli hyvÃ¤ olo, vaan hÃ¤n sÃ¤Ã¤li Joria, joka tuntui hylÃ¤tyltÃ¤ ja yksin jÃ¤Ã¤neeltÃ¤.

Ja kun hÃ¤n lÃ¤hti pois, tuntui ettÃ¤ jÃ¤Ã¤ yksin tÃ¤mÃ¤ koivikkokunnas, kedot, niiden takana metsÃ¤ ja sen sisÃ¤ssÃ¤ joutsenlampi. Ne olivat kerran olleet onnellisia, nyt jÃ¤vivÃ¤t ne elottomina tuijottamaan. Ja hÃ¤n sÃ¤Ã¤li nÃ¤itÃ¤kin.

HÃ¤n olisi halunnut, ettÃ¤ Tuira ei olisi vielÃ¤ tullut.

Hitaasti kulki hÃ¤n takaisin ja ajatteli, ettÃ¤ jos Jori sattuisi tulemaan vastaan! Jori astuisi alakuloisena, onnettomana, sanoisi hÃ¤nelle: Ã¢SinÃ¤, Elsa, olet hylÃ¤nnyt minut, vaikka minÃ¤ en ole ketÃ¤Ã¤n toista rakastanut.Ã¢ MitÃ¤ hÃ¤n sanoisi Jorille? — HÃ¤n selittÃ¤isi Jorin tehneen vÃ¤Ã¤rin, itse onnettomuutensa luoneen onnensa sijaan, tienneen ettÃ¤ kukaan muu ei hÃ¤ntÃ¤ niin rakasta... He olisivat olleet niin onnellisia.

TÃ¤tÃ¤ onnea kuvaillen nyt ajatuksissaan Jorille, jota oli satoja kertoja kuvaillut itselleen, tuli hÃ¤n kotia ja huomasi itsensÃ¤ vasta sisÃ¤llÃ¤.

Ã¢EikÃ¤ Tuira ole tullutkaan?Ã¢

Ã¢Ei ole vielÃ¤ nÃ¤kynytÃ¢, vastasi Ã¤iti.

Aivan kuin Elsa olisi ollut varma Tuiran tulosta, rupesi jÃ¤rjestelemÃ¤Ã¤n huoneessa kuitenkin kuin salaten Ã¤idiltÃ¤ sitÃ¤, minkÃ¤ unohutti pian innostuen tyÃ¤hÃ¤nsÃ¤ mielessÃ¤, ettÃ¤ Tuira tulee illalla, ja tÃ¤ssÃ¤ varmassa luulossa huolehti hÃ¤n omaakin somuuttaan.

Liisa tiesi illalla, että Taira ei ollut »Patriassa» tullut, oli kuullut muutamalta merimieheltä, joka oli siinä saapunut kotia. Kysyvästi katselivat Viion leski ja Liisa toisiaan, ja huolestunut katse oli molemmilla vastauksena.

Hän on hukkunut? utelivat he äännettämin toisiltaan.

Elsa liuskeli levottomana toimien muka jotakin ja ylpeys ryhdissä, jota toiset kummastellen katselivat. Hän ei puhunut Tuirasta koko iltana mitään, vaan seotti muittenkin puheen siitä ladellen muita asioita mitään milloinkin. Ja hän ilveili ja nauroikin aivan kuin elämä olisi ollut keveä niinkuin ei mitään. Mutta omiin rauhoihinsa päästyään purkautui uhkamielisiä ajatuksia.

Taira ei välittänyt häntä. Vaan elä! Ei hän ole sitä pyydellytkään, eikä ole ollut hänen rakkauttaan vailla, eikä tarjoillut hänelle rakkauttaan.

Hän oli suutuksissaan kuitenkin itselleen, että oli osoittautunut välittämättä ollenkaan Tuirasta. Vaan siitäkin syytti hän Liisaa, joka oli hälyyttänyt ja hulmunnut. Mutta kun Liisa tuli seuraavana päivänä ja selitti, että joku tulleista merimiehistä oli nähnyt aivan äskeisin Tuiran, jotta se on siis hengissä, vaan ei ole joistakin muista syistä päässyt tulemaan, oli Elsalla jo uneuksissa vihansa Liisaa kohtaan. Liisahan oli ollut aina hyvä, ja hyvänsä hän Liisa rukka nytkin tarkoitti. Nauraen sanoi Elsa hänelle:

»Sinä Liisa olet oikea hommantoosa!»

Liisa ymmärsi tarkoituksen, vaan lähi leikiksi.

»Minun vahva puolenihan oli jo pienenä häntä hommaaminen.»

»Niin, mutta enemmän vielä hautajaisten», sanoi Elsa.

»Ei ne nyt enää huvita minua, mutta häntä! Se on jotakin. Silloin minä juoksen jalat olalla vaikka päivät pästästä», sanoi Liisa.

Siihen jäi keskustelu siitä, eikä Elsa ruvennut puhelemaan nyt muutakaan. Liisa katsoi häntä syrjäsilmillä ja huomasi hänen kasvoiltaan kadonneen tuon iloisen, hymyilevän ilmeen, joka oli tehnyt hänet nuorekkaaksi tyttöseksi, joka muistutti häntä entisestäään ja vaikutti niin valtavasti. Se kaunisti Elsaa, ja Liisa oli monta kertaa ihailut itseksensä Elsan kauneutta ja viehätysvoimaa, niin heikko ja kuihtuneen näköinen kuin Elsa olikin vielä. Nyt oli palautunut kasvoille taas tuo hymyilyvä vakavuus ja ainoastaan katseeseen oli jäänyt jotakin elähyttävää. Liisalle tuli häntä ja tuska, hän päivitteli itseksensä Tuiran viipymistä.

Miehensä tultua oli Liisan ensimmäinen kysymys Tuirasta: onko hän nähnyt häntä, milloin viimeksi, ja puhuiiko tulostaan tänne? Ja ensimmäisessä sopivassa tilaisuudessa uteli hän kaikki tarkoin, mutta mitään varmempia tietoja ei saanut. Taira oli kysellyt Tepolta Elsasta ja Teppo oli kertonut, mitä oli hänelle täältä kotoa kirjoitettu. Tulostaan ei hän puhunut mitään Tepolle, vaan Kivinen oli sanonut hänen pästäneen lähteä käymälään täällä tänä kesänä. He olivat olleet jossakin yksissä Kivisen kanssa, joka myöskin arveli, että jos hyvin sattuu, niin hänenkin tulee käymälään kotipuolella. Muuta ei Liisa mieheltään tietoa saanut.

Elsa ei välittänyt kysyä asiasta Liisalta. Vaan siitä, että Liisa ei mitään Tuirasta kertonut nyt miehensä tultua, varmistui hän pästäväksessään, että Taira ei välitä häntä, ja se oli häntä vielä enemmän yhdentekevää kuin ennen. Hän pyyhkäisi kuin yhdellä kädenedellä pois tunteensa, jotka hän oli ensi hetken innostuksessa elänyt, ne menivät niinkuin ei niitä olisi ollutkaan. Taira oli hänelle vieras niinkuin ennenkin.

Mutta hänelle oli jäänyt jonkunmoinen rakkauden kaipuu. Hän tahtoi rakastaa, vaikka ei ollutkaan itse rakastettu. Hän halulla nautti taas tuota entisyyttä, muisteli noita äärettömiä onnen suloisia kirkkaita aikoja, ja kaipauksen seassa tuntui jotakin kuin toivonsekaista. Hän ikävähäi niitä paikkoja, joissa menneitten aikojen tapaukset liikkuvat, ne tuntuivat ikävähäivä ja odottavan häntä.

Muutaman kerran huomasi hän olevansa menossa kaukavainiolle, juuri kun maantieltä kääntyi Kontinkankaan kuvetta menevälle tielle, sillä tässä rupesi hän nyt tarkkaamaan tuttuja seutuja. Kauhukseen huomasi hän kaikenlaista tärkyä ja roskaa ympäröivä hajallaan molemmin puolin tietä. Edemmäksi tullessa oli sitä korkeat kasat. Hän riensi kiivaasti pästäkseen ohi, vaan se lisäytyi vain. Tiepuolella huomasi hän nyt tuon osoitustaulun, »rosgan ja saadan» merkin. Näitä hän viime kerralla ei ollut huomannut ollenkaan, ei nähnyt vilahdukseltaan.

TÄHÄN kohtihan Vimpari kuoli, paleltui hankeen leipäpinkka niskassa!...

Elsa seiso siinä hetkisen kuin kivettyneenä, kaikki ajatukset pysähdyksissä. Yhtäkkiä tempautui hän siitä sitten liikkeelle ja lähti kiireesti takaisin. Vähän matkaa tultuaan ilmestyi tien mutkassa vastaan muuan nainen ja herra, joita hän luuli ensi silmäyksellä paremmin kummituksiksi kuin ihmisiksi kun nainen oli vaaleapohjaisessa karttuunipuvussa ja hyvin omituisesti koristeltu.

Naisen tunsin hänen kohdalle tultuaan Vimparin Kristiinaksi.

Ä»Oliko se Kristiina?» kysyi hän äänneen itseltään ja vastasi siihen:
Ä»Kristiina se oli.»

Elsa katsahti järkeensäkin vielä ja häntä nauratti ja säälitti Kristiinan puku, joka oli niin pyntetty ja rakenneltua, vaan aivan hassulle päin kaikki. Ja minnekkäs he menivät? Kuka oli tuo herra?

Hän ihmetteli ja kummasteli koko matkan sitä. Tuntui olonsa kaikin puolin ilkeälle ja pahalle. Ja tuntui kammottavalle ajatus, että olisi sattunut menemään edemmäksi ja viipynyt iltaan asti! Hän tuli kotia aivan kuin takaa ajettuna.

Tällä oli Liisa juuri pois lähdössä, avaimessa käsi, kun Elsa oven aukaisi. Elsa huomasi, että Liisa ja äitinsä olivat puhelleet jotakin, josta keskustelu katkesi hänen tullessaan kesken sanan. Hän ei siitä sen enempää välittänyt, vaan kun Yrjö sanoa toimitti hänelle, että tällä on käynyt vieraita, niin katsoi hän kysyvästi Liisaan ja äitiin, jotka näyttivät hämmentyneiltä, kun asia, jonka he olivat päättäneet salata, paljastui niin arvaamatta.

Ä»Ketä tällä on käynyt?»

Ä»Montinin Jori herra», vastasi äiti jonkun hetken mietittyään.

Elsa katsoi pitkästi vuoroon Liisaa ja vuoroon äitiä. Mielessä kiersi silmänräpäyksen ajan joku vihainen kysymys näille, vaan se sammui samassa riemastukseen, joka valtasi hänet. Huoneeseen lemahti kirkkaus.

Ä»Mitä hän tällä kävi?» kysyi Elsa sydän sykkien kiivaasti.

Ä»Olivat jotakin tarkastusta pitämässä ja tulivat herrat tänne juomaa pyytämään», selitti Liisa.

Ä»Oliko tällä juomaa?» tuli Elsalle häntä ja katseli karafiinia päilydellä.

Ä»Olihan sitä vettä.»

Ä»Oliko se edes raitista?» huolehti Elsa ja kysyi innostuneena sitten:
Ä»Sanoiko Jori mitään?»

Ä»Ei sanonut», vastasi Liisa. Ä»Ei välittänyt edes kiittävä! Vaan minä ajattelin sanoa...»

Elsan katse katkaisi Liisan lauseen ja hetkisen aikaa katsoi Liisa Elsan ojennettua kättä ja sormea, joka viittasi oveen, ja viittausta noudattaen näkyvästi kuin arka lapsi astui hän kiireesti ulos.

Kaikki oli Elsasta nyt kuin valaistua, kirkastettua, kaikki saanut elämänsä ja henkeä. Elähyttävään juhmallisuus asui huoneessa, se oli kuin jätetty hänen Jorin järkeen ja sitä säteili juomalasi, vesi karafiinissa, jotka olivat kuin pyhitettyä tavaraa.

Elsaa olisi haluttanut kysyä yhtä asiaa äidiltä: näkikö Jori Yrjöä? Vaan häntä peloitti, että äiti sanoo jotakin pahaa Jorista, ja hän jätti kysymyksen ja rupesi itse arvelemaan kaikkia mahdollisuuksia. Ollessaan Yrjön kanssa kahden kyseli hänen tältä, vaan Yrjö puhui toisesta herrasta ja toisesta. Toinen oli kärtellyt ja kysynyt jotakin, taputtanut poskelle, vaan kumpi se oli?

Jos ei päässytkönsä siitä selville, oli hänellä kuitenkin siitä ilon aihetta. Ja hänelle välähteli taas tuo toivo, joka oli ollut kytemässä, nyt kirkkaana mielessä. Hän ei kuvailut mitään tapahtuvaksi, vaan oli varma, että jotakin äärettömän iloista tapahtuu. Hän odotti joka päivä, viikon, toisenkin ja aina tuntui se mahdolliselle ja varmalle.

Äiti oli Yrjön kanssa Latulla muutamana sunnuntaina ja Elsa istui kotona lueskellen jotakin kirjaa ikkunan ääressä, vaan huolenaan oli pitkästi silmällä ohi kulkevia aivan kuin odottaen Joria. Koputettiin yhtäkkiä ovelle ja hän vavahti. Hän tiesi, että koputus on tapana herrasväessään. Päättävä huumasi ja hän painoi kädellään rintaansa. Ehti ajatella, että Jori on tullut toisaalta

pääsin, joten hän ei ole huomannut.

»Luulit kai paremmaksikin!» sanoi nauraen Mari huomattuaan että Elsa oli hämmillään. »Terve, terve kotvasta ajasta! Helsningar från Helsingfors, siltä joka peräpenkillä istuu», ilvehti Mari koettaakseen peittää sen alle muuta mielenliikutusta ja estääkseen syntymästään vakavaa tapautumista. Mutta hän itse vakaantui ensiksi. Hän katsoi Elsaä pitkästä ja vakavasti silmiin ja sanoi alakuloisena:

»Aiotko sinä kuolla!»

»Ei», vastasi Elsa naurahtaen.

»No sitä hän minäkin, vaan sitten sinun pitää ruveta syömään», sanoi hän taas koettaen palautua keveämmälle jälle. »Kuule, Elsa, onko minulle täällä joku kirje? Liisa minut tapasi ja puhui jotakin semmoisesta.»

Elsa arvasi, mistä oli kysymys, ja alkoi hakea Kivisen kirjettä. Hän ei heti muistanutkaan missä se oli, oli viime aikoina ollut siitä välinpitämättä.

»Sinullehan tämä on», sanoi Mari katsottuaan kirjeen alkua.

»Sinulle se oikeastaan on», vastasi Elsa.

»Sepä somaa», naurahti Mari ja katsahti kirjeen loppuun. »Risto! Ja virstan pituisen kirjeen. Oikeastaan pitäisi syödä näin pitkälle taipaleelle lähtieissä», sanoi Mari. »Onko tämä hyvin surullista?» kysyi hän vielä, ennenkuin alkoi lukea.

»Ei se surullista ole.»

Mari naurahteli lukiessaan, jota Elsa kummasteli itsekseen, ja nauraen pani hän pois kirjeen. Elsa katsoi häntä kysyvästi.

»En ole ollut milloinkaan puoleksikaan noin hyvä ja kaunis. Risto rukka erehtyy. Ja vielä enemmän erehtyy siinä, että minä vielä olisin muka jotakin!»

»Etkö aio vastata sitten?»

»Elsa kulta! Mitä minä vastaisin! Sen voisin vastata, että: Risto rakas, tule järkiisi! Minä voin sinulle varmasti sanoa, että ainakin kymmentä vertaa paremman saat, kun otat ensimmäisen hameen, joka Englannin rantaan tullessa vastaan sattuu! Ei — Risto on liian hyvä mies. — Mutta kuule! Missä Tuira?»

»En tiedä suuntiakaan.»

»Milloin hän kävi täällä?»

»Ei hän ole käynyt.»

»On hukkunut varmaankin!»

»Ei ainakaan, jollei viime päivinä.»

»No mitään perhanaa! Onko täällä jotakin pilantekoa täällä kirje?»

»Tosiaankin!»

»Ei. — Tämä on Riston käsialaa ja Risto ei pilaa tee.»

»Niin no, olipa totta tahi leikkiä, sama se minulle on», sanoi Elsa välinpitämättä ja tahtomattaan lisäsi: »Jori on käynyt täällä.»

»Hänhinsä kutsumassa?» kysyi tokasi Mari heti.

»Ei...»

»Minä luulin», sanoi Mari, »että hän olisi kohteliaampi kuin Aappo minulle, jotta olisi siis kutsunut ja käynyt päällellepäätteksi itse kutsumassa. Siellähän tulee suuret, komeat häntä!»

Kun Elsa katsoi epäilevästi Maria, sanoi tämä:

»Joo, ja aivan kohta, kolmen viikon päästä! Täällä kuulutetaan Joria ensi kerta.»

Elsa nauroi ja haki ompelurasiastaan napin ja pisti sen Marin kouraan.

Ä»EtkÄ sinÄ sitÄ uskoÄ«, sanoi Mari nauraen sille, kun Elsa luuli hÄnnen laskeneen tahallisen valheen, josta napilla palkitaan.

Elsa ei vastannut mitÄÄn, vaan rupesi puhumaan muista asioista.

HÄnestÄ Marin mentyÄ tuntui aivan mahdottomalle, ettÄ Joria olisi kuulutettu. Se oli vain jotakin Liisan keksimÄÄ juonta koko Marin puhe. EipÄ ollut kuulunut Jorin kihlauksesta sen enemÄÄ kuin mitÄ Mari silloin sanoi. HÄn oli ollut tyhmÄ, kun oli uskonut sitÄ ja tÄhÄn asti!

HÄn kysÄksi viikolla Liisalta kuin pilanpÄiten, ettÄ tietÄÄkÄ Liisa Joria kuulutetun. Liisa tiesi ja mainitsi morsiamen nimen. Elsa tunsi hÄnet. HÄnestÄ tuntui siinÄ nyt olevan jotakin alkua, vaan ettÄ siinÄ on joku erehdys tahi muuta sellaista. Levottomana piti se kuitenkin hÄntÄ joka hetki.

Sunnuntaina meni hÄn kirkkoon istuen syrjÄiseen paikkaan. HÄn istui tunteettomana ja katseli ihmisiÄ huvikseen ja koetti keksiÄ kaikkea aikansa kuluksi, katuen ettÄ tuli sitten vielÄ niin varain, kun muutenkin jumalanpalvelus tuntui jo edeltÄpÄin pitkÄlle ja ikÄvÄlle. Kun veisattiin, rupesi hÄnkin veisaamaan, vaan heitti sen jo kesken ensi vÄrssiÄ, luki kirjastaan muuta, vÄsyi siihenkin ja rupesi katselemaan ihmisiÄ. HÄn nÄki Marinkin tulevan kirkkoon. Elsa rykÄsi huomauttaen Maria, vaan mitÄ se kuului veisuussa ja urkujen soidessa, huomasi hÄn itsekin. Mari astui pystÄkkÄÄnÄ kÄytÄvÄÄ, uljas ryhtinsÄ uljaampi kuin koskaan. Suoraa pÄÄtÄ meni hÄn muutamaan penkkiin saarnatuolin lÄhellÄ. Elsa ihmetteli. Suurin surminsa hÄn ei olisi rohennut noin nÄkyvÄlle paikalle mennÄ!

Vaan Mari se rohkeaa, nauroi Elsa mielessÄÄn muistaessaan kerran Marin sanoneen, ettÄ kun Aappo ensi kerran pappina saarnaa, niin hÄn menee istumaan punaisella veralla puettuun kuvernÄÄrskan penkkiin! TÄtÄ hÄn ajatteli ja kuvaili mielessÄÄn, kun kuuli papin ÄÄnen, jolloin kÄÄntyi katsomaan saarnatuoliin. SiellÄ oli Aappo!

Elsan tunteet vaihtuivat alinomaa ilman mitÄÄn mÄÄrÄÄ ja irtonaisina kuvina liikkui mielessÄ tapauksia Marin elÄmÄstÄ ja muusta. Milloin nÄki hÄn Marin vanhana akkana kaukana jossakin sydÄnmaalla, jossa Aappo oli pappina, milloin Vimparin kuolleena hangessa, Marin Aapon hÄÄiltana huutamassa, Aapon Äidin kuihtuneen muodon, Marin alushameisillaan hurjistuneena rÄyhÄvÄn kartanolla, Vimparin Kristiinan kÄvelemÄssÄ herran kanssa epÄilyttÄvillÄ teillÄ, ja aina oli hÄn vaatimassa edesvastaukseen nÄistÄ tuota, joka pauhasi Jumalan vanhurskaudesta ja viimeisestÄ tuomiosta ojennellen kÄsiÄÄn. Ja Elsa inhotti, kun se sitten alkoi puhella mairitella sÄvvyisÄsti sanoen vÄhÄ vÄliÄ: Ä»rakkaat sanankuulijani!Ä«

VÄlinpitÄmÄttÄmÄnÄ kuunteli hÄn rukouksia, joissa ei tuntunut olevan mitÄÄn elÄhyttÄvÄÄ, mitÄÄn sydÄmeen menevÄÄ, vaan ainoastaan tyhjÄÄ ÄÄntÄ. Kun Aappo rupesi lukemaan kuulutuksia, muisti Elsa taas oman asiansa, jonka hÄn oli unohtanut kerrassaan.

Ä»Jumalan pyhÄn kolminaisuuden nimeen kuulutetaan toinen kerta kristillinen avioliitto, joka asianomaisten hyvÄllÄ suosiolla on aiottu pÄÄttÄÄ seuraavien vÄlillÄ: kunniallinen ja toimellinen herra asioitsija Georg Gustaf Montin ja kunniallinen ja siveÄ neiti Hilma Sofia Eufrosyne Himmelros.Ä«

Elsa lÄhti heti tÄmÄn jÄlkeen pois kirkosta, meni kotia tyynenÄ ja keventyneellÄ mielellÄ. HÄn tunsi tÄyttÄ lohdutusta siitÄ, ettÄ hÄn ei ole koskaan rakastanut ketÄÄn muuta kuin Joria, eikÄ voi rakastaa. Rakkaudella hÄn uhrautuu, toivoo ja suo hÄnelle onnea. HÄn tunsi samalla, ettÄ Jori muistelee hÄntÄ myÄs rakkaudella.

Tulisesti hyvÄili hÄn YrjÄÄ, josta tuntui olleensa kauan aikaa erillÄÄn ja olleen aivan kuin hÄneltÄ unohduksissa.

TyyntÄ ja rauhaisaa mieltÄ hÄn ei jaksanut kuitenkaan kauan pitÄÄ. VÄliin hÄn ÄkkiÄ tunsi itsensä onnettomaksi ja toisinaan kiihtyi kuvailemaan omaa hyvyttÄÄn uhrautuessaan rakkaudella, hakien vertaa itselleen lukemiensa romaanien henkilÄiden elÄmÄssÄ. HÄn nÄki itsensä silloin ihailtavana, kunnioitettavana, jalona. Mielikuvitus loihti esiin tapauksia, jolloin tuli tekemisiin Jorin rouvan kanssa ja tÄmÄn kunnioitti hÄntÄ kuin sankaritarta.

Mutta kun hÄn hÄÄiltana meni morsianta katsomaan, kaatuivat kaikki kauniit tuulentupansa, jalot tunteensa hÄvisivÄt kuin lumi liukkaalta jÄÄltÄ tuulen puhaltaissa, heti kun hÄn nÄki hÄÄtalosta illan pimeÄÄn tulvivan valon. HÄn pysÄhtyi etÄÄllÄ, puristi rintaansa, yhteen puristettujen hampaitten vÄlitse veti henkeÄ, pidÄtti sitÄ hetkisen ja pusersi sen sitten ulos omituisena sÄhisevÄnÄ ÄÄnenÄ. Se tapahtui tahtomattaan, tietÄmÄttÄÄn.

Morsianta! kuului huuto, jota kiskova tuuli pieksi ilmassa, niin että se kuului väliin hiljaa väliin kuin korvan juuressa. Elsa tempautui juoksemaan puskien vastatuuleen, mikä hameet painoi jalkoihin, niin että suurin ponnistuksin sai askeleen.

Nyrkit puristuksissa tuijotti hänen morsianta, joka kauniissa puvussa seisoi kirkkaan salin ikkunassa nykytellen päätään ja hymyellen onnellisena.

Elämäkäärin! huusi suuri väkijoukko.

Kun morsian oli kadonnut ikkunasta, kulki Elsa väkijoukossa etsien Maria. Mutta hänen ei löytänyt, vaikka haki kuin neulaa lattialta. Kun morsiuspari esiintyi toisen kerran, kuuli hänen jonkun vieressänsä sanovan Jorista, että se on rumistunut, lihonut ja pullistunut, että on illettävänsä nälkäinen. Se meni Elsalla toisesta korvasta sisänsä toisesta ulos, hänen ei nytkänsä huomannut katsoa muuta kuin morsianta. Ja hänen nauroi itseksensä.

Kunniallinen ja siveä! Tuommoiset silmät, ja vartalo kuin jauhosäkki! Ei ole valittu! Kun elämäkäärin huudettiin, nosti hänen sateensuojansa pystään vahvistaakseen omaansa ja väkijoukon huutoa.

Joka kerta oli hänellä uusia muistutuksia morsiamesta, kun hänen esiintyi. Vaan ne tuntuivat hänennestä itsestään terättämiltä, kun ei ollut kenelle sanoa. Tehottomammiksi kävivät aina joka kerta, ja väkijoukon elämäkäärinhuuto, joka oli hänen mielestään ollut ivaa ja pahansuopaa, muuttui enemmän ja enemmän suosiolliseksi. Hänen käntensä ei enää kohonnut, ja voitettuna, masennettuna nojautui hänen seisomaan seinäänsä vasten.

Siinä hänen seisoi vielä, kun koko muu joukko oli mennyt tuulen ja sateen ajamana jo aikoja sitten. Ypää yksin seisoi hänen sateisen tuulen pieksäessä, musta synkkyys yllään ja sivuillaan, edessänsä kirkas hänenätalo. Hänen ei huomannut itseään aivan kuin ei olisi ollut häntä olemassakaan. Ajatukseton katseensa asui kauniissa salissa, jonka hekkumallisessa valossa hienopukuiset naiset liitelivät kuin satujen keijukaiset.

Hänen säpsähti niin että äänsi, kun joku kosketti hänenneen mainiten hänen nimensä.

Äiti! Tekä? Olisinhan minä tullut...Ä»

Ä»Olisihan ollut aika jo tullakin.Ä»

Latun emäntä istui sängyn äressä, Viion leski ulompana Yrjän sylissänsä, Mari istui matalalla pallituolilla sängyn pässä, johon otsallaan nojaten itki änetäntä itkua. Viion leski tuijotti kuivin silmin eteensä ja Latun emäntä katseli sairasta pyyhkästen silloin tälläin poskilleen vierähtävänsä kyneleeseen.

Elsa avasi silmänsä ja heikolla änellä käski nostaa ylös ikkunaverhon, joka oli laskettu auringon paisteen estämiseksi huoneelle.

Ä»Missä Yrjän?Ä»

Viion leski laski sylistänsä Yrjän, joka heti lähti äitinsä luo painaen pänsä ojennetulle käsivarrelle.

Ä»Nouse, äiti kulta!Ä»

Äiti kultasi on pian multa...Ä» Hän katsoi poikaansa hymyilevällä katseella ja vaipui taas uneen hymy suupielissä. Hetkisen perästä heräsi hän, katsoi äitiinsä, joka seisoi nyt sängyn äressä, ja käski ottaa Yrjän pois.

Ä»Missä Mari?Ä»

Mari nousi nälkyviin.

Ä»Liisa?Ä»

Ä»Meni hakemaan pappia.Ä»

Ä»Rovastia?Ä»

Ä»Niin.Ä»

Ä»Ei tarvitsekaan...Ä» Hän nukahti taas siihen.

Ä»Joko Elsa on kuollut?Ä» kysyi kuiskaten Liisa tultuaan asialta ja katsottuaan Elsaa, joka nukkui.

Ä»Ei ole vielä, vaan kaukana ei ole», vastasi Latun emäntä.

Ä»Ajatelkaa mikä harmi!» sanoi Liisa. Ä»Ei saatukaan rovastia. Ei sopinut hänen itsensä tulla, vaan sanoi toimittavansa apulaisensa. Enhän minä olisi halunnut, vaan enhän kieltäkökään voinut.Ä»

He huomasivat ikkunan ohi tulevan pastori Vimparin ja Mari riensi kiireimmän kautta ulos.

Elsa nukkui pitkästi ja pastori istui odottamaan, ruveten kovalla äänellään puhelemaan, selittäen tämmönsäkin, että Jumala kutsuu tässä ihmisen nuorena iässä pois täältä, osoittavan Jumalan suurta rakkautta ja armoa, samalla kuin se on vakava muistutus, että tulisi kunkin olla valmis.

Hän olisi puhellut pitkästi tavallista ulkolukua, joka häiritsti kaikkien mielen, vaan Yrjän keskeytti viitaten sormellaan pastoria ja äänneen kysyen:

Ä»Mikä tuo on?»

Pastori naurahti.

Ä»Yrjän raukka!» sanoi Liisa. Ä»Poika raukka jättä aivan orvoksi, äidittäksikin.Ä»

Ä»Kyllä Jumala häntä huolen pitkästi», ehätti pastori sanomaan, kaivaen taskustaan hopeaisen paperossikotelon, joka lupsahti äännekkästi avatessa ja kiinni pannahessa, mitä Yrjän ihmetteli. Ä»Jumala on lasten niinkuin kaikkein meidän turvamme», vakuutti vielä pastori saatuaan paperossinsa palamaan.

Ä»Lieneekö siitä kaikille sitä turvaa kuin pastorille on ollut», sanoi Liisa terävästi saadakseen jotenkin keskeytetyksi alkavan saarnan.

Ä»Omasta kokemuksestanipa minä tiedänkin...»

Elsa heräsi ja Aappo astui sängyn ääreen.

Ä»Menkää pois!»

Ä»Se on pastori», sanoi Latun emäntä, vaan Elsan katseessa ilmestyi kiivas viha.

Ä»Viettelijä!»

Elsa kuiskasi sen vihaisella äänellään, vaan heikosti, että sitä ei muut kuulleet kuin Latun emäntä.

Ä»Teillä taitaa olla vanhoja välejä, näyttää ja kuulostaa siltä, me muut menemme pois, että saatte tehdä sovinnon», sanoi Latun emäntä.

Ä»Ei meillä ole eikä ole ollutkaan», ehätti pastori sanomaan.

Ä»Elkää menkää!» karjasi Elsa, kun Latun emäntä nousi seisomaan. Houreinen katse silmissä ja käsillänsä tehden poistavia liikkeitä huusi Elsa:

Ä»Hän suutelee minua, auttakaa!»

Ä»Houraa», naurahti pastori.

Ä»Liisa!» kiljasi Elsa niin kovaa, että kaikki säikähtivät. Ä»Ota kiinni Vimparin Aappo. Se nakkasi Marin nukun kaivoon ja Mari itkee. Nyt se pudottaa suuren kiven minun päälleni.Ä»

Ä»Houraa», sanoi taas pastori yksitoikkoisesti.

Ä»Houriossa on raukkani taas», sanoi Latun emäntä ja mietti, miten hän huomauttaisi pastorille, että hän lähtisi, koska läsnäolonsa näkyi vain häiritsevän sairaan rauhaa.

Ä»Minulla on kiire ja tuskin hän siitä tointuu pitkiin aikoihin. Mutta jos hän kaipaa minua tuntien viimeisen lohdutuksen tarvetta, niin pankaa minua käskemään», ja hyvästellien kaikkia lähti pastori taputellen Yrjän viimeiseksi poskelle ja lausuen sitten kaikille:

Ä»Jättäkää Herran armoon ja turviin.Ä»

Lepoon päästyään nukkui Elsa kauan, eikä tietty eläkö vielä vai kuollutko oli.

Herättyään oli Elsa taas virkeämmän näköinen ja levollinen, kutsui kaikki läshelleen, katsoi hetkisen poikaansa, joka oli Viion lesken sylissä. Kästensä ojensi sitten äidilleen, katsoi muita, jokaista silmiin vuoroonsa kutakin ja vaipui uneen. Odotettiin jännityksellä viimeistä henkäystä. Se viipyi vielä. Huulet rupesivat sitten vähän liikkumaan ja hän avasi silmänsä vielä katsoen äitiin.

»Lukekaa... Jeesus... lapsia... syliinsä...»

Ennenkuin ehdittiin mitään hänen pyyntänsä johdosta tehdä, ummisti hän silmänsä ja hetkisen perästään kohosi rinta korkealle, laskeutui sitten alas ja henki pusertautui pois korinalla.

Hetken äännettämymyden jälkeen, joka oli kuin vielä viimeinen odotus, lausui Latun emäntään hiljaisella äänellä:

»Elsa on poissa. Nuori sydän on päässyt rauhaan kärsimyksistään. Me kaipaamme sinua, vaan iloitemme onnestasi, jota nyt enää ei mikään häiritse...»

Tuira seiso ja katsoi ruumista, joka hankituksissaan makasi arkussa, mikä oli asetettu keskilattialle tuolien päälle. Hän seiso liikahtamatta, katsoi silmänsä röpöyttämättä. Tiesi kuinka kauan olisi seisonut!

»Siinä jättyneen lepään maallisen onnesi enkeli!» sanoi Liisa hänelle, kun hänestään alkoi pitkälle ja mieltään liian rasittavalle tuntua Tuiran tuijottaminen. »Avoim sydän olisi hänellään ollut sinulle, että ei muuta kuin sulkea syliisi, ja se syleily olisi ollut teidän molempien onnitänkin päivänään.»

Tuira istahti tuolille takanaan ja vaipui kumarruksiin kasvot käsiin peitettyinä. Huoneessa, jossa ei ollut muita kuin hän ja Liisa, ei kuulunut minkäänlaista ääntä. Kello seinällä oli vaiennut vedon puutteessa. Tästä haudan hiljaisuutta kesti kauan, se tuntui Liisasta jo pitkälti kuin iankaikkisuus ja että mitään loppua siitä ei tule. Hänellään ei ollut mitään sanottavaa ja hän istui kuin kytkettynä tuoliinsa, että ei voinut liikahtaa, syvä äännettämymys painoi joka jäsentä ja sen vaikutus kävi yhä voimakkaammaksi. Hänen silmänsä olivat kiintyneet Tuiraan, joka ryhmätti tuolillaan luonnottomana läjään, ja siitä hän ei saanut silmiään irti. Hän koetti kiskoutua irralleen tästä piinaavasta olostaan, ääntään jotakin, vaan ei nyt tuntunut kulkevan äänikään. Tuntui pahalle ja pyöräyttävälle. Huone musteni silmissään.

Ovi aukeni, ja Liisa oikasihe suoraksi kumaraisesta asennostaan, johonka hänenkin oli vaipunut. Ääni ovea aukaistessa kuulusti kovalle jysähdykselle, vaan oli kuin olisi hauta auvennut, jonne elävään on joutunut. Ilahtuneena hypähti hän pystyyn.

»Tännekö jätitte asumaankin?» sanoi Latun emäntään.

Tuira ei hievahtanutkaan ja Latun emäntään jäsi häntään katsomaan hetken aikaa pitkäään. Liisaa rupesi peloittamaan.

»Tuira!» lausui Latun emäntään kovalla äänellä ja puisti olkapäistään Tuiraa.

Häntään sai toinnutella pitkäään, ennenkuin hän nousi. Katsomatta ympärilleen lähti hän huoneesta ja sanaa puhumatta erosi kadulla Latun emännästään ja Liisasta astuen tietään allapäin.

Muuan syksyinen, usvainen ilta pimeni, kun hän istui laivan kannella lynkäpäisilläään tuijottaen eteensä mielessään kuva, joka ei ollut irtautunut siitä saakka, kuin hän sen silmiinsä sai Viion lesken tuvassa. Hänet havautti joku jysähtävä ääni, jota hän pärhistiä katsomaan. Mikä se oli, ei hän saanut selville, vaan hän tapaili katseellaan Latun emäntään, Liisaa ja ruumista. Hän nousi seisomaan ja katseli tutkivasti ja tarkasteli oloaan kaikin puolin ja pääsi vähitellen selville.

Laiva keikkui loikan käydessään ja koneiston jyske kuului jalkain alta. Jällessäpäin näkyi majakan tuli, joka tunki sumun sekaan neljänään pitkäään valosiipenään, mitkä pyörrien kuin tuulimylly, vaan vaakasuorassa ja hiljalleen, näyttivät kuolevan hapuilemiselta.

Hän istahti uudelleen jätään sinne katsomaan. Hän istui ja katsoi vielä, kun pimeys oli joka taholla ympärilläään, niin ettei yhtään ainoata valonsädetään näkynyt.

Viion lesken oli Liisa saanut hommatuksi jonkun toisen vanhan ihmisen kanssa asuinkumppaniksi ja kÄ¶yhÄ¶in hoidon apuun, niin ettÄ¶ hÄ¶nen olonsa oli nyt kutakuinkin turvattu.

Mutta YrjÄ¶¶ raukka?

PitkiÄ¶ neuvotteluja oli ollut Liisalla ja Ä¶idillÄ¶Ä¶n YrjÄ¶¶stÄ¶. Koetettiin tuumata jos johonkin suuntaan, mietittiin ja etsittiin neuvoa. Mahdottomuus oli heidÄ¶n ottaa hoitoonsa, niin mielellÄ¶Ä¶n kuin olisivat lapsi raukan pitÄ¶neetkin luonaan. Vaan heillÄ¶ oli tupa tÄ¶ynnÄ¶ vÄ¶keÄ¶, Jannet, Iikat kotona ja vanhan Teponkin piti saada siellÄ¶ vielÄ¶ sijansa. MiehillÄ¶kÄ¶Ä¶n ei ollut vielÄ¶ tyÄ¶tÄ¶ tiedossa ja aika kova, niin ettÄ¶ omakin toimeentulo oli laihaa.

Liisa kÄ¶vi pyytelemÄ¶ssÄ¶ sellaisia, joilla oli vÄ¶ljÄ¶t asunnot ja vÄ¶hÄ¶n lapsia tahi aivan lapsettomia, ettÄ¶ ottaisivat YrjÄ¶¶n hoitoonsa, jotta ei raukka joutuisi mihin sattui. Vaan itkien palasi hÄ¶n aina takaisin.

MitÄ¶ se olisi ollut, jos olisivat sanoneet, ettÄ¶ heidÄ¶n ei sovellu ottaa, vaan selitettiin, ettÄ¶ jos sopsisikin, niin ottaisivat jonkun oikean ja kunniallisen ihmisen lapsen. Kun hÄ¶n selitti, ettÄ¶ Elsa ei ollut mikÄ¶Ä¶n huono ihminen, niin naurettiin tÄ¶yttÄ¶ kurkkua sille.

Ä¶»KyllÄ¶hÄ¶n tuo tunnettiin. Sellaisiapa ystÄ¶viÄ¶kin oli kuin Ojanniemen Mari! MerkkipÄ¶ on jÄ¶Ä¶nyt hÄ¶nen hyvydestÄ¶Ä¶n: Ä¶pÄ¶rÄ¶lapsi! Ja sen tehtyÄ¶Ä¶n kelpasi sitten vielÄ¶kin herrain seura.Ä¶»

Ä¶»On kÄ¶yhÄ¶in huutokaupassa ottajia!Ä¶» neuvottiin lopuksi.

Ä¶»Vaan sÄ¶Ä¶li olisi sinne panna.Ä¶»

Ä¶»Sinne tÄ¶ytyy monta yhtÄ¶ hyvien ja parempienkin ihmisten lasta viedÄ¶. SillÄ¶ jos Elsa olikin korea ja ylhÄ¶inen kuin frÄ¶¶kynÄ¶, niin suurempi sÄ¶Ä¶li kuitenkin on tosi kÄ¶yhiÄ¶ ja kunniallisia ihmisiÄ¶!Ä¶»

Sellaista pistÄ¶vÄ¶Ä¶ ivaa kuuli Liisa joka paikassa. EikÄ¶ mitÄ¶Ä¶n neuvoa jÄ¶Ä¶nyt. TÄ¶ytymys oli YrjÄ¶¶ viedÄ¶ ja jÄ¶ttÄ¶Ä¶ kohtalonsa vasaran varaan.

Ä¶»Olisipa se Vimparin pastori tÄ¶ssÄ¶, niin minÄ¶ kysÄ¶isisin, ettÄ¶ tÄ¶mÄ¶kÄ¶¶ se on se Jumalan huolenpito orvoista lapsista!Ä¶» itki Liisa hommautuessaan YrjÄ¶¶Ä¶ viemÄ¶Ä¶n huutokauppaan, joka oli tÄ¶nÄ¶Ä¶n ja jota pidettiin kansakoululla. HÄ¶n koetti pidÄ¶ttÄ¶Ä¶ itkuansa, kun rupesi pukemaan YrjÄ¶¶Ä¶.

Lapsi raukka ei tiennyt mihin hÄ¶ntÄ¶ viedÄ¶Ä¶n. HÄ¶n kyseli ja uteli, ettÄ¶ mennÄ¶Ä¶nkÄ¶¶ mummon luo, ja kÄ¶rtti aina innokkaammin sinne, kun Liisa ei vastannut hÄ¶nen kysymyksiinsÄ¶.

Kansakoulukartanolla oli hevoseja vieressäÄ¶Ä¶n aitovierillÄ¶. Ja niitÄ¶ uusia tuli, ja toisia meni, menevÄ¶ vieden, tuleva tuoden kÄ¶¶yhÄ¶n vaivaisen tahi kaksi, joku useammankin, lapsia tahi aikaisia.

Ä¶»MissÄ¶ hinnassa tuntuvat olevan?Ä¶» — Ä¶»Kohtuhinnoissa.Ä¶» — Ä¶»Ei lÄ¶hde isoja rahoja, vaan hyvÄ¶hÄ¶n tuo on, mistÄ¶ penninkÄ¶Ä¶n saa nÄ¶in huonona aikana.Ä¶» — Ä¶»Sen verran hyÄ¶¶tyy, ettÄ¶ suoloiksi ja tupakaksi.Ä¶» — Ä¶»No kun ei ruualle arvoa pane, vaan jos panee, niin ei jÄ¶Ä¶ kirkonviinarahoiksikaan.Ä¶» TÄ¶llaista keskustelua kuului kartanolla.

Ä¶»Joko muori on myyty?Ä¶» kysyttiin muuatta vanhaa eukkoa, jota erÄ¶s isÄ¶ntÄ¶ talutteli rekeensÄ¶.

Ä¶»Myyty onÄ¶», vastasi isÄ¶ntÄ¶.

Ä¶»Paljonko tuommoinen maksaa?Ä¶»

Ä¶»Ei kuin sata.Ä¶»

Ä¶»Onko se sokea?Ä¶»

Ä¶»Ei juuri tuppisokea, vaan eipÄ¶ paljon muutenkaan: pÄ¶ivÄ¶n valo taitaa vÄ¶hÄ¶n kuumottaa.Ä¶»

Ä¶»Ei tuo kovin vanhalta nÄ¶ytÄ¶.Ä¶»

Ä¶»Ei, vaikka ei se eilisenpÄ¶ivinenkÄ¶Ä¶n ole.Ä¶»

Ä¶»NikkilÄ¶n emÄ¶ntÄ¶hÄ¶n se on?Ä¶» sanoi Liisa ja pysÄ¶htyi puhutellakseen muoria.

Ä¶»NikkilÄ¶itÄ¶hÄ¶n se on muori sukujaanÄ¶», vastasi isÄ¶ntÄ¶ ja alkoi laitella rekeÄ¶Ä¶n.

Ä»Hyväkökö pöivökö!Ä» sanoi Liisa ja tarjosi köttökö. Vaan Nikkilökö emöntö ei nöyttönyt olevan tietövinökönkökö.

Ä»Se on vähökökuuloinenÄ», selitteli isöntö ja huusi holhotilteen.

Ä»Tössö on muuan, joka teitö tunustelee.Ä»

Ä»Hyväkökö pöivökö!Ä» huusi Liisa.

Ä»Pöivökö, pöivökö! Kuka se on?Ä»

Ä»Ettekö¶ tunne?Ä»

Ä»En tunne, kun minulla on vähökö hömökö nökö¶Ä», selitti muori naurusuin, ököni vapisi ja silmökullat röppöttivät. Ä»Kuka se on?Ä» kysyi hön uteliaana, ja silmiö röpytti yhä tiheömpökö, kun koetti niillö tavoitella tuttavaa, ja suu pyrki hymyyn.

Ä»No istukaapa muori rekeen!Ä» toimitti isöntö.

Muori hapuili ja kontturoi rekeen, ja sinne kupsahti kylelleen, vaan kun pökösi istualleen, niin alkoi tiedustella, ettö kuka se oli.

Ä»Latun Liisa.Ä»

Ä»Hyvönen aika! No terve, terve. Tunnenhan minö. Äitisi kanssa kuin hyväst sisarukset oltiin. Vielökö¶ se elökö, Liisa, äitisi?Ä»

Muori oli kuin haltioissaan, kasvot somissa juovissa, silmökullat kiilsivät vesissö. Ja yhä enemmön kiihtyi puhellessaan Liisan kanssa.

Ä»No löhdemme ajamaanÄ», sanoi isöntö.

Ä»Eikö¶ teidön sopisi köydö siellä ööidin luona? Somahan se olisi teidön kahden vanhan tavata toisianne.Ä»

Ä»Mitö?Ä»

Ä»Ei siitö ole muorista kylönkövijöksiÄ», ehötti isöntö sanomaan, niin ettei muori kuullut. Ä»Ja on meillö kiirekin, pitöisi illaksi joutua kotia.Ä»

Ä»Ei taitaisi olla monta tuttavaa enökö minulla koko kaupungissa, se on nuori suku nousemassa, vanha maahan vaipumassa. Elökö¶ Viioska?Ä»

Ä»Elökö.Ä»

Ä»No entö Elsa, johan se on rippikoulun köynyt?Ä»

Ä»Johan toki, kun muistelen paremmin, jo on naimisissakin?Ä»

Hevonen tempasi reen liikkeelle, joka pakkaslumessa kirkui pahasti.

Kun se oli portista pökössyt, ajoi toinen kartanoon portaitten eteen suoraan. Reestö nousi puujalka mies, parrakas ja julmakatsantoinen.

Ä»Onko kö¶yhön kö¶yhyys, vaivaisen vajavuus nyt hyvässö hinnassa?Ä» Ärjösi mies ja katseli ympärilleen.

Ä»Vielöpökö Jaakkokin elököÄ», sanoi joku löhellö olija ja tervehti: Ä»Hyväkökö pöivökö!Ä»

Ä»En ole vielä sitö nöhnytÄ», vastasi Jaakko jyrköllö öökönellö ja löksi köydö kolkkasemaan rappusia ylö.

Suurenlainen sali oli, ja sen peröseinöllö istui pö¶ydön takana esimies, pö¶ydön pökössö sihteeri ja piirimiehet istuivat vähökö ulompana kehössö. Ympöryllö oli ihmistö kylki kylessökö kiinni ja takimmaisat seisivat penkillö nöhdököseen hekin, mimmainen vaivainen milloinkin myytiin ja paljostako sen kannattaisi ottaa. Salin laiteilla oli väljempökö tilaa ja siellä oleskelivat emöntöihmiset odotellen, milloin pökösisivät esiin huutolaisineen, kun ei ollut voimia rynnötö sakean joukon löpi esille. Ja siellä istuksivat huutolaisetkin penkeilläö tahi lattialla tahi seisoksivat seinökö nojaten, odotellen kukin, milloin höntö esiin viedökö tahi jos jo oli ollut, niin isöntökö, joka oli toisia huutolaisia saadakseen. Aikansa kuluksi puhelivat huutolaiset odotellessaan. Eikö tuo odottelu tainnut hyvin ikökö olla niistö ainakaan, jotka tapasivat

taas vanhoja tuttuja, joitten kanssa saivat vaihtaa jonkun sanan, muistella menneisyyttä, jos siinä oli jotakin muistettavaa, tahi kysellä toistensa toimeentuloa ja muita asioita — olihan sitä heilläkin yhtä ja toista.

»Paljoko maksetaan sinusta?»

»Ei kuin viisikymmentä.»

»Pitätkö te työtänne tehdä?»

»Ei nuo ole kovin ankarasti ajelleet työllekkään. Ainahan sitä omastakin halustaan jotakin tekisikin, kun olisi terveyttä. Eihän se aika kulu työllinnän.»

»Eihän se oikein kulu.»

»Onko muita siinä talossa?»

»On toinenkin, mielipuu. Sen paimennapa olen parhaastaan ollutkin.»

»Onko pahastikin hullu?»

»Aikatavasta häpsii runsaastikin.»

»Ei ole raivo?»

»Ei ole vielä ollut.»

»Miehenpuoliko se on?»

»Vaimo on, Käsikäs-Maija. Taalmanin rouvaksi hokee itseään.»

»Senkö kommersrootin?»

»Sitä tuo tuntuu meinaavan herrakseen.»

»Päävä, päävä!» toivotti Änkki-Aatami. Hän ei ollut huutolainen, vaan oli tullut taas tapansa mukaan tervehtimään tälle tuttaviaan.

Miehet tervehtivät ilomielellä Aatamia, kätellen.

»Vielä sitä sinä Aatami jaksat riehkasta?»

Aatami alkoi molittaa ja sen miehet ymmärsivät, että on työllänsä verottomia koiria koppiin kuletella ja tappaa, nylkeä ja nahkoja sitten kaupita. Ja elää niin, että ruoka aina kelpaa.

»Vua tu Vill se elää 'u herla!» tolitti Aatami nauraen makeasti katsellessaan vuoroon miehiä ja vuoroon Villeä, joka siihen juuri oli tullut ja tervehtinyt tuttaviaan.

»Etkö sinä Ville enää olekaan huutolaisena?»

Aatami ehti siihen sopertamaan että eihän se, joka kohta on konsuli.

»Sinä karkasit?» muisteli joku.

»En minä karannut, lähdin vain muuten pois», selitti Ville ja iskien silmäänsä lisäsi: »Minäkökäs elämsänsä källyhän lailla, kun on rikas pappa.»

»Niinpä vainkin», vakuuttivat miehet.

»Se on herrassukua tämmöä Ville», selitti Änkki-Aatami.

»Hyvähän se on ihmisen elämä, kun on herrat heimolaisia, vaan sittenkin pitää osata vähän pelata», arveli Ville ja iski silmäänsä.

»Paljonko tämmöisestä tarjotaan?» kysyi rällyhkösi Jaakko kiskastuaan oven auki ja astua kolutti perälle. »Pois edestä ja tie auki armopäydän eteen.»

Koko väkijoukko kääntyi katsomaan ja hajausi Jaakon edestä kujaksi, jota Jaakko pälyhkösti kolkkasi eteen.

»Hyväpä päävä, Jaakko!» lausui esimies.

»Pidä, kun olet saanut!» vastasi Jaakko kolealla äänellään. »Pitätkö nosta tuolille,

vai nähdäänkö täästä?»

»Paljonko siinä Jaakon ruokosta tahdotaan?» kysyi esimies.

»Naurattaa, kun herrat ruuan maksaa. Vaan tuota kysykää paljonko tahtovat, kun kerrassaan hengen ottavat», myrisi Jaakko. »Se tulisi huokeammaksi elättäjäälle ja elätille.»

»Kun annettaneen sama kuin tähän asti, niin otan edelleen», sanoi Jaakon holhooja. Ja hänen saikin holhottinsa, sillä asianomaiset kiittivät, kun pääsisivät.

Jaakko lähti astua kolkkasemaan ja murahteli jotakin mennessään.

Hiljaisuus, joka koko ajan oli vallinnut, laukesi, kun Jaakko rävytti järkeensä »armon tempelin» oven. Pelolla olivat lapset seisseet, tytöt emäntiensä hameissa kiinni, pojat nurkkiin vetäytyneet. Nyt uskalsivat taas liikkua.

Tytöt olivat karttuunivaatteissa ja korput useallakin kädessä. Katselivat toistensa vaatteita, olivat olevinaan ja mittelivät korppuja, että kenen suurin. Pojilla oli millä uudet saappaat, millä korea kaulahuivi, millä uusi lakki ja jollakin koko puku ensi kertaa yllään. Jolla oli uudet kengät, ei tahtonut osata ensimmäistä kertaa eikään saada silmänsä irti kengistä; jolla oli huivi, ei osannut päästäänsä, vaan koko ruumis näntyi mukana, ja jolla koko puku oli, se oli kaikin puolin vaivanen. Tuossapa kuitenkin, kun vähän aikaa oli syrjäsilmaille toisiaan katseltu ja hiljaksen lähestytty ja joku sanakin vaihdettu, heräsi leikin halu. Ja silloin ne unehtuivat uudet riekaleet. Lakilla kapsittiin toisiaan ja pujahdettiin lymyyn väkijoukkoon. Ja oikein helakka nauru pääsi väliin, kun siellä tavattiin toisiaan ja tyrkättiin.

Emännät seisoivat kädet ristissä rinnan yli ja puhelivat hoidokkaistaan.

»Tuo poika meille tullessaan oli niin huono, ettei siinä luullut eläjänsä tulevan, vaan minä sitä hoidin ja vaalin ja riski se nyt on.»

»Samoin se oli tämmökin aivan raihnas. Ei ollut kuin luu ja nahka. Monen markan edestä kun opoteltokkia syöttin ja mallashauteessa haudoin senkin seitsemät kerrat, niin eläjänsä tuli.»

»Muokan niitten kanssa näkee, ei niitä voitokseen pidä.»

»Sanokaa. Ja se kun on toisen lapsi, niin pitääkö koettaa kaikkia ja pitääkö vähän sitä vaikka omakin olisi, vaan varsinkin toisen lasta, etteivät voisi sanoa: ei tule vieraan lapsi hoidetuksi, vaikka raha maksetaan.»

»Niin. Vaivaloisempaa se on vieraan lapsen hoito.»

»Vaan se on hoitoa ollut siinä toisessa talossa, jossa tämmö oli ennen! Hyvä isä siunatkoon! Siellä ajeli lapsikulta liassa ja näilissänsä päviväkaudet lattialla, eikä ryysy selässä kuin pahanen paita repale!»

»Sanokaa te! Niinhän se oli tämmönsäkin tyttön hoito ennen ollut. Kun ne ottavatkin semmoiset elättäjäkseen, joilla ei ole itselläänkö taivaankäpyä suuhun panna.»

Liisa oli aivan pakahtua ja uupua. Hänen oli pitänyt ottaa Yrjän syliinsä, josta se ei sitten luopunut lattialle siunaamaksi hetkeksikään. Kaulasta vain piteli ja oudoin silmin katseli ympärilleen. Sydäntään kalvoi Liisalla, itku oli ihan kurkussa ja aivan väkistenkin oli monta kertaa tuupata vedet silmiin, vaan koetti estää, ettei Yrjän huomaisi, raukka. Huokaustakin esti monet kerrat, vaan aina tuon tuostakin tuli se, kuin ei huomannutkaan.

Yrjän alkoi tulla levottomaksi, jonka vuoksi hänen siirtyi peräseinälle, missä väkijoukon takana oli väljempi tila ja josta toivoi voivansa päästä esiin pikemmin.

Siellä istui seinän vierellä lattialla kaksi poikaa, jotka hänen tunsi Vimparin Villeksi ja Teutoriiksi. Veljekset istuivat siinä tuumimassa.

Ville oli jo yli-ikäinen ja hänen oli kaupungissa, muutamalla ajurilla palveluksessa, jolla oli urakalla hollinteko ja Ville oli hollipoikana. Vaan hänen oli tullut tapaamaan veljiään ja Äntinsä. Teutorin oli hänen nyt tavannut ja he yhdessä odottelivat muita siinä puhellen. Liisakin pysähtyi siihen heidän kanssaan juttelemaan.

Ville selitti että hänen oli käynyt esimiehen luona puhumassa ja pyytämässä, että Äntin avustettaisiin muuten, jotta saisi olla kaupungissa. Hänen isäntänsä oli luvannut Äntin asua hänen kanssaan pirtissä ja esimies oli luvannut tuumia asiata. Vilellä oli tieto, missä talossa maalla Änti oli, vaan ei ollut kuullut hänennestä mitään. Assarista ja muista siskoista, jotka vielä

olivat kÄyhyhÄinhoidossa, ei kumpainenkaan tiennyt, missÄ he ovat.

Ä»MinkÄlainen olo sinulla on?» kysyi Liisa Teutorilta.

Ä»MeneehÄn tuo, kun ei ajatteleÄ», vastasi tÄmÄ vakavasti ja ajattelevan tavalla.

Ä»EikÄ sinulla ollut ikÄvÄÄ ÄitiÄ alussa?»

Ä»Onpa tuo vieläkin joskus, vaan minkÄ sille tekee.Ä»

Liisa siirtyi pois antaakseen veljesten keskenÄÄn puhella rauhassa. HÄn tyÄntyi lähemmÄksi toimituspaikkaa. Siellä oli kysymyksessÄ joku hoidokas, josta holhojansa kertoi, ettÄ siitÄ on sellainen vaiva sen hoidosta, kun ei kykene kÄÄntymÄÄn omin voiminsa ja pitÄÄ hoitaa siihen vuoteelle kaikinpuolin.

Ä»En ottaisi vÄhÄllÄ en paljolla, vaan mihinkÄpÄ sen siitÄ kulettaa. MielellÄni luopuisin koko olennosta, joka on vain syÄpÄÄispesÄ.Ä»

Ä»Ette pidÄ puhtaanaÄ», sanoi esimies.

Ä»Sen syytÄ siihen ei ole, vaan se on sellainen pahaverinen, mikÄ tuo onneton lie.Ä»

Johtokunnan neuvoteltua myÄnnettiin holhojalle pyytÄmÄnsÄ rahamÄÄrÄ, merkittiin kirjoihin, jolloin siitÄ pÄÄstiin. Korkealle tuolille pÄydÄn luona nostettiin tytÄr. HÄn seisoi siinÄ korppu kÄdessÄ, katseli vÄliin uutta karttuunihamettaan ja vÄhin viranomaisia ja oli niin olevinaan ettÄ oikein.

Sihteeri kÄÄntyi ja kuiskasi sinne piirimiesten puoleen:

Ä»FrÄken LundgrÄn.Ä»

Muutamien piirimiesten suu vetÄysi hymyyn. Joku sanoi:

Ä»IsÄnsÄ nÄkÄinen!Ä»

Ä»Otatteko vielä samasta?» kysyi esimies.

Ä»No otamma hÄnet, niin on jo kerennyt siihen mieltÄ ja ikÄvÄ taitaisi tulla tytÄllekin!Ä»

SiitÄ pÄÄstyÄ ilmoitettiin leskivaimo Maria Vimpari. Esimies muisteli jotakin ja alkoi puhella johtokunnan jäsenien kanssa. NiistÄ muuan sanoi korkealla ÄÄnellÄ, ettÄ onhan hÄnellÄ elÄttÄmÄÄn kykenevÄ poika, joka on pappina. HÄn on velvollinen huolen pitÄmÄÄn ÄidistÄÄn.

Ä»Jaa, jaaÄ», sanoi esimies. HÄn sen tietysti kernaasti tekeekin. Ä»Onko Maria Vimpari tÄÄllÄ?» kysyi esimies holhojalta.

Ä»Ei ole. HÄn oli sairaana, niin ettei voitu läheteÄ kulettamaan, ja minÄ ajattelin, ettÄ jos sama maksetaan, niin pidÄn entisellÄÄnÄ», sanoi mies.

Johtokunnan kanssa neuvoteltua pÄÄtettiin, ettÄ maksetaan sama maksu, minkÄ tulee suorittaa kÄyhyhÄinholidolle hÄnen poikansa, jolle asia ilmoitetaan ja saa itse järjestÄÄ sen sitten miten haluaa.

Liisa sai nyt YrjÄn tuolille.

Ä»Jassoo!Ä» sanoi esimies. Ä»Kenen se olikaan tÄmÄ poika?»

Ä»Elsa Viion.Ä»

Montin, joka oli piirimiesten seassa, vaan istui vÄhÄn syrjÄssÄ, hypÄhti istualtaan ja meni akkunasta kadulle katsomaan. Sihteeri iski silmÄÄ jollekin piirimiehelle ilkkuva hymy suupielissÄ.

Ä»SiinÄpÄ on kaunis poika!Ä» arveli joku vÄkijoukosta.

Ä»Taitaa olla herrasrotuaÄ», arveli toinen.

Ä»Oikein kauniissa puvussakin!Ä»

Ä»Paljollako otetaan tÄmÄ poika?» kysyi esimies.

Ä»SeitsemÄnkymmentÄ viisi markkaaÄ», huudettiin.

Ä»Seitsemänkymmestä.Ä»

Ä»Kuusikymmestä yhdeksän.Ä»

Ä»Viisikymmestä.Ä»

Ei kuulunut enää huutoa ja vasara naksautti pölystä.

Vapisten oli Yrjö seisonut tuolilla, silmäilyt vuoroon sitä herraa, jolla vasara oli, ja vuoroon Liisaa silmiin ja hellittävästi pitänyt hameesta. Nyt tuli iso mies, mustapartainen, suu somasti naurussa ja kädet ojeissa.

Ä»Tule tyliin, tule tyliin...Ä» Yrjö katsoi pitkään ja parahti huutamaan. Hän huusi niin, että vihloi korvia, ja hänen puristausi kiinni Liisaan, joka otti pojan syliinsä ja syrjäytyi.

Ä»Kotiin, kotiin, kotiin, kotiin!Ä» huusi Yrjö, puristi kaulasta Liisaa kuin suoni olisi käsiä vetänyt ja painoi päätään olkapäähän.

Ä»Lapsi raukka, ei sinulla ole kotiaÄ», valitteli Liisa itkien ja puristi poikaa rintoihinsa.

Väski katseli heitä, miehet vakavina, vaimot kyynelisin ja toiset lapset rupesivat itkemään. Toimitus keskeytyi.

Ä»Viekö ulos se lapsi!Ä» toimitti esimies.

Ä»Yrjö, ei itke, ei itke, Yrjö kultaniÄ», lohdutteli Liisa, vaan hän itki itsekin.

Ä»Kotiin, kotiin, kotiin...Ä»

Ulos tultua Yrjö värehti herkesi ja nosti päätään, vaan kun näki taas sen miehen, niin ratkesi kimeään huutoon, painoi päätään kantajansa olkapäähän ja puristi yhtä lujemmin kaulasta.

Ä»Onko teillä hevosta?Ä» kysyi Liisa mieheltä.

Ä»On hevonen. Pidellähän sitä poikaa, että tuon ukon ensin laitan, niin pistetään sitten poika rekeen, tottapaan asettuu ajan ollen.Ä»

Mies talutti rekeen vanhan ukon, laihan ja harmajanaamisen, jolla silmät olivat syvällä pässä ja alahuuli lerpalla, että näkyi mustanpuhuvat hampaattomat ikenet. Rinta sillä korisi hengittäessään pitäen alituiseen kamalaa ärintään. Reen perään istutti mies holhottavansa, peitti jalat heiniin ja käsihartiat, rinnan ja päiden loimeen. Väskinäisesti irroitti mies Yrjön Liisan kaulasta, istutti korisevan loimikäryn viereen, käsi turkkiin, tukki heiniä ympärille ja pani vielä likaisen loimen peitteeksi. Uuvuksiin oli poika huutanut, vaan vielä ponnistaa koetti. Mies känsi hevonsa ja läksi ajamaan.

Kuin seinän takaa kuului sydäntä särkevää huuto:

Ä»Äiti, Äiti, Äiti...Ä»

Sisällä salissa jysähti äkkiä nyrkki pölystä esimiehen edessä, niin että sihteerin kirjoitusneuvot helähtivät pälyillä, esimies tyrmistyi ja piirimiehet hypähtivät istuallaan.

Ä»Vaan voi niitä, joitten tähden pahennukset tulevat!Ä» kuului voimakas ääni ja viranomaiset näkivät hetken aikaa pölyä edessä seisovan nuoren naisen katseen, joka tunki luihin ja ytimiin.

Liisa ei tiennyt, mitäs hän oli tehnyt. Hän tapasi itsensä vasta kotona itkemässä lapset sylissä.

Ensimmäistä päivää oli Viion leski virassaan vahtina maantien häkillä. Toimiensa loputtua istui hän vahtikopperonsa kynnykselle sukankudin kädessä.

Poutaisen kesäpäivän aurinko oli juuri laskenut. Taivas oli haalakan sininen ja pohjoisella kulmalla oli punertavan kellertävä kajastus. Väkevää koivun tuoksu lemusi viilessä ilmassa. Kaupungista kuului etäistä käärynnjymintä, joka väliin kiihtyi ja väliin hetkiseksi kuoleutui. Muualla oli ylen hiljaisuus, ei kuulunut muuta kuin skaillettikellon raksahteleva naksutus

vahtikopperon seinällä ja yllä rastaan yksinäiset säveleet jostakin etäällä metsästä.

Vikkelin sormin kutoi Viion leski sukkaa. Mieli pyrki alakuloiseksi ja silmät vettyivät. Hän koetti jouduttaa työtään aivan kuin kiirehtien toteuttamaan iloista toivettaan: saada Yrjän luokseen. Uudelleen kertasi hänen kaikki mahdollisuudet siihen ja varmisti niillä toivettaan. Ja varmana piti hänen, että muutamien kuukausien kuluttua saa nähdä Yrjän. Hän olikin päässyt niin tämmöisen ilon valtaan, että kutoessaan ja katsellessaan kaupunkiin päin ei huomannutkaan maaltapäin tulevaa hevosella ajajaa, ennenkuin karrat kolkkasivat aivan lähellä.

Siinä ajeli pieni kyssäselkä poika, joka päivällä oli kyydinyt muuatta herraa ja oli nyt palaamassa yksinäisen. Silloin jo oli hänen poikaa tunnustellut tunteakseen ja nyt näköstä muisti hänet Vimparin Villeksi ja kyssäsi varmuudeksi.

»Missä äitisi on?» kysyi hänen sitten.

»Äiti on huudolla, missä lienee. Minä viime talvena kävin pyytelemässä kätöihin esimieheltä, että äiti saisi jättää minun luokseni, ja esimies lupaili, vaan eipä sitä sitten toteutettu. En ole kuullut mitään sitten äidistä, eikä vai liekö kuullut», selitti poika itkien. Vaan jatkoi sitten: »Mutta meidän isäntä aikoi tulla tulevana talvena huutokauppaan ja sanoa vedettävä sanat! Jos ei muu auta, niin hänen huutaa äidin hoitoonsa, vaikka pitäisi siitä kätöihin maksaa.»

»Missä veljesi ja sisaresi ovat?»

»En tiedä muita kuin Teutorin. Hän pääsee jo ensi talvena pois auksuunista.»

»Aappo, pastori, hänen on täällä?»

»On, vaan hänen kuuluu muuttavan pois, kun on ortineerattu rovastin sijalle johonkin.»

»Entä Kristiina?»

»Tällä kai se on Kristiinakin, vaan en minä ole nähnyt häntä kaualle aikaa.»

Surulliseksi painui Viion lesken mieli. Huoaten istahti hänen kopperon kynnykselle ja jäi katselemaan ajelevan pojan jälkeä. Oli aivan kuin armoton käsi olisi syytänyt tuonkin perheen hajalleen, niin että ei toinen toisestaan tiennyt.

Katseensa kulkeutui Kontinkankaalle päin ja mieleen jysähti elävänen kuva Vimparin kuolemasta.

Uskoihan Vimpari raukkakin ja uskoi vahvasti! Vanhurskas Jumala, miksi Sinulle kelpaa?

Pitänen tuijotti hänen sinne, ja kun siitä heräsi, oli mieli arka ja levoton. Hän työntyi kopperoon, pani säppiin oven ja heittäytyi vuoteelleen ensi yökseen tässä uudessa ja oudossa asunnossaan.

Kello naksutti kovalla äänellä, se raksahteli huolettomasti ja aivan kuin välinpitämättä olostaan ja kaikesta muusta. Vaan sen kova ääni valtasi kokonaan Viion lesken huomion, ja kun hänen sitä kuunteli, alkoi se puhella ja kertoa. Se kertoi Viioista, puheli Elsasta, pilpatteli pienestä Yrjänstä, jotka kova kohtalo oli temmannut armottomiin käsiinsä. Alusta loppuun kertoi se surullisen elämänsä tarinan. Se kertoi toiveista, joita oli ollut ja joiden toteuttua elämänsä olisi todellisuudessa ollut kuin ihana satu.

Mitä oli elämänsä nyt? Se oli hajonnut kuin haaksi myrskyssä karille ja sirpaleet olivat sirottuneet sinne tänne. Viio oli merenpohjassa, Elsa kaikkien hyleksimän pässyt päiväiltä, nukkui nurmen alla hänen takanaan, jotta näki hautakummun luona olevan koivun maantieltä, Yrjän oli maailman jaloissa turvaton, ja hänen tässä yksin kuin autiolla rannalla.

»Jumala, Jumala, millä olen niin mieleesi rikkonut, että minun tähteni kaikki tämmöiset? Jos voisin kärsittä, ymmärtää... Vaan en voi, en voi...»

Hän itki katkerasti ja äänneen. Kun hänen kykeni ajatuksiaan hallitsemaan, joutui hänen ajattelemaan, että hänen ei yksin ollut raskautettu. Tolpan Annan äiti, Nikkilän äiti, olihan niitten kuorma vielä raskaampi, ja Nikkilä, Vimparit ja monet sadat kätö, hänen oli ennen päättänyt varmasti niiden rikkoneen jotenkin Jumalaa vastaan, niin että tarvitsivat niin kovaa Jumalan ruoskimista. Nyt oli itse samalla kohdalla, vaan ei hänen ymmärtänyt, ei pässyt selville. Ovatkohan muutkaan selville siitä pässet?

Ä»Hyvä Jumala, opeta meitä kurjia, joita ruoskit. Saata meidät ymmärtämään tahtosi. Moni näilyr sydän huokaa ja tuskissa paatuu. Anna heille apusi, neuvosi aikoinaan... Elä ole niin salattu... Me jätämme muuten ilman turvaa, henkemme kuolee, kuivettuu kuin petäjä, joka hongangeloksi muuttuu...Ä»

Hän oli aamulla vakava, vaan mielensä tuntui keventyneelle. Oli kuin jotakin toivoa olisi taas ollut ja maailma kirkkaampi. Mutta omituinen häntä tuntui rinnassa, kun Liisa tuli eineen seudussa kaskemän häntä eineelle tarjoutuen itse olemaan sen aikaa hänen vahtina. Liisalla oli ollut Ä»muuan asiaÄ», josta hän oli jo kauan aikaa intoillut, vaan nyt hän riemuissaan puristeli Viion lesken käsivarsia.

Ä»Jos olisitte puoltakymmentä vuotta nuorempi ja minä semmoinen viiripää kuin olin morsiana, niin taas tanssittaisiin!Ä»

Ä»No minkä vuoksi?Ä»

Ä»Muutaman asian vuoksi, joka on minusta hauska ja teistä hauskempi.Ä»

Ä»Sano se sitten.Ä»

Ä»Saatanhan minä sen sanoaÄ», lausui Liisa ja tekeytyi hyvin vakavaksi ja oli tosissaan. Ä»Siistikopero hyvin hyvästi ja pankaa parasta päällemme illaksi. Minä lainaan merinohuivini teille. Ja miten te saisitte niin, ettei näkyisi harmajat hiukset, sillä tänne tulee pian nuori mies, hyvin nuori, paljon nuorempi kuin te ja kaunis. Vaan kaunis tekin olette vielä. Ja hän teitä ärettämästi — rakastaa! — Vaan menkää nyt syömään ja syökää lujasti, että tullette punaveriseksi.Ä»

Liisa tyynsi hänet menemään nauraan.

Viion leski lähti ja tuumi, mitä olla mahtoi oikein Liisan puhe ja hommansa. Ei se aivan alutonta ole, vaikka taas toisekseen ajatteli: — saattoi sittenkin olla vain jotain puheenjatkoksi. Liisa rukka kun koettaa jos jollakin tavoin saada iloisen ja kevyemmän puolen elämää esille, vaikka se ei aina onnistu! Huono juttu tammä sellaiseksi oli. Hän naurahti kuitenkin Liisan hyväälle tahdolle ja rupesi ajattelemaan Liisan puuhaa ja toimia sekä Elsa vainajan ja heidän kaikkien hyväksi. Ilman Liisaa ja Latun emäntää olisi ollut heidän elämänsä kurjaa kurjempi. Omituista oli hänen nyt muistella, miten molemmat ennen tuntuivat vastenmielisille ja kuitenkin olivat perin juurin hyväsydämisinä ihmisiä. Nyt oli hän heille ärettämässään rakkauden velassa.

Olisikohan hänennessä ollut tättä rakkautta heitä kohtaan, jos hänelle olisi käynyt hyvin ja heille huonosti? Näilyrän tunnutsi hänen kylmäsydämisyytensä Liisaa kohtaan, kun tammä oli vielä tytön hurjimus ja kaikki hänestä huonoa odottivat. Hän ajatteli samaa kuin muutkin, eikä rukoilevaa sanaa ollut Liisan puolesta, ei minkäänlaista huolta hänen tulevaisuudestaan, vaikka Elsasta niin huolehti.

Hänen eteensä nousi linnasta päin tulevalta tieltä linnan vahtimies jonkun naisen kanssa. Sydän säilähti tuskallisella tunteella ja hiljaa tietämättään kuiskasi hän:

Ä»Voi armollinen Jumala!Ä»

Nainen katsahti taakseen, pysähtyi ja ojensi kästensä tervehdykseksi Viion leskelle.

Ä»Mari!Ä» huohti Viion leski ja suurin silmin katsoen kysyi:

Ä»Minne sinä lapseni nyt?Ä»

Mari hymähti surullisesti, arvellessaan että kysymättäkin sen tiesi.

Ä»Mari rakas...Ä» muuta ei Viion leski osannut sanoa. Hänen sydäntään viilsivät nähdessään hänet näin, vaan tuntui samalla kuin lohduttavalle. Itkien syleilivät he toisiaan vahtimiehen seisossa vieressä ja vakavana katsellessa heitä.

Ä»Jumala olkoon armollinen sinulle lapseniÄ», sanoi Viion leski nyyhkytyksien välissä, kun Mari itkien pudisti vielä hyvästiksi kättä ja lähti astumaan rautatien asemalle viepää tietä, vahtimies jällessä.

Mari kulki kiireesti katsomatta minneään ja astui suoraan vaunuun, joka oli mustaksi maalattu ja pienet ikkunat varustetut rautaristikoilla.

Näin raskaalta ja vaivalta ei ollut koskaan elämä tuntunut hänestä. Parempi olisi ollut, kun

ei olisi yhtäkärsänsä ainoaa, joka oli ystävällinen, vaan kaikki kylmiä kuin jäätä, tuomitsevia kuin Jumala. Voisi silloin itseään puolustaa, ylipäätään kohottaa päätöksensä ja sanoa pari murhaavaa sanaa, joilla tappaa heidän haukkumisensa ja tekopyhydestään lähteneet nuhteensa ja neuvonsa. Ei olisi velvollisuutta mitään, itsellään mitään vaatimuksia...

Hän istui otsa vaunun seinään vasten painettuna ja kädet puristettuna ristiin.

Vahtimies istui asemalle päin olevassa ikkunassa ja katseli ulos. Hänestä tuntui painostavalle Marin mielenliikutus, se hellytti hänenkin sydäntään ja aivan kuin lohdutukseksi alkoi hän puhella. Hän selitteli että paljon on kaupunki muuttunut muutamissa vuosissa. Tämmöisen rautatien tultua on Vaara aivan kuin uudesta syntynyt. Uusia rakennuksia on tullut, komeita kuin keskikaupungilla, ja vanhat ovat parsitut. Siellä täällä näkyy vain joku vanha kirkko, joka on nyt kurjan näköinen, vaikka ennen oli paraanpuoleisia. Paljon on parantunut maailma.

Mari ei virkkanut sanaakaan, vaan ajatteli, että hänestä on kaikki huonontunut. Silloin kun pienenä juoksentelivat, oli niin kotoista ja herttaista. Kadut nurmikkona, pienet talot kaikki kuin koteja. Päiväkin paistoi kirkaammin.

Hän itki yhä enemmän, muistellen kultaista lapsuutta, jolloin kaikki oli puhdasta, kirkasta. Elämä oli kuin enkeleillä. Hän muisti kuopat ja rikkeliä tässään, missä nyt oli tämmöinen rautatielaitos, muisti pellot tuolla edempään, joitten ojissa juokisivat, metsät kivineen, Karjansillan kauneuksineen, hiekkatäyrät pensaineen, puineen ja tuhansine leikkeineen. Hän eli nyt sitä aikaa ja leikki nyt leikit uudelleen — hautajaiset, enkelisillä hyyt, kuninkaan pojan morsiamet ja kamuut...

Vahtimies siirtyi ulos vaunun portaille katselemaan. Väkeä tuli tavattomasti asemalle. Näytti, että jotakin erinomaisempaa on tulossa. Rouvia kokoontui enimmäkseen ja kaikki olivat hyvin toimessaan, liikkuvat ja puhelivat. Pastori Vimpari näkyi olleen se odotettu, sillä hänet kaikki keskelleen saartivat, kun hän saapui.

Hän pyöri ja kärsäntyi alinomaan kätellen ja puhellen sanan kullekin ja häntä hyväiltiin ja taputeltiin, joihin hän vastasi hymyllään ja rakkauden katseella.

He asettuivat hiljaisiksi kaikki, kun ensikertaa soitettua kajahti kirkon sivelet jotakin kaunista hengellistä laulua. Sen vaiettua tuli jäähähyväiset, jolloin kyynelsilmin ja monin sanoin pudistivat rouvat pastorin kättä ja jäivät sitten kyyneliään kokoomaan nenäliinoihin, joista ilmaan lemahti hyvä tuoksu.

Autettuaan kukitetun rouvansa vaunun sillalle kohotti pastori hattuaan huutaen:

»Jumalan armon haltuun, rakkaat ystäväni!»

Nenäliinat huiskuivat, jotta aseman edustalla oleva väkijoukko peittyi valkoisiin. Kirkko aloitti virren:

»Sun haltuus, rakas isäni»...

Aseman kello soi ja päättyi kolmella lyännillä, kuului sirisevä pillin vihellys ja veturin hihkaseva huuto. Virren sävelten kaikuessa ja nenäliinojen yhä kiihkoisemmin huiskuessa lähti juna hiljalleen liikkeelle...

»Hyvä pappi se olikin», sanoi vahtimies vaunuun mennessään, tarkoittaen sitä Marille. Mari seisoi äännetään ikkunassa katsellen metsän päin. Juna kulki vielä hiljalleen, vaikka kiihtyen vauhdissaan. Muutamalla kujalla marssi poikia seipäät olalla. Ne olivat nähtävästi sotamiehinä. Muutamalla viljelemättä maksi jäähäneellä kedolla tien varressa oli parvi pieniä tyttöjä. Erällä oli seppelä ja kukitettu muutenkin runsaasti. Hän mahtoi olla joku morsian — ehkä kuninkaanpojan morsian!

Mari katsoi heitä niin kauan kuin suinkin näki, istahti penkille hervottomana ja kuiskasi itsekseen, ennenkuin itku ehti tulla:

»Hyvä Jumala, varjele heidät minun poluiltani!...»

Veturin savun näki Viion leski kiitävänsä kaukana metsän sisästä, kun hän palasi häkille. Hän ei ollut voinut puhua sanaakaan Marista Latun emännälle.

»Vimparin pastori kai meni nyt. Asemalta kuului laulua ja veisuuta», sanoi Liisa Viion lesken tullessa.

Ä»Meni siellä Marikin», lausui alakuloisena Viion leski ja Liisan kysellessä kertoi kohtauksestaan.

Ä»No sattuukin ne asiat vastakkain», sanoi Liisa.

Ä»Mari vanginvartijan saattamana ja Aappo Jumalan siunauksilla evästettyinä matkustavat samassa junassa — eri teit! On se tämmöistä maailman meno somaa. Olisi se hauskaa nähdä, millä muodolla Jumala tästä maailmaa katselee», sanoi Liisa jonkunmoisella uhkamielellä ja lähti kiireesti pois pelähtäneiden Viion lesken nuhteita.

Viion leski ei ollut kuullutkaan, mitä Liisa oikeastaan sanoi. Hänen ajatuksensa olivat menossa Marin mukana. Hän tunsi nyt äidin hellyyttä ja rakkautta Mariin, jota säälisi sydämensä syvyydestä.

Ä»Mari raukka, joka oli turvaton, ilman vähintäänkin lohdutusta maailmassa. Hän oli huonompi kuin sylkylaatikko! Häntä inhoen tahi surkutellen katsellaan, vaan ken rakkaudella ajattelisi häntä? Ken todellisella säälillä ajattelee, että hänenkin on ollut viaton lapsi, että Jumalan pyhä kuva hänessä vieläkin on ja että hän on ihminen? Ken on yhtäkäsin rukousta hänen edestään lähettänyt niistä, jotka inhovat, tahi niistäkäsin, jotka surkeilevat häntä? Hänenkin, joka oli niin lähellä Maria hänen lapsena ollessa, ei muistanut rukouksissaan tuota lasta, joka äitinsä erehdyksestä oli maailmaan tullut ylenkatseen leima jo syntyessään otsassaan.Ä»

Kaipuuta mieli täynnä katseli hänen illalla asemalle päin junan tullessa. Tuntui katkeralle ja toivottomalle.

Ä»Auta Sinä Jumala häntä, jos voimansa ovat heikot, ja heikothan meidän ihmisten voimat ovat. Hän on kuin hukkuva, joka ilman apua vaipuu...Ä»

Synkällä miehellä, alakuloisella mielellä istahti hänen koppon kynnykselle. Tuntui kuin olisi hän puhunut mahdottomuuksia. Eihän ollut mikään apu mahdollinen, sortuminen, sortuminen aina vain syvemmälle, sehän oli menona. Tuntui kuin Jumalakin olisi ollut neuvoton ja kykenemättä niinkuin lääkärin kuolevan vuoteen äressä.

Hänen istuessaan siinä allapäin tulivat Latun emäntä ja Liisa, molemmat hyvin omituisen näköisinä. Liisa hymyili ensin niin merkillisesti, vaan sitten rupesi itkemään.

Ä»Tämä elämä kääntyy sellaiseksi, että minä alan epäillä jo itseäni», sanoi Viion leski. Ä»Hymyily ja kyyneleitä, synkkyyttä, toivottomuutta ja toivon iloisia välihäyksiä ja taas toivottomuutta. Joka päivä on tällaista.Ä»

Ä»Niin, Viioska rakas», sanoi Latun emäntä, Ä»niin se on meidän elämämmme. Ei tikka kirjava, vaan ihmisen elämä kirjava.Ä»

Kuului karrin jyrinä ja Viion leski meni avaamaan häkkiä kaupungista päin tulevalle hevoselle. Samassa avauksessa meni muuan herra ja nainen kävellen. Hän katseli naista aivan kuin tunteakseen ja silmäsi vielä järkeenkin. Nainen oli sitäpaitsi omituisen näköinen, hattu päällässään, vaan talonpoikainen naama, ja muuten koreasti puettu, että näytti oudolta ja silmään pistävältä. Viion leski katsoi ja katsoi ja silmäsi sitten Liisaan kysyäkseen tunsiko Liisa tuota naista.

Liisa katseli suurin silmin vuoroon äitiään, vuoroon Viion leskeä ja noita meneviä, lähti sitten kämmeniä yhteen ja lausui kummastuksissaan:

Ä»Vimparin Kristiina!Ä»

Toiset kertasivat nimen hämmästyksissään ja aivan kuin epäillen. Liisa purskahti nauramaan.

Ä»Ja sinä naurat?Ä» sanoi äitinsä.

Ä»No nauraahan hevonenkin tuommoiselle kummitukselle!Ä» sanoi Liisa.

Ä»Olisipa pitänyt pastorin olla tässä katsomassa!Ä»

Ä»Liisa! Missä sin säälisi ja ihmisrakkautesi on?Ä» sanoi Viion leski.

Ä»Minä en tunne säälisiä, ei Aappokaan ole säälinyt. Tämä on Jumalan rangaistus Aapolle.Ä»

Ä»Anna sinä olla Aapon alallansa!Ä» sanoi Viion leski. Ä»Hän vastatkoon Jumalan edessä itse teoistaan. Syyttäni Kristiina on hänen tähtensä kärsimään. Ajattele että Kristiinallakin on tunteensa, toiveensa, tahi on ollut, että hänelläkin on viattomuutensa ollut, jonka kadottamista saa

katua, maine ja kunnia, joitten menettäminen tekee elämäsi raskaaksi, että hänessikin on Jumalan pyhä kuva. Minä olisin luullut, että sinä, joka olet itse saanut pienenä käärsiä ja taistella ihmisten kylmyyttä vastaan, joka niin lämmintä rakkautta olet osoittanut langenneille ja sortuneille tovereillesi, olisit ymmärtänyt tämän.Ä»

Ä»No niin, kyllä hänen minä sen ymmärrän, että on se ihminen Kristiina raukkakin ja sääliliä häntä tulee ja säälinkin minäÄ», sanoi Liisa. Ä»Mutta sanokaas, oletteko nähneet koskaan myllynkiven suorastaan sen kaulassa, joka on pahennuksen tehnyt? Sitä ette ole nähneet eikä sitä näe koskaan. Sen vuoksi tuntuu hyvälle, kun näkee heidän sivustapäinkänsä saavan jonkun kolauksen.Ä»

Ä»Tuomitseminen ja rankaiseminen on jätettävä Jumalalle. Me ihmiset rukoilkaamme rakkaudella kaikkien edestä, niittenkin edestä, jotka pahennusta saattavat. Silloin Jumala on kuuleva rukouksemme», sanoi Viion leski.

Liisa istui äännettä innä kopperon penkillä, jonne kaikki olivat vetäytyneet. Hän oli vakava ja mietteissänsä. Oli johtunut mieleen yhtäkkiä, että hänelläkin on itsellään tytät.

Herra Jumala! Jos hänenkin tyttänsä kulkisi vielä noin kuin Kristiina ja sitten vielä joku nauraisi niinkuin hänenkin nauroi!

Ä»Niin, rukoilla niidenkin edestä, jotka meille pahaa tekevät», lausui Latun emäntä. Ä»Niin on käsky. Mutta kaukana on meistä tällainen lähimmisen rakkaus, kun sorretutkin sortavat toisiaan. Miten voimme sitten rakkautta odottaa niiltä, jotka meitä sortavat?Ä»

He istuivat sitten kopperossa äännettä minä kukin mietteissänsä, josta Liisa ja Latun emäntäkin havahtui kuin unesta, vasta kun Liisan tyttä ja Yrjänä seisahtuivat kopperon ovelle käsisikadessa.

Ä»Tässä se on se nuori mies!Ä» sanoi Liisa jotakin puhuakseen, kun näki Viion lesken vaalenevan hämmästyksissään.

Ä»Yrjänä!Ä» lausui Viion leski pitkän ajan kuluttua ja rupesi itkemään.

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELSA ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a

refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any

Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.